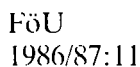


1986/87:11

(prop. 1986/87:95)



proposition 1986/87:95 (i det följande kallad totalförsvarspropositionen).

betänkandet de olika yrkandena behandlas.

enligt följande:

mentet) Näringsutskottet

utskottet har genom protokollsutdrag anmält att det inte har funnit anledning

till erinran mot vad som anförs i propositionens bilaga 7 i den del som avser utbildningsutskottets beredningsområde.

FöU 1986/87:11

På hemställan av bostadsutskottet har försvarsutskottet till nämnda utskott överlämnat totalförsvarspropositionens bilaga 11 såvitt avser vad föredragande statsrådet på s. 83 anfört angående en proposition om samordnad länsförvaltning. I samband därmed överlämnades också motion 1986/87:Fö160 till bostadsutskottet.

Under arbetet med betänkandet har inför utskottet lämnats upplysningar av bl. a. statssekreteraren i försvarsdepartementet, statssekreteraren Jan O. Karlsson i finansdepartementet, företrädare för miljö- och energidepartementet, överbefälhavaren och de tre försvarsgrenscheferna, militärbefälhavaren i Östra militärområdet samt cheferna för överstyrelsen för civil beredskap och för statens räddningsverk. Företrädare för Sveriges värnpliktsråd, för Sveriges reservofficersförbund och för personalorganisationerna vid Vaxholms kustartilleriförsvar med Vaxholms kustartilleriregemente har lämnat synpunkter vid uppvaktningar hos utskottet. Till utskottet har inkommit skrivelser från intresseorganisationer m. fl.

Sammanfattning

Betänkandet gäller totalförsvarets utveckling, i första hand på fem års sikt men också för åren därefter. Ett långsiktigt beslut om totalförsvaret måste grundas på säkerhetspolitiska bedömningar. Sådana redovisas i totalförsvarspropositionen både av statsministern och av försvarsministern.

Säkerhetspolitikens yttersta mål är att trygga Sveriges frihet och nationella oberoende. Sveriges alliansfria politik ligger fast. Den syftar till neutralitet om det skulle bli krig i vår omvärld. Säkerhetspolitiken formas väsentligen i ett samspel mellan utrikespolitiken och försvarspolitikerna.

Ett starkt och allsidigt totalförsvar är väsentligt för att göra säkerhetspolitiken trovärdig. Totalförsvaret är i första hand fredsbevarande. Om vi ändå angrips skall vi till det yttersta värna vår frihet och vårt oberoende.

Liksom om dessa grunder för försvarspolitikerna är utskottet enigt när det delar regeringens bedömning att det nordeuropeiska området med angränsande havsområden gradvis har fått en ökande betydelse för stormakterna. I förening med den vapentekniska utvecklingen får detta återverkningar och konsekvenser för de nordiska länderna.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner en moderniserad beskrivning av totalförsvarets mål. Utskottets majoritet föreslår att riksdagen också godkänner regeringens förslag till riktlinjer för totalförsvarets fortsatta utveckling. Två reservationer syftar till en högre ambition i sådana riktlinjer. Enligt den ena (m) ger föreslagna riktlinjer och däremot svarande resurser inte det totalförsvar som även på sikt svarar mot kraven enligt den säkerhetspolitiska och strategiska utvecklingen. I den andra reservationen (c) hävdas att totalförsvarets civila del måste ges ökad tyngd och liksom den militära delen resurser utöver regeringens förslag. På grundval av förslagen från 1984 års försvarskommitté anmäler regeringen sin avsikt att tillämpa vissa gemensamma utgångspunkter för totalförsvarets planering. Dessa gäller planeringsantaganden om krisers och krigs varaktighet och karaktär.

inbegripet vilken utrikeshandel som bör förutsättas möjlig i olika lägen. Utskottet tillstyrker att enhetliga planeringsantaganden tillämpas.

Beräffande *totalförsvarets militära del* tillstyrker utskottets majoritet följande huvudsakliga utveckling, som regeringen har föreslagit:

- På den allmänna värnplikts grund prioriteras åtgärder som syftar till att höja krigsorganisationens kvalitet och utbildningsnivå samt att modernisera och komplettera befintliga och beslutade system för att förbättra dessas verkan. Betydelsen av en effektiv underrättelsetjänst betonas.
- Luftförsvarets utveckling och verkansmöjligheter prioriteras. Moderna vapen och elektroniska motmedel samt förbättrad stridsledning och luftbevakning tillförs. Luftvärn med längre räckvidd utökas. En långsiktig inriktning skapas för förbättring av flygstridskrafternas jaktbeväpning.
- För att förbättra tillgången på effektiva system för bekämpning av en angripares fartyg utökas antalet ubåtar och tillförs moderna tunga kustrobotförband. Ubåtsskyddets kvalitet höjs genom ett antal åtgärder.
- För arméns krigsorganisation, förbandsomsättning, utbildningssystem och fredsorganisation tas fram ett kompletterande underlag till år 1988. Riksdagen avses under år 1989 kunna fatta beslut som medger armén förbättrad utbildning och en stabil långsiktig inriktning.
- Försvarsmaktens personalsituation uppmärksammas i högre grad, bl. a. för att bryta den nuvarande negativa trenden.

För den angivna utvecklingen biträder utskottets majoritet att det militära försvaret för femårsperioden 1987/88–1991/92 får en planeringsram om 124 867 milj. kr. och för nästa budgetår en utgiftsram om ca 24 571 milj. kr. Priskompensationssystemet justeras.

I två reservationer föreslås en högre ambition än regeringens förslag innebär. Moderaternas företrädare föreslår i enlighet med sin partimotion att planeringsram och utgiftsram skall uppgå till 127 367 resp. 24 866 milj. kr. På samma sätt föreslår centerpartiets företrädare 125 617 resp. 24 451 milj. kr. Avsedda ekonomiska tillskott för krigsorganisationen m. m. finns redovisade i betänkandets bilaga 12.

Utskottets ställningstagande i denna del innebär bl. a. att det inte biträder ett förslag (m) om en ytterligare division flygplan JA 37 Viggen eller ett förslag (c) om beställning av ett antal flygplan JA 37, motsvarande en halv division, för basering av sådana flygplan i Visby. Inte heller biträds ett andrahandsyrkande (c) om uppsättande av en division modifierade flygplan J 35 Draken, baserade på Gotland, eller ett förslag i en fp-motion att riksdagen uttalar sig för att ytterligare flygplan J 35 skall modifieras. Däremot för utskottet ett resonemang om möjligheterna att – i syfte att säkra en handlingsfrihet inför 1992 års försvarsbeslut – modifiera ett antal flygplan J 35, utöver det beslutade antal som krävs för nuvarande tre divisioner. I Drakenfrågan finns reservationer från m och c.

Beräffande det militära försvaret i övrigt tillstyrker utskottet enhälligt att arméns krigsorganisation, utbildning m. m. skall – under parlamentarisk insyn och medverkan – utredas med inriktning mot ett riksdagsbeslut härom år 1989. För marinens del tillstyrker utskottets majoritet en ny ledningsorganisation (reservation m och c).

Beräffande *totalförsvarets civila del* instämmer utskottet i försvarsministerns och försvarskommitténs bedömning att inriktningen i 1982 års försvars-

beslut i väsentliga avseenden bör fullföljas och vidareutvecklas. Utskottet understryker också vikten av att enhetliga planeringsantaganden, utgående från gemensamma operativa gränder, tillämpas inom hela totalförsvaret bl. a. för att uppnå balans i fråga om uthållighet. I enlighet härmed förordar utskottet bl. a. en kraftig förstärkning av beredskapen på hälso- och sjukvårdsområdet som redan i 1982 års försvarsbeslut uppmärksammades som en av de svaga länkarna i totalförsvaret.

Utskottets majoritet anser, med instämmande i propositionens inriktning, att delvis ändrade bedömningar av krisers och krigs karaktär och den militärtekniska utvecklingens konsekvenser nu motiverar vissa omprioriteringar i jämförelse med föregående försvarsbeslut.

När det gäller krisers och krigs varaktighet och karaktär, som enhetlig utgångspunkt för totalförsvarets planering främst i fråga om mer kostnadskrävande uthållighetsåtgärder, instämmer utskottets majoritet i försvarsministerns och försvarskommitténs bedömning att ett förkrigsskede i planeringen kan antas ha en varaktighet av upp till ett år under vilket det sker en gradvis minskning av utrikeshandeln. Detta leder till mer gynnsamma importantaganden än vad som hittills legat till grund för planeringen. Vidare anges att förkrigsskedet planeringsmässigt antas följas av ett krigs- eller neutralitetsskede som kan pågå några månader och under vilket ingen utrikeshandel alls kan påräknas. Totalförsvaret skall enligt utskottets majoritet ha en uthållighet som är betryggande i förhållande till krigs/neutralitetsskedets planeringsmässigt uppskattade varaktighet. Denna bedömning av krisers och krigs varaktighet och karaktär föranleder utskottets majoritet att lämna utan erinran de förslag i propositionen som innebär minskning av oljelagren samt av andra beredskapslager inom det förutvarande ekonomiska försvarets område.

I en reservation (m) anförs att de planeringsantaganden som redovisas i propositionen utgör en schematisering som inte kan godtas som grund för totalförsvarets långsiktiga planering. Reservanterna anser att denna fråga bör prövas på nytt. I ett antal övriga reservationer, främst av centerpartiets företrädare, riktas invändningar mot olika konsekvenser av majoritetens planeringsantaganden för ett antal delområden, bl. a. livsmedels- och energiområdena. I enlighet härmed redovisar centerpartiet en inriktning beträffande resurser till de olika civila delarna av totalförsvaret som avviker från majoritetens.

Inom befolkningsskyddet instämmer utskottets majoritet i försvarsministerns och försvarskommitténs bedömning att bristerna när det gäller tillgången på skyddsrum i vissa områden är så stora att de med fortsatt byggande enligt hittills tillämpade principer inte kan täckas under de närmaste årtiondena. Mot denna bakgrund biträds en i propositionen föreslagen inriktning som i stort innebär att resurserna för skyddsrumshyggande i huvudsak skall användas för insatser inom sådana områden som betecknas som riskområden i aktuella skyddsplaner. I propositionen aviseras en översyn av de regionala mål- och riskanalyserna samt studier inriktade på en samlad syn på befolkningens behov av skydd i krig. Utskottet anser enhälligt att detta bör ske under former som medger parlamentarisk insyn och medverkan.

Utskottet biträder propositionens förslag i fråga om finansieringsprinciper och priskompensationssystem för den civila delen av totalförsvaret. Utskottets majoritet biträder regeringens bedömning att det inte längre bör vara ett statligt ansvar att finansiera s. k. fredskrislager avseende olika insatsvaror för industrin, främst vissa petrokemiskt baserade produkter och legeringsmetaller. Utskottets majoritet delar försvarsministerns uppfattning att beredskapsåtgärder som avser fredstida störningar i normalfallet bör genomföras och bekostas av det organ som har ansvaret för den fredstida verksamheten, varför det fortsättningsvis bör ankomma på företagen att genom sin kommersiella lagring själva svara för erforderlig beredskap.

Utskottets majoritet anser att riksdagen bör godkänna de riktlinjer för kustbevakningens organisation som regeringen har föreslagit.

I några avseenden föreslår utskottet enhälligt att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anser. Det gäller

- parlamentarisk insyn och medverkan under de närmaste åren dels i utredningsarbetet om bl. a. arméns krigsorganisation, utbildning och fredsorganisation, dels i översynen av mål- och riskanalyserna m. m. som underlag för skyddsrummbyggnad.
- alarmering av befolkningen och viktiga meddelanden till den genom radio, utöver vad som är möjligt genom utomhusalarmeringen. Utskottet anser att regeringen bör handlägga dessa frågor så att ställning i dem kan tas tidigt under försvarsbeslutsperioden.
- den svenska försvarsindustrins betydelse och förutsättningar.

23 reservationer och 7 särskilda yttranden har lämnats i ärendet.

1 Säkerhetspolitiken och totalförsvaret

Regeringen har i totalförvarspropositionen (s. 3-6) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad statsministern har anfört om säkerhetspolitiken och totalförsvaret.

Statsministern

Statsministern uttalar inledningsvis att Sveriges säkerhetspolitik ytterst syftar till att bevara vårt lands nationella oberoende. "Vårt säkerhetspolitiska mål är att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en nationell handlingsfrihet. Denna skall göra det möjligt för oss att inom våra gränser bevara och utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, socialt, kulturellt och varje annat hänseende efter våra egna värderingar samt i samband därmed utåt verka för internationell avspänning och en fredlig utveckling. Ett viktigt led i dessa strävanden är att bidra till fortsatt lugn och stabilitet i Norden och att minska riskerna för att Sverige dras in i krig och konflikter." Statsministern fortsätter:

Den svenska neutralitetspolitiken är den främsta garanten för vår fred och vårt oberoende. Sverige kommer därför att orubbligt fullfölja en alliansfri politik syftande till neutralitet i krig. Denna politik är fast förankrad hos det svenska folket.

Neutralitetspolitiken formas väsentligen i ett samspel mellan utrikespolitiken och försvarspolitiken. Den förutsätter att omvärlden kan hysa förtroende och respekt för vår vilja och förmåga att orubbligt hålla fast vid den sålunda valda säkerhetspolitiska linjen. Detta förtroende grundläggs genom vårt agerande i fred.

En långsiktig, fast och konsekvent utrikespolitik, liksom ställningstaganden i övrigt som understryker vår beslutsamhet att stå obundna, utgör väsentliga inslag i den svenska säkerhetspolitiken. Till denna hör också en aktiv internationell politik, syftande till avspänning, internationell nedrustning och fredlig utveckling liksom till internationell solidaritet och rättvisa.

Neutralitetspolitiken förutsätter vidare en fast och konsekvent försvarspolitik, som redan i fred skapar förtroende i omvärlden för vår vilja och förmåga att försvara oss. Ett starkt och allsidigt totalförsvar är väsentligt för att göra säkerhetspolitiken trovärdig.

Om denna inriktning i stort av säkerhetspolitiken råder en bred politisk enighet, som manifesteras i den säkerhetspolitiska rapporten (SOU 1985:23) från 1984 års försvarskommitté.

Sveriges säkerhet är i hög grad beroende av den internationella utvecklingen, särskilt av relationerna mellan stormaktsblocken i Europa. Den säkerhetspolitiska situationen i vår omvärld är av stor betydelse också för avvägningen mellan säkerhetspolitikens olika medel. Vikten av dessa medel är inte en gång för alla given utan måste bestämmas med hänsyn till de rådande förhållandena och den sannolika utvecklingen. Samtidigt gäller att säkerhetspolitiken måste präglas av långsiktighet och konsekvens.

Statsministern kommenterar därefter den internationella utvecklingen och förhållandet mellan stormaktsblocken. Han konstaterar bl. a. att under de senaste 20 åren har det nordeuropeiska och nordatlantiska området gradvis ägnats ett ökande säkerhetspolitiskt och strategiskt intresse från supermakternas sida. "En följd därav torde vara en ökad risk för att det nordiska området kan beröras redan i inledningsskedet av en väpnad konflikt mellan maktblocken. Risken för att en sådan konflikt mellan maktblocken skall bryta ut har däremot inte ökat. Risken för ett isolerat angrepp mot det nordiska området är fortfarande liten."

Stormakternas militära åtgärder i vårt närområde understryker enligt statsministern ytterligare betydelsen av de nordiska ländernas egen säkerhetspolitik såsom en stabiliserande faktor i området. Mot denna bakgrund är det enligt hans mening en betydande nationell tillgång att enighet har nåtts i försvarskommittén om viktiga utgångspunkter för totalförsvarets fortsatta utveckling och om större delen av den konkreta planeringen. Statsministern fortsätter:

Totalförsvaret skall i första hand vara fredsbevarande genom att ha sådan styrka, sammansättning och beredskap att en angripares förluster och andra uppoffringar i samband med försök att utnyttja vårt land inte ter sig rimliga i förhållande till fördelarna. Ett så utformat totalförsvar utgör ett väsentligt bidrag till lugn, stabilitet och en begränsad stormaktsnärvaro i det nordiska området i fred och i internationella kriser. Det är därtill en förutsättning för att svensk neutralitet skall bli respekterad vid krig i vår omvärld.

Skulle någon makt söka utnyttja svenskt område kan det få förmån av krav, som understöds av militära hot eller ytterst av en invasion av vårt land. Ett militärt angrepp på vårt land skall kunna mötas varifrån det än kommer. Våra stridskrafter skall därvid kunna utnyttjas med tyngdpunkten i gräns-

och kustområdena i syfte att förhindra att angriparen får fast fot på svensk mark. Skulle angriparen likväl lyckas tränga längre in på vårt territorium skall ett effektivt och uthålligt motstånd kunna genomföras i varje del av landet. Befolkning och egendom skall skyddas och den livsnödvändiga försörjningen tryggas. Samhällets väsentligaste funktioner skall säkerställas.

Kränkningar av Sveriges gränser kan aldrig accepteras. Vårt lands territorium skall värnas med alla till buds stående medel. Respekten för vår territoriella integritet skall upprätthållas genom förmåga att ingripa mot varje form av kränkning av vårt territorium såväl i fred som under neutralitet vid krig i omvärlden.

Totalförsvaret skall även kunna möta icke-militära påfrestningar och hot därom exempelvis i samband med en ekonomisk och handelspolitisk konfrontation.

Alla förberedelser och överläggningar syftande till militär samverkan med andra stater i krig är självfallet uteslutna. Vid anskaffningen av materiel skall vi också undvika sådana beroendeförhållanden till andra länder som skulle kunna utnyttjas för påtryckningar. Vi måste självständigt kunna utnyttja och fortlöpande underhålla materielen. Vårt behov av ny materiel kommer även fortsättningsvis att till huvuddelen tillgodoses av svensk industri. Det är väsentligt att i detta sammanhang långsiktigt säkra tillgången till avancerad kompetens och teknologi enligt våra krav. Allmänt leder den tekniska och ekonomiska utvecklingen till ett ökat internationellt samarbete. En viss ökning av det industriella samarbetet med andra länder även inom försvarsområdet främjar en säker långsiktig materielförsörjning. Samarbetet skall ske i former som är förenliga med neutralitetspolitiken och så att vårt oberoende bevaras.

Beredskapen för kriser och krig bör allmänt beaktas i fredstida planering och samhällsutveckling. En sådan samhällsplanering med beaktande av totalförvarsintressena minskar behovet av särskilda beredskapsåtgärder.

Totalförsvaret skall vara så uppbyggt och organiserat att det är en hela folkets angelägenhet. Detta kommer bl. a. till uttryck genom att totalförsvarets uppbyggnad är baserad på den allmänna värnplikten, liksom på civilförvarspått och andra former för tjänstgöringskyldighet, och genom möjligheterna till frivilliga insatser för totalförsvaret.

Partierna i försvarskommittén är eniga om att förändringarna i omvärlden och vissa brister i försvarets nuvarande organisation motiverar en höjning av det militära försvarets anslag. De förslag som läggs fram i det följande grundar sig på denna bedömning, liksom på den överenskommelse som ingåtts mellan socialdemokraterna och folkpartiet om totalförsvarets fortsatta utveckling med härtill knuten finansiering. Det är tillfredsställande att en uppgörelse här har nåtts som bör kunna godkännas av en stor majoritet i Sveriges riksdag. Det är en tillgång för vårt land.

Förslagen är främst inriktade mot kvalitetshöjande åtgärder inom utbildningen, underrättelsetjänsten, luftförsvaret och ubåtsskyddet. Vidare föreslås att krigsorganisationen utökas i vad avser luftvärns- och kustrobotförband, ubåtar samt helikopterkapacitet. Dessutom föreslås en viss ändrad inriktning av planeringen inom den civila delen av totalförsvaret. Denna innebär bl. a. betydande satsningar på sjukvården, el- och telesystemen samt transportfunktionen.

Utskottet

Säkerhetspolitiken har grundläggande betydelse i vårt samhällsliv. Säkerhetspolitikens yttersta mål är att trygga Sveriges frihet och nationella oberoende.

Statsministern behandlar särskilt Sveriges alliansfria politik som syftar till att vårt land skall stå neutralt i händelse av krig i vår omvärld. Han slår fast att ett starkt och allsidigt totalförsvar är väsentligt för att göra säkerhetspolitiken trovärdig. Totalförsvaret är i första hand fredsbevarande.

Utskottet har liksom utrikesutskottet inte något att invända mot vad statsministern har anfört om säkerhetspolitiken och totalförsvaret.

Sveriges neutralitetspolitik ligger fast. Denna politik – alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig – formas väsentligen i ett samspel mellan utrikespolitiken och försvarspolitiken.

Försvarsutskottet vill särskilt understryka statsministerns uttalande att beredskapen för kriser och krig bör allmänt beaktas i fredstida planering och samhällsutveckling. En sådan samhällsplanering med beaktande av totalförsvarsintressena minskar behovet av särskilda beredskapsåtgärder.

De fleråriga försvarsbesluten – nu 1987 års försvarsbeslut – uttrycker vår beslutsamhet att värna landets oberoende och ger en betydelsefull stadga åt totalförsvarets planering.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen lämnar utan erinran vad statsministern har anfört om säkerhetspolitiken och totalförsvaret.

2 Säkerhetspolitiken

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 1 s. 9–29) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om säkerhetspolitiken.

Föredragande statsrådet

1984 års försvarskommitté har i sin rapport om säkerhetspolitiken (SOU 1985:23) redovisat sin syn på de internationella säkerhetspolitiska förhållandena i stort och i Sveriges närområde samt på konflikter och hot som kan beröra Sveriges säkerhet. Mot denna bakgrund har kommittén behandlat de allmänna grunderna för Sveriges säkerhetspolitik samt den närmare inriktningen av dess utrikes- och försvarspolitiska del. Kommitténs rapport har remissbehandlats.

I försvarskommitténs slutbetänkande (SOU 1987:9) Det svenska totalförsvaret inför 90-talet håller kommittén fast vid sina tidigare bedömningar och slutsatser men kompletterar bedömningarna i fråga om vissa handelspolitiska frågor och svensk nedrustningspolitik.

Föredragande statsrådet (försvarsministern) redovisar sin bedömning av den internationella utvecklingen och ger förslag till inriktning av säkerhetspolitiken. Han uttalar att övervägandena i dessa frågor i allt väsentligt sammanfaller med försvarskommitténs.

I ett avsnitt om den internationella miljön, särskilt *öst-väst-relationerna*, berör försvarsministern bl. a.

- vissa långsiktiga och strukturella problem
- den militärstrategiska bilden
- relationerna mellan USA och Sovjetunionen
- tendenser i den internationella handelspolitiska utvecklingen
- Västeuropas ökande ekonomiska betydelse
- motsättningarna inom och mellan Warszawapaktens medlemsländer
- dagens militära situation i Europa
- de samlade kärnvapenarsenalerna
- den militärtekniska utvecklingen inom stormaktsblocken
- supermakternas hotföreställningar om varandra
- utvecklingen av maktblockens konventionella stridskrafter
- ansträngningarna för avspänning och nedrustning.

Beträffande det *nordeuropeiska* området berör försvarsministern bl. a.

- tendenserna till en gradvis ökning av det nordeuropeiska och nordatlantiska områdets strategiska betydelse
- båda maktblockens successivt mera framskjutna övningar de senaste åren
- de båda blockens strategiska utgångsläge i området
- den strategiska betydelsen av områdets södra delar
- möjligheten till råvaruutvinning på kontinentalsockeln norr om 62:a breddgraden.

Försvarsministern anser att det nordeuropeiska området med angränsande havsområden gradvis har fått en ökande betydelse för stormakterna främst av kärnvapenstrategiska, men också av marinstrategiska och luftoperativa skäl. Den ökade aktiviteten bör i första hand ses som ett led i bevakningen av deras globala intressen och som en del av den strategiska balansen. Även regionala intressen framträder allt tydligare. Att denna utveckling i förening med den vapentechniska utvecklingen på olika sätt får återverkningar och konsekvenser för de nordiska länderna är dock enligt försvarsministern uppenbart.

Försvarsministern berör vidare bl. a.

- övningsverksamheten i det nordeuropeiska havs- och luftrummet
- maktblockens militära, fredstida spaningsverksamhet
- kränkningar av Sveriges territorium
- kränkande ubåtars nationalitet
- tänkbara motiv för ubåtskränkningarna
- kränkningar av svenskt luftrum
- Sveriges vilja och förmåga att hävda sin territoriella integritet
- de nordiska ländernas säkerhetspolitik.

I denna del konstaterar försvarsministern sammanfattningsvis att den säkerhetspolitik som de nordiska länderna sedan 1940-talet har valt att föra spelat och spelar en avgörande roll för stabiliteten i Norden.

Konflikter och hot som kan beröra Sveriges säkerhet behandlas i ett särskilt avsnitt. Härvid berör försvarsministern bl. a.

- sannolikheten av ett krig i Europa mellan maktblocken
- karaktären av ett eventuellt framtida krig i Europa
- den möjliga varaktigheten av ett konventionellt krig i Europa
- risken för krig i Sveriges närområde
- militära hot mot Sverige

- riskerna för att Sverige blir angripet med kärnvapen
- kemiska vapen och biologiska stridsmedel
- hot på lägre konfliktnivåer än krig mellan stormaktsblocken
- svensk neutralitetspolitik vid krig i omvärlden
- försörjningskriser och aktioner mot vår utrikeshandel.

Mot en redovisad bakgrund avtecknar sig enligt försvarsministern vissa *förändringar i den samlade hotbilden*. Han anger dessa (s. 25–26) och uttalar därvid bl. a.:

Kränkningarna av svenskt territorium med ubåtar och andra undervattensfarkoster har riktat uppmärksamheten mot delvis nya hot. De kan främst bedömas som förberedande led i en operativ planering och kan därmed få negativa konsekvenser för vårt invasionsförsvars kapacitet.

Beträffande *grunder för Sveriges säkerhetspolitik* påpekar försvarsministern att denna politik väsentligen utformas i ett samspel mellan utrikespolitiken och försvarspolitiken. "Huvudlinjen i denna politik är neutralitetspolitiken, alliansfriheten i fred syftande till neutralitet i krig." Försvarsministern påpekar att neutralitetspolitiken förutsätter att omvärlden kan hysa förtroende och respekt för vår vilja och förmåga att orubbligt hålla fast vid den valda utrikespolitiska linjen. Han betonar att neutralitetspolitiken vidare förutsätter en fast och konsekvent försvarspolitik, som redan i fred skapar förtroende i omvärlden för vår vilja och förmåga att försvara oss. "Ett starkt och allsidigt totalförsvar gör säkerhetspolitiken trovärdig."

Totalförsvarets planering bör enligt försvarsministern utgå från att militära angrepp på Sverige utgör led i en konflikt mellan stormaktsallianserna. "Sådana angrepp kan då antas syfta till att utnyttja Sverige som genomgångs- och basområde för militära operationer riktade mot mål i vårt närområde samt till att hindra motparten från ett sådant utnyttjande." Försvarsministern anser att ingetdera av maktblocken rimligen kan utnyttja mer än en begränsad del av sina resurser för angrepp mot vårt land. Han avslutar sitt anförande enligt följande:

Ett militärt angrepp skall kunna mötas varifrån det än kommer. Våra stridskrafter skall kunna utnyttjas med tyngdpunkt i gräns- och kustområdena för att därigenom i det längsta förhindra att angriparen får fast fot på svensk mark. Man kan emellertid inte bortse från risken att en angripare lyckas tränga djupt in i vårt land. Därför måste ett effektivt och uthålligt motstånd kunna föras i organiserade former i varje del av landet, även inom sådana områden som angriparen har tagit. Befolkning och egendom skall skyddas och den livsnödvändiga försörjningen tryggas. Samhället väsentliga funktioner skall säkerställas. Försvarsviljan underbyggs genom att befolkningen är förvissad om att det finns en effektiv totalförsvarsplanering för dessa svåra förhållanden. Det är angeläget att också försök från angriparens sida att genom propaganda undergräva vår motståndanda effektivt motverkas.

Vår planering skall även fortsättningsvis utgå från att någon form av politisk förvarning erhålls inför en utveckling i vår del av världen som skulle kunna aktualisera ett väpnat angrepp. Samtidigt noteras de stora svårigheterna att i en utdragen kris rätt tolka andra staters avsikter och åtgärder. Speciellt gäller detta under skeden av hög politisk spänning mellan maktblocken och återkommande variationer i den militära beredskapen. Trots att möjligheterna att upptäcka mera omfattande militära förberedelser består

eller t. o. m. ökar måste därför problemen rörande överraskande angrepp i dess olika aspekter ägnas fortsatt uppmärksamhet i totalförsvarets planering.

Det är följaktligen väsentligt att vår beredskap snabbt och flexibelt kan anpassas till aktuella situationer genom balanserade och samordnade åtgärder inom hela totalförsvaret.

Totalförsvaret skall även inriktas på att möta konsekvenserna av andra säkerhetspolitiska kriser än krig. Sådana kriser kan bli utdragna och kan kännetecknas bl. a. av ekonomisk och handelspolitisk konfrontation. Det är väsentligt för vår säkerhetspolitiska trovärdighet och för vårt totalförsvars styrka i krig att vi kan möta försök till påtryckningar och handelsrestriktioner i sådana situationer.

Såväl i fredstid som under neutralitet vid krig i omvärlden måste respekten för vår territoriella integritet upprätthållas. Kränkningar av vårt territorium kan aldrig accepteras. Kränkningar i fredstid kan bidra till främmande staters förmåga att i samband med ett väpnat angrepp bekämpa vårt totalförsvär. I neutralitetslägen kan kränkningar gradvis dra in oss i kriget. Det är väsentligt att vi upprätthåller en helhetsbild av kränkningar av alla slag och ägnar motverkan av dem fortsatt stark uppmärksamhet. Det är av stor vikt att vi fortsätter att förbättra vår förmåga att möta undervattenskränkningar.

Stormakternas väsentligaste militära intressen för vårt område torde vara förknippade med dess eventuella utnyttjande i ett konventionellt krig. Ett kärnvapenkrig skulle med största sannolikhet få ett kort förlopp under vilket stormakterna tvingas koncentrera sig helt på att få ett slut på kriget och klara sin egen fortsatta existens. Skulle Sverige fortfarande stå utanför ett storkrig då detta trappas upp till kärnvapennivå är det därför mycket osannolikt att ett angrepp – med eller utan kärnvapen – skulle inledas mot vårt land. Däremot kan Sverige drabbas av omfattande sidoverkningar då kärnvapen sätts in i andra länder.

Vår totalförsvarsplanering med avseende på riskerna för kärnvapenkrig bör även fortsättningsvis ha följande inriktning. Svensk säkerhetspolitik syftar bl. a. till att hålla Sverige utanför ett krig mellan stormaktsblocken. Lyckas vi stå utanför en inledande, konventionell fas av ett storkrig minskar även risken väsentligt att vi blir utsatta för bekämpning med kärnvapen om kriget trappas upp. Ett tillräckligt starkt och allsidigt totalförsvär är en förutsättning för att Sverige skall lyckas i dessa strävanden. Därutöver krävs särskilda åtgärder för skydd mot kärnvapenkrig i vår omvärld, och för att öka statsmakternas möjligheter att stå emot hot om kärnvapeninsats mot Sverige.

Motionerna

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 20 att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om arbetsformerna inför kommande försvarsbeslut.

1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen hos regeringen hemställer att direktiven och personsammansättningen när det gäller kommande försvarsutredningar skall spegla det bredare totalförsvärstänkande som det argumenteras för i motionen.

Försvarsministerns anförande om säkerhetspolitiken bygger på överväganden i 1984 års försvarskommitté och har inte mött invändningar i någon motion. Utrikesutskottet betonar i sitt yttrande värdet av att grundvalarna för den svenska säkerhetspolitiken har en bred politisk förankring.

Utrikespolitiken och försvarspolitikerna utgör de centrala dimensionerna i den svenska säkerhetspolitiken. Det är den samlade styrkan i våra säkerhetspolitiska åtgärder som underbygger vår bestämda föresats att slå vakt om alliansfriheten och neutraliteten och att – om vi ändå angrips – till det yttersta värna vår frihet och vårt oberoende.

Som en del av säkerhetspolitiken fordras en fast och konsekvent försvarspolitik som inger respekt och förtroende såväl i omvärlden som hos svenska folket.

Totalförsvaret är alla de åtgärder som krävs för att förbereda landets försvar inför yttre hot och för att ställa om samhället till kris- och krigsförhållanden. Våra strävanden på detta område är viktiga. Medborgarna bör vara medvetna om vilka påfrestningar som kan drabba samhället och dem själva under kriser och i krig samt om sina rättigheter och skyldigheter gentemot samhället i sådana lägen. Försvarsaspekter måste beaktas i fredstida planering och samhällsutveckling.

I totalförvarspropositionen (bil. 1 s. 7–8) lämnas en redogörelse för förberedelserna inför 1987 års försvarsbeslut. Det kan tilläggas att riksdagens utrikes- och försvarsutskott – i enlighet med beslut härom (prop. 1972:103, FöU 23, rskr. 309) – vid flera tillfällen har fått särskild information om studie- och planeringsarbetets inriktning och resultat. Utskottet vill vidare påminna om att försvarskommittén som återstående uppgift har att överväga och lämna förslag rörande riksdagens inflytande på den fortsatta utvecklingen inom totalförsvaret (jfr förs. 1982/83:22, FöU 1983/84:6, rskr. 72, dir. 1984:14).

I detta sammanhang behandlar utskottet några motionsyrkanden som gäller arbetsformerna inför kommande försvarsbeslut.

Centerpartiets motion Fö127 tar upp arbetsformerna inför nästkommande långsiktiga försvarsbeslut. Enligt motionärerna är det "inte tillfredsställande att ett så omfattande och över hela samhällsområdet genomgripande beslut som ett försvarsbeslut inte föregås av sedvanlig remissbehandling".

Försvarskommitténs nu pågående arbete har som riktpunkt att ge riksdagen ett ökat inflytande på försvarsplaneringen. Tidsförhållandena under året före varje långsiktigt försvarsbeslut är av stor betydelse i det sammanhanget liksom när det gäller möjligheterna att åstadkomma remissbehandling av slutbetänkandet från en försvarskommitté före regeringens ställningstagande. Utskottet har anledning räkna med att 1984 års försvarskommitté vid sina överväganden också prövar önskvärdheten av sådan remissbehandling och möjligheterna att skapa tidsutrymme därtill. Betänkanden som försvarskommittéerna lämnar i ett tidigare skede av sitt arbete bör som hittills kunna remissbehandlas. Något uttalande av riksdagen enligt yrkande 20 i motion Fö127 (c) anser utskottet inte vara påkallat.

Vänsterpartiet kommunisterna riktar i motion Fö136 kritik mot regering-

en, "som vid tillsättandet av försvarskommittén och utformningen av dess direktiv, ensidigt prioriterat personer och anvisningar som bäddat för en *inriktning av arbetet mot en militär försvarslösning*". Motionärerna vill att riksdagen skall uttala sig om direktiven och personsammansättningen när det gäller kommande försvarsutredningar.

Motionsyrkandet och motiven för detta har nära anknytning till vänsterpartiet kommunisternas syn på hur totalförsvaret bör vara utformat. Andra motionsyrkanden härom behandlas senare i betänkandet. I detta sammanhang kan konstateras att en sittande regering beslutar om direktiv för kommittéer och om ledamöter i dessa med utgångspunkt i tidigare riksdagsbeslut och i den politik som regeringen företräder. Detta gäller självfallet också försvarskommittéer. Yrkande 1 i motion Fö136 (vpk) bör avslås.

Med anknytning till nu behandlade frågor vill utskottet avslutningsvis ytterligare något beröra planeringsläget för totalförsvaret och behovet av *parlamentarisk insyn och medverkan* vid totalförsvarets utveckling.

Totalförsvarets utveckling fram till sekelskiftet torde i hög grad komma att påverkas av ett intensivt utredningsarbete under de första åren av försvarsbeslutsperioden 1987/88–1991/92. Som utskottet senare i betänkandet kommer att närmare beröra gäller detta både den militära och den civila delen av totalförsvaret.

Inom *det militära försvaret* har igångsatts ett utredningsarbete med beteckningen Försvarsmaktsutredning 88. Arbetet bygger till största delen på uppdrag av regeringen. Det leds av överbefälhavaren och är samordnat med perspektivplanestudierna inför nästa långsiktiga försvarsbeslut. Försvarsmaktsutredningen gäller i första hand

- arméns krigsorganisation, förbandsomsättning, utbildningssystem och fredsorganisation,
- försvarsmaktens ledningsorganisation (med anknytningar till civil ledning och samordning),
- förbättringar i fråga om planering, styrning, produktionsledning och redovisning.

Enligt överbefälhavarens planering skall olika delutredningar inom försvarsmaktsutredningen redovisa arbetsläget hösten 1987 medan en samlad redovisning till regeringen sker hösten 1988. Försvarsministern uttalar bl. a. följande om utredningsarbetet:

Jag anser att kompletterande underlag beträffande utvecklingen av arméns krigsorganisation, förbandsomsättning, utbildningssystem och fredsorganisation bör tas fram redan till år 1988. Det är angeläget att detta underlag möjliggör att framför allt utbildningen i väsentliga avseenden kan förbättras och fredsorganisationen ges en stabil långsiktig inriktning så att erforderliga beslut i dessa frågor kan fattas av riksdagen år 1989. Fredsorganisationen bör utvecklas för att ge bästa möjliga organisatoriska förutsättningar för omsättning, utbildning och samträning av krigsförbanden, varvid möjligheterna att rationalisera fredsverksamheten bör utnyttjas (bil. 1 s. 57).

– – – Utvecklingen av försvarsmaktens ledningsorganisation bör enligt mitt förmenande bl. a. inriktas mot att förbättra beredskapen att leda verksamheten i olika situationer i fred, under kriser och i krig samt att förbättra säkerhet och snabbhet i ledningen. Möjligheterna att minska resursbehoven för försvarsmaktens ledningsorganisation bör prövas. Ut-

vecklingen bör samordnas med utvecklingen inom de civila totalförsvarsdelarna så att totalförsvarets ledning blir så effektiv som möjligt. En samlad översyn av totalförsvarets ledning i krig skall därför fullföljas under de närmaste åren. — — (bil. 1 s. 60)

Inom *totalförsvarets civila del* är det främst ett område som påkallar parlamentariskt inflytande. Det gäller en ändrad inriktning av befolkningsskyddet. Avsikten är att — utifrån en samlad syn på befolkningens behov av skydd — i högre grad än hittills inrikta det framtida skyddsrumbyggandet på sådana områden där det finns mer betydande risker för civilbefolkningen. Överbefälhavaren och överstyrelsen för civil beredskap har fått i uppdrag att gemensamt se över de regionala mål- och riskanalyserna. Statens räddningsverk skall, med successiv tillämpning av resultatet av denna översyn, redovisa en samlad syn på befolkningens behov av skydd i krig. Redovisning till regeringen skall beträffande båda uppdragen ske den 1 september 1988.

Mot denna bakgrund har *utskottet* övervägt behovet av parlamentarisk insyn och medverkan utöver vad som förekommer vid riksdagens årliga behandling av budgetpropositionen och etablerad återkommande information till utrikes- och försvarsutskotten inför nästa långsiktiga försvarsbeslut. En ny parlamentariskt sammansatt försvarskommitté kan väntas tillkomma år 1989.

Här kortfattat redovisade utredningskomplex gäller frågor av mycket stor vikt för totalförsvaret. De måste dessutom bearbetas snabbt. Oavsett vilka förslag som 1984 års försvarskommitté kan komma att lämna beträffande återstoden av sitt uppdrag anser utskottet att följande bör gälla för de närmaste åren:

- Försvarsutskottet bör genom återkommande redovisningar och på andra sätt aktivt följa det utrednings- och planeringsarbete som här nämnts. Detta bör ses både som uppföljning av 1987 års försvarsbeslut och som förberedelse för utskottets beredningsarbete med försvarsbeslutet 1992 och med riksdagsbeslut dessförinnan om arméns krigsorganisation m. m. Utskottets arbete härmed måste påbörjas hösten 1987.
- Regeringen bör tillsätta en eller flera kommittéer, bestående främst av riksdagsledamöter, med uppgift att ta noggrann del av utredningsresultaten och redovisa sina bedömningar härav till regeringen som ytterligare underlag för dess förslag till riksdagen.

Vad utskottet nu har anfört om parlamentarisk insyn och medverkan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda och till utrikesutskottets yttrande hemställer utskottet

1. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om säkerhetspolitiken,
2. att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö127, yrkande 20, om arbetsformerna inför kommande försvarsbeslut,
3. att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö136, yrkande 1, om kommande försvarsutredningar.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av propositionen har anfört om parlamentarisk insyn och medverkan.

FöU 1986/87:11

3 Försvarspolitikens inriktning

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 1 s. 30–35) *dels* föreslagit riksdagen att godkänna totalförsvarets mål och de riktlinjer för totalförsvarets fortsatta utveckling som föredragande statsrådet har angett, *dels* berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om försvarspolitikens inriktning i övrigt.

Föredragande statsrådet

Föredragande statsrådet (försvarsministern) påpekar att alla samhällsfunktioner som har viktiga uppgifter under kriser och i krig skall kunna ställas om för att verka i sådana situationer. "Totalförsvaret omfattar i krig hela det omställda samhället."

Enligt försvarsministern skall totalförsvaret utformas och personalen utbildas med utgångspunkt i vår samhällsutveckling och i våra egna försvarsbetingelser i övrigt med avseende på främst vår defensiva inriktning, vår geografi, vårt klimat och vårt system med plikttjänstgöring. "Egen forskning och försvarsindustri ger oss möjlighet att förse försvaret med utrustning som är anpassad till dessa betingelser. Därigenom kan vi också minska verkan mot oss av de vapen och motmedel som stormakterna utvecklar för att använda mot varandra. Det är av dessa skäl ändamålsenligt att i viktiga avseenden ge totalförsvaret en svensk profil."

Den beskrivning av *det svenska totalförsvarets mål* som senast lades fast av riksdagen i samband med 1982 års försvarsbeslut är enligt försvarsministerns mening i sak allttjämt giltig. Liksom försvarskommittén har han emellertid funnit skäl att modernisera beskrivningen. Han föreslår att för det svenska totalförsvaret, som en del av den svenska säkerhetspolitiken, skall gälla följande mål (s. 31):

- Den svenska säkerhetspolitiken, utformad i ett samspel mellan utrikespolitiken och försvarspolitikerna, har som yttersta mål att trygga vårt lands frihet och oberoende. Säkerhetspolitiken syftar därvid till att skapa förtroende och respekt för vår vilja och förmåga att fullfölja vår neutralitetslinje och att till det yttersta försvara hela vårt land om vi utsätts för militärt angrepp. Säkerhetspolitiken skall därigenom också minska riskerna för att vårt land dras in i krig och konflikter samt bidra till lugn och stabilitet i det nordiska området. Säkerhetspolitiken främjar en fredlig internationell utveckling.
- Totalförsvaret skall i första hand vara fredsbevarande genom att ha sådan styrka, sammansättning, ledning och beredskap att det avhåller från varje försök att utnyttja vårt land. Uppoffringarna i samband med försök att utnyttja landet skall följaktligen vara så stora att de inte kan te sig rimliga i förhållande till fördelarna.
- Detta förutsätter att totalförsvaret kan möta militära angrepp varifrån de än kommer. Våra stridskrafter skall kunna utnyttjas med tyngdpunkt i

gräns- och kustområdena för att därigenom i det längsta förhindra att en angräparer får fast fot på svensk mark. Totalförsvaret skall därtill kunna genomföra ett effektivt och uthålligt motstånd i varje del av landet och i alla former som folkrätten medger.

- Totalförsvaret skall i fred främja Sveriges säkerhetspolitiska mål genom att verka stabiliserande i vår del av världen och genom att bidra till att uppkommande kriser kan dämpas och avvecklas. Totalförsvaret skall motverka att Sverige dras in i krig eller kriser i omvärlden, skydda landet mot verkningarna och trygga för landet nödvändig försörjning. Respekten för vår territoriella integritet skall upprätthållas genom förmåga att ingripa mot varje form av kränkning av vårt territorium såväl i fred som under neutralitet.
- Totalförsvarets beredskap skall snabbt och flexibelt kunna anpassas till aktuella situationer genom balanserade och samordnade åtgärder.
- Totalförsvaret skall vidare värna civilbefolkningen mot verkningarna av krigshandlingar genom att bereda skydd, rädda nödlidande, ombesörja vård och trygga en livsnödvändig försörjning. Totalförsvarets förmåga i dessa avseenden grundas främst på det fredstida samhällets resurser och dess förmåga till omställning. Ansvar för en verksamhet i fred innebär motsvarande ansvar i krig.
- En fast försvarsvilja skall vidmakthållas.
- Totalförsvaret skall vara så uppbyggt och organiserat att det är en hela folkets angelägenhet. Detta kommer till uttryck främst genom att totalförsvaret bygger på plikttjänstgöring såsom den allmänna värnplikten, civilförsvarspikten och andra former för tjänstgöringsskyldighet och genom möjligheterna till frivilliga insatser inom totalförsvaret.
- Totalförsvaret skall därutöver kunna medverka i FN:s fredsbevarande operationer.

De riktlinjer för totalförsvarets fortsatta utveckling som riksdagen föreslås godkänna anges under rubriken Operativa grunder för totalförsvaret. Försvarsministern uttalar inledningsvis att ökad uppmärksamhet måste ägnas vår förmåga att i fred, kris och under neutralitet hantera uppkommande situationer. Ett militärt angrepp med syfte att utnyttja vårt land är dock enligt hans mening det allvarligaste hotet mot vår nationella säkerhet och bör därmed utgöra den viktigaste utgångspunkten för vår försvarsplanering. Härfter berör försvarsministern bl. a.

- o förvarning
- o en främmande makts överväganden inför ett eventuellt angrepp mot Sverige
- o förberedelserna inom totalförsvaret
- o gemensamma operativa grunder inom totalförsvaret
- o Sveriges geografiska betingelser
- o kommunikationer, befolkningsunderlag och näringslivsutveckling
- o den militärtekniska utvecklingen.

Härfter anger försvarsministern följande riktlinjer (s. 33-35):

Utgående från målet att varje del av landet skall försvaras och att militära angrepp skall kunna mötas varifrån de än kommer skall särskild uppmärksamhet ägnas förmågan att möta operationer riktade mot svenskt territorium i norra Norrland, östra Mellansverige inkl. Gotland och de södra delarna av Sverige. Även hotet mot vårt luftrum i dess helhet skall särskilt uppmärksammas. Sådana förberedelser skall vara vidtagna att försvaret inom rimlig tid kan möta även hot som växer upp mot andra delar av landet.

Från dessa utgångspunkter bör försvaret byggas upp som ett djupförvar varvid våra försvarsoperationer skall kunna genomföras med tyngdpunkt i gräns- och kustområdena i syfte att förhindra att angriparen får fast fot i vårt land.

En angripares förbekämpning och transporter genom luften skall tidigt kunna mötas av vårt luftförvar. Ett angrepp över havet skall kunna mötas redan utanför vårt territorium genom insats av sjömålsbekämpande förband och mineringar. Särskilt i Norrland medger bl. a. terrängförhållandena att våra försvarsoperationer om så är nödvändigt kan utsträckas över ett visst djup i syfte att successivt reducera en angripares anfallskraft.

En angripares möjligheter att tidigt och överraskande sätta in förband även långt in i vårt land ställer krav på ett territoriellt förvar i alla delar av landet uppbyggt av ett stort antal lokalt inriktade förband samt hemvärn: territoriella förband. Dessa förband skall bevaka, skydda och försvara viktiga totalförvarsobjekt, gränsövergångar, hamnar, flygfält, skärgårdsområden samt områden i övrigt som är betydelsefulla för våra operationer. Inom särskilt viktiga områden bör förmåga upprätthållas att tidigt slå luftlandsatta förband.

Luftförsvaret skall tidigt kunna sättas in kraftsamlat i olika delar av landet för att hindra att svenskt lufterum utnyttjas för överflygningar eller angrepp mot Sverige. Vår motverkan skall avse såväl flygstridskrafter som kryssningsmissiler. Mobiliseringen, de militära operationerna, civilbefolkningen samt objekt och verksamhet i övrigt inom totalförsvaret skall skyddas. Luftbevakningen skall täcka hela landet. Förvarningssystemet skall nyttjas även för alarmering av civilbefolkningen.

När en angripares anfallsriktningar kunnat fastställas skall våra offensiva stridskrafter kunna kraftsamlas till hotade områden och där snabbt kunna gå till anfall understödda av i området grupperade förband. Även förband med uppgifter i det territoriella försvaret av andra delar av landet skall efter hand kunna omgrupperas till hotade områden för att ytterligare förstärka motståndet.

Om angriparen lyckas tränga in i landet skall ett effektivt och uthålligt motstånd kunna genomföras i organiserade former i varje del av landet. Samtidigt skall operationerna fortsätta till sjöss och i luften. I en sådan situation måste civilbefolkningens skydd och försörjning ägnas särskild uppmärksamhet. Inom områden som angriparen tillfälligt lyckats ta skall motståndet fortsätta med alla medel och i alla former som folkrätten tillåter, även som icke militärt motstånd. Militära enheter som genomför fria kriget, polisen och andra samhällsorgan samt civilbefolkningen skall försvara angriparens verksamhet och underlätta områdets återtagande.

Redan i fredstid, och i än högre grad under neutralitet vid krig i omvärlden, måste respekten för var territoriella integritet upprätthållas. Kränkningar av vårt territorium kan aldrig accepteras. Kränkningar av olika slag i fredstid kan bidra till främmande staters förmåga att i samband med ett väpnat angrepp skada vårt totalförvar. I kriser kan kränkningar dra in oss i allt svårare lägen och ytterst i krig. Det är väsentligt att upprätthålla en helhetsbild av kränkningar av alla slag så att systematiska åtgärder kan vidtas. Underrättelsetjänsten, övervakningen och analysverksamheten bör ges en hög prioritet för detta ändamål.

Luftbevakning skall genomföras av vårt lufterum i fred och snabbt kunna förstärkas i hotade områden. På motsvarande sätt skall våra kuster övervakas varvid en effektiv samordning skall genomföras mellan främst försvarsmakten, kustbevakningen och polisen.

Kränkningar av vårt lufterum skall kunna avvisas.

Motverkan mot undervattenskränkningar bör enligt min mening ägnas

fortsatt stark uppmärksamhet. Syftet bör därvid vara att höja risken för inträngande enheter så tydligt att ubåtsoperationer inte bedöms möjliga att genomföra utan allvarliga konsekvenser. Skyddet av våra viktigaste skärgårdsområden bör särskilt uppmärksammas. Vårt ubåtsskydd bör ha förmågan att inom vårt territorium vidta effektiva åtgärder mot främmande undervattensverksamhet i alla dess led. Detta förutsätter bl. a. en förbättrad övervakning av sjöterritoriet, såväl på som under ytan.

Underrättelsetjänsten skall kontinuerligt fungera så att militära förändringar i omvärlden kan upptäckas och läggas till grund för adekvata beredskapsåtgärder bl. a. höjning av mobiliseringsberedskapen. För detta ändamål skall underrättelsetjänsten snabbt kunna förstärkas i aktuella områden.

Vår grundberedskap skall motsvara kontinuerliga beredskapsbehov i fred. Beredskapen skall snabbt och flexibelt kunna anpassas till aktuella situationer genom balanserade och samordnade åtgärder inom hela totalförsvaret. Beredskapssystemet skall medge god anpassning av resursernas styrka, typ och sammansättning liksom beträffande geografisk lokalisering. Uthålligheten i olika typer av åtgärder bör också beaktas. Åtgärder för att möta ett ökat sabotagehot bör särskilt uppmärksammas.

Det militära försvaret skall vara i huvudsak stridsdugligt omedelbart efter snabbt genomförd mobilisering varvid förvarningens möjlighet till successiv beredskapshöjning skall utnyttjas. Ett angrepp skall kunna mötas innan mobilisering genomförs eller under pågående mobilisering med i fred tillgängliga stridskrafter och hemvärn samt snabbmobiliserade förband. Civilförsvarets beredskap skall bygga på en snabb och säker krigsorganisering av enheter som i huvudsak är insatsdugliga direkt efter krigsorganiseringen. Andra civila funktioner som är väsentliga för den omedelbara totalförsvareffekten, däribland transport-, el- och telesystemen samt sjukvården, skall snabbt kunna ställas om till krigsförhållanden.

En effektiv ledning är en förutsättning för att totalförsvaret skall fungera i kriser och krig. I fråga om ansvarsförhållanden och organisation bör överensstämmelse råda mellan fred, kris och krig.

Styrkan i totalförsvaret är beroende av en väl fungerande samordning mellan olika delar av totalförsvaret på varje nivå. Ledningskapaciteten i fred inom totalförsvaret skall snabbt kunna förstärkas så att olika situationer kan hanteras effektivt och så att ledningen kan fungera under en omställning från fred till krig även om detta måste ske när stridshandlingar redan påbörjats.

Motionerna

Väckta under den allmänna motionstiden

1986/87:Fö202 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till en total försvarsorganisation som tar i beaktande sårbarheten i det svenska samhället och inte enbart förlitar sig på militära medel.

1986/87:Fö203 av Gunnar Hökmark m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om neurokirurgen på Södersjukhuset,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna de i motionen angivna riktlinjerna för att förstärka försvaret av Storstockholmsområdet samt för att betydligt höja beredskapen i fred för härav berörda militära och civila enheter,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att särskilda studier av behovet på längre sikt av resurser och beredskap för försvaret av Storstockholmsområdet i vid bemärkelse bör göras.

1986/87:Fö204 av Olle Aulin (m) och Bo Lundgren (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande krigsförbandens kvalitet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande pansarvärn och anskaffning av en ny stridsvagn,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande anskaffning av J 37 Viggen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande de marina förbanden,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande civilförsvarets undsättningsstyrkor.

1986/87:Fö206 av Lars Tobisson (m) vari yrkas att riksdagen beslutar om en förstärkning av beredskapen mot överraskande anfall i Göteborgsområdet i enlighet med vad som i motionen anförts.

1986/87:Fö207 av Kjell A. Mattsson (c) och Elving Andersson (c) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av större försvarsresurser på västkusten.

1986/87:Fö208 av Sonja Rembo m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om förstärkning av Västsveriges försvar.

1986/87:Fö209 av Martin Olsson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om nödvändigheten av ökade resurser för försvaret längs Norrlandskusten.

1986/87:Fö211 av Siri Häggmark (m) och Jens Eriksson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av att stärka försvarsberedskapen på västkusten.

1986/87:Fö305 av Gunhild Bolander (c) vari yrkas att riksdagen uttalar sig för att det gotländska försvaret snarast moderniseras i takt med omvärlden och i takt med övriga delar av Sveriges försvar samt enligt de krav som övriga delar av det gotländska totalförsvaret kräver.

1986/87:Fö513 av Siw Persson (fp) och Ingrid Hasselström Nyvall (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att naturvårdsverket och sjöfartsverket kommer med förslag på vilka platser det kan vara lämpligt att utöka bemanningen med vtp-personal.

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen beslutar ansluta sig till de allmänna riktlinjer för försvarspolitiken som angivits i motionen.

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om säkerhetspolitiken och försvarspolitikens inriktning.

1986/87:Fö131 av Kerstin Ekman (fp) och Lars Sundin (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna det angelägna i att försvarsbeslutets reformutrymme kommer Västsveriges försvar till del.

1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena

2. att riksdagen avslår proposition 1986/87:95 om totalförsvarets fortsatta utveckling.

3 m) att riksdagen, om förslaget om avslag på propositionen inte vinner gehör, hos regeringen begär förslag till ökade insatser för att stärka det civila samhället i kustbandet och åstadkomma "levande skärgårdar" enligt motionens förslag.

1986/87:Fö155 av Gunhild Bolander (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att särskild uppmärksamhet ägnas gräns- och kustområdenas betydelse.

Utskottet

Under denna punkt – som är den första vid vilken behandlas förslag av regeringen i totalförsvarspropositionen – tar utskottet inledningsvis upp det enda motionsyrkandet om avslag på nämnda proposition i dess helhet. Yrkandet finns i motion Fö136 från vänsterpartiet kommunisterna. Partiet "instämmer i de grunder för Sveriges säkerhetspolitik och de allmänna principer för försvarspolitikens inriktning som formuleras i såväl försvarskommitténs betänkande som regeringens proposition". Däremot kan partiet av skäl som redovisas i motionen

"inte stödja den huvudinriktning för det svenska totalförsvarets organisation som föreslås i propositionen. Det är oacceptabelt att vårt lands ökande sårbarhet både på det internationella och det nationella planet inte får påverka slutsatser och förslag på ett mycket mera bestämt sätt än vad som här sker. Det är likaså oacceptabelt att det civila samhällets organisering ägnas så lite uppmärksamhet när det gäller reella åtgärder."

Utskottet biträder inte motionsyrkandet om avslag på hela totalförsvarspropositionen. Regeringens olika förslag och väckta motioner bör nu realbehandlingas av riksdagen. Olika delfrågor i propositionen, bl. a. rörande den civila delen av totalförsvaret, tas upp punkt för punkt i betänkandet. Därvid behandlar utskottet också från samma parti en rad motionsyrkanden som har ställts under förutsättning att det nu ifrågavarande yrkandet inte vinner gehör. Utskottet förutsätter alltså att riksdagen kommer att avslå yrkande 2 i motion Fö136 (vpk).

Den beskrivning av *totalförsvarets mål* som försvarsministern lämnar, och regeringen föreslår riksdagen att godkänna, bygger på den gällande beskrivningen men har moderniserats. Säkerhetspolitikens yttersta mål – att trygga vårt lands frihet och oberoende – anges inledningsvis. Principen att ansvar för en verksamhet i fred innebär motsvarande ansvar i krig kommer till uttryck. Utskottet tillstyrker att riksdagen godkänner den av försvarskommittén och sedan regeringen föreslagna beskrivningen av totalförsvarets mål.

Regeringens förslag till *riktlinjer för totalförsvarets fortsatta utveckling* har återgivits i det föregående. Motion Fö202 från vänsterpartiet kommunisterna innehåller kritik mot det nuvarande totalförsvaret och mot den fortsatta inriktning som de föreslagna riktlinjerna innebär. Enligt motionen bör riksdagen begära förslag om en decentraliserad struktur på totalförsvaret. "Den militära organisationen måste från början byggas upp och organiseras på de mindre förband som den ändå efter mycket kort tid kommer att vara uppsplittrad på med bibehållande av den nuvarande strukturen."

Samma motion betonar fredssamhällets sårbarhet. Motionärerna önskar föra över betydande resurser från totalförsvarets militära del till den civila delen. Utskottet har tidigare flera gånger konstaterat (FöU 1984/85:9 s. 10 och FöU 1985/86:8 s. 9) att vårt samhälle är sårbart i många avseenden och att sårbarhetsfrågor – inte enbart beträffande datorsystem – bör ägnas ökad uppmärksamhet.

Liksom utrikesutskottet vill försvarsutskottet påminna om att försvarskommittén i sin rapport *Svensk säkerhetspolitik inför 90-talet* (SOU 1985:23) särskilt behandlade samhällsutveckling och sårbarhet. Kommittén angav (s. 67) följande slutsatser:

Ökad internationell integration, teknisk utveckling och strukturella förändringar i samhället får konsekvenser från sårbarhetssynpunkt. Nya typer av hot måste beaktas, men förändringarna innebär också nya möjligheter att hantera de problem som kan uppstå. Ökade risker i fredssamhället har lett till uppbyggnad av resurser som kan vara till nytta även i krig. Samhället förändras snabbt och samtidigt förändras sårbarhetsbilden. Inom de områden som är av särskild betydelse för totalförsvarets förmåga att fungera är det angeläget att nära följa och vid behov ändra planeringens inriktning.

Utskottet vidhåller självfallet att det är angeläget att motverka samhällets sårbarhet. Förslag av regeringen om insatser i detta syfte behandlas senare i betänkandet. Likaså behandlas under punkt 5 motionsförslag från vänsterpartiet kommunisterna angående omorganisation av det militära försvaret. Partiet har lämnat sådana förslag under en rad år. Motionärerna förordar bl. a. en betydande minskning av flygstridskrafterna. Nu liksom tidigare anser utskottet att den antydda inriktningen av totalförsvaret med säkerhet inte skulle motsvara de krav som säkerhetspolitiken ställer. Motion Fö202 (vpk) bör avslås av riksdagen.

Ytterligare ett par partimotioner berör riktlinjerna för totalförsvarets fortsatta utveckling. I Fö128 (m) och Fö127 (c) yrkas att riksdagen skall ansluta sig till inriktning resp. riktlinjer som anges i motionerna.

Enligt moderata samlingspartiet medger de av regeringen föreslagna riktlinjerna inte en utveckling av totalförsvaret som "på sikt svarar mot de krav som den säkerhetspolitiska och strategiska utvecklingen ställer".

Utskottet kan för sin del inte ansluta sig till denna bedömning och därmed inte heller förorda att riksdagen ställer sig bakom den. Yrkande 1 i motion Fö128 (m) bör avslås.

I centerpartiets motion hävdas att totalförsvarets civila del måste få ökad tyngd. Enligt utskottets mening har den civila delen under senare år fått allt större uppmärksamhet. I totalförvarspropositionen finns förslag om särskilda satsningar inom viktiga funktioner. Man kan ha olika mening om huruvida detta är tillräckligt. Utskottet återkommer till olika förslag av regeringen och motförslag i motioner. Yrkande 1 i motion Fö127 (c) bör avslås.

Utskottet anser att riksdagen i övrigt bör godkänna de föreslagna riktlinjerna för totalförsvarets fortsatta utveckling.

Beträffande *försvarspolitikens inriktning i övrigt* har utskottet inte några invändningar mot vad försvarsministern har anfört. I det sammanhanget behandlar utskottet ett antal motionsyrkanden som inte riktar sig häremot.

Första tar utskottet upp några motioner som gäller landets gräns- och kustområden. Med exempel från Gotland föreslås i motion Fö155 (c) att riksdagen skall uttala sig om betydelsen av sådana områden. Enligt motion Fö136 (vpk) bör riksdagen begära förslag till ökade insatser för att stärka den civila statliga verksamheten i de svenska skärgårdarna och för att underlätta en fortsatt fast bosättning. Motion Fö513 (fp) syftar till att bemanningen på utsjöplatser skall utökas med tjänstgörande vapenfria tjänstepliktiga.

Ett lands gräns- och kustområden har självfallet särskild betydelse för invasionsförsvar. Om det utanför territorialgränsen eller i anslutning till denna finns stora områden av hav eller med svårframkomlig terräng så gynnar detta försvararen. Sverige har till stor del gränser som är gynnsamma för vårt försvar.

Gotlands läge i Östersjön ger detta län en viss särställning från försvarssynpunkt. I de riktlinjer för totalförsvarets fortsatta utveckling som utskottet i det föregående har ställt sig bakom anges bl. a. att försvaret bör byggas upp som ett djupförsvar. Våra försvarsoperationer skall kunna genomföras med tyngdpunkt i gräns- och kustområdena. Betydelsen av sådana områden är alltså fastslagen. Förmågan att möta operationer riktade mot östra Mellan-sverige inkl. Gotland nämns särskilt i riktlinjerna. Utskottet vill tillägga att Gotland givetvis har positiv betydelse för landets försvar som plattform för framskjuten basering av olika funktioner. Något särskilt uttalande av riksdagen härom eller i övrigt om gräns- och kustområdenas betydelse för försvaret är inte påkallat. Motion Fö155 (c) bör inte bifallas. Utskottet återkommer till frågor rörande Gotland i det följande.

Landets kustområden är betydelsefulla bl. a. från övervakningssynpunkt. Med både civila och militära utgångspunkter är det ett samhällsintresse att övervakningen i fred av våra kust- och havsområden inte försämrats. Hithörande frågor behandlades ingående av utskottet i samband med 1982 års försvarsbeslut (FöU 1981/82:18 s. 39–42) och riksdagen uttalade sig särskilt härom.

Liksom tidigare anser utskottet att det är viktigt att skärgårdarna inte avfolkas. Åtgärder för att underlätta en fortsatt fast bosättning där ter sig därför rimliga att vidta. Personalinskränkningar vid statlig verksamhet bör inte äga rum utan att försvarsaspekten har vägts in. Så skall också ske enligt

förordningen (1982:136) om handläggning av vissa personalfrågor i statlig verksamhet utmed rikets kuster. Enligt förordningen skall en myndighet som planerar en inskränkning av personal som har direkt betydelse för tillsyn och övervakning av kusterna inhämta länsstyrelsens yttrande över den planerade åtgärden. Länsstyrelsen skall bereda andra berörda myndigheter tillfälle att yttra sig och bedöma hur åtgärden påverkar de anspråk på bemanning som olika samhällsintressen ställer. Om länsstyrelsen anser att åtgärden inte innebär mera väsentliga förändringar, skall länsstyrelsen genast avge sitt yttrande till den myndighet som planerar åtgärden. I annat fall skall länsstyrelsen skyndsamt utreda följderna av åtgärden och därvid bereda landstingskommun samt berörda statliga myndigheter, kommuner och organisationer tillfälle att yttra sig. Om länsstyrelsen finner att det är angeläget med fortsatt bemanning skall länsstyrelsen i sitt yttrande lämna ett förslag om organisation, huvudmannaskap samt finansiering och kostnadsfördelning. Om den myndighet som aktualiserat åtgärden trots invändningar vill genomföra personalinskränkningen eller förslaget, skall myndigheten hänskjuta frågan till regeringens prövning. Detsamma gäller om regeringens beslut behövs av andra skäl.

Mot denna bakgrund finner utskottet inte anledning att riksdagen skall begära förslag i enlighet med vpk:s motion Fö136, yrkande 3 m. Motionsyrkandet bör avslås.

Inte heller motion Fö513 (fp) bör bifallas. Frågor om tjänstgöringen för vapenfria tjänstepliktiga torde bli aktuella för riksdagen under nästa riksmöte, vid vilket en proposition med anledning av betänkandet Vapenfriutbildningen i framtiden (SOU 1986:30) beräknas komma att lämnas till riksdagen. Utbildnings- och tjänstgöringsfrågor måste då behandlas på stor bredd. Ett tjänstgöringsalternativ av det slag som förordas i motion Fö513 kan övervägas i det sammanhanget.

Ett antal motioner gäller någon viss del av landet där försvarsresurserna enligt motionärernas mening bör stärkas.

Enligt motion Fö209 (c) bör Norrlandskusten anges som ett område som måste tillföras ytterligare resurser "så att de kommer att stå i rimlig relation till de behov av bevaknings- och incidentberedskap som otvivelaktigt föreligger där".

Försvaret av Storstockholmsområdet, både på kort och på lång sikt, tas upp i motion Fö203 (m). Motionärerna slår fast att detta försvar är en riksangelägenhet. De behandlar olika slag av hot mot området och lämnar en rad förslag om förbättringar. För behovet på lång sikt bör överbefälhavaren enligt deras mening ges i uppdrag att lämna förslag. Ett särskilt yrkande gäller den neurokirurgiska kliniken vid Södersjukhuset. Regeringen bör enligt motionärerna få till stånd en omprövning av landstingets beslut om klinikens nedläggning.

Motion Fö305 (c) gäller en modernisering av det militära försvaret på Gotland. En sådan modernisering behövs enligt motionären för att intevärdigheten av Gotlands försvar skall äventyras. Hon föreslår följande åtgärder:

- Kvalificerat robotluftvärn tillförs.
- Flygvapnets organisation och basering på Gotland fastställs.
- Tung kustrobot tillförs.
- Modernisering av markstridskrafterna på Gotland inplaneras..
- Moderna artilleriförband (Haubits 77) tillförs.
- Ledningskapaciteten byggs ut så att en allsidig ledning av bl. a. fartyg och flyg samt underrättelseinhämtning kan utövas från Gotland.

I motion Fö204 (m) finns fem yrkanden som alla gäller Skåne.. Motionärerna anger varför det enligt deras mening är nödvändigt att snabbmobiliserade, välutbildade och välutrustade krigsförband och civilförsvarsenheter kan användas för Skånes försvar.

Fem motioner behandlar försvaret i Västsverige. Motion Fö206 (m) gäller beredskapen mot överraskande anfall i Göteborgsområdet. Motionären motiverar varför "beredskapsnivån i Göteborgsområdet aldrig får bli så låg att fienden kan komma i land och utbreda sig. Målet måste vara att mycket tidigt möta, hejda och slå angriparen." Motion Fö207 (c) har ett yrkande om behovet av större försvarsresurser på västkusten. Försvaret i Västsverige behandlas utförligt i motion Fö208 (m). Motionärerna anser att nödvändiga förstärkningar av detta försvar har samband med inriktning och ekonomi enligt 1987 års försvarsbeslut. Vikten av att stärka försvarsberedskapen på västkusten behandlas också i motion Fö211 (m). En angripares uppträdande kan enligt motionen kräva "att vi tidigt är på plats med största möjliga styrkor". Enligt motion Fö131 (fp) är totalförsvarspropositionens inriktning av totalförsvarets utveckling i stor: tillfredsställande. "Erfarenheterna från tidigare beslut har dock lärt oss, att många bedömare och beslutsfattare ser den operativa situationen alltför snävt. De förstärkningar och förändringar som nu kommer att genomföras måste därför enligt vår mening planeras så att även västkusten får del därav."

Med anledning av de nu nämnda motionerna vill *utskottet* till en början framhålla att varje del av landet skall försvaras. Av målbeskrivningen för totalförsvaret framgår att totalförsvaret skall kunna möta militära angrepp varifrån de än kommer. Våra stridskrafter skall kunna utnyttjas med tyngdpunkt i gräns- och kustområdena. Riktlinjerna för totalförsvarets utveckling anger att särskild uppmärksamhet skall ägnas förmågan att möta operationer riktade mot svenskt territorium i norra Norrland, östra Mellansverige med Gotland och de södra delarna av Sverige. Mål och riktlinjer för totalförsvaret täcker alltså i allt väsentligt de önskemål som förs fram i de nu aktuella motionerna.

Motionsyrkandena om ytterligare försvarsresurser i särskilda delar av landet gäller i första hand den operativa förmågan i krig. Landets yta, gränser, värnplikssystem och totala försvarsresurser motiverar att det militära försvaret bygger på spridd mobilisering, liksom på rörlighet och kraftsamling när en anfallsriktning kan fastställas. Fredsekonomiska förhållanden men också beredskapssyrpunkter påverkar fredslokaliseringen. Överbefälhavaren har ansvaret för den operativa planeringen samt för de omgrupperingar och operationer som kan bli aktuella.

Utskottet kan i och för sig ställa sig bakom många av de önskemål som förs

fram i motionerna. Betydelsen av södra Sverige inbegripet passagen mellan Östersjön och Nordsjön är uppenbar. Östra Mellansverige med Stockholm och Gotland kräver stor uppmärksamhet från försvarssynpunkt. Utskottet har redan tidigare uttalat att försvaret av Stockholm är av särskild betydelse (FöU 1983/84:20 s. 16 och FöU 1984/85:9 s. 30). Vikten av att landets högsta och centrala ledning inte i något läge paralyseras ställer särskilda krav på beredskap. Försvarsmaktens fredsorganisation på västkusten har också behandlats (FöU 1983/84:20 s. 20 och FöU 1984/85:9 s. 31).

Enligt vad utskottet har inhämtat överväger överbefälhavaren en förstärkning av de fredstida marina resurserna utmed Norrlandskusten.

Liksom tidigare har utskottet inte skäl att göra annan bedömning än att försvarsmaktens resurser i huvudsak är geografiskt avvägda enligt givna riktlinjer. I den mån ytterligare resurser kan tillföras bör de nu beslutade riktlinjerna och överbefälhavarens operativa planering vara vägledande för lokaliseringen i fred t. ex. av tillkommande utbåtar, helikoptrar och resurser för luftvärn. Försvarsministern uttalar i totalförsvarspropositionen (bil. 1 s. 65) att en lokalisering av kustrobotförband till Gotland bör särskilt prövas. Utskottet delar denna uppfattning. Gotlands särställning bör också beaktas när det t. ex. gäller totalförsvarets ledning i fred och krig.

De förbättringar beträffande civilförsvarets organisation och mobilisering som nyligen har genomförts gäller självfallet också civilförsvarsverksamheten i Skåne.

Stockholms läns landsting beslöt den 27 november 1986 att lägga ned den neurokirurgiska kliniken vid Södersjukhuset i syfte att koncentrera den neurokirurgiska vården till Karolinska sjukhuset. Av ett svar på fråga och interpellation som socialministern lämnade i kammaren den 13 februari 1987 framgår att landstinget räknar med att efter förändringen kunna ta hand om samma antal neurokirurgiska vårdfall som före denna. Enligt motion Fö203 (m) leder nedläggningen till en risk för att neurokirurgisk kapacitet inte kan vara tillgänglig för den södra länsdelen i händelse av krig. Motionärerna åberopar att trafiklederna genom Storstockholm är mycket sårbara. Kammardebatten efter socialministerns svar dominerades också av denna aspekt.

Den neurokirurgiska kliniken vid Södersjukhuset är nu nedlagd. Utskottet förutsätter att landstinget i Stockholms län före nedläggningsbeslutet nogga övervägde konsekvenserna från försvarssynpunkt och också är berett att redovisa dessa för den särskilda beredskapsdelegation för hälso- och sjukvård i krig som anmäls i totalförsvarspropositionen (bil. 4 s. 13). Delegationen skall utgöra ett rådgivande organ knutet till socialdepartementet. Syftet är att få till stånd ett närmare samarbete mellan regeringskansliet, civila och militära myndigheter m. fl. Delegationen skall hålla sig informerad om och vid behov ta ställning till olika beredskapsförberedelser inom området. Delegationen kommenteras närmare i socialutskottets yttrande och senare i detta betänkande.

Mot denna bakgrund anser *utskottet* att inte något av nu ifrågakvarande motionsyrkanden bör föranleda riksdagen att rikta ett uttalande till regeringen. Yrkandena bör inte bifallas.

Avslutningsvis i detta avsnitt om försvarspolitikens inriktning finner utskottet anledning att i klargörande syfte lämna en övergripande redovis-

ning av *ekonomiska förhållanden enligt totalförsvarspropositionen*. Beträffande motionsförslag härom återkommer utskottet senare i betänkandet.

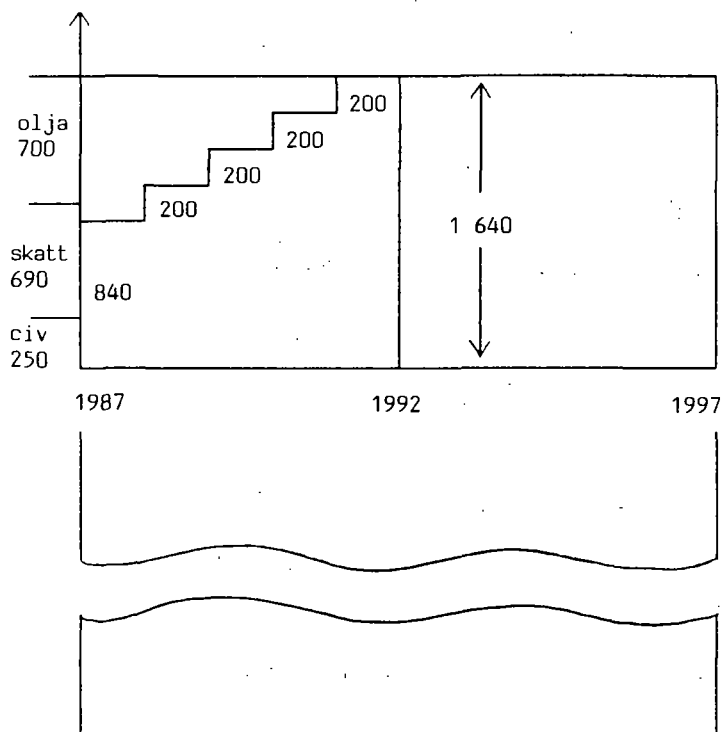
För det *militära försvaret* anges alla belopp i prisläge februari 1986. Utgiftsramen för budgetåret 1987/88 beräknas till 24 571, 1 milj. kr. och planeringsramen för femårsperioden 1987–1992 till 124 867 milj. kr. För nästkommande femårsperiod (1992–1997) tillåts överbefälhavaren planera med en köpkraftsram om 126 870 milj. kr.

För *totalförsvarets civila del* anges alla belopp i genomförandeprikläge budgetåret 1987/88. Den nya ekonomiska ramen avser de planeringsbara beredskapsanslag för vilka överstyrelsen för civil beredskap är sammanhållande. Anslagen för budgetåret 1987/88 beräknas till sammanlagt 1 591,8 milj. kr. För femårsperioden motsvarar detta en planeringsram som är fem gånger större, dvs. 7 959 milj. kr. Utanför den ekonomiska ramen ligger driftskostnader för den statliga oljelagringen (budgetåret 1987/88 54,6 milj. kr.) samt extra kostnader för att förbättra beredskapen på hälso- och sjukvårdsområdet (500 milj. kr. för femårsperioden) och kostnader för krigsskyddsåtgärder beträffande televerkets anläggningar (350 milj. kr. för femårsperioden; finansieras med verkets rörelsemedel).

Det nu sagda kan sammanfattas i följande tabell (milj. kr.).

	Ekonomiska ramar (milj. kr.)		
	Ram 1987/88	Ram 1987–1992	Ram 1992–1997
Militära försvaret (prisläge februari 1986)	24 571,1	124 867	126 870
Civila försvaret (medelprisläge 1987/88)	1 591,8	7 959	
Driftskostnader för statlig oljelagring (medelprisläge 1987/88)	54,6		
Extra för hälso- och sjuk- vårdsområdet		500	
Krigsskyddsåtgärder hos televerket		350	

Beträffande det militära försvaret finns anledning att visa hur planeringsramen för perioden 1987–1992 byggs upp genom budgetårsvisa ökningar och hur finansieringen avses ske för att täcka ett totalt finansieringsbehov om 1 640 milj. kr. på årsbasis i slutet av femårsperioden. Följande bild åskådliggör detta.



Bilden illustrerar att ramhöjningen i slutet av perioden, utöver grundnivån om 23 759 milj. kr., avses finansieras enligt följande: 700 milj. kr. netto genom skattehöjning i samband med omstrukturering av oljelagringen, 690 milj. kr. genom vissa övriga skattehöjningar (jfr prop. 1986/87:139) och 250 milj. kr. främst genom minskad medelsförbrukning för skyddsrum samt genom försäljning av vissa lager på kemi-, metall- och beklädnadsområdena.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *avslag på totalförsvarspropositionen*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö136, yrkande 2,
2. beträffande *mål för totalförsvaret*
att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet har angett,
3. beträffande *riktlinjer för totalförsvarets fortsatta utveckling*
 - a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö202 om ändrad organisation av totalförsvaret,
 - b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö128, yrkande 1, om större hänsynstagande till säkerhetspolitiska utgångspunkter,
 - c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö127, yrkande 1, om ökad tyngd för totalförsvarets civila del,
 - d) att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet har angett.

4. beträffande försvarspolitikens inriktning i övrigt

- a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö155 om gräns- och kustområdenas betydelse,
- b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö136, yrkande 3 m) om levande skärgårdar,
- c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö513 om bemanningen på utsjöplatser,
- d) att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö131, 1986/87:Fö203, 1986/87:Fö204, 1986/87:Fö206, 1986/87:Fö207, yrkande 1, 1986/87:Fö208, 1986/87:Fö209, 1986/87:Fö211 och 1986/87:Fö305 om försvaret i skilda delar av landet,
- e) att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört.

4 Vissa för totalförsvaret gemensamma frågor

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 1 s. 36–51) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om vissa för totalförsvaret gemensamma frågor.

Med hänsyn till den varierande karaktären hos de framlagda frågorna behandlar utskottet dem var för sig.

Vissa gemensamma utgångspunkter för planeringen

Föredragande statsrådet

Försvarsministern uttalar att ett starkt och allsidigt totalförsvar förutsätter att dess olika delar är i balans med varandra och väl samordnade sinsemellan. "Eftersom totalförsvaret i krig omfattar hela det omställda samhället är det av största vikt att totalförsvarets behov så långt möjligt beaktas i alla beslut som berör samhällets utveckling. Därigenom ökas samhällets motståndskraft och försvarets uthållighet."

Härefter berör försvarsministern i denna fråga bl. a.

- betydelsen av att gemensamma operativa grunder tillämpas inom hela totalförsvaret
- betydelsen av fortlöpande samverkan och utökad samordning mellan totalförsvarets olika delar
- utbildningsnivån inom totalförsvaret
- totalförsvarets uthållighet
- antaganden om krisers och krigs varaktighet och karaktär
- försörjningsproblemen i övre Norrland och på Gotland
- planeringsantaganden för ett förkrigsskede, för krig och för ett skede efter krig
- fredskrislagringen
- finansieringen av totalförsvarets utveckling.

Väckt med anledning av totalförvarspropositionen

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 2 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om gemensamma utgångspunkter för totalförsvarets planering.

Utskottet

Försvarsministerns förslag i fråga om för totalförsvaret gemensamma antaganden och utgångspunkter för planeringen bygger i allt väsentligt på de förslag som redovisades i försvarskommitténs slutbetänkande.

Försvarsministern hänvisar i detta avsnitt inledningsvis till vad han tidigare anfört beträffande principerna för totalförsvarets uppbyggnad och de operativa grunderna för totalförvarsplaneringen. Han konstaterar därefter att "det är av största betydelse att gemensamma operativa grunder tillämpas inom hela totalförsvaret för att god samordning och hög effektivitet skall uppnås". Sålunda understryks betydelsen av fortlöpande samverkan och ökad samordning mellan totalförsvarets olika delar.

Försvarsministern övergår därefter till att, såsom utgångspunkt för totalförvarsplaneringen, redovisa sådana förändringar i planeringen som erfordras antingen till följd av den förutsedda utvecklingen inom vissa områden eller för att avhjälpa konstaterade brister och obalanser. Vidare behandlas vissa funktioner som enligt försvarsministerns mening i ökad grad bör betraktas som gemensamma för totalförsvaret. Sålunda betonas vikten av att konstaterade brister i fråga om utbildningsnivån inom vissa delar av totalförsvaret avhjälpas liksom vikten av att vi inom landet har sådana tillgångar på förnödenheter och en sådan produktionskapacitet att totalförsvarets uthållighet säkerställs. "Uthålligheten inom vissa delar av totalförsvaret är otillfredsställande, samtidigt som andra delar har givits en mycket hög uthållighet. Enhetliga antaganden om krisers och krigs varaktighet och karaktär måste enligt min mening tillämpas inom hela totalförsvaret i syfte att uppnå en tillfredsställande balans i uthållighetshänseende. Vid planeringen av åtgärder för att tillgodose uthålligheten måste försörjningsproblemen i övre Norrland och på Gotland särskilt uppmärksammas."

I anslutning härtil finner försvarsministern skäl att närmare utveckla synen främst på s. k. förkrigsskedens karaktär som underlag för dimensionering av lagringsåtgärder. Försvarsministern erinrar i detta sammanhang om att de förslag som försvarskommittén redovisat i dessa hänseenden i den säkerhetspolitiska rapporten inte i första hand avsåg att spegla det mest troliga förloppet av en konflikt utan främst syftade till att ge en enhetlig utgångspunkt för totalförsvarets planering, bl. a. i vad avser beredskap och mer kostnadskrävande uthållighetsåtgärder. Försvarsministern understryker i sammanhanget även betydelsen av andra beredskapsåtgärder som stärker vårt lands anpassningsförmåga i kriser.

Mot denna bakgrund redovisar försvarsministern följande planeringsantagande beträffande krisers och krigs varaktighet och karaktär:

En konflikt i Europa torde sålunda inledas med en period av växande politiska motsättningar mellan maktblocken, alltmera omfattande handelsstörningar och efter hand höjd militär beredskap inom blocken. Krigshandlingar utanför Europa, i vilka även stormakterna är indragna, kan därvid förekomma, medan däremot öppna krigshandlingar mellan maktblocken i Europa inte antas äga rum i detta skede.

Detta förkrigsskede bör enligt min mening i planeringen antas ha en varaktighet av upp till ett år. Det bör antas att den internationella handeln och tillgången på varor vid periodens inledning i huvudsak har normal omfattning. Främst mot periodens slut kan däremot avsevärda handelsbegränsningar förekomma. Ett totalt handelsbortfall ter sig emellertid för de flesta varuområden inte realistiskt ens vid förkrigsskedets slut. Ett undantag kan därvid utgöras av sådana förnödenheter där något land har en ren monopolsituation.

Mot denna bakgrund bedömer jag att en tillräckligt hög säkerhet i försörjningen uppnås om man i planeringen räknar med en gradvis minskande handel under förkrigsskedet, utgående från fredsmässiga förhållanden vid dess inledning. Graden av nedgång torde i princip behöva fastställas individuellt för enskilda varor eller varugrupper. Jag har tidigare dragit slutsatsen att handelsstörningarna främst kan komma att gälla strategiska varor, t. ex. olja, legeringsmetaller och högteknologiprodukter, men att även andra för vår försörjning viktiga varor kan utsättas för störningar. Jag går därför senare närmare in på behovet av beredskapsåtgärder för olika varuområden.

Förkrigsskedet förutsätts i planeringen följas av en period med krig i vår omvärld. Under detta krig kan Sverige stå neutralt alternativt dras in redan inledningsvis eller senare. Jag har för planeringsändamål uppskattat att ett akut krigsskede mellan maktblocken kan pågå några månader. Totalförsvaret skall enligt min mening ha en betryggande uthållighet i relation härtill. Den precisa innebörden av detta mål har redovisats till berörda i särskild ordning.

Möjligheterna till import i ett läge med krig i Europa är svårbedömda. Det förefaller sannolikt att viss handel kommer att fortgå åtminstone inledningsvis, men jag har i strävan att säkerställa en tillräckligt hög försörjningssäkerhet ändå bedömt att planeringen bör utgå från att all utrikeshandel kan omöjliggöras i en sådan situation.

I planeringen bör även försörjningsproblemen under ett skede efter krig i vår omvärld beaktas, främst i form av vissa analyser rörande omställning till inhemsk produktion av livsnödvändiga förnödenheter. Utgångspunkten bör därvid vara att utrikeshandeln inom något år gradvis återgår till en acceptabel nivå.

Den nivå av samlad uthållighet som uppnås genom tillämpning av här redovisade planeringsprinciper bör bidra till att ge vår säkerhetspolitik en hög trovärdighet.

I anslutning till dessa överväganden och förslag angående krisers och krigs varaktighet och karaktär som grund för planeringen behandlar försvarsministern även vissa frågor som rör den s. k. fredskrislagringen av olja och vissa petrokemikalier och legeringsmetaller. Beträffande oljeområdet konstaterar försvarsministern att en fredskris knappast kan särskiljas från en säkerhetspolitiskt betingad kris och att oljelagren för fredskriser resp. för förkrigsskeden därför i fortsättningen, med fullföljande av våra internationella åtaganden som medlem i det internationella energioorganet IEA, lämpligen bör bedömas i ett samlat perspektiv.

I fråga om den övriga fredskrislagringen avseende insatsvaror för industrin anför försvarsministern att beredskapsåtgärder som avser fredstida störningar i normalfallet bör genomföras och bekostas av det organ som har ansvaret för den fredstida verksamheten och att statens kostnadsansvar härför bör vara begränsat till situationer mot vilka det verksamhetsansvariga organet saknar reella möjligheter att skydda sig och där det är ett säkerhetspolitiskt samhällsintresse att verksamheten kan fullföljas. Enligt försvarsministerns mening bör det i enlighet härmed i fortsättningen ankomma på företagen att genom sin kommersiella lagring svara för den beredskap som erfordras för att de skall kunna möta fredstida störning av varutillförseln. "Den statliga fredskrislagringen på dessa områden bör därför successivt avvecklas under femårsperioden. Fredskrislagret av legeringsmetaller bör därvid behållas till periodens senare del."

Utskottet noterar att ett antal motioner visserligen berör totalförsvarspropositionen i här behandlad del men att yrkandena i flertalet fall hänför sig till olika konsekvenser av dessa planeringsantaganden i förhållande till delfrågor. Utskottet finner därför skäl att i detta sammanhang endast behandla en motion, nämligen Fö128 (m) såvitt gäller yrkande 2 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om gemensamma utgångspunkter för totalförsvarets planering.

I motionen anför moderata samlingspartiet att de planeringsantaganden som redovisas i propositionen i vad avser förkrigsskedets och krigsskedets längd utgör en schematisering som inte kan godtas såsom grund för totalförsvarets långsiktiga planering. Motionärerna uttalar bl. a.:

En storkonflikt mellan de bägge maktblocken kan komma att bli en världsbrand av en intensitet och varaktighet som går långt utöver vad denna modell antyder. Om den nu rådande tendensen bort från användning av kärnvapen står sig, finns det anledning att räkna med ett utdraget kris- och krigsskede som består av serier av mer eller mindre omfattande konventionella krigsoperationer i stora delar av världen. Även om var och en av dessa operationer kanske får en begränsad varaktighet på "några månader" och även om kanske en eller två av dessa innefattar vårt strategiska område, kommer den totala konflikten och världsbranden med stor sannolikhet att sträcka sig över en betydligt längre tidsrymd. Detta påverkar kraven på vår försörjningsberedskap liksom på förmågan till uthålliga beredskapshöjningar och fungerande krishantering i det militära försvaret. Det nordeuropeiska och nordatlantiska området kommer omedelbart att bli berört i en världsbrand som denna. Trots detta finns det möjligheter att förhindra att vårt land dras in i direkt krig. Vi har då sannolikt att inrikta oss på en längre period av krav såväl på mycket hög militär insatsberedskap som på begränsningar i utrikeshandeln med vissa varor.

Enligt motionärerna bör denna fråga prövas på nytt, lämpligen redan före 1992 års försvarsbeslut. I motionen förordas sålunda att en expertgrupp med företrädare för berörda myndigheter snarast får till uppgift att pröva dessa frågor samt att på grundval av denna prövning förslag kan redovisas till justeringar av de insatser på försörjningsberedskapen som nu föreslås i propositionen.

Utskottet vill för sin del inledningsvis understryka vikten av att hela totalförsvarets beredskapsplanering utgår från enhetliga och rimliga plane-

ringsantaganden beträffande krisers och krigs varaktighet och karaktär, bl. a. syftande till att åstadkomma en tillfredsställande balans i fråga om uthålligheten inom totalförsvarets olika delar. Utskottet konstaterar vidare att det torde vara ofrånkomligt att angivna planeringsförutsättningar innehåller ett visst mått av schematisering, grundat på den osäkerhet som faktiskt gäller beträffande en eventuell framtida konflikts karaktär, förlopp och varaktighet. Oaktat denna osäkerhet erfordras enhetliga planeringsantaganden för att man skall få ut mesta möjliga effekt av vidtagna åtgärder och anslagna medel.

Utskottet erinrar om att det i propositionen uttryckligen framhålls att vad som anförs om krisers och krigs varaktighet och karaktär främst avser att utgöra underlag för dimensionering av lagringsåtgärder, detta emedan andra beredskapsåtgärder inte på samma sätt är beroende av speciella antaganden om främst ett förkrigsskedes egenskaper. Beträffande krigsskedet bör noteras att det i propositionen anförs att totalförsvaret skall ha en betryggande uthållighet i relation till den antagna varaktigheten om några månader.

De i propositionen angivna planeringsantagandena utgår ifrån de bedömningar som försvarskommittén under enighet redovisade i sin säkerhetspolitiska rapport och därefter närmare preciserade i sitt betänkande angående inriktningen av programplaneringen. Grunderna för de i propositionen redovisade planeringsantagandena kan enligt utskottets mening således sägas ha varit föremål för en omfattande beredningsprocess under betydande politisk enighet. Inom ramen för det arbete som nu skall igångsättas för att förbereda nästkommande försvarsbeslut kan det likväl finnas skäl att ånyo göra frågorna om den politiska och militära säkerhetspolitiska miljön och krisers och krigs karaktär till föremål för en ingående granskning. De analyser som framkommer som resultat av detta arbete kommer att underställas en ny försvarskommitté för dess prövning och ställningstagande. Att tillsätta en särskild expertgrupp med företrädare för berörda myndigheter med uppdrag att pröva dessa frågor framstår i ljuset av dessa förhållanden som föga meningsfullt. Mot bakgrund av de olika sakliga och formella förhållanden som här berörts avstyrker utskottet bifall till yrkande 2 i motion Fö128.

Statsmakterna har tidigare uttalat att inom försörjningsberedskapen skall prioriteras befolkningens livsnödvändiga behov av föda, beklädnad, värme samt hälso- och sjukvård. En sådan prioritering bör enligt utskottets mening gälla även i fortsättningen. Den medför emellertid inte att för tillgodoseende av dessa behov skall tillämpas särskilda och mer pessimistiska planeringsantaganden om krisers och krigs varaktighet och karaktär eller om möjligheterna till krisimport.

Beträffande vad som i övrigt anförs i propositionen i här behandlad del instämmer utskottet i vad som anförs när det gäller vikten av en effektiv och fullgod utbildning inom hela totalförsvaret liksom angående vikten av att försörjningsproblemen i övre Norrland och på Gotland särskilt uppmärksammas vid planeringen av uthållighetsåtgärder. Inte heller mot vad som i propositionen anförs om den s. k. fredskrislagringen har utskottet något att invända. Utskottet anser i likhet med försvarsministern att oljelagren för fredskriser resp. för förkrigsskeden bör bedömas i ett samlat perspektiv,

främst eftersom varje mer betydande begränsning av oljeimporten till Europa torde få säkerhetspolitiska dimensioner. Vidare biträder utskottet de överväganden som redovisas beträffande den övriga fredskrislagringen, utgående från principen att statens kostnadsansvar för beredskapsåtgärder avseende fredstida störningar bör vara begränsat till situationer mot vilka det verksamhetsansvariga organet saknar reella möjligheter att skydda sig och till områden där det utgör ett säkerhetspolitiskt samhällsintresse att verksamheten kan fullföljas. Utskottet biträder således förslaget att den statliga fredskrislagringen på dessa områden successivt avvecklas under perioden liksom vad som, med hänvisning till situationen i södra Afrika, därvid anföras om att behålla fredskrislagret av legeringsmetaller till periodens senare del.

Ledning och samordning av totalförsvaret

Föredragande statsrådet

Styrkan i totalförsvaret är enligt försvarsministern beroende av en effektiv ledning och av en väl fungerande samordning mellan dess olika delar. Enligt hans mening bör åstadkommas en ökad överensstämmelse eller möjligheter till en smidig övergång mellan ledningsorganisation och ledningsprinciper i fred, kris och krig. Han berör i fortsättningen bl. a. behovet av en samlad översyn av totalförsvarets ledning, antalet ledningsorgan på varje nivå samt civilbefälhavarens ansvar, befogenheter och fredskanslier.

Utskottet

Utskottet delar försvarsministerns och försvarskommitténs uppfattning att det är angeläget att en samlad översyn av totalförsvarets ledning snarast genomförs samt att, i avvaktan härpå, successiva åtgärder bör vidtas under bibehållande av en helhetssyn. I propositionen anges vissa utgångspunkter för en sådan samlad översyn, syftande till att fastställa erforderlig ledningskapacitet för de olika ledningsnivåerna. Härvid nämns bl. a. antalet ledningsorgan på varje nivå, särskilt antalet civil- och militärområden, resp. ledningsnivås lämpliga organisation, civilbefälhavarnas ansvar och befogenheter, behovet av förstärkning av civilbefälhavarnas kanslier och länsstyrelsernas krigsorganisation. Utskottet har för sin del inte något att invända mot vad som i dessa avseenden anförts i propositionen.

Under den allmänna motionstiden har väckts ett antal motioner som berör ledningen och samordningen inom totalförsvaret. Eftersom dessa motioner, Fö401, Fö402, Fö405, Fö407 och Fö409, i första hand behandlar frågor rörande civil ledning och samordning och motionerna dessutom med fördel behandlas samlat har utskottet funnit det lämpligt att behandla dem under punkt 6 Totalförsvarets civila del, funktionen Civil ledning och samordning.

Föredragande statsrådet

Försvarsministern konstaterar att det är väsentligt att olika beredskapshöjande åtgärder kan beslutas i rätt tid och genomföras smidigt. "Detta förutsätter en effektiv underrättelsetjänst och ledning. Behoven har ökat att med lämpliga resurser i tid kunna hantera uppkommande situationer i fred samt under kriser och neutralitet. Av särskild betydelse är därför att kunna höja beredskapen inom olika sektorer innan beslut om beredskapstillstånd, krigsorganisering eller mobilisering fattas och att befogenheter och skyldigheter i detta avseende är helt klarlagda. I detta sammanhang bör understrykas betydelsen av att sabotagehotet noga uppmärksammas." Försvarsministern berör vidare bl. a.

- underrättelsetjänsten
- förmågan att höja handlingsberedskapen inom totalförsvaret
- systemet för beredskapshöjning
- uppföljning av beredskapsläget.

Utskottet

I propositionen betonar försvarsministern vikten av att totalförsvarets beredskap i första hand inriktas på att snabbt kunna bygga upp motståndsförmågan mot militärt angrepp, varvid krigsorganisering och mobilisering måste kunna fullföljas även om krigshandlingar inletts. Vidare betonas det angelägna i att underrättelsetjänsten bedrivs fortlöpande i fred så att underlag för beslut om beredskapshöjningar erhålls i tid och att även underrättelsetjänsten snabbt kan förstärkas så att möjligheterna till förvarning om hot mot landet förbättras.

Enligt försvarsministern kan konstateras att förmågan att snabbt vidta åtgärder och få ut effekt av dessa varierar mellan totalförsvarets olika delar:

Det militära försvaret har ett väl etablerat beredskapssystem som dock behöver vidareutvecklas avseende ledningsberedskap, insatsberedskap och mobiliseringsberedskap. Inom den civila delen av totalförsvaret är beredskapen att snabbt påbörja verksamhet hög inom de funktioner som är i verksamhet i fred, exempelvis hälso- och sjukvården, transporterna och energiförsörjningen. Inom sådana funktioner innebär emellertid beredskapshöjning att olika grader av utökning eller ändring av verksamheten måste ske eller att verksamheten måste genomföras under störningar och med annan personaltillgång än vid lägre beredskap. Inom andra civila funktioner måste verksamhet som ej bedrivs i fred sättas i gång.

Jag anser att det är väsentligt att förmågan att höja handlingsberedskapen inom totalförsvaret vidareutvecklas. I fredstid förberedda, sammanhängande åtgärder, utgående från gemensamma operativa grunder, bör därvid snabbt kunna utlösas. Sådana till varandra anpassade åtgärder inom olika delar av totalförsvaret och inom olika delar av landet bör identifieras och planläggas för ett antal typsituationer i fred, kris och under neutralitet samt vid krigsutbrott. Därigenom möjliggörs en snabb beredskapshöjning i skiftande lägen. Tyngdpunkten bör läggas på åtgärder för att snabbt kunna bygga upp vår motståndskraft mot militärt angrepp.

Försvarsministern anser att ett effektivare system för beredskapshöjning inom totalförsvaret bör utvecklas med utgångspunkt i ovanstående överväganden. En översyn i dessa frågor aviseras. I denna översyn bör enligt försvarsministern ingå även en analys av själva beredskapsbegreppet med sikte på att erhålla största möjliga terminologiska ensning inom totalförsvaret.

Slutligen anför försvarsministern att ett viktigt led i utvecklingen av beredskapen bör vara återkommande uppföljning av beredskapsläget, bl. a. för att kontrollera sammanhanget mellan civila och militära beredskapshöjande åtgärder inom ett och samma geografiska område.

Utskottet konstaterar att såväl försvarskommitténs olika betänkanden som propositionen präglas av en stark medvetenhet om vikten av att Sverige nogt följer den verksamhet som i ökande grad bedrivs i anslutning till svenskt territorium. Vi måste ha och visa en förmåga att beslutsamt reagera med lämpliga medel vid varje konstaterat fall av kränkning av vår territoriella integritet eller med anledning av åtgärder från främmande makts sida som skulle kunna sätta vår säkerhets- och försvarspolitiska trovärdighet i fråga. Många av de förslag som lämnas och de riktlinjer som anges i försvarskommitténs betänkande och regeringens proposition tjänar just det övergripande syftet att stärka vår förmåga i dessa hänseenden. Det är, såsom framhålls i totalförvarspropositionen, väsentligt att upprätthålla en helhetsbild av kränkningar av alla slag så att systematiska åtgärder kan vidtas. "Underrättelsetjänsten, övervakningen och analysverksamheten bör ges hög prioritet för detta ändamål."

Utskottet, som är positivt till en översyn av beredskapsfrågor inom totalförsvaret, har inte något att invända mot vad som i propositionen anförts om totalförsvarets beredskap.

Grunder för hälso- och sjukvården i krig

Föredragande statsrådet

Hälso- och sjukvården, socialtjänsten samt hälsoskyddet är enligt försvarsministerns uppfattning synnerligen betydelsefulla delar av totalförsvaret. "En god beredskap inom dessa områden förstärker trovärdigheten i våra övriga försvarsansträngningar." I denna fråga berör försvarsministern bl. a.

- behovet av en utökad och förbättrad samverkan mellan främst socialstyrelsen, försvarsmakten och sjukvårdshuvudmännen
- 1982 års försvarsbeslut
- koncentration av åtgärder och resurser till beredskapen för krig
- utvidgad utbildningsplikt för hälso- och sjukvårdspersonal m. fl.
- programansvaret för fjärrsjuktransporter
- sjuktransportkapaciteten med helikoptrar
- den tekniska försörjningen och skyddet i krig.

Väckt under den allmänna motionstiden

1986/87:So477 av Blenda Littmarck (m) och Ingvar Eriksson (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att en delegation snarast tillsätts i vilken ingår representanter för socialstyrelsen, civilförsvarsstyrelsen och militära myndigheter med uppgift att i enlighet med vad i motionen framförts handlägga och kontrollera planeringen av sjukvården under krig.

Väckta med anledning av totalförvarspropositionen

1986/87:Fö122 av Anita Bråkenhielm (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att huvudansvaret för det praktiska fullföljandet av beslutet om sjuktransport-verksamheten med helikopter i fredstid läggs på räddningsverket.

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 19 att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande hälso- och sjukvården i krig m. m.

1986/87:Fö130 av Daniel Tarschys m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om nödvändigheten av ett ökat inflytande för de civila sjukvårdshuvudmännen vid personalfördelning mellan militär och civil sjukvård i krig,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om minskad lagring av sjukvårdsförnödenheter kombinerad med ökad beredskap för inhemsk tillverkning och återgång till flergångs-användning.

1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 3 d) att riksdagen, om förslaget om avslag på totalförvarspropositionen inte vinner gehör, beslutar godkänna socialstyrelsens kostnadsalternativ, enligt bilaga 4 Socialdepartementet, på 342,6 milj. kr./år för den civila försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården för programplaneperioden 1987–1992.

Utskottet

Utskottet noterar att frågor rörande hälso- och sjukvården m. m. i krig i propositionen tas upp till behandling i tre olika avsnitt, nämligen dels avsnittet 4.5 Grunder för hälso- och sjukvården i krig, dels delavsnittet 6.4.3.4 Hälso- och sjukvård m. m., och dels i bilaga 4 till propositionen där statsrådet Lindqvist tar upp dessa frågor till en mer detaljerad behandling och även föreslår vissa lagändringar avseende tjänsteplikt och socialtjänst. I fråga om inriktningen av hälso- och sjukvården i krig noterar utskottet vidare att regeringen i två avseenden – i fråga om inriktningen i stort samt beträffande avsnittet om försörjningen – hemställer om riksdagens godkännande av de riktlinjer som förordas. När det gäller försvarsministerns avsnitt om grunderna för hälso- och sjukvården i krig samt övriga delar av socialdepartementets bilaga som berör verksamhetens inriktning hemställs

att riksdagen bereds tillfälle att ta del av vad resp. föredragande statsråd anför.

FöU 1986/87:11

Utskottet har hos socialutskottet hemställt om yttrande över totalförsvarspropositionen, främst såvitt gäller socialdepartementets bilaga samt över de motionsyrkanden som väckts med anledning av denna. Socialutskottet har sedermera inkommit till försvarsutskottet med ett omfattande yttrande som därefter legat till grund för utskottets överväganden. Socialutskottets yttrande omfattar även den under allmänna motionstiden väckta motionen So477 (m) vilken socialutskottet beslutat att med yttrandet överlämna till försvarsutskottet.

Under beaktande av dessa formella omständigheter men med hänvisning till det sakligt angelägna i att de från totalförsvarssynpunkt viktiga frågorna rörande hälso- och sjukvården i krig behandlas i ett sammanhang, och då lämpligen som totalförsvarsgemensamma frågor, har utskottet valt att förlägga tyngdpunkten i sin behandling av hithörande frågor till detta avsnitt.

Det mål för hälso- och sjukvården i krig som angavs i 1982 års försvarsbeslut och som nu upprepas i totalförsvarspropositionen är att varje människa som är i behov därav så långt möjligheterna medger skall ges den vård som hennes tillstånd kräver. I propositionen framhåller försvarsministern, i likhet med statsrådet Lindqvist, att hälso- och sjukvården i krig är en sammanhängande funktion som består av civila och militära komponenter. Funktionen bygger huvudsakligen på samhällets civila hälso- och sjukvårdstillgångar, vilka kompletteras med de militära resurser för försvarsmaktens verksamhet i krig som inte utnyttjas i fredssamhället. I propositionen betonas vikten av att man anlägger en helhetssyn för att tillförsäkra att de olika delarna är sinsemellan balanserade och samordnade. Denna helhetssyn måste, framhålls det, prägla såväl den långsiktiga planeringen i fred som det operativa utnyttjandet av resurserna i krig. Det påpekas att en väsentlig förutsättning härför är en utökad och förbättrad samverkan mellan främst socialstyrelsen, försvarsmakten och sjukvårdshuvudmännen.

I likhet med statsrådet Lindqvist anser försvarsministern att den inriktning av verksamheten inom detta område som angavs i 1982 års försvarsbeslut i huvudsak bör gälla även under den kommande försvarsbeslutsperioden. I beslutet påpekades förekomsten av brister bl. a. i fråga om sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär liksom beträffande försörjningen av sjukvårdsanläggningar med värme, el, vatten och avlopp. Försvarsministern konstaterar att åtgärder för att avhjälpa dessa brister vidtagits under den gångna femårsperioden men att brister kvarstår som det nu är av synnerlig vikt att undanröja. Försvarsministern hänvisar i detta sammanhang till de förslag som framläggs i propositionen av statsrådet Lindqvist i fråga om att avdela betydande resurser för att förbättra beredskapen inom hälso- och sjukvården och tillägger att dessa åtgärder och resurser bör koncentreras till beredskapen för krig med hänsyn till att de allvarligaste bristerna finns inom denna del:

Beredskapen i fråga om försörjning med såväl sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär som läkemedel för främst den civila hälso- och sjukvårdens behov ligger fortfarande på en oacceptabelt låg nivå. Målet för de insatser som därför nu måste göras bör vara att vid den kommande försvarsbeslutspe-

riodens slut ha byggt upp resurser så att i vart fall behoven för krig i huvudsak kan tillgodoses. Baserat på en förnyad analys av behovet av operationsannex bör även tillgången på varaktig sjukvårdsutrustning för dessa förbättras.

I anslutning till sin behandling av frågorna rörande behovet av åtgärder för att förstärka förnödenhetsförsörjningen för behovet i krig, främst vad gäller anskaffning av sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär och läkemedel, anför statsrådet Lindqvist härutöver, med instämmande i försvarskommitténs uppfattning, att omedelbara åtgärder bör vidtas dels för att förbättra möjligheterna till inhemsk produktion under kriser och i krig, dels för fortsatt uppbyggnad av beredskapslager för krigsbehovet. Vad gäller beredskapslager av olika slag framhåller han att anskaffning, lagring och omsättning så långt möjligt bör samordnas mellan civila myndigheter varvid principen bör vara att lagringen i första hand sker hos den som skall använda materielen.

I övrigt anförts i propositionen beträffande hälso- och sjukvårdsområdet bl. a. följande.

Beträffande personalförsörjningen framhålls bl. a. att det är angeläget att fördelningen av personal civilt och militärt sker på ett för hela sjukvårdsbehovet optimalt sätt. Fördelning och krigsplacering av hälso- och sjukvårdspersonalen måste ske på ett sådant sätt att största möjliga effekt uppnås för totalförsvaret som helhet, vilket understryker behovet av ett heltäckande register för vissa nyckelgrupper av hälso- och sjukvårdspersonal.

Beträffande utbildningen betonas att det är av stor vikt att utbildning för hälso- och sjukvården i krig fortsätter och förstärks och att utbildningsplikten i fred snarast utvidgas till att omfatta inte bara läkare utan all tjänstepliktig hälso- och sjukvårdspersonal.

Beträffande fjärrsjuktransporter konstateras att utvecklingen har visat att programansvaret för dessa oförändrat bör åvila försvarsmakten.

I fråga om sjuktransporter med helikopter anförts att kapaciteten i detta avseende bör utökas för att tillgodose krigsbehovet och att denna utökning bör göras på ett sådant sätt att även fredsbehovet kan tillgodoses. Med instämmande i försvarskommitténs förslag framhålls beträffande ansvarsfördelningen bl. a. att sjukvårdshuvudmännen bör ges ett större ansvar för de civila luftburna sjuktransporterna.

När det gäller åtgärder för att förbättra den tekniska försörjningen och skyddet i krig framhålls bl. a. att åtgärder för att säkerställa den tekniska försörjningen såsom t. ex. försörjningen med el och vatten bör prioriteras framför fysiskt skydd.

Slutligen föreslår statsrådet Lindqvist i propositionen åtgärder för att förstärka uthålligheten och kapaciteten för den civila hälso- och sjukvården i krig inom en femårig ekonomisk ram på totalt 1 096 milj. kr. varav 500 milj. kr. avser särskilda insatser under perioden, innebärande 219,2 milj. kr. i genomsnitt per år, exkl. administrativa beredskapskostnader vid socialstyrelsen och statens bakteriologiska laboratorium.

Socialutskottet har med sitt yttrande till försvarsutskottet överlämnat den under den allmänna motionstiden väckta motionen So477 (m). Motionärerna hemställer att riksdagen hos regeringen begär att en delegation snarast tillsätts. I delegationen avses ingå representanter för socialstyrelsen, civilförsvarsstyrelsen och militära myndigheter med uppgift att handlägga och

kontrollera planeringen av sjukvården under krig.

Motionen har väckts mot bakgrund av utredningen Sjukvårdens skydd i krig (SSIK) som bl. a. föreslog en fortsatt riskanalys och inventering av teknisk försörjningssäkerhet vid akutsjukhus. Motionärerna anser det mycket viktigt att frågor rörande eventuella förändringar i sjukhusstrukturen och i de krav som ställs på sjukhus och beredskapslager av sjukvårdsmateriel i krig löses i samverkan mellan berörda parter och framhåller att eventuella ingrepp eller förändringar ej bör komma till stånd innan berörda problem kommit till en lösning.

I sitt yttrande över denna motion påminner socialutskottet om att regeringen beslutat att den 1 april i år inrätta en särskild beredskapsdelegation för frågor som rör hälso- och sjukvården m. m. i krig. *Försvarsutskottet* delar socialutskottets bedömning att denna nya delegation med dess angivna uppgifter och sammansättning i hög grad svarar mot det krav som framförs i motionen, i synnerhet som det kan ses som naturligt att delegationen även kommer att beakta frågor som berör sjukvårdens säkerhet i krig. Eftersom motion So477 är i sak tillgodosedd och någon anledning att till regeringen framföra den begäran som krävs i motionen inte längre föreligger avstyrker försvarsutskottet bifall.

Liksom socialutskottet finner försvarsutskottet det värdefullt att den nya delegationen har tillkommit. Ansvarsfördelningen beträffande hälso- och sjukvård i krig, de brister och svagheter som finns, den starka inriktningen på att snabbt åstadkomma betydande förbättringar och erfarenheterna av åtgärder med anledning av 1982 års försvarsbeslut talar för ett närmare samarbete mellan alla som har ansvar på området.

I två motioner som väckts med anledning av totalförsvarspropositionen behandlas frågor rörande hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap.

I motion Fö127 (c), yrkande 19, hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande hälso- och sjukvården i krig, m. m. Motionärerna anför bl. a. att staten redan i fredstid borde ta sitt ansvar för att det även på sjukvårdsområdet skall finnas en bättre beredskap genom en mera decentraliserad verksamhet och genom satsningar på inhemska produkter och inhemsk produktutveckling.

I motion Fö130 (fp), yrkande 2, hemställs om ett tillkännagivande till regeringen beträffande minskad lagring av sjukvårdsförnödenheter kombinerad med ökad beredskap för inhemsk tillverkning och återgång till flergångsanvändning. I motionen framförs uppfattningen att det med den i propositionen föreslagna förstärkningen av uthålligheten i fråga om förbrukningsmateriel finns en risk, påtalad även av överstyrelsen för civil beredskap, att man väljer onödigt dyra lösningar, bl. a. i form av att lagring tillgrips också i fall där det vore möjligt att i stället förbereda inhemsk tillverkning eller återgång till flergångsanvändning.

Socialutskottet anför i sitt yttrande att önskemålen i här behandlade motionsyrkanden i huvudsak får anses tillgodosedda genom vad som i dessa avseenden anförts i propositionen. Bl. a. hänvisas till att det i propositionen, med instämmande i försvarskommitténs uppfattning, uttalas att omedelbara åtgärder måste vidtas för att bl. a. förbättra möjligheterna till inhemsk produktion under kriser och krig, utöver erforderlig beredskapslagring.

Även yrkandet angående frågan om återgång till flergångsanvändning kan enligt socialutskottet anses väsentligen tillgodosett genom vad som anförs i propositionen om åtgärder för att i ett kris- eller krigsläge begränsa behovet av sjukvårdsmateriel och läkemedel.

Försvarskommittén delar socialutskottets bedömning att dessa motionsyrkanden i huvudsak kan anses vara tillgodosedda genom vad som anförs i propositionen och avstyrker med hänvisning till detta förhållande bifall till dessa.

Även i fråga om det första yrkandet i motion Fö130 redovisar *socialutskottet* bedömningen att motionens syfte får anses tillgodosett genom vad som anförs i propositionen. I motionen i denna del understryks nödvändigheten av ett ökat inflytande för de civila sjukvårdshuvudmännen vid personalfördelning mellan militär och civil sjukvård i krig. Socialutskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att beakta sjukvårdshuvudmännens synpunkter i fråga om personalfördelningen, men tillägger att även det militära behovet härvidlag måste tillgodoses. Socialutskottet delar därför den i propositionen uttalade uppfattningen att fördelning och krigsplacering måste ske på ett sådant sätt att största möjliga effekt uppnås för totalförsvaret som helhet, vilket i sin tur förutsätter en god samverkan mellan civila och militära myndigheter. Socialutskottet, som i detta sammanhang även hänvisar till den roll som delegationen för frågor om hälso- och sjukvården i krig avses spela, anser härigenom att det inte finns något egentligt motsatsförhållande mellan vad som yrkas i motionen och vad som anförs i propositionen i denna del.

Försvarskommittén gör i denna fråga samma bedömning som socialutskottet beträffande nödvändigheten av nära samverkan i syfte att nå bästa möjliga totalförsvareffekt. Av de skäl som socialutskottet anför avstyrker försvarskommittén bifall till motionsyrkandet.

I motion Fö122 (m) yrkas att riksdagen beslutar att huvudansvaret för det praktiska fullföljandet av beslutet om sjuktransportverksamheten med helikopter i fredstid läggs på räddningsverket. Motionären finner det riktigt att såsom föreslås i propositionen den utökning av sjuktransportkapaciteten med helikopter som bör ske för att tillgodose behoven i krig görs på ett sådant sätt att även fredsbehoven kan tillgodoses. Hon anser dock att propositionen anger alltför diffusa riktlinjer för organisationen av sjuktransportverksamheten och betonar vikten av att huvudansvaret för verksamheten läggs på ett ställe. Motionären anser att uppgiften att ta ansvar för att verksamheten samordnas och organiseras på ett rationellt sätt bör läggas på räddningsverket.

Motionären tar upp en viktig fråga. *Försvarskommittén* har behandlat den vid två tillfällen under föregående riksmöte. I FöU 1985/86:2 (s. 3) konstaterade utskottet att förhandlingar som hade inletts med Landstingsförbundet om ett samlat ansvar hos sjukvårdshuvudmännen för luftburna sjuktransporter inte hade kunnat slutföras. Utskottet ansåg att det "är viktigt för vårt samhälle att frågan bringas till en lösning". Senare (FöU 1985/86:8 s. 37) uttalade utskottet att det inte kunde "anses tillfredsställande att frågan om sjuktransporter med helikoptrar utan resultat har bearbetats under lång tid. En särskild redovisning bör lämnas till riksdagen under nästa riksmöte. Vad

utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna." Riksdagen beslutade i enlighet härmed (rskr. 182).

Frågan om sjuktransporter med helikoptrar tas upp i totalförsvarspropositionen (bil. 1 s. 43 och bil. 4 s. 23) med utgångspunkt i försvarskommitténs förslag. Redovisningen ger inte klarhet i vilka förhållanden som hindrar att denna fråga bringas till en lösning. Utskottet utgår från att sjukvårdshuvudmännen är beredda att ta sitt ansvar och att berörda statliga myndigheter kan samordna sina önskemål och resurser. Regeringen måste aktivt ta sig an denna viktiga fråga. Det är med tvekan utskottet anser sig kunna föreslå riksdagen att i enlighet med socialutskottets yttrande avvakta resultatet av ytterligare överväganden i regeringskansliet. Utskottet avser att hålla sig noga informerat om den fortsatta utvecklingen.

I fråga om den ekonomiska ram för hälso- och sjukvården i krig som föreslås i propositionen har utskottet att behandla motion Fö136 (vpk) såvitt gäller yrkande 3 d) att riksdagen beslutar godkänna socialstyrelsens kostnadsalternativ på 342,6 milj. kr./år för den civila försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården för programplaneperioden 1987–1992. Enligt motionärerna är beredskapsläget inom hälso- och sjukvårdsområdet katastrofalt vilket kräver såväl ett större hänsynstagande till beredskapsaspekter när den fredstida vården planeras och organiseras som akuta åtgärder för att öka beredskapen. Dessa förhållanden gör det enligt motionen motiverat att bevilja de medel som socialstyrelsen föreslagit för ändamålet.

I likhet med socialutskottet delar *försvarsutskottet* den uppfattning som framförts av försvarskommittén och i propositionen att en kraftig förstärkning av uthållighet och kapacitet för den civila hälso- och sjukvården i krig nu, med hänsyn till konstaterade brister, måste komma till stånd och att en sådan förstärkning kan åstadkommas genom de åtgärder och inom den ekonomiska ram som föreslås i propositionen. Utskottet avstyrker sålunda bifall till motion Fö136 i här behandlad del.

Utskottet återkommer till de lagändringsförslag inom hälso- och sjukvårdsområdet som inryms i socialdepartementets bilaga till propositionen i samband med utskottets behandling av denna del (punkt 11). Utskottet kommer där att behandla motion Fö127, yrkande 19 angående socialtjänsten.

Utskottet vill i övrigt, med instämmande i socialutskottets yttrande, understryka det angelägna i att de olika förslag till förstärkning av beredskapen inom hälso- och sjukvårdens område som föreslås eller redovisas i propositionen och vilka i sin helhet biträds av utskottet under den förestående försvarsbeslutsperioden förverkligas i enlighet med propositionens intentioner. Utskottet erinrar om att hälso- och sjukvården i 1982 års försvarsbeslut uppmärksammades som en av de svagaste länkarna i totalförsvaret samtidigt som vår förmåga på detta område utgör en viktig förutsättning för trovärdigheten i vår försvarsvilja och försvarsförmåga. Sedan det nu konstaterats att trots vidtagna åtgärder under den gångna försvarsbeslutsperioden det fortfarande återstår allvarliga brister är det enligt utskottets mening av synnerlig vikt att effektiva insatser sätts in för att förstärka vår beredskap och uthållighet på detta nyckelområde så att en rimlig balans åstadkoms i förhållande till beredskapen och uthålligheten inom andra delar av totalförsvaret (se även KU 1986/87:33).

Skydd mot kärnvapen, biologiska stridsmedel och kemiska hot

Föredragande statsrådet

Liksom 1984 års försvarskommitté anser försvarsministern att arbetet med att förbättra skyddet mot A- och B-stridsmedel samt C-hot bör fullföljas i syfte att uppnå de i 1982 års försvarsbeslut angivna målen, samtidigt som en fortsatt resursuppbbyggnad sker. Han berör i denna fråga bl. a.

- behovet av särskilt skyddsutbildad personal
- en för totalförsvaret gemensam utbildning
- utrustning för automatisk C-indikering
- kedjan mellan indikering och alarmering
- skyddet mot verkningarna av A- och B-stridsmedel samt C-hot
- ansvaret för indikering och sanering i C-miljö inom den civila delen av totalförsvaret
- befolkningens grundskydd
- skyddet mot elektromagnetisk puls, EMP
- inriktningen av försvarets forskningsanstalts ABC-program.

Motion

Väckt under den allmänna motionstiden

1986/87:Fö205 av Ulla Orring (fp) och Rune Ångström (fp) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en för hela totalförsvaret gemensam skola för utbildning rörande skydd mot ABC-stridsmedel samt mot radioaktiva och kemiska risker i fred inrättas.

Utskottet

I försvarskommitténs säkerhetspolitiska rapport föreslogs följande inriktning i stort beträffande skyddet mot kärnvapen, biologiska stridsmedel och kemiska hot:

Svensk säkerhetspolitik syftar bl. a. till att hålla Sverige utanför ett krig mellan stormaktsblocken. Lyckas vi stå utanför en inledande, konventionell fas av ett storkrig minskar även risken väsentligt att vi blir utsatta för bekämpning med kärnvapen om kriget trappas upp. Ett tillräckligt starkt och allsidigt totalförvar är en förutsättning för att Sverige skall lyckas i dessa strävanden. En planering till skydd mot effekterna av kärnvapenkrig i vår omvärld kan mildra konsekvenserna för vår del avsevärt. Våra skyddsåtgärder bör också syfta till att öka statsmakternas möjligheter att stå emot hot om kärnvapeninsats mot Sverige. Om kärnvapen skulle sättas in mot Sverige bör befintliga resurser inom totalförsvaret kunna kraftsamlas till att skydda och undsätta befolkningen och bereda de skadade vård.

Ambitionsnivån för skydd mot kemiska stridsmedel bör vara att hindra en angripare att nå stora militära fördelar genom att utnyttja dessa. Sådana

skyddsåtgärder skulle verka i avhållande syfte. Civilbefolkningens skydd mot kemiska stridsmedel bör förbättras successivt.

Skyddet mot biologiska stridsmedel bör syfta till att försvåra att insatser görs dolt. Detta skulle med hänsyn till gällande internationella konventioner verka i avhållande syfte.

Utskottet kan för sin del i likhet med försvarsministern helt instämma i denna inriktning. Det finns skäl att erinra om att ABC-skyddsfrågorna behandlades utförligt inför och i 1982 års försvarsbeslut och att detta i fråga om ABC-skyddet i vissa hänseenden innebar en klar ambitionshöjning. Vidare kan noteras att arbetet med att förverkliga den inriktning som angavs i försvarsbeslutet pågår inom berörda totalförsvarsmyndigheter. Utskottet anser i likhet med försvarskommittén och försvarsministern att målet för verksamheten under den kommande försvarsbeslutsperioden bör vara att fullfölja arbetet med att förbättra ABC-skyddet i syfte att uppnå de i föregående försvarsbeslut angivna målen samtidigt som en fortsatt resurs-uppbyggnad sker.

I propositionen understryks vikten av att vi besitter en god förmåga till indikering, alarmering och ledning samt goda kunskaper om ABC-stridsmedlens och kemikaliernas verkningar och om skyddet mot dessa, vilket understryker betydelsen av utbildning och övning för berörda enheter. I sammanhanget anføres att det i syfte att tillgodose behovet av särskilt skyddsutbildad personal inom totalförsvaret bör organiseras en för totalförsvaret gemensam utbildning med bl. a. försvarets skyddsskola som grund.

Frågan om en för hela totalförsvaret gemensam utbildning rörande ABC-skydd berörs i en under den allmänna motionstiden väckt motion, Fö205 (fp). I motionen yrkas, såvitt nu är i fråga, att en för hela totalförsvaret gemensam skola för utbildning rörande skydd mot ABC-stridsmedel samt mot radioaktiva och kemiska risker inrättas.

Utskottet vill med anledning av motionen framhålla att vad som anförs i propositionen i denna fråga i hög grad får anses tillmötesgå det önskemål som framförs i motionen. Det har i sammanhanget intresse att notera att regeringen i sina anvisningar för programplaner m. m. den 5 mars 1987 fastställt att det förslag som överbefälhavaren lämnat om en för totalförsvaret gemensam skyddsskola skall läggas till grund för planeringen. Vidare har regeringen i nämnda anvisningar givit överbefälhavaren i uppdrag att i samråd med överstyrelsen för civil beredskap, statens räddningsverk och socialstyrelsen samt med underlag från berörda civila totalförsvarsmyndigheter före den 1 september 1987 redovisa ytterligare beslutsunderlag i denna fråga.

Var den nya skyddsskolan bör lokaliseras torde enligt utskottets mening inte kunna bedömas förrän ett mer komplett underlag föreligger. Ett yrkande i lokaliseringsfrågan i motion Fö205 avser utskottet att behandla under nästa riksmöte.

Med hänvisning till de skäl som i det föregående anförts avstyrker utskottet bifall till motion Fö205 om ett uttalande av riksdagen i här behandlad del.

Av det som på detta område i övrigt anförs i propositionen finner utskottet särskilt skäl att uppmärksamma uttalandet om att inom den civila delen av totalförsvaret vissa enheter i civilförsvarets undsättningsorganisation succes-

sivt skall ges förmåga att fullgöra sina uppgifter i C-miljö. Vidare finner utskottet det angeläget att ta fasta på vad som anförs beträffande vikten av att förbättra befolkningens grundskydd. De åtgärder som redovisas för att, utöver och såsom alternativ till skyddsrummbyggnad, förbättra skyddet mot joniserande strålning samt mot kemiska stridsmedel och andra kemiska hot bör kunna få stor betydelse för att skapa ett effektiviserat och balanserat ABC-skydd. Utskottet instämmer även i vad försvarsministern har att anföra beträffande skyddet mot elektromagnetisk puls, EMP, samt i vad avser inriktningen av försvarets forskningsanstalts ABC-program.

Ammunitionsröjning

Föredragande statsrådet

Försvarsministern uttalar att ammunitionsröjning är ett eftersatt område i totalförsvaret. Det är enligt hans uppfattning väsentligt att ammunitionsröjningsenheter organiseras av statens räddningsverk och överbefälhavaren.

Utskottet

Utskottet noterar att försvarsministern i propositionen uttalar att överbefälhavarens planering beträffande uppbyggnaden av ammunitionsröjningsenheter inom försvarsmakten är lämplig, att civilförsvarsbaserna bör ha resurser för ammunitionsröjning samt att tidigare inplanerade medel för de mer kvalificerade ammunitionsröjningsenheterna inom civilförsvaret bör överföras till chefen för armén som organiserar sådana enheter för totalförsvarets behov. Utskottet har för sin del inget att invända mot detta eller mot vad som i övrigt uttalas angående ammunitionsröjningen. De föreslagna åtgärderna förefaller välmotiverade med hänsyn till att detta enligt försvarsministern är ett eftersatt område inom totalförsvaret.

Totalförsvarets personalförsörjning

Föredragande statsrådet

För att totalförsvaret skall kunna lösa sina omfattande uppgifter fordras att huvuddelen av befolkningen medverkar, uttalar försvarsministern. Han berör vidare bl. a.

- en utökad information till svenska folket
- problem vid tillämpning av fredstida arbetsmarknadslagar och avtal under kriser och i krig
- anståndsproblematiken
- skyldighet för frivillig personal att fullfölja utbildning
- arbetskraftsfrågor
- nyckelpersonal på ledande befattningar
- uppskofsfrågor
- civilförsvarets personalförsörjning
- befattningsanalyser och kvalifikationskrav för civilförsvarets krigsorganisation.

I propositionen anges ett antal viktiga utgångspunkter och riktlinjer för totalförsvarets personalförsörjning som utskottet helt kan instämma i och understryka vikten av.

Sålunda framhålls, bl. a. med hänvisning till den ökande konkurrensen om olika personalkategorier mellan delar av totalförsvaret med åtföljande krav på noggrannhet i planeringen av personalutnyttjandet, att grundprincipen i framtiden i än högre grad bör vara att varje medborgare medverkar i den befattning där nyttan för totalförsvaret blir störst. Vidare konstateras att personalbehoven bäst tillgodoses om vårt totalförsvaret även i fortsättningen bygger på plikttjänstgöring såsom den allmänna värnplikten, civilförsvarsplikten och andra former av tjänstgöringsplikt. I detta sammanhang fastslås att ett viktigt bidrag till totalförsvarets personalförsörjning dessutom lämnas av de medborgare som medverkar på frivilligbasis. Försvarsministern konstaterar även att gällande lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter i huvudsak är tillfyllest och ger den formella grunden för befolkningens rättighet och skyldighet att medverka i totalförsvaret.

I propositionen uppmärksammas bl. a. anståndsproblematiken, varvid försvarsministern uttalar att kraftfulla åtgärder bör vidtas för att minska anstånden. Vidare bör enligt försvarsministern personalplaneringen i likhet med andra försvarsförberedelser utgå från tidigare redovisade gemensamma operativa grunder. Högsta prioritet beträffande personalförsörjning bör ges de verksamheter som är väsentliga för att med kort förvarning snabbt bygga upp totalförsvarets motståndskraft mot militärt angrepp.

Försvarsministern betonar även vikten av att nyckelpersonal på ledande befattningar ges möjlighet att fortsätta sin verksamhet i krig förutsatt att verksamheten då är nödvändig från totalförsvars synpunkt. Det påpekas att personer som erfordras i viktiga civila befattningar befrias från krigstjänstgöring i försvarsmakten genom uppskov om nyttan för totalförsvaret därigenom ökar. Försvarsministern anser dock att noggrannheten i hanteringen av uppskofsfrågor måste förbättras, bl. a. med sikte på förbättrad uppskovsprövning och en fortlöpande prövning från myndigheters och företags sida av beviljade uppskov.

I propositionen anförs också att civilförsvarets personalförsörjning bör inriktas på att förnygra organisationen och att bl. a. vapenfria tjänstepliktiga i ökad omfattning bör utbildas och krigsplaceras inom bl. a. civilförsvaret på befattningar som kräver längre utbildning, exempelvis personal inom området skydd mot ABC-stridsmedel.

Utskottet konstaterar att ovanstående förslag bygger på resultatet av försvarskommitténs arbete och har inget att invända mot dessa eller mot vad som i övrigt uttalas i detta avsnitt. Det är i alla sammanhang viktigt att varje medborgare medverkar där nyttan för totalförsvaret blir störst.

Föredragande statsrådet

Riksdagen beslutade år 1970 om ett nytt ledningssystem för försvaret. Systemet utvecklades ytterligare genom beslut år 1978. Försvarsministern berör bl. a.

- vägar att avhjälpa brister i ledningssystemet
- indelningen i delproduktionsområden
- anslagen till materiel för försvarsgrenarna
- principer i fråga om byggnadsverksamhet
- ändrade förutsättningar för ledning och samordning inom den civila delen av totalförsvaret.

Utskottet

I detta avsnitt redovisar försvarsministern förslagen i vissa departementsutredningar som bl. a. berör frågan om vilka metoder som regeringen bör utnyttja för att styrningen mot myndigheterna skall riktas mot de väsentligaste frågorna samt hur omfattningen av denna styrning skall kunna minskas väsentligt. I sammanhanget hänvisas bl. a. till proposition 1984/85:160 om ledningen av de civila delarna av totalförsvaret m. m. vari lämnades förslag i syfte att förbättra ledning och samordning inom totalförsvaret.

Utskottet har inget att använda mot vad som på denna punkt redovisas beträffande regeringens avsikter i här berörda avseenden. En huvudtanke är att de mål som anges i försvarsbeslutet för femårsperioden i form av kvalitet och kvantitet hos krigsförbanden även skall utgöra mål för de centrala myndigheternas produktion. De hittillsvarande årsvis uppstyckade produktionsmålen tonas ned. Det viktiga blir i stället att visa och följa upp hur myndigheternas verksamhet gradvis leder mot försvarsbeslutets mål. Detta gäller såväl utbildning som materielanskaffning.

Utskottets hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande vissa gemensamma utgångspunkter för totalförsvarets planering

att riksdagen med anledning av propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö128, yrkande 2, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anförat.

2. beträffande ledning och samordning av totalförsvaret

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anförat.

3. beträffande totalförsvarets beredskap

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anförat.

4. beträffande grunder för hälso- och sjukvården i krig

a) att riksdagen avslår motion 1986/87:So477 om en delegation.

b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö122 om räddningsverket,
 c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö130, yrkande 1 om
 personalfördelning,

d) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö130, yrkande 2 om
 minskad lagring av sjukvårdsförnödenheter,

e) att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Fö127, yrkande
 19 i denna del, och 1986/87:Fö136, yrkande 3 d, lämnar utan erinran
 vad föredragande statsrådet har anfört.

5. beträffande *skydd mot kärnvapen, biologiska stridsmedel och
 kemiska hot*

att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Fö205, yrkande 1, lämnar
 utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

6. beträffande *vissa för totalförsvaret gemensamma frågor i övrigt*
 att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har
 anfört.

5 Totalförsvarets militära del

Regeringen har i totalförvarspropositionen (bil. 1 s. 52–92) föreslagit
 riksdagen att

1. fastställa beloppet för det militära försvaret för budgetåret 1987/88 till
 24 573 640 000 kr. i prisläget februari 1986 samt den militära utgiftsramen för
 samma budgetår till 24 571 140 000 kr. i samma prisläge,

2. fastställa planeringsramen för det militära försvaret för perioderna
 1987/88–1991/92 samt 1992/93–1996/97 i enlighet med vad föredragande
 statsrådet har förordat,

3. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret
 för budgetåret 1987/88 med hänsyn till prisutvecklingen efter februari 1986
 enligt ett i propositionen föreslaget system för priskompensation,

4. bemyndiga regeringen att justera lämnade beställningsbemyndiganden
 enligt nettoprisindex,

5. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret
 för budgetåret 1987/88 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsra-
 men för budgetåret 1986/87,

6. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1987/88 medge överskri-
 danden av utgiftsramen för det militära försvaret samt av lämnade beställ-
 ningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl,

7. godkänna förslaget till viss förändring avseende marinens fredsorga-
 nisation,

8. anta förslag till lag om ändring i familjebidragslagen (1978:520).

I propositionen har regeringen också berett riksdagen tillfälle att ta del av
 vad föredragande statsrådet i övrigt har anfört om totalförsvarets militära
 del.

Försvarsministern redogör inledningsvis för *verksamheten under budgetåren 1985/86 och 1986/87*.

Han behandlar därefter bakgrunden till och inriktningen av sina ställningstaganden rörande *det militära försvarets fortsatta utveckling*. Den tekniska och strategiska utvecklingen ger försvarsministern anledning att prioritera vissa system och funktioner inom *marinen* och *flygvapnet* under den närmaste femårsperioden. Inom *armén* bör enligt försvarsministern inriktningen under nämnda period främst vara att höja utbildningsnivån. Under den därpå följande femårsperioden bör man prioritera arméns materiella förnyelse i en moderniserad struktur och organisation.

I sitt fortsatta anförande går försvarsministern närmare in på *inriktningen av vissa funktioner* (s. 59–63), nämligen

- beredskap
- ledning
- underrättelsetjänst
- telekrigföring och
- ubåtsskydd.

Försvarsministern behandlar därefter (s. 63–67)

- arméstridskrafter
- marinstridskrafter
- flygstridskrafter.

Vad gäller det *operativa ledningssystemet* – överbefälhavaren och militärbefälhavarna med staber – understryker försvarsministern bl. a. angelägenheten i att utvecklingen av detta ledningssystem noga samordnas med den civila ledningen på samma nivåer.

Försvarsministern tar ingående upp vissa frågor om den *anställda personalen* inom det militära försvaret. Han behandlar därvid (s. 67–75)

- allmänna utgångspunkter
- löne- och anställningsvillkor
- decentralisering av arbetsgivarens befogenheter och ansvar
- långsiktigt behov av anställd personal
- styrmeter beträffande personalvolymen
- åtgärder för att täcka personalbehoven
- personalrörlighet
- befälsordningen.

I ett avsnitt om utbildningsfrågor (s. 75–79) behandlar försvarsministern bl. a. *värnpliktsutbildningen* och *värnpliktsförmåner*.

Beträffande totalförsvarets militära del behandlar försvarsministern avslutningsvis (s. 80–91)

- fredsorganisation
- rationalisering
- förvaringen av vapen m. m. i militära förråd
- beriden garnisonstjänst
- lekmannainflytande i försvarsmaktens myndigheter
- ekonomiska överväganden och förslag.

Försvarsministern konstaterar bl. a. att erfarenheterna från de senaste

försvarsbeslutsperioderna visar att de planer som legat till grund för försvarsbesluten har varit behäftade med betydande osäkerheter, främst avseende förhållandet mellan planerad verksamhet och tillgängliga ekonomiska resurser. I syfte att komma till rätta med de osäkerheter som hänför sig till prisutveckling och priskompensation föreslår försvarsministern – på grundval av försvarskommitténs rekommendation – ett modifierat priskompensationssystem.

Motionerna

Det militära försvarets fortsatta utveckling

Väckt med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 3 n) att riksdagen, om förslaget om avslag på totalförsvarspropositionen inte vinner gehör, hos regeringen begär förslag till en omorganisation av totalförsvarets militära del i den riktning som skisseras i motionen.

Armé-, marin- och flygstridskrafterna

Väckta under den allmänna motionstiden

1986/87:Fö312 av Per-Richard Molén (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om upprättande av en ubåtsjaktstyrka stationerad i Härnösand.

1986/87:Fö319 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av hemvärnets och driftvärnets verksamhet i syfte att förbättra utbildning och utrustning och att även reglerna för maximalt övningsuttag för hemvärnsmän belyses.

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö116 av Karl-Gösta Svenson (m) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen beslutar att planeringsramen för det militära försvaret för perioden 1987/88–1991/92 ges en sådan inriktning att två kustkorvetter av Göteborgsklass och en modern ubåt av typ ubåt 90 inryms.

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkandena

7. att riksdagen beslutar ansluta sig till den ekonomiska ram och fördelningen av densamma som i motionen angivits för det militära försvaret,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett jaktförband 37 Viggen med stationering i Visby.

9. att – om yrkandet beträffande ett jaktförband 37 Viggen inte bifalls – riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om att ett jaktförband med 35 Draken stationeras till Visby.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om totalförsvarets militära del,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att krigsorganisationen skall inriktas i enlighet med vad som i motionen anförts.

1986/87:Fö134 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen uttalar att modifiering av ytterligare flygplan J 35 Draken genomförs i den omfattning som bedöms angeläget för att upprätthålla handlingsfrihet i fråga om luftförsvarets omfattning och uthållighet.

1986/87:Fö142 av Jens Eriksson (m) och Nic Grönvall (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en skyndsam utredning om möjligheterna att bättre utnyttja det marina hemvärnet i försvarets tjänst,

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om att utreda möjligheterna att ta fram ett fiskefartyg lämpat till fiske och marint bruk.

Anställd personal

Väckta under den allmänna motionstiden

1986/87:Fö313 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att en översyn av de i motionen nämnda problemen på personalområdet snarast kommer till stånd i syfte att ge ökad flexibilitet och förbättrad beredskap,

2. att riksdagen hos regeringen begär att förslag till inriktning av detta arbete redovisas för riksdagen i samband med presentationen av totalförsvarspropositionen i vår.

1986/87:Fö317 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att förbandscheferna bemyndigas besluta avkorta reservbefälens tjänstgöringsskyldighet med högst tio dagar,

2. att riksdagen hos regeringen begär att överbefälhavaren bemyndigas besluta om avkortning av tjänstgöringsskyldigheten över tio dagar.

1986/87:Fö318 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – med hänvisning till motion 1986/87:A813 – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samlevnadsundervisning i den militära befälsutbildningen,

2. att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av beslutet om att öppna försvarets yrken för kvinnor,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om studier beträffande taktisk flygtjänst och submarin tjänst.

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 4 att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande personalfrågor i försvaret.

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 3 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om totalförsvarets militära del.

FöU 1986/87:11

1986/87:Fö148 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om alternativa problemlösningar med anledning av den akuta befälsbristen.

Värnpliktsutbildningen

Väckta under den allmänna motionstiden

1986/87:Fö303 av Sten Svensson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inrättandet av en musikpluton inom Västra militärområdet.

1986/87:Fö306 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) såvitt gäller yrkandena

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen av allmänna värnplikten.

3. att riksdagen hos regeringen begär att en genomgång sker av trafiksäkerhetsfrågorna inom försvarsmakten,

4. att riksdagen hos regeringen begär att en försöksverksamhet med tio utbildningsdagar och fyra fridagar provas vid förband med många fjärrekryterade värnpliktiga,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om säkerhets- och försvarspolitisk information.

1986/87:Fö307 av Margit Sandéhn m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att regler införs som förhindrar att värnpliktiga framför militärfordon utan att ha fått tillräcklig vila.

1986/87:Fö310 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om breddning av informationen om svensk försvars- och säkerhetspolitik till de värnpliktiga.

1986/87:Fö314 av Marianne Andersson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om trafiksäkerhetsfrågorna inom försvaret.

1986/87:Fö316 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av de utvärderingar av krigsförbandens förmåga som genomförs efter krigsförbandsövningar.

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkandena

3. att riksdagen beslutar uttala att den allmänna värnplikten är en grundval för det militära försvaret,

7. att riksdagen beslutar ansluta sig till den ekonomiska ram och fördelningen av densamma som i motionen angivits för det militära försvaret.

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 3 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om totalförsvarets militära del.

FöU 1986/87:11

1986/87:Fö146 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av förändringar i reglementet med tjänsteföreskrifter för försvarsmakten.

1986/87:Fö147 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om värnpliktigas utbildning i vakttjänst.

Värnpliktsförmåner

Väckta under den allmänna motionstiden

1986/87:Fö301 av Ingbritt Irhammar och Marianne Andersson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att försäkringsskyddet för den värnpliktige kompletteras i enlighet med motionens yrkande så att det blir heltäckande under värnpliktstiden.

1986/87:Fö306 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) såvitt gäller yrkandena

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbildning av besättningar för Herculesplan,

6. att riksdagen begär att regeringen upptar förhandlingar med trafikbolagen så att värnpliktskortet blir en giltig färdhandling på allmänna kommunikationer i hela landet,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om dagersättning för de värnpliktiga.

1986/87:Fö309 av Britta Bjelle (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om de värnpliktigas försäkringsskydd i enlighet med vad som anförts i motionen.

1986/87:Fö311 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till förbättring av de värnpliktigas ekonomiska förmåner, resor m. m. i enlighet med vad som anges i motionen.

1986/87:Fö321 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om möjligheterna till förbättringar av de värnpliktigas resor.

1986/87:Fö322 av Ingrid Hasselström Nyvall (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om behandlingen av bostadsbidraget till värnpliktiga.

1986/87:Fö323 av Gullan Lindblad (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning och ett förslag till rationalisering i familjebidragsärenden enligt riksrevisionsverkets förslag.

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 5 att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande värnpliktsförmåner.

1986/87:Fö145 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att administrationen av värnpliktsresorna överförs till försvarets civilförvaltning,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att underlag bör skapas för en övergripande bedömning av värnpliktsförmånerna.

1986/87:Fö162 av Ingvar Karlsson (c) i Bengtsfors vari yrkas att riksdagen beslutar hos regeringen begära att värnpliktsverket får i uppdrag att utreda i motionen nämnda avvikelseresor och komma med förslag till alternativ användning i förekommande fall enligt motionen.

Fredsorganisationen

Väckta under den allmänna motionstiden

1986/87:Fö207 av Kjell A. Mattsson (c) och Elving Andersson (c) såvitt gäller yrkandena

2. att riksdagen begär att regeringen beslutar att underhållsverksamheten vid 2. helikopterdivisionen i Säve skall återupptas för där stationerade helikoptrar,
3. att riksdagen beslutar att underhållet av de fyra helikoptrar som skall tillföras marinen förläggs till 2. helikopterdivisionen i Säve.

1986/87:Fö320 av Siri Häggmark (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att underhållet av fyra tunga helikoptrar förläggs till 2. helikopterdivisionen.

1986/87:Fö324 av Kersti Johansson (c) och Rune Backlund (c) vari – med hänvisning till motion 1986/87:A498 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande Ing 2:s och I 12:s betydelse för sysselsättningen i östra länsdelen.

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 6 att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om fredsorganisationens utformning med inriktning på minst ett fredsförband/militär myndighet i varje län.

1986/87:Fö132 av Christer Eirefelt (fp) vari yrkas

1. att riksdagen inte nu beslutar om en ny marin lednings- och fredsorganisation,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att alternativa lösningar på såväl flottans som kustartilleriets regionala ledningsorganisation bör utredas så att ett med övriga utredningar samstämt förslag kan föreläggas riksdagen under 1989.

1986/87:Fö137 av Berith Eriksson (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till flyttning av flygförbandet F 16/F 20 från Uppsala till Tierps kommun.

FöU 1986/87:11

1986/87:Fö138 av Gunnar Hökmark m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen ej fattar beslut om en gemensam marin ledningsorganisation för ostkusten,
2. att riksdagen uttalar att beslut om den framtida marina ledningsorganisationen för ostkusten bör fattas först efter ytterligare utredningar och i samband med nästa försvarsbeslut.

1986/87:Fö143 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om förbandens ledning i krig och fred.

1986/87:Fö144 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av utbildningsbefäl för repetitionsutbildning.

1986/87:Fö156 av Gunhild Bolander (c) och Pär Granstedt (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar avslå förslaget om införandet av en ny marin ledning på ostkusten,
2. att riksdagen beslutar begära att regeringen låter utreda alternativ med två gemensamma integrerade marina ledningsförband på ostkusten eller lokalisering till annan plats än Muskö av ledningsfunktionen.

Förvaring av vapen m. m. i militära förråd

Väckta under den allmänna motionstiden

1986/87:Fö302 av Lars Hedfors m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anholder att åtgärder vidtas i syfte att kraftigt skärpa bevakningen av militära förråd i fredstid.

1986/87:Fö315 av Göthe Knutson (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att överbefälhavaren får i uppdrag att föreslå olika säkerhetsåtgärder mot vapen- och ammunitionsstölder ur förråd och att kostnaderna för dessa åtgärder redovisas inför kommande försvarsbeslut.

Lekmannainflytande i försvarsmaktens myndigheter

Väckt under den allmänna motionstiden

1986/87:Fö306 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 2 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lekmannastyrelser på förbanden.

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 7 att riksdagen beslutar ansluta sig till den ekonomiska ram och fördelningen av densamma som i motionen angivits för det militära försvaret.

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkandena

4. att riksdagen fastställer planeringsramen för det militära försvaret 1987/88–1991/92 på 127 367 milj. kr. i prisläge februari 1986,

5. att riksdagen fastställer en planeringsram för det militära försvaret 1992/93–1996/97, i prisläge februari 1986, i enlighet med vad som i motionen förordats;

6. att riksdagen fastställer den militära utgiftsramen för 1987/88 till 24 866 milj. kr. i prisläge februari 1986.

1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 3 q) att riksdagen, om förslaget om avslag på totalförsvarspropositionen inte vinner gehör, beslutar att det totala anslaget till det militära försvaret för budgetåret 1987/88 sätts till 23 759 000 000 kr. enligt motionens förslag.

Utskottet

Det militära försvarets fortsatta utveckling

Enligt försvarsministern skall det militära försvaret liksom hittills utvecklas på den allmänna värnpliktens grund. Vid utformningen av krigsorganisationen skall enligt hans mening hotbildens utveckling beaktas. Vidare skall vägas in den allt svårare stridsmiljö som främst den militärtekniska utvecklingen medför. Enligt försvarsministern ger – såsom framgått av redogörelsen i det föregående – den tekniska och strategiska utvecklingen anledning att prioritera vissa system och funktioner inom marinen och flygvapnet under den närmaste femårsperioden. Inom armén bör inriktningen under denna period främst vara att höja utbildningsnivån.

Under den därpå följande femårsperioden bör man enligt försvarsministern prioritera arméns materiella förnyelse i en moderniserad struktur och organisation. Med bl. a. dessa utgångspunkter lämnas i totalförsvarspropositionen en redogörelse för den avsedda utvecklingen av totalförsvarets militära del. Denna överensstämmer i allt väsentligt med vad försvarskommittén har förordat.

I partimotioner från moderata samlingspartiet, centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna framförs kritik mot vissa delar av den avsedda utvecklingen.

I moderata samlingspartiets motion Fö128 uttalar motionärerna att de inte delar "den begränsade ambition som ligger till grund för propositionens förslag angående det militära försvaret". De förordar i ett yrkande en i vissa avseenden ambitiösare utveckling av det militära försvaret. I ett annat yrkande i motionen utvecklar motionärerna sin syn på hur krigsorganisationen enligt deras mening bör utformas med de ökade resurser de vill tillföra den.

I centerpartiets motion Fö127 har motionärerna konkretiserat hur det militära försvaret enligt deras mening bör utvecklas utifrån den i förhållande till regeringsförslaget högre ambitionsnivå de anser vara nödvändig.

Regeringens, moderata samlingspartiets och centerpartiets synpunkter på hur det militära försvaret skall utvecklas under försvarsbeslutsperioden och den därpå följande femårsperioden framgår uttryckt i ekonomiska termer av en sammanställning som utgör bilaga 12 till betänkandet.

Vänsterpartiet kommunisterna framför i sin partimotion Fö136 yrkanden om det militära försvarets fortsatta utveckling. Även yrkanden i andra motioner som utskottet har att behandla tar upp frågor med en sådan anknytning.

Utskottet kommer i det följande att behandla motionsyrkanden som rör det militära försvarets fortsatta utveckling i anslutning till de delfrågor de berör. Ett yrkande i motion Fö136 (vpk) vill utskottet dock behandla redan inledningsvis. Det gäller motionärernas förslag att riksdagen – om den inte bifaller ett yrkande av motionärerna att avslå totalförsvarspropositionen i dess helhet – skall uppmana regeringen att snarast tillsätta en ny försvarsutredning. Enligt deras mening finns det stora möjligheter och fördelar med att under den kommande femårsperioden påbörja en omstrukturering till ett annat och billigare militärt försvar. Nästa försvarskommitté anser de bör få en bred sammansättning i linje med vad som har förordats i ett annat yrkande i motionen.

Utskottet har i andra sammanhang behandlat och avstyrkt bifall till yrkanden från vänsterpartiet kommunisterna som syftat till en inriktning av det militära försvaret som avviker från övriga partiers uppfattning. Det yrkande i samma ämne som nu läggs fram har till stora delar samma motiv som motionärerna har åberopat som stöd för sitt under punkt 3 behandlade förslag till avslag på totalförsvarspropositionen. Utskottet anser att riksdagen bör avslå motion 1986/87:Fö136 också i nu behandlad del.

Armé-, marin- och flygstridskrafterna

Den tekniska utvecklingen ger en angripare ökade möjligheter att med kort förvarning sätta in förband även långt in i vårt land. Detta förhållande ökar kraven på vår förmåga att snabbt kunna möta angriparen i skilda områden. Därför behövs ett stort antal territoriella förband, dvs. lokalt inriktade och stationära förband samt hemvärn. Våra mest kvalificerade markstridsförband – de operativt rörliga brigaderna med erforderliga understödsförband – måste ha anfallskapacitet för aktuella terrängtyper och snabbt kunna utveckla god anfallskraft främst i kust- och gränsområden samt mot större luftlandsättningar.

Beträffande *arméstridskrafterna* anser försvarsministern bl. a. att det är nödvändigt att öka brigadernas kvalitet och tillgänglighet. Antalet olika brigadtyper och understödsförband bör ytterligare övervägas. Ett fullföljande av planerna att organisera mekaniserade bataljoner i Norrland ser försvarsministern som ett första steg mot en ökad mekanisering av de mest kvalificerade förbanden. Frågor som hänger samman med fortsatt mekanisering, pansarbrigadernas framtid och behovet av nya stridsvagnar anser han

bör studeras ytterligare. Man bör vidare enligt hans mening pröva om det är möjligt att göra besparingar när det gäller lokalförsvarsförbanden. Hemvärnets behov av utrustning bör beaktas. För rörlig strid – främst anfall – förordar försvarsministern pansarvärnssystem som har god rörlighet och pansarskydd. Rörligheten är, anför försvarsministern, av grundläggande betydelse för arméstridskrafternas möjligheter att lösa sina uppgifter. En förnyelse och utökning av transportkapaciteten med helikopter föreslås inledas.

Utvecklingen inom luftförsvaret bör enligt försvarsministern inriktas på en tidig utökning av luftvärn med medellång räckvidd. Samtidigt bör den befintliga planeringen för luftvärnets utveckling skyndsamt ses över, bl. a. beträffande robot 70 i mörkerversion liksom i fråga om det s. k. bataljonsluftvärnet. Möjligheterna bör prövas att med utnyttjande av befintlig luftvärnsmateriel utöka antalet av de förband som nu får sin spanings- och eldledningsutrustning modifierad. En vidareutveckling av robot 70 till ett system med allväderskapacitet och längre räckvidd bör enligt totalförsvarspropositionen också närmare prövas. Försvarsministern framhåller vidare betydelsen av att försvarsmakten tidigt tillförs skyddsvästar för särskilt utsatta personalgrupper. Utvecklingen av arméns krigsorganisation på längre sikt behöver, anför försvarsministern, klarläggas inför 1992 års försvarsbeslut.

Även i moderata samlingspartiets motion Fö128 konstateras att arméns krigsorganisation på längre sikt inte kan läggas fast i det nu aktuella försvarsbeslutet. Innan krigsorganisationens utveckling fastställs måste därför arméns anslag riktas mot absolut nödvändig materielanskaffning och mot åtgärder som krävs för att behålla handlingsfriheten på olika materielområden. Enligt motionärernas uppfattning bör planeringen redan nu inriktas mot anskaffning av en ny stridsvagn. I motionen föreslås också en inriktning mot sex bataljoner med en utvecklad version av luftvärnsrobot Hawk. Motionärerna vill också ha en fördubbling av den beställning av transporthelikoptrar som enligt totalförsvarspropositionen skall komma till stånd. Därigenom kan, anser de, ytterligare två kompanier med medeltunga transporthelikoptrar sättas upp. I 1992 års försvarsbeslut bör en utökad anskaffning också av pansarvärns- och stridshelikoptrar övervägas. Freds- och krigsbehovet av ammunition måste också enligt deras uppfattning säkerställas på en avsevärt högre nivå än som gäller i dag.

Även i centerpartiets motion Fö127 talar motionärerna, uttryckt i ekonomiska termer, för en större satsning på materiell förnyelse inom armén än vad propositionen förutsätter. Därigenom möjliggörs, anför de, en bättre kvalitativ utveckling av krigsorganisationen.

När det gäller *marinstridskrafterna* redovisar försvarsministern att kombinationen av ökad luft-, sjö- och markrörlighet hos en angripare ger ökade möjligheter att genomföra amfibieoperationer med kort förberedelsestid i de möjliga angreppsriktningarna. Därför bör de marina stridskrafternas rörlighet och förmåga att verka i skilda områden förstärkas. I viktiga kust- och skärgårdsområden behövs också ett uthålligt fast försvar som tidigt kan utveckla god effekt. Mot denna bakgrund anser försvarsministern att – vid sidan av attackflyg – ubåtsförband, förband med tunga kustrobotar samt

mineringar bör ges prioritet i den fortsatta utvecklingen av krigsorganisationen. Förmågan att hävda vårt sjöterritorium bör ytterligare förstärkas.

Mot bakgrund av ubåtsförbandens stora betydelse såväl i invasionsförsvaret som för ubåtsskyddet anser försvarsministern att antalet ubåtar bör utökas. Den planerade anskaffningen av ubåt 90 bör enligt försvarsministern tidigareläggas samt erforderliga åtgärder vidtas så att två ubåtar av typ Sjöormen med god effekt kan behållas i krigsorganisationen under 1990-talet. Därigenom ökar antalet ubåtar från 12 till 14.

Kustrobotssystem med robot 15 bör enligt försvarsministern anskaffas och fyra batterier organiseras. Förbandens rörlighet anser han bör kunna utnyttjas för att förstärka alla kustområden som utsätts för hot. En lokalisering av kustrobotförband till Gotland bör särskilt prövas. Olika åtgärder för att förbättra vår kapacitet på minkrigsföringens område föreslås. Bl. a. bör flertalet ubåtar förses med mingördlar och därtill hörande mintyper. Beträffande kustartilleristridskrafterna bör en tidigarelagd modernisering av viktiga fasta förband ske. Under den närmaste femårsperioden bör emellertid bl. a. organisation och utrustning av nya amfibieförband fullföljas. Den långsiktiga utformningen av nya ytstridsförband bör prövas. Utgångspunkten bör därvid vara att förstärka kapaciteten i fred, i olika krissituationer och under neutralitet. Ett nytt ytstridsfartyg med mångsidig användning bör studeras för detta ändamål och ny teknik härför prövas. Beslut om inriktning av ytstridsförbanden bör anstå till 1992 års försvarsbeslut och snarast följas av beslut om anskaffning av provfartyg.

Ubåtsskyddets utveckling redovisar försvarsministern i ett särskilt avsnitt. Han anser därvid att redan fattade beslut ger en ökande kapacitet även under kommande försvarsbeslutsperiod men att härutöver betydande åtgärder för att förstärka kvaliteten bör genomföras för ett flertal delfunktioner inom området. Bl. a. anser han att kapaciteten i övervakningen av vårt sjöterritorium bör stärkas genom införande av bättre hydrofonutrustning på ökat antal ubåtar och övervattensfartyg. Flera ubåtar bör hållas rustade redan i fredstid. Han anser också att den påbörjade utbyggnaden av permanenta bevakningssystem skall fortsättas och tekniskt vidareutvecklas. Ytterligare insatser bör göras för att säkra effekten av våra fredsutlagda mineringar. Försvarsministern framhåller också betydelsen av underrättelsetjänsten och konstaterar att rörliga enheter för snabb uppföljning av inträffade händelser är viktiga. Ubåtsskyddsverksamheten innebär stora påfrestningar för berörd personal liksom även ökade drifts- och underhållskostnader. Därför behövs bl. a. förbättrad utbildning och ökad satsning på personalen.

I moderata samlingspartiets motion Fö128 hävdar motionärerna att nivån på det program för förstärkning av kvaliteten i ubåtsskyddet som redovisas i totalförsvarspropositionen är för låg. Enligt deras uppfattning krävs det ett program som innehåller ökad anskaffning av hydrofoner till nu existerande ubåtar och ytfartyg. Ytterligare ubåtsjaktflygplan bör också anskaffas. Motionärerna förordar beställning av ytterligare två kustkorvetter av s. k. Göteborgsklass. Härigenom skapas, anför de, förutsättningar att sätta upp en andra ubåtsjaktstyrka. De föreslår vidare beställning av ytterligare en modern ubåt av typ ubåt 90. Motionärerna vänder sig också mot propositionens förslag om att förbereda anskaffning av ett nytt ytstridsfartyg. När det

gäller kustartilleriet förordar motionärerna att åtgärder utöver dem försvarsministern föreslår vidtas för modernisering av lätta kustbatterier och förnyelse av eftersatta viktiga tunga batterier.

Centerpartiet föreslår i sin motion Fö127 att marinen tillförs ytterligare ekonomiska resurser i syfte att säkerställa den planerade ökningen av antalet ubåtar.

När det gäller *flygstridskrafterna* anför försvarsministern bl. a. följande:

Jag har tidigare konstaterat att luftförsvaret behöver förstärkas såväl beträffande jaktflyg som luftvärn. Denna uppfattning låg till grund redan för 1982 års försvarsbeslut som innefattade beslut att påbörja utvecklingen av JAS 39-systemet samt att behålla ett antal J 35-förband under längre tid.

Av jaktflygförbanden bör enligt min mening systemen med JA 37 och JAS 39 prioriteras. Anskaffningen av flygsystem JA 37 bör fullföljas och åtta divisioner organiseras. För att upprätthålla luftförsvarskapaciteten bör de tre divisionerna med J 35 behållas under huvuddelen av 1990-talet.

Planeringen för att införa JAS 39 i krigsorganisationen under 1990-talet bör ligga fast. I syfte att ytterligare förstärka luftförsvaret bör systemets inriktning på längre sikt övervägas inför 1992 års försvarsbeslut, bl. a. avseende en utökning av antalet JAS 39.

Attackflygförbanden med AJ 37 bör ges möjlighet att liksom JAS 39 bära modern sjömålsrobot. AJ 37 bör vidare förse med förbättrad attackrobot. JAS 39-systemet bör tillföras kvalificerade attackvapen mot markmål.

JA 37-systemet bör enligt försvarsministern utrustas med elektronisk materiel så att det förblir ett modernt och komplett jaktsystem under 1990-talet. Det är enligt försvarsministerns mening också angeläget att prioritera såväl kvalitet som kvantitet i fråga om motmedel i den fortsatta utvecklingen av JAS 39-systemet. IR-jaktrobotar bör anskaffas i huvudsak enligt gällande planer. Nu befintliga radarjaktrobotar föreslås modifieras i samarbete med utländsk industri för att användas av såväl JA 37 som JAS 39. Utländsk delfinansiering förutsätts därvid. "Samtidigt klarläggs inför 1992 års försvarsbeslut förutsättningarna för att kunna ta ställning till en utveckling av en framtida svensk radarjaktrobot i första hand avsedd för JAS 39." Försvarsministern avser att följa och kontrollera detta projekt enligt i stort samma principer som för JAS-systemet. Strilsystemet avses enligt totalförsvarspropositionen utvecklas och tillföras flygburen spaningsradar så att bl. a. behovet av alarmering för civilbefolkningen bättre kan tillgodoses. Försvarsministern räknar också med en fortsatt utbyggnad av bassystemet.

I moderata samlingspartiets partimotion hävdar motionärerna att den inriktning av jaktflyget som förordas i totalförsvarspropositionen är svagare än den som lades fast i 1982 års försvarsbeslut. Enligt motionärernas mening bör ytterligare en division JA 37 Viggen sättas upp i enlighet med förslag från överbefälhavaren och användas enligt hans bestämmande. Beställningen av ytterligare en division JA 37 innebär, anför motionärerna, att planeringen samtidigt bör inriktas mot anskaffning av ytterligare en JAS-division.

Även i centerpartiets motion Fö127 framhålls nödvändigheten att förstärka luftförsvaret utöver vad försvarsministern har räknat med. Detta bör enligt motionen ske genom beställning av ytterligare ett antal flygplan JA 37 med vapen och annan utrustning. Därigenom kan, anser motionärerna, ytterligare cirka en halv division organiseras – så snart man disponerar

piloter och annan personal. Härmed blir det enligt deras mening möjligt att förlägga en grupp JA 37 till Visby. Ett andrahandsyrkande i motionen som gäller modifiering av ytterligare J 35 Drakenplan för stationering huvudsakligen på Gotland behandlar utskottet i det följande. Motionärerna anser vidare att JAS 39-systemets kvalitet, främst med avseende på motmedel, bör ökas utöver regeringens förslag. Utbyggnaden av baser och utökning av klargöringskapacitet bör påskyndas. Ett markbaserat störsystem bör anskaffas. När det gäller attackvapen till JAS anser motionärerna att anskaffning av bombkapsel bör senareläggas och svenska alternativ sökas.

Utskottet konstaterar att vad försvarsministern anför i totalförsvarspropositionen rörande den fortsatta utvecklingen av armé-, marin- och flygstridskrafter i allt väsentligt vilar på den uppfattning som majoriteten i 1984 års försvarskommitté fört fram. De synpunkter som förs fram i moderata samlingspartiets och centerpartiets partimotioner speglar i sin tur i huvudsak vad dessa partiers representanter i kommittén reservationsvis har framfört.

Den inriktning som försvarsministern på grundval av försvarskommitténs förslag anger innebär väsentliga förbättringar i förhållande till den nuvarande planeringen med avseende på ett antal viktiga funktioner inom försvarsmakten. Utskottet ställer sig bakom denna inriktning. Den är förankrad i försvarskommitténs förslag och vilar på den ingående avvägning mellan säkerhetspolitiska, ekonomiska och andra faktorer som försvarskommittén har gjort i syfte att bäst utveckla effektiviteten hos stridskrafterna. Därav följer att motionerna Fö127 (c) och Fö128 (m) enligt utskottets mening bör avslås av riksdagen såvitt nu är i fråga. Ett sådant avslag gäller bl. a. förslaget i motion Fö128 om en ytterligare division JA 37 Viggen och förstahandsyrkandet i motion Fö127 som innefattar beställning av ett antal flygplan JA 37 motsvarande en halv division.

Utskottets ställningstagande innebär vidare att riksdagen bör avslå motion Fö312 (m) om upprättande av en ubåtsstyrka stationerad i Härnösand. Mot den bakgrunden bör inte heller motion Fö116 (m) om ytterligare två kustkorvetter av Göteborgsklass och en ytterligare ubåt 90 vinna riksdagens bifall. Till ekonomiska överväganden och förslag med anledning av dessa ställningstaganden liksom till motionsyrkanden i sådana frågor återkommer utskottet i det följande.

Satsningen på en eventuell framtida *svensk radarjaktrobot* är ett stort projekt med många betydelsefulla aspekter. Utskottet biträder regeringens förslag och avser att hålla sig noga informerat om projektets utveckling.

Ett andrahandsyrkande i motion Fö127 (c) gäller uppsättande av ett jaktförband med *modifierade Drakenflygplan*, baserade i Visby. Även moderata samlingspartiets motion Fö128 behandlar frågan om modifiering av sådana flygplan. Motionärerna i den motionen uppger att i anslutning till försvarskommitténs arbete diskuterades ett alternativ att förstärka jaktförsvaret genom att sätta upp en fjärde division med livstidsförlängda J 35 Draken för användning under 1990-talet. En sådan anskaffning skulle kopplas till en anskaffning av JAS-flygplan efter 1995 för att omkring år 2000 möjliggöra ersättning av J 35-divisionen med en JAS-division. Kostnaden uppskattas av motionärerna, med vissa ytterligare förbättringar av J 35 Draken, till ca 300 milj. kr.

Utskottet har i det föregående ställt sig bakom den i totalförsvarspropositionen förordade inriktningen av flygstridskrafterna under den kommande programplaneperioden och den därpå följande femårsperioden. Ett beslut om uppsättande av ytterligare en J 35-division i enlighet med vad som i andra hand yrkas i motion Fö127 (c) eller enligt det i motion Fö128 (m) redovisade alternativet är inte förenligt med detta ställningstagande. Motion Fö127 (c) bör avslås såvitt nu är i fråga.

Motion Fö134 (fp) gäller modifiering av ytterligare J 35 Draken i anslutning till den modifiering av tre divisioner som pågår. Görs modifieringen i ett sammanhang blir kostnaden ringa, bara några enstaka procent av vad ett nytt flygplan kostar. Motionärerna har, framhåller de, väckt frågan om uppsättande av ytterligare en division men anser att bristen på personal inte gör det meningsfullt att nu fatta beslut. Det viktiga är att skapa handlingsfrihet. Frågan om utökad organisation hör, anser de, hemma i 1992 års försvarsbeslut om inte överbefälhavaren vill aktualisera den tidigare.

Enligt *utskottets* mening har den tekniska och strategiska utveckling som försvarskommittén redovisat givit anledning att prioritera luftförsvarets utveckling och dess verkansmöjligheter i olika delar av landet. Kommittén har funnit det mest angeläget att i detta syfte öka kapaciteten och uthålligheten hos befintliga och kommande flygsystem genom tillförande av moderna vapen och elektroniska motmedel, förbättrad stridsledning och luftbevakning samt utökad baskapacitet. En utökning av antalet flygförband bör övervägas inför 1992 års försvarsbeslut. Luftvärnet, som är en väsentlig del i luftförsvaret, bör utökas främst avseende system med längre räckvidd och allväderskapacitet.

Enligt totalförsvarspropositionen har inplanerats ökade medel till JAS-systemet efter 1992, vilket ger möjligheter att utöka antalet JAS 39 Gripen. Avvägningen mellan kvalitativa och kvantitativa förstärkningar i JAS-systemet blir en väsentlig fråga i 1992 års försvarsbeslut.

Tekniskt finns möjligheter att utnyttja Drakensystemet mer än som hittills planerats. Utskottet kan dock konstatera att personalsituationen, både i fråga om förare och tekniker, är sådan att en utökning av organisationen inte är möjlig de närmaste åren.

Enligt *utskottets* mening har frågan om en fjärde division J 35 ett klart samband med anskaffningstakten för JAS 39. Såväl detta samband som personalsituationen gör att frågan om utökat divisionsantal hör naturligt hemma i studie- och planeringsarbetet inför 1992 års försvarsbeslut.

Det är värdefullt att säkra handlingsfrihet att på olika sätt kunna använda J 35-systemet under längre tid eller i större omfattning än som hittills planerats. Mot denna bakgrund ställer sig *utskottet* positivt till tanken att pröva frågan om att modifiera ytterligare ett antal J 35-flygplan utöver det antal som krävs för tre divisioner. Kan detta förverkligas torde det bli billigare än om man vid en senare tidpunkt beslutar att återuppta modifieringsarbetet.

Utskottet förutsätter att överbefälhavaren granskar det operativt och ekonomiskt lämpliga i att skapa en sådan handlingsfrihet genom att modifiera ytterligare några Drakenflygplan. En redovisning härav från överbefälhavarens sida kan bedömas och behandlas inom ramen för den nu

föreslagna försvarsbeslutsinriktningen. Något särskilt uttalande av riksdagen i enlighet med motion Fö134 (fp) behövs därför inte.

Motion Fö319 och ett yrkande i motion Fö142 rör verksamheten inom *hemvärnet*. Enligt motion Fö319 (fp) har försvarsmakten svårt att tillgodose hemvärnets behov av utbildning och utrustning. Hotbildens utveckling och stormakternas ökade satsning på sabotageförband gör det enligt motionärerna angeläget att *intensifiera ansträngningarna* att förbättra hemvärnets utbildning och utrustning. Även den ökade risken för överraskande inlett anfall motiverar att sådana förbättringar eftersträvas. I detta syfte bör riksdagen enligt motionärerna begära en översyn av verksamheten inom hemvärn och driftvärn. De anser att reglerna för maximalt övningsstidsuttag för hemvärnsmän också bör belysas i detta sammanhang.

I motion Fö142 (m) föreslås en skyndsamt utredning om möjligheterna att bättre utnyttja det marina hemvärnet. Motionären anser att man borde ta till vara fiskarbefolkningens kunskaper att navigera i skärgården genom att t. ex. utnyttja båtar inom yrkesfisket för att lokalisera ubåtar som gömt sig där.

Utskottet vill inledningsvis peka på att hemvärnet som en del av armén har berörts av de ekonomiska svårigheter försvarsgrenen har haft under senare år. Detta har påverkat möjligheten att tillgodose hemvärnet med i och för sig önskvärda resurser för utbildning och materielanskaffning. Enligt vad utskottet har inhämtat genomför överbefälhavaren en studie som förväntas ge viktigt underlag för den fortsatta utvecklingen av hemvärnet fram mot sekelskiftet. Ett utredningsarbete därutöver av det slag som föreslås i motion Fö319 (fp) är utskottet inte berett att förorda. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att enligt den inriktning av arméstridskrafterna som utskottet i det föregående har ställt sig bakom bör hemvärnets behov av utrustning beaktas i samband med utformningen av det territoriella försvaret. Motion Fö319 (fp) bör inte bifallas av riksdagen.

Utskottet ser positivt på utnyttjandet av hemvärnet också för marina uppgifter. Verksamheten är fortfarande under uppbyggnad. Utskottet förutsätter att rekryteringen till enheter som avses för ubåtsskyddsuppgifter fullföljs. Någon utredning härom torde inte behövas.

Liksom tidigare anser utskottet att hemvärnet är en betydelsefull del av totalförsvaret. Tillsammans med annan frivilligverksamhet utgör det allmänna hemvärnet och driftvärnet dessutom ett påtagligt uttryck för befolkningens försvarsvilja.

Motionärerna i motion Fö142 (m) tar också upp frågan om *nybyggnad av fiskebåtar i omagnetiskt material*. De finner det angeläget att marinen i samarbete med fiskerinäringen utvecklar en båt som i storlek och typ lämpar sig för fiske men också som minsvepare, försörjnings- och transportfartyg och för andra behov inom mariner. Motionärerna anser att möjligheten att ta fram sådana båtar bör utredas.

Utskottet påminner om att man sedan länge undersöker möjligheten att producera båtar som är lämpliga både för fiskerinäringen och för marinens krigsorganisation. Det har därvid visat sig att marinens krav på båtar av omagnetiskt material för minröjning innebär en fördyring som det har varit svårt att finna vägar att finansiera. Utskottet behandlade nyligen frågan ingående i sitt betänkande FöU 1986/87:4. Därvid framhöll utskottet att

minröjningsfunktionen är viktig för vårt totalförsvar och att särskilda fartyg för ändamålet är kostsamma. Utskottet anser nu liksom då det vara angeläget att stimulera byggandet av fiskefartyg som är lämpade att användas också inom marinen.

Utskottet förutsätter att berörda myndigheter söker former för en sådan samproduktion. Någon särskild utredning av frågan anser utskottet inte vara nödvändig. Motion Fö142 (m) bör inte bifallas i denna del.

Anställd personal

Försvarsministern framhåller i likhet med försvarskommittén att det är nödvändigt att i högre grad än tidigare uppmärksamma personalfrågorna vid utformningen av det framtida försvaret. Den anställda personalen är, anför han, den viktigaste förutsättningen för att verksamheten inom försvaret skall fungera effektivt. Försvarsministern pekar på att en stor del av frågorna inom det personalpolitiska området regleras i kollektivavtal mellan parterna på den statliga arbetsmarknaden. Trots detta vill han i enlighet med riksdagens uttalanden om personalfrågans betydelse (FöU 1985/86:9, rskr. 278 och FöU 1986/87:3, rskr. 69) redovisa sin bedömning av de nuvarande förhållandena och inriktningen av myndigheternas personalpolitiska arbete under den kommande femårsperioden. Han framhåller därvid bl. a. att den decentralisering av arbetsgivarens befogenheter som följer av riksdagens beslut om den statliga personalpolitiken (prop. 1984/85:219, AU 1985/86:6, rskr. 48) ökar möjligheterna att utveckla en mera aktiv personalpolitik som ansluter sig till förutsättningarna inom olika verksamhetssektorer.

Beträffande det långsiktiga behovet av anställd personal pekar försvarsministern på att överbefälhavaren i programplanen föreslår att försvarsmakten inriktas mot att budgetåret 1991/92 omfatta ca 36 500 årsanställda varav ca 17 500 yrkesofficerare. Motsvarande mål för budgetåret 1996/97 bör enligt överbefälhavaren vara ca 37 000 resp. ca 18 000. Utfallet för budgetåret 1985/86 blev enligt överbefälhavarens uppföljning drygt 36 900 årsanställda varav ca 16 400 militär personal och ca 20 500 civila. I totalförsvarspropositionen påpekas att överbefälhavarens förslag för budgetåret 1991/92 resp. 1996/97 lades fram innan det verkliga utfallet för budgetåret 1985/86 var känt. Detta innebär bl. a. att överbefälhavaren vid planeringstillfället bedömde att det skulle finnas väsentligt fler yrkesofficerare budgetåret 1985/86 än som sedan visade sig vara fallet.

Försvarsministern anser de av överbefälhavaren uppsatta målen beträffande yrkesofficerare vara lämpliga främst med tanke på krigsorganisationens behov. Han är dock liksom försvarskommittén tveksam om det är möjligt att redan budgetåret 1991/92 nå upp till den föreslagna personalvolymen. Försvarsministern anser sig kunna behöva återkomma till frågan senare, t. ex. i samband med anmälan av nästa års budgetproposition.

Behovet av reservofficerare anger försvarsministern vara drygt 13 000 medan tillgången endast är ca 11 000. Bristen är, anför han, så stor att den inte kommer att kunna elimineras under försvarsbeslutsperioden. Den bör dock enligt hans mening kunna reduceras genom en utökad grundrekrytering och genom nya former för rekrytering, utbildning och utnyttjande.

Den strikta personalramsstyrning som sedan föregående försvarsbeslut har tillämpats gentemot de lokala myndigheterna bör enligt försvarsministern upphöra. Utvecklingen av personalvolymen på lång sikt bör, anser han, beslutas av riksdagen, om möjligt i de samlade försvarsbesluten. De kortsiktiga förändringar som behövs för att verksamheten skall kunna bedrivas på ett rationellt sätt bör man enligt hans mening ta ställning till i samband med det årliga budgetarbetet.

I samband med en redogörelse för åtgärder i syfte att täcka personalbehoven föreslår försvarsministern ett tillfälligt avsteg från befälsordningen som gör det möjligt att anställa särskilt lämpade reservofficerare som yrkesofficerare. En annan åtgärd i detta syfte — av temporär karaktär — ser försvarsministern i möjligheten att anställa reserv- och värnpliktsofficerare genom s. k. frivillig tjänstgöring under begränsad tid.

Strävan bör enligt försvarsministerns uppfattning vara att så långt som möjligt begränsa geografiska omflyttningar och byte av stationeringsort för personal inom försvarsmakten. Han redogör för olika åtgärder som vidtagits och övervägs i detta syfte och tillägger att det enligt hans mening är angeläget att frågan ges hög prioritet.

Slutligen redovisar försvarsministern att det inom försvarsdepartementet har tillsatts en arbetsgrupp med uppgift att utvärdera de hittillsvarande erfarenheterna av befälsordningen samt bereda de förslag till ändringar som eventuellt kan komma att aktualiseras. Utgångspunkt för arbetet är att de principiella riktlinjerna enligt riksdagens beslut om ny befälsordning (1977/78:24, FöU 10, rskr. 179) alltför skall gälla. Några långtgående slutsatser om befälsordningens förtjänster och eventuella brister kan, anser försvarsministern, ännu inte dras eftersom befälsordningen har gällt förhållandevis kort tid.

Utskottet vill inledningsvis påminna om att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet i sina betänkanden FöU1985/86:9 och FöU1986/87:3 enhälligt anfört om: personalfrågornas betydelse (rskr. 1985/86:278 och rskr. 1986/87:69). Uttalandena innebar starka markeringar av personalfrågornas stora vikt och om behovet av åtgärder på både kort och lång sikt.

Försvarsministern redovisar i totalförsvarspropositionen en rad åtgärder inom personalpolitikens område för att förbättra anställningsförhållanden och anställningsvillkor för den anställda personalen inom försvarsmakten. Han redovisar också åtgärder för att komma till rätta med bristen på yrkesofficerare. Redovisningen innehåller överväganden som ligger i linje med vad utskottet tidigare har anfört. Till grund ligger försvarskommitténs ingående behandling av personalfrågorna utifrån samma medvetenhet om deras vikt som har varit styrande för utskottets uttalanden i ämnet.

Utskottet vill än en gång peka på de alltför stora avgångarna bland vissa grupper av den anställda personalen. Vissa tecken tyder dock på en förbättring. En betydande minskning av avgångarna och fortsatt god rekrytering är viktiga faktorer när det gäller att förbättra effektiviteten i både freds- och krigsorganisationen. Utskottet har i olika sammanhang, senast i sitt betänkande FöU1986/87:5, behandlat avgången av piloter från försvarsmakten. Det är angeläget att det vidtas åtgärder mot avgångar också i fråga

om andra personalkategorier, inte minst sådana med teknisk tjänst. Enligt utskottets bedömning främjar de åtgärder försvarsministern redovisar en positiv utveckling. Utskottet har ingen invändning mot vad föredragande statsrådet har anfört.

Utskottet ställer sig också i allt väsentligt bakom de synpunkter rörande den anställda personalen som förs fram i ett yrkande i motion Fö127 (c). Vad där anförs överensstämmer i huvudsak med försvarsministerns synpunkter på personalfrågorna sådana de kommit till uttryck i totalförsvarspropositionen. Något uttalande av riksdagen i enlighet med vad som föreslås i motionen anser utskottet därför inte behövas. Motion Fö127 (c) bör avslås av riksdagen i denna del.

I partimotion Fö128 (m) vänder sig motionärerna mot försvarsministerns uttalande att ekonomiska behov för personaladministrativa åtgärder som i framtiden kan visa sig nödvändiga och inte kan finansieras inom disponibelt anslagsutrymme bör tillgodoses genom omfördelning inom den militära utgiftsramen. Motionärerna anser att sådana behov bör täckas av medel utanför den militära utgiftsramen.

Utskottet anser att för åtgärder rörande försvarsmaktens anställda personal bör naturligen utnyttjas de för den militära verksamheten avsedda medlen. Motion Fö128 (m) bör avslås i nu behandlad del.

Utskottet övergår till att behandla några ytterligare motionsyrkanden som gäller den anställda personalen.

I motion Fö313 (fp) påminner motionärerna om att fyra år har gått sedan den nya befälsordningen infördes. De förordar en delöversyn av befälsordningen såvitt gäller vissa frågor som närmare redovisas i motionen. Vid översynen bör enligt deras mening också behandlas frågan om sänkt pensionsålder för den militära personalen. Även i motion Fö128 (m) föreslår motionärerna att en utvärdering av den nya befälsordningen skall genomföras.

Utskottet erinrar om att man enligt redogörelsen i det föregående inom försvarsdepartementet har tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att utvärdera den nya befälsordningen. Enligt utskottets mening är denna arbetsgrupp ett naturligt forum för att behandla de frågor som tas upp i motionerna Fö128 (m) och Fö313 (fp). Motionsyrkandena bör inte föranleda något uttalande av riksdagen.

I motion Fö317 (fp) upprepas ett tidigare framfört yrkande om att förbandscheferna skall bemyndigas besluta om avkortning av *reservbefälens tjänstgöringsskyldighet* med högst tio dagar. Motionärerna anser vidare att regeringen bör ge överbefälhavaren bemyndigande att handlägga sådana ärenden som gäller förkortning av reservofficerarnas tjänstgöringsskyldighet utöver tio dagar.

Utskottet har i sitt betänkande FöU 1984/85:9 (s. 40) ingående behandlat och avstyrkt en motion med samma syfte. Utskottet ansåg bl. a. att det ankom på regeringen att besluta om ändringar i gällande bestämmelser om avkortning av reservbefälens tjänstgöringsskyldighet. Enligt vad utskottet har inhämtat övervägs inom försvarsdepartementet en utredning av nuvarande reservofficerssystem. Inom ramen för denna avses de frågor som tas upp i motion Fö317 (fp) bli behandlade. Motionen bör avslås av riksdagen.

Folkpartiets motion Fö318 från den allmänna motionstiden tar upp frågor som rör *jämställdheten mellan könen*. De erinrar om att i riksdagens beslut, att rekryteringen till befälsyrket inom samtliga försvarsgrenar skulle ske oberoende av kön, gjordes det undantag endast för taktisk flygtjänst och submarin tjänst. Motionärerna pekar också på att undantaget var förknippat med en uttalad tanke att kvinnans förutsättningar även för övriga officersuppgifter skulle bli föremål för forskning av försvarets forskningsanstalt (FOA). Det är enligt motionärerna svårt att få en klar bild av hur genomförandet av reformen att öppna officersyrket för kvinnor fortskrider. De föreslår att en utvärdering av reformen skall göras. Motionärerna anser vidare att FOA bör ges i uppdrag att genomföra ifrågasättande studier rörande taktisk flygtjänst och submarin tjänst.

Utskottet vill inledningsvis påpeka att de första kvinnliga yrkesofficerarna har utexaminerats inom armén år 1986 och inom marinen och flygvapnet endast något år tidigare. Underlaget för en utvärdering av hur rekryteringen av kvinnor till befälsyrket har utfallit är alltså begränsat. Utskottet anser därför att en utredning nu av det slag motionären förordar inte är påkallad. Enligt utskottets mening är det dock naturligt att man inom ramen för den utvärdering av den nya befälsordningen som avses påbörjas inom försvarsdepartementet även tar upp frågor kring kvinnors tillträde till befälsyrket. Något uttalande av riksdagen därom anser utskottet inte nödvändigt.

Det är enligt utskottets mening självklart att FOA inom ramen för sin ordinarie verksamhet avrapporterar de resultat inom området som är av intresse. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att motion Fö318 (fp) avslås såvitt nu är i fråga.

Motionärerna i motion Fö318 (fp) framhåller också vikten av att samlevnadsundervisning och könsrollsfrågor förs in i befälsutbildningen. Det skulle öka möjligheterna att under värnpliktstjänstgöringen ta till vara de tillfällen som erbjuds att uppmuntra samtal om och ifrågasättande av traditionella könsrollsmönster för män.

Utskottet behandlade en motion (1985/86:Fö316) med samma syfte i sitt betänkande FöU1985/86:9 (s. 8) och anförde därvid följande:

Utskottet förutsätter att motionen gäller utbildningen till yrkesofficer. Det överordnade syftet med sådan utbildning är att ge vederbörande man eller kvinna kompetens att fullgöra uppgifter som chef, fackman och utbildare i såväl krigs- som fredsorganisationen (prop. 1977/78:24, FöU10, rskr. 179).

Eftersom det är viktigt att utveckla en blivande chefs och utbildares förmåga att samtala med underlydande om förhållanden även utom tjänsten är inslag om människors samlevnad motiverade under utbildningen. Överbe-fälhavaren har i skilda sammanhang och till utskottet framfört att könsrollsfrågor och därmed sammanhängande attityder och värderingar kommer att beaktas och ingå i ledarskapsutbildningen. Motionens syfte blir därigenom tillgodosett. Något uttalande av riksdagen i denna fråga är inte påkallat.

Utskottet vidhåller sin uppfattning och föreslår att riksdagen avslår motion Fö318 (fp) såvitt nu är i fråga.

I motion Fö148 (s) vänder sig motionären mot att man i totalförsvarspropositionen accepterar att senarelägga grundutbildningen för värnpliktiga som ett sätt att möta brist på utbildningsbefäl. I stället borde, anser

motionären, t. ex. den högre utbildningen av yrkesofficerare inställas under viss tid och yrkesofficerare som tjänstgör i departement, centrala staber och verk användas i värnpliktsutbildningen. Omfördelning av officerare mellan försvarsgrenarna bör vidare enligt motionären ske i större utsträckning än för närvarande.

Utskottet delar motionärens uppfattning att det är olyckligt om ett stort antal värnpliktiga måste vänta flera år efter inskrivningen innan de kan påbörja sin grundutbildning. Kapaciteten för grundutbildning utnyttjas för närvarande, uppger försvarsministern, så långt möjligt för att minska väntetiden. Den akuta bristen på utbildningsbefäl begränsar dock denna kapacitet.

Enligt vad utskottet inhämtat har åtgärder av det slag som motionären föreslår övervägts men befunnits föga ändamålsenliga. Utskottet finner inte anledning ifrågasätta denna bedömning. Motion Fö148 (s) bör avslås av riksdagen.

Värnpliktsutbildning

Försvarsministern framför inledningsvis synpunkter och förslag som rör *värnpliktsutbildningen i allmänhet*. Han pekar därvid bl. a. på att överbefälhavaren har redovisat brister i fråga om krigsförbandens samträning m. m. Det är enligt hans mening angeläget att dessa brister elimineras, bl. a. genom att övningarna bedrivs så att stridskrafter ur olika försvarsgrenar kan samverka effektivt. Försvarsministern betonar särskilt vikten av att utbildningen genomförs med utgångspunkt i krigsuppgifterna och med högre krav på effektivitet.

Försvarsministern behandlar också *utbildningsfrågor som är specifika för olika försvarsgrenar*. Han anser det inte vara möjligt att nu ta ställning till hur arméns utbildning bör vidareutvecklas. Utbildningen inom marinen bör utformas efter ett av överbefälhavaren redovisat förslag, som i delar bygger på av 1983 års värnpliktsutbildningskommitté (VK 83) framlagda principer. Förslaget innebär bl. a. en annan avvägning mellan grundutbildning och repetitionsutbildning än som nu gäller. För flygvapnet bör nuvarande utbildningssystem i huvudsak behållas, anser försvarsministern.

Som framgår av bilaga 12 till detta betänkande innebär totalförsvarspropositionen att planeringen för utbildningen inom armén skall inriktas mot en nivå som med 700 milj. kr. överstiger nivå 1 i överbefälhavarens programplan för perioden 1987–1992.

Såväl moderata samlingspartiet som centerpartiet vill enligt sina partimotioner Fö128 (m) och Fö127 (c) ha en i förhållande till regeringsförslaget ambitiösare inriktning av utbildningsverksamheten inom armén. Enligt motion Fö128 bör ytterligare 200 milj. kr. beräknas för ändamålet under perioden 1987–1992. Genom omfördelning av medel räknar motionärerna även med andra tillskott av ekonomiska resurser. För den ambitionshöjning när det gäller utbildningen inom armén som motionärerna i motion Fö127 anser vara nödvändig vill de under nämnda period avsätta 150 milj. kr. utöver vad regeringen har räknat med (700 milj. kr.). För den därpå följande femårsperioden anser de att man vid planeringen bör räkna med resurser som

med 100 milj. kr. överstiger vad totalförsvarspropositionen förutsätter (900 milj. kr.). Samtidigt ligger deras beräkningar av medel för marinens utbildning 50 milj. kr. under vad regeringen har utgått från när det gäller inriktningen av denna utbildning under perioden (150 milj. kr.).

Utskottet delar överbefälhavarens och försvarsministerns uppfattning att resultatet av utbildningsverksamheten inom armén inte är tillfredsställande. Orsakerna är flera. Bidragande till svårigheterna har av allt att döma varit en obalans mellan uppgifter och resurser för arméns utbildning under de senaste budgetåren. Befälsbristen har förvärrat situationen. Försvarsministern är väl medveten om bristerna men anser sig — som framgår av redogörelsen i det föregående — sakna underlag att nu ta ställning till hur arméns utbildning skall vidareutvecklas. Han bedömer dock att förbättringar i arméns utbildning är så angelägna att det inte kan anstå till 1992 års försvarsbeslut att ta ställning i dessa frågor. *Utskottet* delar denna uppfattning. Som tidigare nämnts har regeringen givit överbefälhavaren i uppdrag att göra en översyn av bl. a. utbildningen inom armén som underlag för ett riksdagsbeslut år 1989.

I avvaktan på resultatet av överbefälhavarens utredning anser *utskottet* att riksdagen bör stödja en utveckling av utbildningen inom armén på den ambitionsnivå som försvarsministern har givit uttryck för i totalförsvarspropositionen. Motionerna Fö127 (c) och Fö128 (m) bör avslås såvitt nu är i fråga.

Utskottet har inte någon erinran mot vad försvarsministern i övrigt anför om värnpliktsutbildningen.

Utskottet övergår till att behandla vissa frågor rörande värnpliktsutbildningen som har aktualiserats genom olika motionsyrkanden.

I ett yrkande i motion Fö127 (c) föreslår motionärerna att riksdagen skall uttala att den *allmänna värnplikten är grundval för det militära försvaret*. *Utskottet* har i olika sammanhang understrukit betydelsen för vårt militära försvar av den allmänna värnplikten för män. Som framgår av redogörelsen i det föregående betonar försvarsministern också i totalförsvarspropositionen att det militära försvaret liksom hittills skall utvecklas på den allmänna värnpliktens grund. *Utskottet* anser därför att riksdagen inte behöver göra något uttalande av det slag motionen föreslår för att stadfästa den allmänna värnpliktens betydelse. Motion Fö127 bör avslås i denna del.

I motion Fö316 (fp) tar motionärerna upp en fråga med anknytning till utbildningens inriktning mot krigsorganisationen. De anser att riksdagen hos regeringen bör begära en *översyn av de utvärderingar av krigsförbanden* som genomförs efter krigsförbandsövningar. Sådana utvärderingar utförs, framhåller motionärerna, i dag oftast av krigsförbandschefen själv eller av andra befattningshavare med utbildningsansvar för förbandet. Detta system uppmuntrar enligt motionärerna till skönmålningar och visst önsketänkande. Till följd av detta kan det inträffa att militärbefälhavaren vid krigsplanläggningen ger ett förband alltför avancerade uppgifter i förhållande till förbandets verkliga kapacitet.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att värderingen av krigsförbandens förmåga omfattar dels en inventering av personella och materiella tillgångar, dels en bedömning av genomförda övningar, insats- och mobiliseringsbered-

skap samt stridsvärde. Värderingen leds av mobiliseringsmyndighet och utförs normalt av krigsförbandschefer. Mobiliseringsmyndigheten granskar värderingarna och vidtar eller föreslår de åtgärder som behövs för att vidmakthålla förbanden på anbefalld nivå. Militärbefälhavarna och chefen för första flygeskadern granskar och sammanställer därefter de utförda värderingarna samt gör en operativ/taktisk analys av möjligheterna att med befintliga resurser ge operativa/taktiska uppgifter. Riksrevisionsverket har granskat försvarsmaktens utvärderingssystem i samband med försvarsmaktssövningen 1982. Mot bakgrund av riksrevisionsverkets rapport och erfarenheterna från försvarsmaktssövningen 1983 granskar överbefälhavaren för närvarande, bl. a. i samarbete med FOA, bestämmelserna för krigsförbandsvärdering. Det kan i sammanhanget också framhållas att förbandsvärderingarna behandlas i rapporten (Ds Fö1986:5) Försvarets planerings- och ekonomisystem. Någon ytterligare översyn anser utskottet inte nödvändig.

VK 83 har föreslagit en *ändrad veckoövningsrytm*. Förslaget innebär att utbildningen bedrivs under tio dagar i följd varefter följer fyra fridagar för de värnpliktiga. Enligt försvarsministern bör detta system, kallat 10/4-modellen, tillämpas i särskilda fall främst under den senare delen av grundutbildningen. Den närmare utformningen av systemet bör enligt försvarsministern ankomma på överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna att fastställa. Enligt ett yrkande i motion Fö306 (c) bör den nya modellen prövas vid förband med många fjärrekryterade värnpliktiga. Detta skulle, anser motionärerna, underlätta organiserandet av de värnpliktigas hemresor.

Utskottet har inte något att invända mot vad försvarsministern förordar. Den ändrade veckoövningsrytm bör börja tillämpas i särskilda fall efter närmare prövning av överbefälhavaren och vederbörande försvarsgrenschef. Utskottet utgår från att de svårigheter som systemet kan medföra för den trupputbildande personalen därvid kommer att beaktas. Utskottet räknar med att systemet kan bidra till att underlätta organiserandet av de värnpliktigas hemresor vid förband där problemen i detta hänseende är stora. Riksdagen behöver enligt utskottets mening inte göra något uttalande av det slag som föreslås i motion Fö306 (c).

Ett yrkande i motion Fö306 (c) syftar till ökad *effektivitet* såväl i *värnpliktsutbildningen* som i annan utbildning inom totalförsvaret. Bl. a. anser motionärerna det vara angeläget att utnyttja det civila kunnandet i värnplikts- och civilförvarstjänstgöringen. De yrkar att regeringen skall uppmanas lägga fram förslag om förbättringar av utbildningen.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om behovet av en effektiv värnpliktsutbildning. Regeringen har nyligen låtit en utredning (VK 83) se över värnpliktsutbildningen. Resultatet av detta utredningsarbete ligger enligt utskottets bedömning i allt väsentligt i linje med motionärernas synpunkter. Enligt försvarsministern beaktas VK 83:s förslag i olika sammanhang i det pågående arbetet med att förbättra värnpliktsutbildningen. Det bör också erinras om den översyn av utbildningsverksamheten inom armén som överbefälhavaren på regeringens uppdrag har påbörjat. I avvaktan på resultatet av pågående arbete bör riksdagen inte göra något uttalande i frågan.

Enligt motion Fö146 (s) bör *tjänsteföreskrifterna för försvarsmakten* i

enlighet med vad VK 83 har föreslagit ändras så att möjligheterna tas bort att beordra värnpliktiga att utföra uppgifter som är främmande för utbildningen. Motionärerna pekar som exempel på att värnpliktiga har kommenderats att fullgöra uppgifter vid idrottsevenemang.

I förordningen (FFS 1983:31) med tjänsteföreskrifter för försvarsmaktens personal sägs i 13 kap. 3 § att om det inte medför särskild kostnad för staten, får regementschefen bestämma att personal skall medverka som funktionärer vid idrottstävling eller liknande under ordinarie arbets- och övningstid, om sådan medverkan kan inordnas som led i och är likvärdig med den militära utbildningen. I andra fall fordras regeringens medgivande för personal vid försvarsmakten att medverka vid en tävling (5 §).

I förordningen (1983:479) om militär medverkan i civil verksamhet föreskrivs i 7 § att försvarsmaktens myndigheter får åta sig att bygga vägar och broar samt att utföra transporter, andra arbeten och tjänster, om denna verksamhet kan inordnas som ett led i utbildning som bedrivs vid myndigheten eller främjar staten eller ett annat allmänt samhällsintresse. En förutsättning är dock att arbetena inte innebär intrång i konkurrensförhållandena inom näringslivet eller på arbetsmarknaden.

VK 83 bedömer i betänkandet SOU 1984:71 Värnplikten i framtiden (s. 68) att sistnämnda typ av medverkan av värnpliktiga i civil verksamhet kan vara till direkt gagn för utbildningen samtidigt som de värnpliktigas medverkan och försvarsmaktens materiella resurser tillgodogörs andra samhällsintressen. Däremot anser VK 83 att värnpliktigas medverkan vid idrottsevenemang sällan kan relateras till utbildningsmålen. Bestämmelsen som reglerar denna medverkan bör enligt VK 83 omarbetas eller utgå.

Utskottet delar VK 83:s och motionärens uppfattning att värnpliktigas medverkan i idrottsevenemang sällan torde kunna inordnas som led i och vara likvärdig med den militära utbildningen i enlighet med gällande bestämmelser. Enligt vad utskottet har inhämtat planerar överbefälhavaren att lägga fram förslag om en översyn av förordningen med tjänsteföreskrifter för försvarsmaktens personal. Utskottet räknar med att de värnpliktigas utnyttjande för civila uppgifter kommer att närmare övervägas i det sammanhanget. Motion Fö146 (s) bör avslås.

En annan motion – Fö147 (s) – rör de värnpliktigas *utbildning i vaktjänst*. Motionären anser att regeringen "bör ta erforderliga initiativ till att överbefälhavaren åläggs att redovisa förslag till utveckling och effektivisering av vaktutbildningen av värnpliktiga".

Bestämmelser för vaktchefers och övriga vaktpersonals allmänna åliggerheten, befogenheter och uppträdande har meddelats av överbefälhavaren (Vakt B) för bevakning av anläggning, inrättning, fartyg, luftfartyg eller område som skyddas enligt lagen (1940:358) om vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m. (den s. k. skyddslagen).

Enligt vad utskottet har inhämtat ser utredningen tillträdesskydd (Fö28:03) över skyddslagen. Det har för utskottet också upplysts att man för närvarande i regeringskansliet inte överväger något särskilt uppdrag till överbefälhavaren att se över utbildningen i vaktjänst. Utskottet förutsätter att överbefälhavaren noga följer utvecklingen och ser till att utbildningen i vaktjänst motsvarar de krav som ställs på de viktiga bevakningsuppgifter som värnpliktiga har att utföra. Motion Fö147 (s) bör inte bifallas.

Motion Fö310 (vpk) och ett yrkande i motion Fö306 (c) gäller *information om säkerhets- och försvarspolitik*.

I motion Fö310 vänder sig motionärerna mot sättet att ge information om svensk försvars- och säkerhetspolitik till tjänstgörande värnpliktiga. De är bl. a. kritiska mot att det är enbart militär personal som har hand även om denna del av utbildningen. De anser att sådan information också bör kunna ges av exempelvis fredsorganisationer, politiska partier och ungdomsförbund. Det är enligt motionärerna också angeläget att de värnpliktiga skall få framföra synpunkter i denna viktiga fråga.

Motionärerna i motion Fö306 anser att det bl. a. i samband med försvarspolitiska beslut bör lämnas ut material som ger underlag för såväl debatt som förståelse för vårt totalförsvar. Motionärerna understryker vidare skolans roll när det gäller informationen om säkerhets- och försvarspolitik.

Utskottet har i olika sammanhang behandlat och understrukit betydelsen av information kring vår säkerhets- och försvarspolitik både i skolan och under värnpliktstjänstgöringen (FöU 1976/77:13 s. 28, FöU 1983/84:15 s. 16). Bl. a. har utskottet pekat på betydelsen av att företrädare för de politiska partierna engageras i sådan information till tjänstgörande värnpliktiga (FöU 1981/82:18 s. 96). Försvarsministern uppger att man inom regeringskansliet för närvarande överväger åtgärder för att förbättra informationen till våra ungdomar. Utskottet utgår från att detta arbete präglas av den vikt försvarsministern enligt totalförsvarspropositionen tillmäter försvarsupplysningen. 1983 års värnpliktsutbildningskommitté har också lagt fram förslag i ämnet (SOU 1985:36) som för närvarande behandlas i regeringskansliet.

Utskottet fäster stor vikt vid den fredstida informationen om säkerhetspolitiken och totalförsvaret. Denna behandlades ingående i samband med 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82:102 bil. 1 s. 42–44, FöU 18 s. 22–23). På central nivå har styrelsen för psykologiskt försvar för några år sedan fått till uppgift att stimulera och samordna informationen (prop. 1983/84:166, FöU 21, rskr. 349). Skolan har en nyckelroll när det gäller att stimulera ett intresse från ungdomarnas sida.

Med hänvisning till det arbete i regeringskansliet som försvarsministern omnämnt anser utskottet att riksdagen inte nu bör uttala sig i ämnet.

Olyckor i samband med transporter av tjänstgörande värnpliktiga behandlas i några motioner från den allmänna motionstiden. Alla har som syfte att minska denna typ av olyckor.

I motion Fö306 (c) begär motionärerna en systematisk genomgång av trafiksäkerhetsfrågorna inom försvarsmakten. I motionen framförs förslag om åtgärder för att förbättra trafiksäkerheten, bl. a. föreslås att de värnpliktigas skyddsassistenter ges rätt att hindra en värnpliktig förare att köra när trafiksäkerheten kräver det. Motionärerna anser också att det bör vara möjligt för värnpliktiga bilförare att vägra köra när de inte har sovit tillräckligt.

I motion Fö307 (s) föreslås att det införs förbud att använda allmän väg för militärfordon om föraren sovit mindre än sex timmar inom en period av 30 timmar. Det bör enligt motionärerna även vara förbjudet att framföra militära fordon på allmän väg i mer än sex timmar under en natt.

I motion Fö314 (c) efterlyser motionären – med hänvisning till den värnpliktiges skyldighet att lyda förmans order – klara regler beträffande ansvarsfördelningen vid trafikolycka i samband med militära transporter. Motionären anser att de värnpliktiga bör ges bättre information om trafiksäkerhetsfrågor. Även i den motionen framförs förslag om rätt för värnpliktiga att vägra utföra transporter i uttröttat tillstånd. Motionären anser vidare att de värnpliktigas skyddsassistenter bör ges rätt att hindra uttröttade värnpliktiga förare från att köra.

Utskottet har tidigare i olika sammanhang behandlat de värnpliktigas skydd mot olyckor och ohälsa, senast i betänkandet FöU 1984/85:9 (s. 60). Utskottet berörde därvid bl. a. olyckor i trafiken och informerade om att åtgärder vidtogs för att förbättra personalens säkerhet i trafiken. Enligt vad utskottet har inhämtat fortgår detta arbete. En särskild arbetsgrupp har tillsatts inom arméstaben med uppgift att främja utvecklingen och komma med förslag till åtgärder.

I avvaktan på en revidering av sina föreskrifter om militär vägtrafik (FFS 1982:4) har överbefälhavaren med giltighet från den 10 februari 1987 utfärdat bestämmelser som i huvudsak tillgodoser motionärernas krav. Motionerna Fö307 (s), Fö314 (c) och Fö306 (c) bör inte bifallas såvitt nu är i fråga.

Utskottet vill i detta sammanhang också behandla motion Fö303 (m), som har anknytning till värnpliktsutbildningen inom armén. I motionen föreslås att utbildning av musikplutoner skall bedrivas också inom Västra militärområdet.

Utskottet har senast i betänkandet FöU 1985/86:8 (s. 19) behandlat och avstyrkt bifall till en motion (1985/86:Fö302) med samma yrkande. I ett yttrande (FöU1984/85:1 y) till kulturutskottet har utskottet behandlat en annan motion som bl. a. förordade en vidareutveckling av musikplutonverksamheten. Även till denna motion avstyrkte utskottet bifall samtidigt som det framhöll sin positiva värdering av den utbildning av musikplutoner som genomförs i Strängnäs. Enligt vad utskottet inhämtat har överbefälhavaren regeringens uppdrag att före den 1 oktober 1987 redovisa förutsättningarna för att vidareutveckla militärmusiken. I avvaktan på resultat av detta arbete bör riksdagen inte göra något uttalande i frågan.

Värnpliktsförmåner

Försvarsministern uppger i fråga om *den fortsatta utvecklingen av värnpliktsförmåner* att försvarskommittén har föreslagit att kontantförmåner till de grundutbildningsvärnpliktiga skall förbättras med sammanlagt 100 milj. kr. under försvarsbeslutsperioden. Han avser återkomma med förslag om hur beloppet skall fördelas. Till grund för förslagen skall ligga en undersökning av de värnpliktigas ekonomiska situation som överbefälhavaren nu genomför. Centerpartiet anser enligt sin motion Fö127 att 150 milj. kr. bör avses för ändamålet under samma period.

Utskottet anser att den fortsatta utvecklingen av värnpliktsförmåner bör ske enligt försvarsministerns förslag. Motion Fö127 (c) bör avslås i denna del.

Med hänvisning till de 100 milj. kr. som försvarsministern för perioden 1986–1992 avsatt för värnpliktsförmåner konstaterar motionären i motion Fö145 (s) att utrymmet för ökade värnpliktsförmåner för närvarande är

begränsat. Det är därför, anför motionären, desto mer angeläget att det ekonomiska utrymmet för sådana förmåner tas till vara så effektivt som möjligt. Hon anser därför att underlag bör skapas för en övergripande bedömning av värnpliktsförmånerna.

Utskottet anförde i sitt betänkande FöU 1985/86:5 (s. 4) vid behandlingen av motion 1985/86:Fö303 (c) om tillsättande av en värnpliktsocial utredning bl. a. följande:

Av proposition 1985/86:100 bil. 6 (s. 49) framgår att överbefälhavaren anser att en ny översyn av värnpliktsförmånssystemet bör komma till stånd. Överbefälhavaren har dessutom i en särskild skrivelse till regeringen föreslagit en översyn av vissa frågor av social, kulturell och fritidsmässig natur som rör de värnpliktiga. Som framgår av propositionen bereds dessa förslag för närvarande inom regeringskansliet. Enligt vad utskottet har inhämtat förbereder man därvid ett utredningsarbete av en särskild utredningsman. Syftet är att på detta sätt lägga grunden för en senare översyn med i huvudsak den inriktning som motionärerna föreslår. Detta utredningsarbete avses anförtros en parlamentariskt sammansatt kommitté. Utskottet stöder tillkomsten av en sådan kommitté. Med hänsyn till de åtgärder som övervägs inom regeringskansliet behöver riksdagen enligt utskottets mening inte göra något uttalande i frågan. Motion 303 bör avslås.

Den särskilda utredningsmannens arbete är numera slutfört och avrapporterat i betänkandet Grundutbildningsvärnpliktigas ekonomiska och sociala villkor m. m. (Ds Fö1987:3). På den sakkunniges förslag uppdrog regeringen i april 1986 åt överbefälhavaren att med anlitande av statistiska centralbyrån genomföra en undersökning av de ekonomiska förhållandena för värnpliktiga som genomgår grundutbildning. Denna undersökning skall redovisas i september 1987.

Utskottet bedömer med hänvisning till redovisat utredningsarbete att det föreligger tillräckligt underlag för övergripande bedömning av hur tillgängliga resurser skall fördelas på olika värnpliktsförmåner. Något uttalande i frågan behövs inte. Motion Fö145 (s) bör avslås av riksdagen i denna del.

Försvarsministern uppger att det för budgetåret 1987/88 efter indexuppräkning finns ca 30 milj. kr. att disponera för höjning av *kontantförmånerna till värnpliktiga*. Försvarsministern föreslår att detta utrymme utnyttjas för att höja dagersättningen med 2 kr. från 26 kr. till 28 kr. Vidare bör enligt försvarsministern den behovsprövade familjepennningens maximibelopp höjas med 200 kr. per månad för hustru och med 100 kr. per månad för barn till 2 350 kr. resp. 1 325 kr. Dessa förbättringar beräknas kosta ca 25 milj. kr. Det resterande utrymmet, 5 milj. kr., bör enligt försvarsministern avsättas för en beräknad ökning av kostnaderna för bostadsbidrag och för en höjning av förplägnadsersättningen.

Enligt motion Fö306 (c) skulle dagersättningen i dagens penningvärde ha uppgått till 39 kr., om en av socialdemokraterna under valrörelsen 1982 utlovad höjning av ersättningen hade kommit till stånd. Vad som i motionen anförts om dagersättningen till värnpliktiga bör, anser motionärerna, riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I motion Fö311 (vpk) yrkas en högre dagersättning än vad försvarsministern har förordat. Motionärerna anser att dagersättningen omedelbart bör höjas till 40 kr. Därutöver bör, enligt motionen, tillsättas en utredning med

uppdrag att utarbeta ett värnpliktslönesystem som ersättning för dagens värnpliktsförmånssystem. Enligt motion Fö311 bör förplägnadsersättningen höjas från 32 till 40 kr. Motionärerna anser vidare att sådan ersättning bör utges under all den tid som den värnpliktige inte har möjlighet att äta i militärrestaurang. I samma motion yrkas på en omedelbar höjning av utryckningsbidraget från 2500-kr. till 3000 kr.

Utskottet vill peka på att det av redogörelsen i det föregående framgår att för budgetåret 1987/88 har avsatts 5 milj. kr. för höjda bostadsbidrag och höjning av förplägnadsersättningen. Vidare har – som också framgår av redogörelsen – en särskild utredningsman nyligen avgivit ett betänkande om de grundutbildningsvärnpliktigas ekonomiska situation medan överbefälhavaren genomför en undersökning i samma ämne att redovisas för regeringen i september 1987.

Utskottet är i avvaktan på utvärderingen av nämnda utredningsuppdrag inte berett att tillstyrka förbättrade kontantförmåner till värnpliktiga utöver vad regeringen har föreslagit. Utskottet anser det inte heller föreligga behov av utredningsarbete vid sidan av det som redovisats eller av något tillkännagivande enligt Fö306. Motionsyrkandena bör avslås.

Utskottet behandlar i detta sammanhang också motionerna Fö322 (fp) och Fö323 (m) som rör *handläggningen av ärenden rörande bostadsbidrag resp. familjebidrag*. I båda motionerna hänvisas till en rapport som lämnats av riksrevisionsverket (RRV) år 1985. I rapporten pekar RRV på vissa brister i det nuvarande familjebidragssystemet. Det präglas enligt rapporten av en alltför frikostig tillämpning av bidragsreglerna. Det har också brister när det gäller ansvarsfördelningen mellan de berörda myndigheterna. Motionären i motion Fö323 föreslår att riksdagen hos regeringen begär en utredning och ett förslag till rationalisering i familjebidragsärenden enligt RRV:s förslag. I Fö322 yrkas mot bakgrund av RRV:s rapport på en förenklad ordning för handläggning av bostadsbidragsärenden.

Utskottet noterar att försvarsministern i propositionen anmäler att han på grundval av nämnda rapport från RRV avser att ta initiativ till en översyn av vissa delar av familjebidragssystemet. I avvaktan på resultat av översynen bör riksdagen inte göra något uttalande om handläggningen av de behovsprövade förmånerna till värnpliktiga. Motionerna Fö322 och Fö323 bör avslås av riksdagen.

Motionerna Fö301 (c) och Fö309 (fp) tar upp frågor om *försäkringsskyddet för värnpliktiga*. Enligt motion Fö301 bör försäkringsskyddet utökas så att det gäller också under den värnpliktiges fritid utanför förbandet. Motionären hänvisar bl. a. till "att försvaret har rätt att använda den värnpliktige 24 timmar av dygnet 7 dagar i veckan".

Aven i motion Fö309 föreslår motionären att staten bör tillhandahålla en olycksfallsförsäkring som gäller också under de värnpliktigas fritid. Motionären anser också att begravningshjälpen bör höjas. Enligt de bestämmelser i den statliga grupplivförsäkringen som trädde i kraft den 1 mars 1986 har föräldrarna uteslutits som förmånstagare, framhåller motionären. Därmed erhåller föräldrarna begravningshjälp med enbart ett halvt basbelopp om en värnpliktig har förolyckats.

Utskottet har nyligen behandlat de värnpliktigas försäkringsskydd i ett

yttrande till socialförsäkringsutskottet (FöU 1985/86:1 y). Frågan har av den särskilda utredningsmannen fått en bred belysning i betänkandet Grundutbildningsvärnpliktigas ekonomiska och sociala villkor m. m. (Ds Fö 1987:3). Där konstateras – i likhet med vad utskottet gjorde i sitt yttrande – att de värnpliktiga har ett försäkringsskydd som i allt väsentligt motsvarar arbetstygares motsvarande skydd och som i några avseenden är bättre. Vissa kompletteringar kan dock enligt utredningsmannens mening behövas. Förslag till lagändringar och kostnadsberäkningar härför bör utarbetas. Detta kan, anser utredningsmannen, göras av berörda myndigheter. En kommittéutredning för dessa frågor anser han inte motiverad. Utskottet anser att riksdagen i avvaktan på ett ställningstagande till utredningsmannens förslag bör avslå motionerna Fö301 (c) och Fö309 (fp).

Enligt vad utskottet har inhämtat avser regeringen att den 1 juli 1987 höja begravningshjälpen till en avliden värnpliktigs dödsbo från 8000 kr. till 12050 kr. (ett halvt basbelopp).

Frågor rörande *värnpliktsresor* behandlas i motionerna Fö306 (c) yrkande 6, Fö311 (vpk), Fö321 (s), Fö162 (c) och Fö145 (s) yrkande 1.

I motion Fö306 (c) föreslås att regeringen tar upp förhandlingar med trafikbolagen i syfte att värnpliktskortet skall bli en giltig färdhandling på allmänna kommunikationer i hela landet. För att underlätta möjligheter till flygresor för värnpliktiga bör vidare, anser motionären, ytterligare besättningsplaner för Herculesplan utbildas.

Motionärerna i Fö311 förordar att ett frikort införs som gör det möjligt för värnpliktiga att åka gratis på samtliga såväl privata som statliga och kommunala kollektiva färdmedel. Vidare yrkar motionärerna att man återinför regeln om rätt till fri flygresä två gånger i månaden för värnpliktiga som har mer än 80 mils resväg till hemorten eller som har en restid överstigande tio timmar.

I motion Fö321 (s) hävdas att problem har uppkommit på flera håll i landet när principen om ett lokalt kostnadsansvar för värnpliktsresorna skall tillämpas på förbanden. Motionären ger exempel på ett antal "billigare alternativ" som skulle leda till förbättringar på området, bl. a. charterbeställningar av flyg och rabattsystem genom stora och regelbundna beställningar.

I motion Fö162 (c) pekar motionären på att rätten till fria hemresor missbrukas för resor till valfri ort i stället för till hemorten. Detta drar stora kostnader för statsverket. Enligt motionen bör värnpliktsverket få i uppdrag att utreda missförhållandet och föreslå alternativ användning av de pengar dessa s. k. avvikelseresor drar.

I ett yrkande i motion Fö145 (s) föreslås att administrationen av värnpliktsresorna överförs till försvarets civilförvaltning.

Utskottet har i olika sammanhang behandlat frågan om de värnpliktigas hemresor. Riksdagen har på utskottets förslag nyligen godtagit ett ökat lokalt kostnadsansvar när det gäller sådana resor. Försvarsministern framhåller i totalförsvarspropositionen (bil. 1 s. 79) att en viktig del fortfarande kvarstår att lösa när det gäller värnpliktsresesystemet, nämligen frågan om resorna med buss på läns- och lokaltrafiken. För budgetåret 1987/88 kommer överbefälhavaren att försöka förlänga gällande avtal med trafikföretagen. En undersökning om de värnpliktigas resvanor skall under tiden göras.

Sedan ytterligare klarhet därmed vunnits, avser försvarsministern att återkomma till en lösning på sikt. Den särskilda utredningsmannen har i nämnda betänkande Ds Fö 1987:3 också behandlat de värnpliktigas reseförmåner. Han anser bl. a. att ansvaret för försvarets centrala reseadministration bör flyttas för att möjliggöra ett fördjupat medinflytande för de värnpliktiga på central nivå.

Utskottet har inhämtat att rådande svårigheter i fråga om besättningar till Herculesflygplanen har samband med pilotbristen inom flygvapnet.

I avvaktan på ökade erfarenheter av den nuvarande ordningen, på resultat av genomförda och pågående undersökningar och på förslag från regeringen är utskottet inte berett att nu tillstyrka något uttalande från riksdagens sida i fråga om värnpliktsresorna.

Resorna bör alltså enligt utskottets mening avslå motionerna Fö321 (s), Fö306 (c), yrkande 5, Fö311 (vpk), Fö145 (s), yrkande 1, samt Fö162 (c) om förbättring av värnpliktigas reseförmåner.

Fredsorganisation och rationalisering

Vid behandlingen av den fortsatta *fredsorganisationen inom armén* (s. 80–82) framhåller försvarsministern att det på samma sätt som när det gäller utbildningssystemet för närvarande saknas tillräckligt underlag för ett ställningstagande. Han anser dock förbättringar av utbildningen och fredsorganisationen inom armén vara så viktiga att ett ställningstagande till dessa frågor inte kan anstå till 1992 års försvarsbeslut. Han ämnar därför vid ett senare tillfälle föreslå regeringen att lämna uppdrag om hur en översyn i dessa hänseenden skall genomföras. Han avser återkomma till frågan om parlamentarisk insyn i detta arbete. Målet är att frågan skall kunna riksdagsbehandlas år 1989.

Motion Fö324 (c) gäller arméns fredsorganisation i Jönköpings län. Motionärerna framhåller att lokaliseringen av *I12 och Ing 2* till Eksjö kommun är av stor betydelse för sysselsättningen i kommunen. Motionärerna hyser oro för att förbanden kan komma att beröras av förbandsindragningar till följd av den i försvarskommittén träffade överenskommelsen mellan socialdemokraterna och folxpartiet. De pekar på indragningen av A 6 i Jönköping och framhåller att indragningar av ytterligare förband i Jönköpings län inte kan accepteras.

Utskottet har inhämtat att regeringen, i linje med vad försvarsministern enligt redogörelsen i det föregående anför, den 12 mars 1987 beslutat att ge överbefälhavaren i uppdrag att bl. a. arbeta fram ett förslag angående arméns långsiktiga utveckling att redovisas den 1 oktober 1988. Utskottet anser att riksdagen i avvaktan på resultatet av detta arbete inte bör göra något uttalande rörande delfrågor beträffande arméns fredsorganisation. Motion Fö324 (c) bör avslås av riksdagen.

Motionerna Fö143 (s) och Fö144 (s) har som bakgrund motionärens av många värnpliktiga stödda uppfattning att *repetitionsutbildningen* ofta är ineffektiv. Motionären framför förslag till förbättringar av repetitionsutbildningen genom olika åtgärder inom arméns fredsorganisation och utbildningssystem.

Enligt motion Fö143 skulle förbättringar av repetitionsutbildningen kunna nås bl. a. genom att anpassa förbandens ledning i fred till krigsorganisationen t. ex. genom att låta brigadcheferna vara organiserade som utbildningsmyndigheter i fred.

I motion Fö144 ser motionären tillgången på kunnigt utbildningsbefäl som en väsentlig förutsättning för att repetitionsutbildningen skall kunna förbättras. Hon pekar på att regeringen uppdragit åt överbefälhavaren att lägga fram förslag beträffande arméns fredsorganisationsutveckling utan att effektiviteten i utbildningen har betonats. Enligt motionärens mening borde överbefälhavaren särskilt beakta behovet av utbildningsbefäl i repetitionsutbildningen och lägga fram förslag till flexibilitet i fredsorganisationen som ger en avsevärt större insats av utbildningsbefäl i repetitionsutbildningen utan att grundutbildningen påverkas.

Utskottet delar motionärens uppfattning att åtgärder bör vidtas beträffande fredsorganisationen. De åtgärder som förordas i motionerna är enligt utskottets bedömning av sådan art att de torde bli föremål för överväganden i anslutning till den pågående översynen av arméns fredsorganisation. Motionerna Fö143 och Fö144 bör därför avslås av riksdagen i avvaktan på resultat av detta utredningsarbete.

I motion Fö127 (c) finns ett yrkande om att riksdagen bör uttala att det bör finnas ett fredsförband/militär myndighet i varje län.

Riksdagen har tidigare behandlat ett motsvarande motionsyrkande (FöU 1983/84:8 s. 18). *Utskottet* ansåg därvid att sambandet mellan krigsförband och fredsförband samt beredskapsaspekter kommer att öka i betydelse vid bedömningen av hur fredsorganisationen skall utformas på lång sikt. Sådana faktorer skall, ansåg utskottet vidare, vägas mot ekonomiska möjligheter och regionalpolitiska krav när inriktningen av den fortsatta utvecklingen av fredsorganisationen skall anges. Utskottet ansåg sig inte kunna bedöma vilket värde olika faktorer kommer att tillmätas när överväganden görs och inte heller hur behovet av en militär myndighet i varje län/landskap skall utvärderas. Som framgår av redogörelsen i det föregående har överbefälhavaren att se över bl. a. utformningen av arméns fredsorganisation och av den framtida ledningsorganisationen. I avvaktan på resultatet av detta utredningsarbete anser utskottet att riksdagen inte bör uttala sig om fredsorganisationens utformning i enlighet med förslaget i motion Fö127 (c). Motionen bör avslås i denna del.

Beträffande *ledningsorganisationen inom marinen* (s. 82) anser försvarsministern att en ny ledningsorganisation bör införas i syfte att åstadkomma en angelägen samordning mellan flottans och kustartilleriets verksamhet och en bättre ledning av de marina förbanden. Samordningen har bl. a. som följd att flottans och kustartilleriets regionala myndigheter slås samman till en gemensam myndighet dels i södra Sverige, dels i Storstockholmsområdet. Det bör enligt försvarsministern ankomma på regeringen att fastställa den närmare organisationsutformningen.

Förslaget innebär att inom vart och ett av södra och östra militärområdena organiseras en gemensam marin ledningsorganisation på lägre regional nivå, liksom i övriga berörda militärområden benämnd marinkommando. Därvid upphör nuvarande örlogsbaser, kustartilleriförsvar och bevakningsområden.

Staben för marinkommandot i Östra militärområdet avses lokaliseras till Muskö. Nuvarande marina myndighet på Gotland bibehålls i form av ett självständigt kustartilleriregemente (KA 3) med eget mobiliseringsansvar.

Inom Storstockholmsområdet avses mobiliserings- och utrustningsavdelningar lokaliseras till såväl Muskö som Rindö. Dessa avdelningar planeras få en utformning så att en funktionell och områdesvis mobilisering kan genomföras och en hög mobiliseringssäkerhet uppnås.

Motionerna Fö132 (fp), Fö138 (m) och Fö156 (c) rör den av regeringen för godkännande redovisade samordningen av flottans och kustartilleriets regionala myndigheter. I samtliga motioner föreslås avslag på propositionen i denna del. I motion Fö132 (fp) finner motionären det förvånande att man inte håller tillbaka förslaget till en ny marin ledningsorganisation i avvaktan på resultaten av nu pågående utredningar bl. a. rörande totalförsvarets ledning i krig. Också motionärerna i motion Fö138 (m) vill uppskjuta beslutet. Det bör, anser de, fattas först efter ytterligare utredningar i samband med nästa försvarsbeslut. I motion Fö156 (c) vill motionärerna att alternativ med två gemensamma integrerade myndigheter på ostkusten skall studeras. Även möjligheten att flytta en gemensam marin ledning till annan plats än Muskö bör enligt dem utredas.

Enligt vad *utskottet* har inhämtat vilar förslaget till ändrad ledningsorganisation inom marinen på följande principer:

- en lägre regional ledningsorganisation skapas i varje aktuellt militärområde med en stark rörlig ledningskapacitet som i krig kan förstärka eller vid skador ersätta den fasta organisationen i ett område. Nuvarande flotttilj-, resp. brigadledning (motsvarande) bibehålls därvid.
- ett samlat ledningsansvar införs för ledning av sjöstridskrafter och nuvarande territoriella kustförsvär. Ansvar för redan till kustförsvaret knutna försvarsområdesfunktioner (fo 15 resp. fo 32) bibehålls i den nya organisationen. Samordningen under militärbefälhavaren i försvaret mot amfibieoperationer stärks genom dessa åtgärder.
- samma ledningsorganisation ansvarar för insatser med förband såväl i fred som under neutralitet och i krig. Den marina ledningsorganisationen ges likartad utformning i hela landet.

Utskottet stödjer dessa grundläggande ledningsprinciper. De fredsorganisatoriska förändringar inom marinen som har aktualiserats i totalförsvarspropositionen ser utskottet närmast som en konsekvens av dessa. Med anledning av vad som anförs i motionerna kan erinras om att en ledningsorganisation liknande den nu övervägda redan finns bl. a. inom västra militärområdet. Utskottet biträder att denna ledningsprincip införs generellt. Beträffande dess tillämpning i Storstockholmsområdet ser utskottet det som särskilt värdefullt att det avses organiseras två självständigt verkande mobiliseringsfunktioner inom ramen för den nya myndigheten. Detta kommer, enligt utskottets mening, att öka uthålligheten och minska sårbarheten i förhållande till nuvarande organisation med två funktionsinriktade myndigheter. Utskottet understryker starkt vikten av att mobiliseringssäkerheten tryggas i den nya organisationen.

Enligt vad utskottet har inhämtat kommer endast ett fåtal personer att behöva byta stationeringsort i samband med omorganisationen. Utskottet

räknar med att personalförändringarna kommer att genomföras med minsta möjliga olägenhet för den berörda personalen. Utskottet vill avslutningsvis framhålla att det ser den förordade organisationsförändringen som en fortsättning på en angelägen ökad samordning av kustartilleriets och flottans verksamhet.

Motionerna Fö132 (fp), Fö138 (m) och Fö156 (c) bör avslås av riksdagen.

I motionerna Fö207 (s) och Fö320 (m) är motionärerna kritiska mot att *underhållet av helikoptrar* har koncentrerats till 1. helikopterdivisionen på Berga. Av såväl ekonomiska som kapacitets- och kvalitetsskäl är det enligt deras mening fördelaktigt att för fyra nya helikoptrar återuppta underhållsverksamheten vid 2. helikopterdivisionen.

Utskottet konstaterar att gällande organisation av helikopterunderhållet är utformad enligt de riktlinjer som riksdagen fastställde år 1983 (prop. 1982/83:138, FöU 15, rskr. 324). Utskottet anser sig inte ha underlag att föreslå någon ändring av detta beslut. Motionsyrkandena bör avslås.

När det gäller *flygvapnets fredsorganisation* (s. 82) anser försvarsministern i likhet med försvarskommittén att det inte finns några behov av förändringar under den kommande femårsperioden bortsett från sådant som krävs för att fullfölja 1982 års försvarsbeslut. *Utskottet* delar denna uppfattning och anser i linje därmed att motion Fö137 (vpk); vari yrkas att flygförbandet F 16/F 20 skall flyttas från Uppsala till Tierp, bör avslås av riksdagen.

Under rubriken *rationalisering* (s. 83–85) uttalar försvarsministern bl. a. att det i 1982 års försvarsbeslut fastställda besparingsprogrammet bör fullföljas. Han uppger sig vidare ha för avsikt att föreslå regeringen att ge överbefälhavaren i uppdrag att redovisa förslag rörande mål för samt styrning av rationaliseringsverksamheten för perioden 1987–1992 med erfarenheterna under perioden 1982–1987 som grund.

Utskottet har inget att erinra mot vad försvarsministern anför om rationaliseringar.

Förvaring av vapen m. m. i militära förråd

Försvarsministern framhåller bl. a. att vårt mobiliseringssystem, med över hela landet spridda mobiliseringsförråd, för med sig avsevärda svårigheter att före mobilisering effektivt skydda materielen mot alla slags angrepp. Han konstaterar att systemets fördelar hittills har varit större än dess nackdelar. Han anser att denna bedömning alltså gäller.

Förvaringen av vapen och ammunition inom försvarsmakten tas upp i motionerna Fö302 (s) och Fö315 (m). I båda motionerna åberopas bl. a. den nyligen inträffade sprängningen av ett ammunitionsförråd i Järna som skäl för åtgärder i syfte att komma till rätta med vapen- och ammunitionsstölder ur mobiliseringsförråden. Enligt motion Fö302 är en skärpning av bevakningen den bästa åtgärden därvidlag. Motionären anser en sådan förbättring av säkerheten vara en uppgift för de militära myndigheterna. Kostnaden härför förutsätts i motionen kunna rymmas inom befintliga anslagsramar för materielanskaffning och materieförvaring. I motion Fö315 anser motionären att regeringen bör ge överbefälhavaren i uppdrag att föreslå olika säkerhetsåtgärder mot vapen- och ammunitionsstölder ur förråd och att

kostnaderna för sådana åtgärder bör redovisas inför kommande försvarsbeslut.

FöU 1986/87:11

Utskottet konstaterar att sprängningen hösten 1986 av ammunitionsförrådet i Järna har föranlett två frågor i riksdagen (1986/87:214 och 216) om förvaringen av vapen m. m. i militära förråd. I sitt svar på frågorna anförde försvarsministern bl. a. att han räknade med att regeringens ställningstagande skulle redovisas i mars 1987. I totalförsvarspropositionen återkommer försvarsministern till ämnet och uppger bl. a. att det i överbefälhavarens planering för perioden 1987–1997 ligger en förstärkning av bevakningen av våra mobiliseringsförråd. I jämförelse med nuvarande nivå uppges ytterligare ca 140 milj. kr. skola satsas på bevakningstekniska åtgärder. Denna planering bedömer försvarsministern vara lämplig. Den kommer enligt hans mening att medföra en avsevärd förbättring av skyddsnivån.

Även utskottet ställer sig positivt till en sådan planering. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att händelsen i Järna får ses som en isolerad händelse. Förlusterna av förrådsställd militär materiel är totalt sett inte omfattande. Sedan 1970 har antalet förlorade militära vapen uppgått till ca 60 per år varav de flesta förkommit på annat sätt än genom stöld i förråd. Det bör också erinras om att endast 10 % av det totala antalet förkomna vapen i landet kan hänföras till förluster inom försvarsmakten. Riksdagen bör enligt utskottets mening inte göra något uttalande i frågan.

Lekmannainflytande i försvarsmaktens myndigheter

Försvarsministern hänvisar inledningsvis till den syn på lekmannainflytandet i försvarsmaktens centrala myndigheter som regeringen har redovisat i proposition 1986/87:99 om ledningen av den statliga förvaltningen. Beträffande lekmannainflytandet i försvarsmaktens regionala och lokala myndigheter påminner försvarsministern om den försöksverksamhet som sedan fyra år bedrivs med rådgivande lekmanorgan vid ett begränsat antal lokala myndigheter (prop. 1981/82:102, FöU 18, rskr. 374). Försvarsministern uppger att överbefälhavaren till regeringen har redovisat erfarenheter av försöksverksamheten och vissa förslag. Försvarsministern avser att, efter det att proposition 1986/87:99 har behandlats av riksdagen, återkomma till regeringen i fråga om lekmannainflytandet i försvarsmaktens regionala och lokala myndigheter.

I ett yrkande i motion Fö306 (c) föreslår motionärerna att försöksverksamheten med lekmannastyrelser skall permanentas.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att riksdagen för närvarande behandlar regeringens förslag i proposition 1986/87:99 om ledningen av den statliga förvaltningen (KU 29). I propositionen föreslås bl. a. att en lekmannastyrelse med beslutanderätt inte skall finnas hos överbefälhavaren. Huruvida försvarsmaktens övriga myndigheter skall ha lekmannastyrelse anses böra prövas i varje enskilt fall, t. ex. i samband med större organisationsöversyner. Motionsyrkandet ger utskottet anledning att peka på att det i olika sammanhang har stött tanken på ett lekmannainflytande på regional och lokal nivå inom försvarsmaktens fredsorganisation (FöU 1973:9, FöU 1980/81:19 s. 23, FöU 1981/82:18 s. 93). Bl. a. har det utredningsarbete av 1974 års försvarsledningsutredning som ligger till grund för den pågående

försöksverksamheten på lokal nivå tillkommit på förslag av utskottet. Utskottet vidhåller sin positiva inställning till ett sådant inflytande men anser – i likhet med vad som anförs i totalförsvarspropositionen – att det bör ankomma på regeringen att på grundval av erfarenheterna av den nu pågående försöksverksamheten fatta beslut i frågan. Motion Fö306 (c) bör inte bifallas i denna del.

Utskottet har i övrigt inte någon erinran mot vad försvarsministern har anfört om lekmannainflytandet i försvarsmaktens myndigheter.

Ekonomiska överväganden och förslag

Försvarsministern uppger inledningsvis att regeringen i syfte att öka *säkerheten i planeringen* avser att i sina programplaneringsanvisningar till överbefälhavaren ställa ökade krav på ekonomisk realism i kommande materielplaner. Vidare kommer regeringen att införa beslut om varje större materielärende noggrant bevaka det kvarstående s. k. fria ekonomiska utrymmet så att en godtagbar handlingsfrihet bevaras inför 1992 års försvarsbeslut. Han uppger vidare att möjligheterna till en uppdelning av större materielbeställningar i s. k. delbeställningar kommer att beaktas.

Med dessa åtgärder bedömer försvarsministern att säkerheten i planeringen och genomförandet av det militära försvarets verksamhet bör kunna förbättras. Han säger sig emellertid därutöver i särskild ordning ämnat överväga vilka ytterligare åtgärder som behövs för att öka säkerheten i planeringen.

I totalförsvarspropositionen (bil. 1 s. 88–90) redovisar försvarsministern ett delvis nytt prisregleringssystem för det militära försvaret. Utformningen bygger på ett förslag från en arbetsgrupp inom försvarskommittén. Enligt försvarsministern bör det tillämpas enligt försvarskommitténs förslag för försvarsbeslutsperioden 1987/88–1991/92.

Beträffande *planeringsramarna för det militära försvaret* uppger försvarsministern att den ekonomiska ramen för det militära försvaret av försvarskommittén har beräknats utifrån ett grundbelopp om 23 759 milj. kr./budgetår. Detta grundbelopp föreslås höjas för budgetåret 1987/88 med 840 milj. kr. samt därefter för varje budgetår t. o. m. budgetåret 1991/92 med 200 milj. kr. Detta innebär, anför försvarsministern, att den ekonomiska ramen höjs med sammanlagt 6 200 milj. kr. räknat över hela femårsperioden. Efter vissa smärre justeringar av ingångsvärdet föreslår försvarsministern att planeringsramen för det militära försvaret för perioden 1987/88–1991/92 fastställs till sammanlagt 124 867 milj. kr. (prisläge februari 1986).

Försvarsministern anser vidare att överbefälhavaren för femårsperioden efter den 1 juli 1992 bör tillåtas att planera med en köpkraftsram som motsvarar en prolongering av den militära ramens totala nivå budgetåret 1991/92. Jämfört med grundnivån innebär det en sammanlagd ökning för perioden 1992–1997 med 8 200 milj. kr.

Försvarsministern beräknar utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1987/88 till 24 571 140 000 kr. i pris-, löne- och växelkursläget februari 1986.

I linje med sina synpunkter på hur det militära försvaret bör utvecklas föreslår moderata samlingspartiet i sin motion Fö128 att utgiftsramen för det

militära försvaret för budgetåret 1987/88 fastställs till 24 866 milj. kr. i prisläge februari 1986. För den närmaste femårsperioden bör planeringsramen enligt partiets mening vara 127 367 milj. kr. i samma prisläge. Detta innebär en ramhöjning om 8 700 milj. kr., dvs. med 2 500 milj. kr. mer än regeringen föreslår. Vad beträffar perioden 1992–1997 anser motionärerna att planeringen bör inriktas mot en ram som överstiger grundnivån med 16 500 milj. kr.

Med samma utgångspunkter som regeringen finner centerpartiet i sin motion Fö127 att ramen för det militära försvaret bör höjas med 720 milj. kr. den 1 juli 1987 och med 320 milj. kr. varje budgetår därefter t. o. m. budgetåret 1991/92 för att nämnda år uppgå till 2 000 milj. kr. utöver grundnivån. Den sammanlagda ökningen av ramen uppgår därmed till 6 800 milj. kr. under femårsperioden. Detta ställningstagande innebär att utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1987/88 enligt centerpartiets motion bör fastställas till 24 451 milj. kr. För femårsperioden efter den 1 juli 1992 bör enligt motionärernas uppfattning överbefälhavaren tillåtas att planera med en köpkraftsram som motsvarar en prolongering av ramens totala nivå budgetåret 1991/92. Detta innebär för perioden 1992–1997 en ökning med 10 000 milj. kr. i förhållande till grundnivån.

De olika förslagen illustreras av en bild med tillhörande tabell som är intagen som bilaga 13 till betänkandet.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det i likhet med försvarsministern anser det önskvärt att säkerheten i planeringen och genomförandet av det militära försvarets verksamhet förbättras. Utskottet har inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anfört beträffande åtgärder i detta syfte. Det är enligt utskottets mening angeläget att regeringen noga följer utvecklingen och om så erfordras tillser att verksamheten ges den inriktning försvarsbeslutet anger. En ökad fasthet i planeringen kan enligt utskottets bedömning också följa av att man tillämpar det nya prisreglerings-system som föreslås i totalförsvarspropositionen och som utskottet tillstyrker.

Såväl den föreslagna utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1987/88, den förordade planeringsramen för försvarsbeslutsperioden som planeringsinriktningen för den närmaste därpå följande femårsperioden vilar på försvarskommitténs bedömning av de ekonomiska förutsättningarna för verksamheten inom det militära försvaret. Utskottet delar försvarskommitténs och försvarsministerns uppfattning i detta hänseende. Den inriktning av det militära försvaret som utskottet i det föregående ställt sig bakom har också utformats från samma utgångspunkter. Utskottet tillstyrker mot denna bakgrund regeringens förslag också i denna del.

Sedan riksdagen har tagit ställning till det militära försvarets fortsatta utveckling, med utgiftsram för nästkommande budgetår, planeringsram för försvarsbeslutsperioden och ekonomisk planeringsinriktning för femårsperioden därefter återstår ett antal anslagsfrågor för budgetåret 1987/88. Utskottet förutsätter att regeringen anpassar utnyttjandet under budgetåret av bemyndiganden och betalningsmedel inom utgiftsramen till den inriktning av verksamheten som riksdagen kommer att bestämma.

Utskottet har inte något att invända mot vad försvarsministern i övrigt har

anfört om totalförsvarets militära del. Liksom försvarsministern (bil. 1 s. 91) anser utskottet att outnyttjade medel inom utgiftsramen bör få föras över från ett budgetår till nästa inom en gräns av 3 % av utgiftsramen. Riksdagens ifrågasättande bemyndigande till regeringen bör begränsas i enlighet härmed.

FöU 1986/87:11

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *det militära försvarets fortsatta inriktning*

att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Fö136, yrkande 3 n, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anført,

2. beträffande *arméstridskrafter*

a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö319 om översyn av hemvärnets och driftvärnets verksamhet,

b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö142, yrkande 1 om utnyttjande av marint hemvärn,

c) att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, och 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del och yrkande 7 i denna del, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anført om inriktningen av arméstridskrafterna,

3. beträffande *marinstridskrafter*

a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö142, yrkande 2 om fiskefartyg för marint bruk,

b) att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Fö312, 1986/87:Fö116, yrkande 1, 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, och 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del och yrkande 7 i denna del, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anført om inriktningen av marinstridskrafterna,

4. beträffande *flygstridskrafter*

a) att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del och yrkande 8, 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del och yrkande 7 i denna del, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anført om inriktningen av flygstridskrafterna,

b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö127, yrkande 9 om uppsättande av ytterligare ett jaktförband med modifierade Drakenplan,

c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö134 om modifiering av ytterligare Drakenplan.

5. beträffande *anställd personal*

a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del, om medel för personaladministrativa åtgärder,

b) att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö313 och 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del, om översyn av den nya befälsordningen,

c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö317 om avkortning av reservofficerarnas tjänstgöringsskyldighet,

d) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö318, yrkande 1 om samlevnadsundervisning i den militära befälsutbildningen,

e) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö318, yrkande 2 om utvärdering av beslutet att öppna befälsyrket för kvinnor,

f) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö318, yrkande 3 om studier av taktisk flygtjänst och submarin tjänst,

g) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö148 om omfördelning av yrkesofficerare till värnpliktsutbildningen,

h) att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Fö127, yrkande 4, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

6. beträffande *värnpliktsutbildning*

a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö127, yrkande 3 om den allmänna värnplikten som grundval för det militära försvaret,

b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö303 om musikplutonutbildning,

c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö306, yrkande 1 om effektiviteten i värnpliktsutbildningen,

d) att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö306, yrkande 3, 1986/87:Fö307 och 1986/87:Fö314 om trafiksäkerhetsfrågor,

e) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö306, yrkande 4 om försöksverksamhet vid fjärekryterade förband,

f) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö306, yrkande 8 om informationen angående säkerhetspolitiken och totalförsvaret,

g) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö310 om informationen angående säkerhetspolitik och totalförsvaret till tjänstgörande värnpliktiga,

h) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö316 om utvärderingen av krigsförbandsövningar,

i) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö146 om värnpliktigas utnyttjande för civila uppgifter,

j) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö147 om utbildningen i vaktjänst,

k) att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, och 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av värnpliktsutbildningen,

7. beträffande *värnpliktsförmåner*

a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö145, yrkande 2 om en övergripande bedömning av värnpliktsförmånerna,

b) att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö301 och 1986/87:Fö309 om de värnpliktigas försäkringsskydd,

c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö322 om administrationen av bostadsbidraget,

d) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö323 om rationalisering av bostadsbidragsärenden,

e) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö306, yrkande 7 om dagersättningen till värnpliktiga,

f) att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Fö311 i denna del lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har förordat om dagersättningens storlek.

g) att riksdagen antar det som bilaga 1.1 till propositionen fogade förslaget till lag om ändring i familjebidragslagen (1978:520),

h) att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Fö311 i denna del lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet i övrigt har anfört om kontantförmåner till värnpliktiga,

i) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö311 såvitt gäller utredning om värnpliktsavlönningssystem,

j) att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Fö306, yrkandena 5 och 6, 1986/87:Fö311 i denna del, 1986/87:Fö321 och 1986/87:Fö162 lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om värnpliktsresor,

k) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö145, yrkande 1 om administrationen av värnpliktsresorna,

l) att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Fö127, yrkande 5, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen av värnpliktsförmånernas utveckling,

8. beträffande *fredsorganisationen*

a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö324 om betydelsen av Ing 2 och I 12 för sysselsättningen i Jönköpings län,

b) att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö207, yrkandena 2 och 3, och 1986/87:Fö320 om helikopterunderhåll vid 2. helikopterdivisionen,

c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö127, yrkande 6 om ett fredsförband i varje län,

d) att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Fö132, 1986/87:Fö138 och 1986/87:Fö156 godkänner vad föredragande statsrådet har föreslagit om viss förändring av marinens fredsorganisation,

e) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö137 om flyttning av F 18/F 20 till Tierp,

f) att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö143 och 1986/87:Fö144 om avhjälpande av befälsbristen vid repetitionsutbildning,

g) att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet i övrigt har anfört om fredsorganisationens utveckling,

9. beträffande *förvaring av vapen m. m. i militära förråd*

att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Fö302 och 1986/87:Fö315 lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

10. beträffande *lekmannainflytande i försvarsmaktens myndigheter*

a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö306, yrkande 2 om lekmannastyrelser vid förband,

b) att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

11. beträffande *ekonomiska överväganden och förslag*

a) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, 1986/87:Fö128, yrkande 6, och motion 1986/87:Fö136 yrkande 3 q fastställer basbeloppet för det militära försvaret för budgetåret 1987/88 till 24 573 640 000 kr. i prisläget februari 1986 samt den militära utgiftsramen för samma budgetår till 24 571 140 000 kr. i samma prisläge,

b) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, och 1986/87:Fö128, yrkandena 4 och 5, fastställer planeringsramen för det militära försvaret för perioden 1987/88–1991/92 samt planeringsinriktningen för perioden 1992/93–1996/97 i enlighet med vad föredragande statsrådet har förordat,

c) att riksdagen bemyndigar regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1987/88 med hänsyn till prisutvecklingen efter februari 1986 enligt det system för priskompensation som föreslås i propositionen,

d) att riksdagen bemyndigar regeringen att justera lämnade beställningsbemyndiganden enligt nettoprisindex,

e) att riksdagen med godkännande av vad utskottet har anfört härom bemyndigar regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1987/88 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1986/87,

f) att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1987/88 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl,

12. beträffande *totalförsvarets militära del i övrigt*
att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört.

6 Totalförsvarets civila del

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. I s. 93–129) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen av totalförsvarets civila del och freds räddningstjänsten som föredragande statsrådet har angett,

2. fastställa planeringsramen för totalförsvarets civila del för perioden 1987/88–1991/92 till 7823 milj. kr. i enlighet med vad föredragande statsrådet har anfört,

3. fastställa att anslagen på statsbudgeten inom planeringsramen för totalförsvarets civila del för budgetåret 1987/88 förs upp med sammanlagt 1591,8 milj. kr. i beräknat genomförandepreis 1987/88,

4. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1987/88 justera lämnade beställningsbemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

5. bemyndiga regeringen att medge att det med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex justerade anslagsbeloppet för budgetåret 1986/87 under anslaget H 3. Skyddsrum minskat med det faktiska utfallet för budgetåret förs över till samma anslag budgetåret 1987/88,

6. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1987/88 medge överskridande av anslagen inom planeringsramen för totalförsvarets civila del samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl,

7. godkänna vad föredragande statsrådet har anfört om fredskrislagring av tekovaror, kemiska produkter och metaller samt om buffertlagring av uniformstyger m. m.,

8. godkänna vad föredragande statsrådet har anfört om planeringsföretsättningarna och riktmärkena för försörjningsberedskapen på teko- och skoområdena.

Vidare har regeringen berett riksdagen tillfälle att ta del av

9. vad föredragande statsrådet anfört om SOS Alarmering AB vid beredskap och i krig,

10. vad föredragande statsrådet i övrigt anfört om ekonomiska resurser för totalförsvarets civila del.

Föredragande statsrådet

Inledning, m. m.

Försvarsministern konstaterar inledningsvis att det svenska totalförsvaret omfattar alla de åtgärder som krävs för att förbereda landet inför yttre hot och för att ställa om samhället till kris- och krigsförhållanden. I sådana situationer omfattar totalförsvaret hela det omställda samhället. Försvarsministern konstaterar vidare att beredskapsförberedelserna i fred inom totalförsvarets civila del syftar till att göra denna beredd att under kriser och i krig medverka i de samlade försvarsanstängningarna och att säkerställa samhällets överlevnad.

Han berör vidare bl. a.

- ☐ viktiga institutionella förändringar,
- ☐ inriktningen enligt 1982 års försvarsbeslut.

Försvarsministern erinrar i detta sammanhang om de olika riksdagsbeslut som fattats under senare år varigenom vissa viktiga institutionella förändringar genomförts inom den civila delen av totalförsvaret. Vidare erinrar försvarsministern om den inriktning för de olika civila delarna av totalförsvaret som fastslogs i 1982 års försvarsbeslut och konstaterar därvid att nämnda beslut innebar betydelsefulla satsningar på dessa områden för att uppnå ett bättre och mer uthålligt totalförsvär.

Den fortsatta utvecklingen av totalförsvarets civila del

Grunder och inriktning

Försvarsministern konstaterar att samhällets förmåga att möta fredstida störningar är grundläggande för möjligheterna att verka under kriser och i krig samt att det är av stor vikt att härutöver särskild hänsyn tas till beredskapen för kriser och krig i fredstida planering och samhällsutveckling. "En samhällsplanering som sker i fred under beaktande av totalförsvarsintressena minskar behovet av beredskapsplanering och särskilda beredskapsåtgärder."

Försvarsministern finner i likhet med 1984 års försvarskommitté att 1982 års försvarsbeslut, särskilt strävan i detta beslut att

- decentralisera ansvaret för och förbättra samordningen av den civila totalförsvsverksamheten och att i ökad utsträckning ge den en förankring hos medborgarna samt att
- inrikta försörjningsberedskapen mot att främst säkerställa de oundgängliga behoven och att i ökande grad bygga beredskapen på det svenska näringslivets inneboende flexibilitet och omställningsförmåga.

i väsentliga avseenden bör fullföljas och vidareutvecklas men att delvis ändrade bedömningar av krisers och krigs karaktär och den militärtekniska utvecklingens konsekvenser motiverar vissa omprioriteringar. Försvarsministern fortsätter:

Av särskild betydelse för mina förslag i det följande har varit dels bedömningen av resursbehovet och inriktningen av beredskapsåtgärderna när det gäller hälso- och sjukvård och befolkningsskydd för att förbättra förutsättningarna för befolkningens överlevnad i krig, dels synen på krisers och krigs längd och karaktär.

När det gäller hälso- och sjukvården har försvarskommittén funnit att de allvarliga brister, främst avseende beredskapen för krig, som konstaterades i samband med 1982 års försvarsbeslut närmast förstärkts och att beredskapen i fråga om försörjningen med sjukvårdsförnödenheter och läkemedel för främst den civila hälso- och sjukvården fortfarande ligger på en oacceptabelt låg nivå.

I fråga om befolkningsskyddet konstaterar kommittén beträffande tillgången på skyddsrum att bristerna i vissa områden är så stora att de med fortsatt byggande enligt nu tillämpade principer inte kan täckas under de närmaste årtiondena. Dessa principer innebär främst att ytterligare skyddsrum anskaffas successivt i anslutning till all nybyggnation i de ca 350 skyddsrumsorterna. Kommittén finner det oacceptabelt att skyddsbehovet i bristområden inte kan tillgodoses inom överskådlig tid och förordar därför en ändrad inriktning av befolkningsskyddet. Enligt kommitténs mening bör åtgärder för att förstärka befolkningsskyddet och räddningstjänsten samt hälso- och sjukvården sättas in i ett gemensamt perspektiv när det gäller att förbättra förutsättningarna för befolkningens överlevnad i krig.

Jag delar kommitténs uppfattning om den allmänna inriktningen av beredskapsplaneringen när det gäller hälso- och sjukvården och befolkningsskyddet. Jag förordar i likhet med kommittén beträffande dessa åtgärder en ändrad inriktning som i stort innebär dels en intensifierad satsning på hälso- och sjukvården, dels en ändrad inriktning av befolkningsskyddet inom civilförsvaret. Sammantaget bör dessa åtgärder medföra en för befolkningens överlevnadsmöjligheter i krig mer ändamålsenlig fördelning av resurserna.

Försvarsministern aviserar därpå olika förslag som, utgående från ovan nämnda överväganden och bl.a. syftande till att uppnå en balanserad uthållighet inom totalförsvaret, framläggs i propositionen. Förslagens huvudsakliga innebörd är att

- förbättra försörjningsberedskapen med sjukvårdsförnödenheter med inriktningen att det vid försvarsbeslutsperiodens slut skall ha byggts upp resurser så att i varje fall krigsbehoven i huvudsak kan tillgodoses,
- det framtida skyddsrumbygget, utifrån en samlad syn på befolkningens behov av skydd, i högre grad än hittills inriktas på sådana områden där mer betydande risker finns för civilbefolkningen vid en angripares bekämpning av militärt betydelsefulla mål samt att en väsentligt ökad

insats görs för att komplettera skyddsrumbyggandet med andra skyddsåtgärder som kan bidra till att täcka förekommande brister inom överskådlig tid,

- beredskapslagren, främst av olja, kan mot bakgrund av den samlade bedömningen av kriser och krig minskas väsentligt med bibehållande av en tillräckligt hög försörjningssäkerhet,
- ytterligare åtgärder vidtas främst inom tele-, el- och transportområdena.

Försvarsministern understryker vikten av att alla beredskapsåtgärder som vidtas inom totalförsvaret bygger på gemensamma operativa grunder och att hänsyn tas till den prioritering mellan olika regioner som tidigare angivits. Vikten av att övre Norrlands- och Gotlandsproblemen beaktas betonas härvid särskilt.

Försvarsministern behandlar i detta sammanhang även *sårbarhetsfrågorna*:

I beredskapsplaneringen inom den civila delen av totalförsvaret vidtas åtgärder för att motverka sårbarheten i kriser och krig inom resp. samhällsområden. Planeringen genomförs av de funktionsansvariga myndigheterna. En viktig uppgift för de myndigheter som ansvarar för beredskapsplaneringen är att identifiera problemområden i dessa avseenden. Härvid bör också sammanhanget med forskning och utveckling uppmärksammas.

De särskilda problem som sammanhänger med frågan om ADB-säkerheten i krig behandlas i detta sammanhang varvid försvarsministern, i likhet med försvarskommittén, konstaterar att "datoriseringen blivit så integrerad i vissa verksamheter att det inte torde vara möjligt att inom rimlig tid återgå till manuella rutiner. ADB-stöd torde därför i stor utsträckning vara nödvändigt för att en verksamhet skall kunna bedrivas på en rimlig nivå även under kriser och i krig."

Försvarsministern anser att beredskapsplaneringen inom ADB-området därför måste aktiveras, något som det enligt hans mening är en uppgift för de funktionsansvariga myndigheterna att verka för.

Administrativ beredskap

I detta avsnitt berör försvarsministern bl. a.

- beredskapsbegreppets innebörd,
- behovet av ensning och modernisering av beredskapsförfattningarna, däribland behovet av en författningsteknisk översyn av lagen om beredskapstillstånd och hithörande författningar,
- behovet från totalförvarssynpunkt att man i allt arbete med författningar, utredningsdirektiv m.m. beaktar hur svårigheterna under kris, krigsfara eller i krig skall bemästras.

Funktionsvis inriktning

Civil ledning och samordning

Försvarsministern konstaterar i detta avsnitt inledningsvis att en effektiv samordning och ledning under kriser och i krig är nödvändig för att

totalförsvaret skall fungera tillfredsställande och att en väl sammanhållen vidareutveckling inom detta område är betydelsefull.

Beträffande *överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB)* konstaterar försvarsministern att denna myndighets uppgifter främst är att på central nivå svara för beredskapsförberedelserna inom funktionen Civil ledning och samordning. Med utgångspunkt i en närmare redogörelse för ÖCB:s ansvars- och verksamhetsområde framhålls bl. a. att "ÖCB skall verka för att beredskapen inom den civila delen av totalförsvaret hålls på en godtagbar nivå och att avvägningen mellan olika åtgärder är lämplig liksom samspelet mellan denna del av totalförsvaret och det militära försvaret". Vidare betonas att lednings- och samordningsuppgiften i stor utsträckning går ut på att "motivera andra samhällsorgan att känna ansvar för och ta initiativ till åtgärder som kan bidra till att höja beredskapen".

Beträffande *civilbefälvärnarna* erinrar försvarsministern om att dessas roll och inflytande i beredskapsplaneringen har förstärkts genom att de numera i större utsträckning deltar i centralt planeringsarbete och genom att den nya ledningsstrukturen har införts. Vidare nämns att en särskild sakkunnig har utsetts för att se över civilbefälvärnarnas och länsstyrelsernas krigsorganisation. *Länsstyrelsernas* organisation är för närvarande föremål för olika översyner. Försvarsministern noterar att försvarskommittén betonar det angelägna i att försvarsenheterna vid länsstyrelserna ges möjlighet att fullgöra sina för totalförsvaret väsentliga uppgifter.

Beträffande den *kommunala beredskapen* instämmer försvarsministern i försvarskommitténs uppfattning när det gäller vikten av att ledningsfunktionen på den kommunala nivån förstärks liksom vad beträffar betydelsen av den kommunaltekniska försörjningens säkerhet. Försvarsministern betonar i detta sammanhang vikten av att kommunerna genomför analyser av konsekvenserna av störningar såväl i fred som under kriser och i krig. Vidare förordas att en översyn av den landstingskommunala beredskapsplanläggningen genomförs.

Civilt försvar och freds räddningstjänst

Försvarsministern noterar inledningsvis att funktionen Civilt försvar består av befolkningsskydd och räddningstjänst och att civilt försvarsverksamheten och freds räddningstjänsten för närvarande integreras, samtidigt som kommunernas roll och ansvar i båda dessa verksamheter ökar. Vidare anför att statens räddningsverk, som bildades den 1 juli 1986, är central förvaltningsmyndighet för frågor om befolkningsskydd, inkl. frågor om landtransporter av farligt gods, och räddningstjänst och att verket bl. a. skall samordna samhällets verksamhet inom dessa områden. I likhet med försvarskommittén anser försvarsministern att den i 1982 års försvarsbeslut fastställda integreringen av civilt försvarsverksamheten och freds räddningstjänsten bör fullföljas och att en väl fungerande freds räddningstjänst är en väsentlig grund för att motsvarande verksamhet i krig skall kunna genomföras effektivt, samtidigt som det är väsentligt att utvecklingen av freds räddningstjänsten sker under hänsynstagande till krigsuppgifterna.

I fråga om *inriktingen av befolkningsskyddet* anför försvarsministern, i anslutning till försvarskommitténs överväganden och förslag, att bristen på

skyddsrum – bl. a. till följd av en obalanserad fördelning av skyddsrumstillgångarna – i vissa områden är så stora att de inte kan täckas under de närmaste årtiondena. Liksom försvarskommittén finner försvarsministern det oacceptabelt att skyddsbehovet i bristområden inte kan tillgodoses inom överskådlig tid och förordar därför en ändrad inriktning på befolkningskyddet.

I detta sammanhang biträder försvarsministern försvarskommitténs förslag bl. a. i fråga om att

- ge befolkningen i riskområdena möjlighet att snabbt komma i skydd, något som understryker betydelsen både av närbelägna skydd och av ett effektivt larmsystem,
- förbättra den totala skyddsnivån mot radiaknedfall och i kombination med andningsskydd mot kemiska hot genom enklare skydd,
- höja skyddsnivån i hus och anläggningar i samband med nyproduktion och ombyggnad.

Försvarsministern omtalar att regeringen genom beslut i februari 1987 föreskrivit att de resurser som för innevarande budgetår avsatts till skyddsrum byggandet och för underhåll av skyddsrum i huvudsak skall användas för insatser inom sådana områden som i aktuella skyddsplaner betecknas som riskområden. Modernisering av skyddsrum skall enligt beslutet inriktas på skydd mot radioaktiva och kemiska ämnen samt väsentligen avse riskområden. Försvarsministern fortsätter:

Jag avser att föreslå regeringen att ge bl. a. ÖCB i uppdrag att göra en översyn av de regionala mål- och riskanalyserna. Jag avser vidare att föreslå regeringen att ge räddningsverket i uppdrag att, med en successiv tillämpning av resultatet av denna översyn, genomföra studier och redovisa en samlad syn på befolkningens behov av skydd i krig med den inriktning som anges i försvarskommitténs förslag. Av vikt är att underlag tas fram för att säkerställa att i de nya riskområdena skyddsrum kan byggas fullt ut i samband med nyproduktion av byggnader och anläggningar.

I övrigt behandlar försvarsministern bl. a. frågor rörande

- ledningscentraler,
- andningsskydd för civilbefolkningen,
- hemskyddsorganisation och självskyddsutbildning,
- extra skatteutjämningsbidrag för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor.

Beträffande *inriktningen av räddningstjänsten* förordar försvarsministern att den syn som redovisats av försvarskommittén läggs till grund för verksamhetens inriktning. Bl. a. betonas i kommitténs betänkande behovet av att stärka förmågan att leda räddningstjänsten under svåra förhållanden främst genom integrerade övningar mellan berörda instanser. Vidare pekar kommittén på behovet av ökad samordning, av att fredsorganisationens sambandssystem byggs upp med fredsverksamhetens sambandssystem som bas samtidigt som det är nödvändigt att sambandssystemet uppfyller kraven på krigsuthållighet, av att förbättra förutsättningarna för räddningstjänsten att möta kemiska hot samt av att civilförsvarsbaserna tillförs lätta ammunitionsröjningsenheter för att möjliggöra snabba räddningsinsatser.

Försvarsministern framhåller vidare att en fortsatt integration inom

räddningstjänsten kan leda till en effektivare verksamhet både i fred och i krig och att en sådan integration bör gälla såväl ledningen av verksamheten som kommunernas övningsverksamhet och materielhanteringen. I övrigt beträffande räddningstjänsten behandlar försvarsministern bl. a. frågor rörande

- verkskydden,
- åtgärder för att förbättra beredskapen mot utsläpp av radioaktiva ämnen,
- beredskapen mot kemikalieolyckor till lands och till sjöss,
- det marina oljeskadeskyddet
- räddningstjänstutbildning.

Försvarsministern behandlar även *SOS Alarmering AB* som ägs av Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet och staten genom Teleinvest AB. Verksamheten inom bolaget bedrivs vid 20 länsalarmeringscentraler.

Försvarsministern redovisar det förslag som förutvarande civilförsvarsstyrelsen på regeringens uppdrag lämnat beträffande hur alarmeringen skall genomföras vid högsta beredskap och i krig liksom de remissyttranden som inhämtats i denna fråga. Enligt försvarsministerns mening talar övervägande skäl för att länsalarmeringscentralernas verksamhet skall bedrivas så länge som möjligt i ordinarie form, en lösning som förutsätter att samtliga centraler har tillgång till skydd. Försvarsministern omtalar att han avser att senare föreslå regeringen att ge statens räddningsverk i uppdrag att i samarbete med SOS Alarmering ta fram det underlag som behövs för ett slutligt ställningstagande till en uppbyggnad av alarmeringen i krig.

Psykologiskt försvar

Försvarsministern anser i likhet med försvarskommittén att grunden för det psykologiska försvaret även i fortsättningen skall utgöras av den huvudinriktning som angavs i 1982 års försvarsbeslut. Den innebär bl. a. att fri opinionsbildning och debatt skall utgöra grunden för verksamheten både i krig och fred. Försvarsministern finner – med hänsyn bl. a. till den ökade sårbarheten inte minst på informationsområdet som samhällsutvecklingen medför och de ökade insatser som därmed krävs av den funktionsansvariga myndigheten styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) – att det är lämpligt att ökade resurser tilldelas det psykologiska försvaret.

Försvarsministern övergår därefter till att behandla de olika funktioner inom den civila delen av totalförsvaret där huvudansvaret åvilar andra föredragande statsråd.

Hälso- och sjukvård, m. m.

Försvarsministern erinrar om de förslag som lämnats om att avdela väsentliga resurser för att förbättra beredskapen inom den civila hälso- och sjukvården. Åtgärderna och resurserna föreslås koncentreras till beredskapen för krigsskedet med hänsyn till att de allvarligaste bristerna finns inom den delen. I övrigt hänvisas till förslag av statsrådet Lindqvist.

Försvarsministern framhåller att telekommunikationernas funktionssäkerhet är av grundläggande betydelse för totalförsvaret under kriser och i krig, att detta är särskilt uppenbart i fråga om ledningsfunktionen och den operativa verksamheten inom alla delar av totalförsvaret samt att det är ytterst angeläget att televerkets nät ges en sådan motståndskraft och flexibilitet att det kan uppfylla de höga funktionskrav som kommer att ställas på det under kriser och i krig. "Strävan bör vara att telekommunikationer för i krig prioriterade samhällsfunktioner med säkerhet skall kunna upprätthållas i godtagbar omfattning även under störda förhållanden." Försvarsministern hänvisar därefter till de krigsskyddsåtgärder som föreslås av chefen för kommunikationsdepartementet. Vidare hänvisas till det förslag som lämnas i det följande beträffande finansieringen av dessa åtgärder, av innebörd att televerket självt skall svara för denna, samt framhålls att det bör ankomma på regeringen att besluta om lämpliga styrformer.

Transporter

Försvarsministern instämmer i försvarskommitténs bedömningar av innebörd att

- grunden för behovet av beredskapsåtgärder på detta område utgörs av beredskapsläget, av de brister som finns inom olika delfunktioner mot bakgrund av hotbilden samt av de gemensamma operativa principerna,
- den av transportrådet redovisade modellen för värdering och prioritering av åtgärder inom funktionen vidareutvecklas under försvarsbeslutsperioden så att en balanserad beredskap åstadkoms mellan delfunktionerna,
- ytterligare studier bör bedrivas utgående från denna modell innan slutlig ställning tas till fördelning av resurser mellan de olika delfunktionerna efter budgetåret 1987/88 och att dessa studier bör bedrivas i samverkan mellan ÖCB och överbefälhavaren.

I övrigt hänvisar försvarsministern till de förslag som framläggs av chefen för kommunikationsdepartementet.

Livsmedelsförsörjning, m. m.

Försvarsministern konstaterar att vad han anført i fråga om grunderna för planeringen utgående från en bedömning av krisers och krigs längd och karaktär, särskilt s. k. förkrigsskedens längd och karaktär, innebär en inte oväsentlig förändring jämfört med de planeringsförutsättningar som hittills gällt för livsmedelsberedskapen. "Sålunda bör på livsmedelsområdet bl. a. kunna förutsättas en mer omfattande utrikeshandel än vad som hittills legat till grund för planeringen."

Vidare hänvisar försvarsministern till statsrådet Lönnqvists förslag i fråga om den regionala försörjningsförmågan i krig, riksdagens roll när det gäller att formulera preciserade mål för försörjningsstandarden, bl. a. angående den s. k. kriskosten, m. m.

Beträffande *delfunktionen Bränslen och drivmedel* hänvisar försvarsministern till 1985 års energiberedskapsutredning (EBU) i vars betänkande (SOU 1986:42) Bränsle- och drivmedelsberedskapen under kriser och i krig föreslås att det totala lagringsmålet sänks till 10,5 miljoner m³, att statliga lager av råolja och oljeprodukter på 2,5 miljoner m³ säljs ut och att näringslivets tvångslager minskas med 1 miljon m³. Vidare redovisas de skäl som 1984 års försvarskommitté anfört för att en högre genomsnittsnivå för importen bör kunna förutsättas för förkrigsskedet än vad EBU antagit utan att kravet på en tillräckligt hög försörjningssäkerhet eftersätts. Dessa skäl är bl. a. vad kommittén anfört om importens gradvisa nedgång under ett förkrigsskede samt att enligt kommitténs mening en begränsad import bör kunna påräknas ända fram till ett krigsutbrott.

Försvarskommitténs bedömning av oljeimporten under ett förkrigsskede innebär, förutsatt att EBU:s antaganden i övrigt godtas, att de totala beredskapslagren jämfört med EBU:s förslag kan minskas med ytterligare drygt 2 miljoner m³. Enligt kommitténs mening är det dock, med hänsyn till lagrens tillgänglighet och mot bakgrund av behovet av flexibilitet i produkt-sammansättningen, angeläget att statens beredskapslager av olja bibehålls på i huvudsak nuvarande nivå och att lagerminskningen sålunda väsentligen avser övrig lagring.

Med utgångspunkt från ovanstående hänvisar försvarsministern därefter till de förslag, bl. a. avseende viss omstrukturering av ansvaret för beredskapslagring av olja, som framläggs av statsrådet Gustafsson.

Beträffande *delfunktionen Elkraft* uttalar försvarsministern som sin och chefens för miljö- och energidepartementet mening att elförsörjningen är ett område som måste ges hög prioritet i beredskapsplaneringen. Försvarsministern anser att distributionsnäten fortsättningsvis bör ägnas särskild uppmärksamhet med hänsyn till betydelsen av en stabil eltillförsel och av funktionssäkerheten hos transporter, telekommunikationer och kommunaltekniska system i samband med krigsorganisering av samhället. Han berör härutöver frågor rörande åtgärder mot fredstida och krigstida störningar i den kommunaltekniska försörjningen. I övrigt hänvisas till de förslag som framläggs av statsrådet Gustafsson.

Övrig varuförsörjning

Beträffande *delfunktionen Beklädnad m. m.* hänvisar försvarsministern till riksdagsbesluten 1977 och 1981 angående målen för försörjningsberedskapen på teko- och läderskoområdena och konstaterar att dessa beslut inneburit en ambition som varit högre än för nästan alla andra områden. Även för beredskapen på beklädnadsområdet innebär emellertid vad som anförts beträffande bedömningen av krisers och krigs, särskilt s. k. förkrigsskedens längd och karaktär, en inte oväsentlig förändring jämfört med de planeringsförutsättningar som hittills gällt. Försvarsministern fortsätter:

En följd av de nya planeringsförutsättningarna blir att behovet av att upprätthålla produktionskapacitet minskas. Jag anser i likhet med försvarskommittén att de kapacitetsbevarande åtgärder som kan komma att aktuali-

seras i första hand torde beröra tillgången på främst vissa grundtextila varor och förutser efter samråd med statsrådet Gradin att det hittillsvarande skyddet mot lågprisimport som stöd för samhällets försörjningsberedskap måste behållas för ett begränsat antal varor.

I övrigt berör försvarsministern i detta avsnitt frågor rörande

- ☐ riksdagens roll vid angivande av produktionsmål inom beklädnadsområdet,
- ☐ buffertlager av inhemskt framställda tyger för uniformer, m. m.

Beträffande buffertlager föreslås, med hänvisning till att beredskapseffekten av buffertlagersystemet är liten i förhållande till de kostnader av olika slag som är förknippade med systemet, att vissa statliga myndigheters skyldighet att upphandla uniformstyger hos ÖCB upphör sedan nuvarande buffertlager köpts av dessa myndigheter. "Inkomsterna från utförsäljningen till de berörda myndigheterna bör få användas för beredskapsåtgärder inom funktionen Övrig varuförsörjning."

Vad sedan gäller *Kemiska produkter, m. m.* erinrar försvarsministern om vad som föreslagits i samband med behandlingen av vissa för totalförsvarets planering gemensamma utgångspunkter beträffande utförsäljning av fredskrislagren av bl. a. kemiska produkter.

Även i fråga om *Metaller och verkstadsprodukter m. m.* bör enligt försvarsministern en mer omfattande utrikeshandel förutsättas än vad som tidigare legat till grund för planeringen. I enlighet härmed har försvarsministern föreslagit att fredskrislagret av bl. a. metaller säljs ut.

Försvarsministern finner i detta sammanhang skäl att särskilt behandla den viktiga fråga inom metall- och verkstadsområdet som gäller möjligheterna att under kriser upprätthålla en godtagbar tillförsel av elektroniska komponenter, ett område där det fredstida importberoendet är mycket stort och där importen kan utsättas för störningar redan i ett tidigt skede av en internationell konflikt. "I likhet med försvarskommittén finner jag det — synnerligen angeläget att de försörjningsmässiga problemen i fråga om elektroniska komponenter närmare klarläggs. Detta gäller både storleken av det kristida tillförselbehovet och metoderna för hur behovet skall kunna tillgodoses. Det ankommer på ÖCB att utreda och vid behov lämna förslag till regeringen i denna fråga."

Övriga viktiga samhällsfunktioner

Försvarsministern behandlar i detta avsnitt frågor rörande funktionerna

- ☐ Domstolsväsende m. m.
- ☐ Ordning och säkerhet m. m.
- ☐ Kriminalvård
- ☐ Utrikeshandel
- ☐ Socialförsäkring m. m.
- ☐ Postbefordran
- ☐ Betalningsväsende m. m.
- ☐ Försäkringar utom Socialförsäkring m. m.
- ☐ Skatte- och uppbördsväsende
- ☐ Prisreglering

- Skolväsende
- Arbetskraft
- Flyktingverksamhet
- Landskapsinformation
- Kyrklig beredskap

Ekonomiska resurser för totalförsvarets civila del

Finansieringsprinciper för den civila delen av totalförsvaret

Försvarsministern konstaterar att de principer som nu gäller för finansiering av beredskapsåtgärder inom den civila delen av totalförsvaret inte är enhetliga vare sig i fråga om investeringar, administrativa kostnader eller driftskostnader. Han redovisar därpå det förslag till finansieringsprinciper som utformats av generaldirektören Gunnar Petri på uppdrag av 1984 års försvarskommitté.

Försvarsministern ansluter sig, i likhet med försvarskommittén, i allt väsentligt till Gunnar Petris förslag, som bl. a. innebär att

- beredskapsåtgärder avseende fredstida störning i normalfallet bör genomföras och bekostas av det organ – myndighet, affärsverk, kommun, företag, etc. – som har ansvaret för den fredstida verksamheten; statens kostnadsansvar bör i detta fall begränsas till situationer mot vilka den verksamhetsansvarige saknar reella möjligheter att skydda sig och där det är ett säkerhetspolitiskt samhällsintresse att verksamheten kan fullföljas,
- kostnadsansvaret vad gäller kriser och krig bör delas mellan staten och den i fred verksamhetsansvarige,
- den som skall upprätthålla en verksamhet under kriser och i krig bör själv svara för de administrativa kostnaderna, dvs. kostnaderna för planerings-, utbildnings- och övningsverksamhet,
- staten ansvarar i regel för kostnaderna för beredskapsinvesteringar; undantag bör helt eller delvis göras t. ex. om beredskapsinvesteringar medför väsentlig nytta för vederbörande organ i den fredstida verksamheten,
- frågan om ansvaret för drifts- och underhållskostnader bör bedömas från fall till fall, bl. a. i ljuset av fredsnyttan av en investering.

Med tillämpning av dessa principer föreslår försvarsministern bl. a. att televerket självt skall finansiera sina beredskapsåtgärder och att sjukvårdshuvudmännen i fortsättningen skall svara för kostnaderna för den fredsmässiga hälso- och sjukvården under ett förkrigsskede och under neutralitet eller i krig.

Försvarsministern anför dock att staten tills vidare bör svara för finansieringen av kommunernas administrativa kostnader samt att statens järnvägars och luftfartsverkets beredskapsåtgärder bör anslagsfinansieras.

Ekonomisk ram och priskompensationssystem för försvarsbeslutsperioden 1987/88–1991/92

Försvarsministern föreslår, med instämmande i försvarskommitténs förslag, att en planeringsram för den civila delen av totalförsvaret inrättas och att den

för försvarsbeslutsperioden skall uppgå till 7 823 milj. kr. i prisläge 1986/87 (civildéforsvar prisläge februari 1986). Med tillämpning av denna ram kommer de beräknade ramutgifterna för totalförsvarets civila del för budgetåret 1987/88 att uppgå till 1 591 milj. kr.

FöU 1986/87:11

Försvarsministern anser att storleken av driftskostnaderna för den statliga oljelagringen för närvarande är svår att bedöma och att dessa därför tills vidare inte bör ingå i ramen. I övrigt ansluter sig försvarsministern till ett av överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) utformat förslag till konstruktion av ekonomisk ram och priskompensationssystem för totalförsvarets civila del.

Försvarsministern biträder vidare försvarskommitténs förslag i fråga om att

- avdela 500 milj. kr. utöver ramen för försvarsbeslutsperioden för att förbättra beredskapen på hälso- och sjukvårdsområdet,
- utförsälja fredskrislagren på kemi-, metall- och beklädnadsområdena och att intäkterna från försäljningen bör användas för åtgärder inom den civila delen av totalförsvaret,
- minska beredskapslagren av olja.

Motionerna

Grunder och inriktning

Väckt under allmänna motionstiden

1986/87:Fö406 av Pär Granstedt m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar hemställa att regeringen ger ÖCB i uppdrag att genomföra en specialstudie om sårbarhetssituationen i landets tre storstadsområden.

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 2 att riksdagen beslutar att som sin mening ge till känna vad som anförts i motionen om samhällets ökade sårbarhet.

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 15 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att totalförsvarets civila del skall inriktas i enlighet med vad som i motionen anförts.

Civil ledning och samordning

Väckta under allmänna motionstiden

1986/87:Fö401 av Bo Lundgren m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att civilbefälhavarens kansli för södra civilområdet skall stationeras i Kristianstad.

1986/87:Fö402 av Nils Erik Wååg m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att civilbefälhavarens kansli och militärbefälhavarens stab i södra militärområdet bör förläggas tillsammans i Kristianstad.

1986/87:Fö405 av Mona Saint Cyr (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av kvalitet i vår civila beredskap.

FöU 1986/87:11

1986/87:Fö407 av Hans-Eric Andersson (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ÖCB:s lokalisering slutligt bör avgöras på grundval av länsstyrelsens i Stockholms län framställning.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen angetts om byggande av nytt kontorshus på Liljeholmen.

1986/87:Fö409 av Bengt Harding Olson och Margareta Mörck (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att en ny utredning tillsätts med uppgift att lämna förslag till en samlokaliserad totalförsvarsledning på högre regional nivå.

Civildéforsvar och fredsreddningstjänst

Väckt under allmänna motionstiden

1986/87:Fö515 av Elisabeth Fléetwood (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det behövs effektiva åtgärder, exempelvis utnyttjande av TV-programmet Anslagstavlan, för att göra innebörden av signalen "viktigt meddelande" allmänt känd.

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö120 av Maj-Lis Lööw och Evert Svensson (s) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett parlamentariskt deltagande i utformningen av en ny skyddsrumspolitik,

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om resurser till skyddsrumbygget.

1986/87:Fö121 av Per Olof Håkansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kostnadsansvaret för befolkningsskyddet.

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkandena

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om prövning av medelstilldelningen för skyddsrumbygget,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om civilförsvarets räddningsenheter och dessas övningsverksamhet.

1986/87:Fö133 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att översynen av nuvarande riskområden skall ske på sådant sätt att man snabbt kan få fram besked för de delar av kommuner där mer omfattande bostadsbebyggelse väntas de närmaste åren,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att uttagningen av civilförsvarspliktiga till utbildning skall överföras från länsstyrelserna till kommunerna.

FöU-1986/87:11

Psykologiskt försvar

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkandena.

13. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs rörande närradions alarmeringsfunktion i krig,

14. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs rörande prövning ur totalförsvarssynpunkt av utnyttjande av AM-frekvenser som tilldelats Sverige.

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 22 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om det psykologiska försvaret.

1986/87:Fö149 av Göthe Knutson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om skyndsamma åtgärder beträffande ansvaret för närradiosändarna samt deras användning inom totalförsvaret i händelse av kriser och krig.

Hälso- och sjukvård m. m.

Hithörande motioner behandlas under punkt 4.

Telekommunikationer

Väckt med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 15 att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförs om larmsystem.

Livsmedelsförsörjning, m. m.

Hithörande motioner behandlas under punkt 17.

Energiförsörjning

Hithörande motioner behandlas under punkt 21.

Övrig varuförsörjning

Väckt under allmänna motionstiden

1986/87:Fö404 av Lennart Brunander (c) vari – med hänvisning till motion 1986/87:N374 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs om resurser till det ekonomiska försvaret.

1986/87:Fö117 av Hans Nyhage (m) och Arne Svensson (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande en särskild utredning med uppgift att pröva grunderna för försörjningsberedskapen,

2. att riksdagen beslutar att försörjningsberedskapen på tekoområdet, i avvaktan på i motionen angiven utredning, skall grundas på ett bibehållande av i dag existerande produktion och kapacitet,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande det grundtextila området,

4. att riksdagen beslutar att skyldigheten för samtliga statliga myndigheter att upphandla uniformstyger m. m. hos ÖCB skall kvarstå,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande utarbetande av effektiva rutiner för samråd mellan de upphandlande myndigheterna, ÖCB och textilindustrin,

6. att riksdagen beslutar att det s. k. försörjningsberedskapsstödet vid offentlig handel skall kunna utgå vid en prisskillnad på upp till 30 % mellan svensk och utländsk offert.

1986/87:Fö118 av Lennart Brunander (c) och Ivar Franzén (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att de mål som i dag gäller för beredskapen inom teko skall behållas,

2. att riksdagen beslutar att myndigheternas skyldighet att upphandla inhemskt producerad väv skall kvarstå,

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att nuvarande resurstilldelning till ÖCB för tryggnad av försörjningsberedskapen inom tekoområdet behålls på nuvarande nivå.

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 18 att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande försörjningen på beklädnadsområdet.

1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena

3 j). att riksdagen, om förslaget om avslag på totalförsvarspropositionen inte vinner gehör, hos regeringen begär förslag till brytning och förädling av legeringsmetaller med stöd av beredskapsmedel, som ersättning för nuvarande import så långt det är möjligt,

3 k). att riksdagen, om förslaget under 2 inte vinner gehör, beslutar att någon utförsäljning av beredskapslagren av metaller tills vidare inte får ske.

1986/87:Fö158 av Lahja Exner m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av fortsatt försörjningsberedskapsstöd,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av insatser för att säkra försörjningen av skor och bomullsväv.

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 10 att riksdagen beslutar ansluta sig till den ekonomiska ram samt fördelningen av densamma som i motionen angivits för totalförsvarets civila del.

1986/87:Fö161 av Maj Britt Theorin (s) och Margareta Winberg (s) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar sig för att det civila försvaret för perioden 1987–1992 bör disponera 600 milj. kr. utöver regeringens förslag i enlighet med i motionen redovisade synpunkter,

2. att riksdagen uttalar sig för att minskningen av bemyndigandebehovet under samma period begränsas till 750 milj. kr.

Utskottet

Grunder och inriktning

Utskottet konstaterar att försvarsministern i propositionen i detta avsnitt drar upp principiella riktlinjer för inriktningen och utvecklingen av den civila delen av totalförsvaret. Det mest grundläggande uttalandet i propositionen är härvid att försvarsministern liksom försvarskommittén finner att 1982 års försvarsbeslut när det gäller den civila delen av totalförsvaret i väsentliga avseenden bör fullföljas och vidareutvecklas men att delvis ändrade bedömningar av krisers och krigs karaktär och av den militärtekniska utvecklingens konsekvenser motiverar vissa omprioriteringar. Härtill läggs uttalandet att det krävs ytterligare satsningar på vissa funktioner som uppmärksammades också i 1982 års försvarsbeslut men där genomförandet av olika skäl försenats.

I propositionen anges med utgångspunkt från detta huvudpunkterna i den inriktning som föreslås. Försvarsministern redovisar försvarskommitténs bedömning att de allvarliga brister som konstaterades i samband med 1982 års försvarsbeslut i fråga om hälso- och sjukvården – främst avseende beredskapen för krig – därefter närmast förstärkts och att beredskapen i fråga om försörjningen med sjukvårdsförnödenheter och läkemedel för främst den civila hälso- och sjukvården fortfarande ligger på en oacceptabelt låg nivå. Med anledning härav förordar försvarsministern, utgående från försvarskommitténs förslag, att en väsentlig satsning nu görs med sikte på att det vid den kommande försvarsbeslutsperiodens slut skall ha byggts upp resurser i fråga om försörjningsberedskapen med sjukvårdsförnödenheter så att i varje fall krigsbehoven i huvudsak kan tillgodoses.

Vidare återger försvarsministern vad försvarskommittén anfört beträffande det oacceptabla i att bristerna när det gäller tillgången på skyddsrum i vissa områden är så stora att de med fortsatt skyddsrumbyggnad enligt nu tillämpade principer inte kan täckas under de närmaste årtiondena. Försvarsministern instämmer i försvarskommitténs bedömning om behovet av en ändrad inriktning av befolkningsskyddet inom civilförsvaret och aviserar mot denna bakgrund förslag av innebörd att det framtida skyddsrumbyggnandet,

utifrån en samlad syn på befolkningens behov av skydd, i högre grad än hittills inriktas på sådana områden där mer betydande risker finns för civilbefolkningen vid en angripares bekämpning av militärt betydelsefulla mål. Vidare aviseras förslag om en väsentligt utökad satsning på att komplettera skyddsrumbyggandet med andra skyddsåtgärder som kan bidra till att bristerna täcks inom överskådlig tid.

Enligt försvarsministern och försvarskommittén bör de förordade åtgärderna för att förstärka beredskapen inom hälso- och sjukvården och genom den ändrade inriktningen av befolkningsskyddet sammantaget medföra en för befolkningens överlevnadsmöjligheter i krig mer ändamålsenlig fördelning av resurserna.

En tredje huvudkomponent i försvarsministerns förslag till ändrad inriktning inom den civila delen av totalförsvaret hänför sig till försörjningsberedskapen varvid den tidigare redovisade synen på krisers och krigs varaktighet och karaktär är av särskild betydelse. De olika förslag som redovisas för olika funktionsområden grundar sig på denna syn och utgår även från vad som tidigare redovisats beträffande det angelägna i att uppnå en balanserad uthållighet mellan totalförsvarets olika delar. Sålunda finner försvarsministern, efter samråd med chefen för miljö- och energidepartementet, att den samlade bedömningen av kriser och krig som utgångspunkt för planeringen leder till att beredskapslagren främst av olja kan minskas väsentligt med bibehållande av en tillräckligt hög försörjningssäkerhet. De medel som på så sätt kan frigöras bör enligt försvarsministern utnyttjas för andra behov inom totalförsvaret, där bedömningen av hotbilden ger vid handen att ytterligare åtgärder är nödvändiga.

Härutöver framhåller försvarsministern i likhet med försvarskommittén att ytterligare åtgärder erfordras främst inom tele-, el- och transportområdena, funktioner som är av grundläggande betydelse för hela samhällets möjligheter att verka i krig.

Försvarsministern understryker vikten av att alla beredskapsåtgärder som vidtas bygger på gemensamma operativa grunder. Han konstaterar också att vissa funktioner inom den civila delen av totalförsvaret, främst sådana funktioner som avser försörjning med varor inkl. energi, för sin planering är beroende av preciserade planeringsförutsättningar beträffande krisers och krigs längd och den kristida utrikeshandelns omfattning samt även när det gäller målen för försörjningsstandarden.

Utskottet har för sin del inget att invända mot vad som i propositionen i detta avsnitt anförs. Utskottet biträder uppfattningen att 1982 års försvarsbeslut i här berörda delar i väsentliga avseenden bör fullföljas och vidareutvecklas men att redovisade ändringar i bl.a. bedömningen av krisers och krigs varaktighet och karaktär får till konsekvens att de olika omprioriteringarna och ändringarna i inriktningen som förordas i propositionen bör göras. Utskottet vill i anslutning härtill särskilt understryka vad som framhålls i propositionen angående vikten av att beredskapsplaneringen inom hela totalförsvaret bygger på och utgår ifrån gemensamma operativa grunder samt att en strävan härvidlag skall vara att uppnå en balanserad uthållighet inom totalförsvaret mellan dess olika delar. Utskottet vill även ta fasta på vad som anförs beträffande det angelägna i att sätta in åtgärder för att förstärka

befolkningsskyddet och räddningstjänsten samt hälso- och sjukvården i ett gemensamt perspektiv, med målet att åstadkomma största möjliga ändamålsenlighet i fördelningen av resurserna för att säkerställa befolkningens överlevnadsmöjligheter i krig.

I en motion, Fö128 (m), yrkande 15, anförs vissa principiella invändningar mot inriktningen i de planeringsförutsättningar som anges i propositionen och som här ovan översiktligt återgivits. Utskottet konstaterar att yrkandet i sak innebär ett upprepande av yrkande 2 i samma motion. Detta senare yrkande behandlade utskottet inom ramen för avsnittet om vissa gemensamma utgångspunkter för planeringen. Utskottet kan således här hänvisa till de skäl för att avstyrka bifall som i det sammanhanget anfördes.

Under rubriken grunder och inriktning behandlas i propositionen även vissa frågor rörande samhällets sårbarhet varvid försvarsministern bl. a. framhåller att samhällets förmåga att möta fredstida störningar är en viktig resurs när det gäller beredskapen för kriser och krig. Försvarsministern uttalar vidare att sårbarhetsfrågorna i allt väsentligt kan betraktas som problem som avser enskilda funktioner. Emellertid kan, framhåller han, samhällets beroende av datorer och informationsbehandling betraktas som ett för de olika funktionerna gemensamt sårbarhetsproblem som det är motiverat att behandla separat. Med hänvisning till resultatet av hittillsvarande arbete inom överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) med dessa frågor uttalar försvarsministern att beredskapsplaneringen inom ADB-området måste aktiveras och att arbetet bör fortsätta med hög prioritet och inriktas mot att höja beredskapsnivån för dem som avser utnyttja ADB för sin verksamhet under kriser och i krig. Försvarsministern omtalar att han avser att senare lämna förslag till regeringen om att uppdra åt ÖCB att i samverkan med försvarets rationaliseringsinstitut och statskontoret samt funktionsansvariga myndigheter konkretisera de åtgärder som bör vidtas för att förbättra ADB-säkerheten.

Ett antal under den allmänna motionstiden väckta motioner, Fö403 (fp), Fö408 (m) och Fö 410, tar upp olika synpunkter och förslag med anknytning till frågorna om ADB-sårbarhet och ADB-säkerhet. Utskottet har, med hänvisning till vad som här ovan återgivits beträffande planerat fortsatt utredande av dessa frågor av ÖCB m. fl. berörda myndigheter och även mot bakgrund av att dessa motioner inte direkt hänför sig till och påverkas av den nu aktuella totalförsvarspropositionen, funnit det lämpligt att uppskjuta behandlingen av de i motionerna upptagna frågorna och förslagen till ett senare sammanhang.

Några motioner berör mer allmänna sårbarhetsfrågor. I motion Fö406 (c) behandlas frågor rörande sårbarheten i storstadsområdena. Motionären konstaterar bl. a. att närmare 40 % av Sveriges befolkning bor i de tre storstadsområdena, Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna, att storstadsområden är i hög grad beroende av tillförsel utifrån av livsmedel, att förutsättningarna att ta hand om människor i katastrofsituationer är extra komplicerade i ett storstadsområde och att stora brister när det gäller tillgången på skyddsrum finns i dessa områden. Mot denna bakgrund yrkar motionären att riksdagen beslutar hemställa att regeringen ger ÖCB i uppdrag att genomföra en specialstudie om sårbarhetssituationen i landets tre storstadsområden.

I partimotionen Fö127(c), yrkande 2, hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om samhällets ökade sårbarhet. I motionen uttalas bl. a. att samhällsutvecklingen medför att Sverige blir alltmer sårbart och att möjligheterna att i ett kris- eller krigsläge upprätthålla grundläggande och vitala samhällsfunktioner försvåras liksom våra möjligheter att skydda civilbefolkningen minskas.

Utskottet instämmer i de bedömningar som redovisas i motion Fö406 i fråga om vikten av att berörda myndigheter noga studerar storstadsområdenas särskilda sårbarhetsproblem. Utskottet delar motionärernas uppfattning att dessa problem kan bli allvarliga i samband med olika typer av kris- och krigssituationer, inte minst med hänsyn till den bristfälliga skyddsrumstillgången till följd av hittillsvarande planering. Storstadsområdenas särskilda sårbarhetsproblem bör enligt utskottets mening studeras dels inom ramen för beredskapsförberedelserna hos länsstyrelser och berörda kommuner, dels genom särskilda studier och analyser på central nivå.

Utskottet anser att motionärens yrkande i den viktiga fråga som tas upp i allt väsentligt får anses vara tillgodosett genom vad som i totalförsvarspropositionen anförts om vikten av åtgärder mot i motionen påvisade problem och genom att regeringen i programplaneanvisningarna detta år givit ÖCB ett uppdrag som nära överensstämmer med motionens yrkande. Detta bör således därmed inte föranleda något uttalande från riksdagens sida.

Vad beträffar yrkandet i motion Fö127(c) har utskottet i sak ingen invändning mot vad som i motionen anförts. Utskottet finner dock att innehållet i propositionen i tillräcklig grad ger uttryck för en medvetenhet om vikten av beredskapsåtgärder inom de olika totalförsvarsfunktionerna mot aktuella sårbarhetsproblem och ser därför inget skäl för något särskilt tillkännagivande från riksdagens sida i enlighet med motionärernas yrkande.

Avslutningsvis i detta avsnitt vill utskottet särskilt understryka vad som i propositionen anförts om betydelsen av att försvarsaspekter beaktas och beredskapshänsyn tas i fredstida planering och samhällsutveckling. Utskottet instämmer helt i vad som försvarsministern uttalar beträffande vikten av att beredskapsbehoven, liksom betydelsen av att dessa verkligen på allvar beaktas, sprids till myndigheter, organisationer, företag m. fl. som deltar i planeringen och utvecklingen av samhällets olika delar och även beaktas i forskningssammanhang.

Administrativ beredskap

Vad som i detta avsnitt i propositionen framförs föranleder inget uttalande från utskottets sida.

Civil ledning och samordning

Funktionen Civil ledning och samordning omfattar övergripande ledning och samordning av de civila delarna av totalförsvaret på central, högre och lägre regional samt lokal nivå. Överstyrelsen för civil beredskap har ansvaret för denna lednings- och samordningsuppgift på central nivå. Civilbefälhavaren har iklätts motsvarande ansvar på den högre regionala nivån. På lägre regional och lokal nivå åvilar det länsstyrelserna resp. kommunerna att svara för lednings- och samordningsuppgifterna.

Utskottet anser i likhet med försvarsministern att en väl fungerande ledning och samordning under kriser och i krig är nödvändig på alla nivåer för att totalförsvaret skall fungera tillfredsställande. Enligt utskottets mening främjar de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen på området som försvarsministern redovisar effektiviteten i den civila lednings- och samordningsfunktionen.

Utskottet har i detta sammanhang skäl att behandla vissa motioner som tar upp frågor rörande lokaliseringen av ÖCB och lokaliseringen av totalförvarsledningen på högre regional nivå.

I motion Fö407(s) framhåller motionären att det i dag framstår som olämpligt att inhysa ÖCB i ett nytt statligt kontorshus på Liljeholmen, som följd av riksdagens beslut år 1985 att överstyrelsen skall vara lokaliserad till Stockholmsregionen och riksdagens senare uttalande att ÖCB skulle ges en väl belägen lokalisering i Stockholms kommun. Motionären hänvisar till länsstyrelsens i Stockholm förslag om lokalisering av ÖCB till Handen och Åberopar, som skäl mot en lokalisering till Liljeholmen, statsmakternas givna direktiv om att byggandet av kontor i centrala lägen skall begränsas till förmån för bostadsbyggande. Motionären yrkar att riksdagen skall uttala att ÖCB:s lokalisering slutligt bör avgöras på grundval av länsstyrelsens framställning och även tillkännage vad som i motionen angetts om byggande av ett nytt kontorshus i Liljeholmen.

Försvarsutskottet finner inte skäl att ändra sitt tidigare – av riksdagen godkända – ställningstagande, att ÖCB för sina uppgifter behöver en väl belägen lokalisering i Stockholms kommun (FöU 1984/85:11 s. 8 och FöU 1985/86:8 s. 30) och finner därför att riksdagen bör avslå yrkandena i motion Fö407.

I ett par motioner – Fö401(m) och Fö402(s) – framförs yrkanden av innebörd att civilbefälhavarkansliet i Södra civilområdet skall omlokaliseras från Malmö till Kristianstad. I motion Fö409(fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med uppgift att lämna förslag till en samlokaliserad totalförvarsledning på högre regional nivå. I alla tre motionerna framförs ett antal skäl och omständigheter som understryker behovet av samlokalisering mellan MB och CB redan i fred.

Utskottet har vid behandlingen av nämnda motioner anledning att hänvisa till sin tidigare behandling av frågan om CB-kansliernas lokalisering, i synnerhet den ingående redogörelse som lämnades i utskottets betänkande FöU 1984/85:9 s. 90–91. Till de skäl som där angavs till stöd för bedömningen att det inte finns anledning att ändra den lokalisering som regeringen har beslutat får enligt utskottets mening nu läggas den omständigheten att pågående ledningsutredning förväntas resultera i förslag om ändring av antalet militär- och civilområden. Utskottet anser att riksdagens behandling av frågor rörande lokalisering av CB-kanslierna lämpligen bör anstå i avvaktan på resultatet av pågående ledningsutredning och de förslag från regeringen som denna kan komma att föranleda. Något behov av en utredning med uppgift att lämna förslag till en samlokaliserad totalförvarsledning på högre regional nivå kan därför inte anses föreligga. Riksdagen bör av det skälet avslå yrkandena i här behandlade motioner.

I motion Fö405(m) uttalas att förutsättningar fortsättningsvis måste

skapas för en effektiv samverkan och samutbildning inom totalförsvarets ram. Motionären hänvisar till att kommunerna under 1986 fullföljt planeringen för övertagandet av ansvaret för och ledningen av den lokala civilförsvarsverksamheten och betonar att statsmakterna har det ekonomiska och moraliska ansvaret för att arbetet i kommunerna följs upp. Hon hemställer mot denna bakgrund att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av kvalitet i vår civila beredskap.

Utskottet anser att det som i totalförvarspropositionen uttalas och föreslås i fråga om att fullfölja och vidareutveckla 1982 års försvarsbeslut har väsentlig betydelse för den civila beredskapen på lokal nivå och sålunda i hög grad får anses tillgodose vad som i sak anförts i motionen. *Utskottet* anser därför inte att riksdagen bör se sig föranledd att göra det slags tillkännagivande som yrkas i motionen.

Civilförsvar och freds räddningstjänst

Försvarsministern anser i likhet med försvarskommittén att den i 1982 års försvarsbeslut fastställda integreringen av civilförsvarsverksamheten och freds räddningstjänsten bör fullföljas och understryker vidare dels att en väl fungerande freds räddningstjänst är en väsentlig grund för att motsvarande verksamhet i krig skall kunna genomföras effektivt, dels vikten av att utvecklingen av freds räddningstjänsten sker under hänsynstagande till krigsuppgifterna. Därtill konstaterar han att kommunernas ansvar för verksamheten successivt håller på att utvidgas.

Utskottet har inget att erinra mot vad som i propositionen anförts i fråga om allmän inriktning av funktionen Civilförsvar samt beträffande freds räddningstjänsten.

När det gäller *inriktningen av befolkningsskyddet* säger sig försvarsministern dela försvarskommitténs syn på inriktningen av befolkningsskyddet i krig. Försvarskommittén framhåller att det i det svenska samhället visserligen finns ett stort antal skyddsrum men också betydande brister bl. a. till följd av en obalanserad fördelning av skyddsrumstillgångarna. Kommittén konstaterar vidare att bristerna i vissa områden är så stora att de med fortsatt byggande enligt nu tillämpade principer inte kan täckas under de närmaste årtiondena. Kommittén finner det oacceptabelt att skyddsbehovet i bristområden inte kan tillgodoses inom överskådlig tid och förordar därför en ändrad inriktning av befolkningsskyddet. Kommitténs förslag, som biträds av försvarsministern, innebär bl. a. att det framtida skyddsrum byggandet i högre grad än hittills inriktas på områden där mer betydande risker finns för civilbefolkningen, att en ökad satsning görs på att komplettera skyddsrum byggandet med andra skyddsåtgärder, att enklare skydd tas fram i syfte att förbättra den totala skyddsnivån mot radiakanfall och mot kemiska hot och att olika metoder prövas för att höja skyddsnivån i hus och anläggningar i samband med ny- och ombyggnad.

Med utgångspunkt i kommitténs förslag anför försvarsministern att regeringen genom beslut i februari 1987 föreskrivit att de resurser som för innevarande budgetår avsatts till skyddsrum byggande och för underhåll av skyddsrum i huvudsak skall användas för insatser inom sådana områden som

i aktuella skyddsplaner betecknas som riskområden. Vidare meddelar försvarsministern sin avsikt att föreslå regeringen att ge bl. a. ÖCB i uppdrag att göra en översyn av de regionala mål- och riskanalyserna och att ge räddningsverket i uppdrag att, med en successiv tillämpning av resultatet av denna översyn, genomföra studier och redovisa en samlad syn på befolkningens behov av skydd med den av försvarskommittén föreslagna inriktningen. I anslutning här till betonar försvarsministern vikten av att underlag tas fram för att säkerställa att i de nya riskområdena skyddsrum kan byggas fullt ut i samband med nyproduktion av byggnader och anläggningar. Han biträder också kommitténs uppfattning att den del av anskaffningsprogrammet för andningsskydd för civilbefolkningen som avser skydd för barn bör påskyndas.

Utskottet vill i detta sammanhang särskilt understryka betydelsen av uppbyggnaden av hemskyddsorganisationen såsom en del av den kommunala beredskapen och en viktig länk mellan allmänheten och kommunerna. Uppbyggnaden av hemskyddsgrupperna, vars medlemmar tjänstgör med civilförsvarsplikt, förstärks under den kommande försvarsbeslutsperioden. *Hemskyddsombuden*, som i stor utsträckning rekryteras och utbildas genom Sveriges civilförsvarsförbunds försorg, är av grundläggande betydelse för hemskyddsorganisationens effektivitet. Det är enligt utskottets mening angeläget att denna verksamhet, som utgjorde en principiellt viktig del av inriktningen i föregående försvarsbeslut, medges ekonomiska möjligheter till en successiv utveckling under den kommande perioden.

I ett antal motioner behandlas frågor rörande befolkningsskyddet.

I motion Fö120 (s) föreslås, med instämmande i vad som i propositionen anförts om behovet av en ordentlig översyn av skyddsrumspolitiken, att en parlamentariskt sammansatt kommitté snarast får i uppdrag att förbereda en ny skyddsrumspolitik. Motionärerna framhåller att förändrade hotbilder, nya boendemönster och allvarliga kvantitativa brister i det nuvarande skyddsrumsbyggandet är skäl nog för en översyn. De tillägger dock att det med tanke på dessa frågors stora psykologiska betydelse är angeläget att den kommande studieverksamheten inte begränsas till de berörda myndigheternas normala studie- och planeringsverksamhet utan att det ges möjlighet till parlamentarisk insyn och styrning av utredningsarbetet. Grundliga studier och en bred parlamentarisk förankring liksom förhoppningsvis en offentlig debatt om utformningen av befolkningsskyddet i framtiden måste därför enligt motionärerna också utgöra en utomordentligt värdefull förberedelse inför nästa försvarsbeslut. I sitt första yrkande hemställer motionärerna att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett parlamentariskt deltagande i utformningen av en ny skyddsrumspolitik.

Utskottet biträder de överväganden och bedömningar som kommer till uttryck i motionen i denna del. Det är av stor vikt att en samlad syn, på grundval av en till hotbilden anpassad realistisk mål- och riskanalys, i fråga om civilbefolkningens behov av skydd i krig utarbetas under former som medger parlamentarisk insyn och medverkan. Utskottet anser i likhet med motionärerna att utformningen av en ny inriktning av befolkningsskyddet har stor psykologisk betydelse när det gäller befolkningens tilltro till vårt totalförsvars möjligheter att leva upp till målet att värna civilbefolkningen

mot verkningarna av krigshandlingar genom att bereda skydd, rädda nödlidande, ombesörja vård och trygga en livsnödvändig försörjning. Det är därför nödvändigt att denna viktiga fråga studeras och bereds på detta sätt. Riksdagen bör alltså som sin mening ge regeringen till känna att en parlamentariskt sammansatt kommitté bör beredas tillfälle att ta del av resultatet av de studier som nu skall genomföras av ÖCB och räddningsverket m. fl. samt avge synpunkter på detta till regeringen inför det därefter följande arbetet med en proposition i ämnet.

I motion Fö133 (fp) betonas vikten av att skyddsrum byggs där behovet är störst och att kommunerna i sin samhällsplanering förhindrar att områden utan skyddsrum i framtiden utsätts för ökade risker genom att man i sådana områden ger tillstånd till uppförande av t. ex. viktiga telekommunikationsanläggningar m. m. som kan antas bli mål för angrepp. Motionärerna understryker att det är risken, inte ortens storlek, som bör avgöra behovet av skyddsrum. I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär att översynen av nuvarande riskområden sker på ett sådant sätt att man snabbt kan få fram besked för de delar av kommuner där mer omfattande bostadsbebyggelse väntas de närmaste åren.

Utskottet noterar att regeringen, i avvaktan på att riksdagen tar ställning till totalförsvarspropositionen, föreskrivit att den nya inriktningen av skyddsrummbygget skall tillämpas omgående för att undvika att resurser tas i anspråk för sådant skyddsrummbygget som kan komma att visa sig mindre angeläget. Vidare hänvisar utskottet till att räddningsverket, genom den föreskrivna successiva tillämpningen av översynen av riskområdena, får möjlighet att redan under det förestående utredningsskedet utnyttja mål- och riskanalyserna som instrument för styrningen av skyddsrummbygget till de mest utsatta områdena. Inte minst genom dessa förhållanden torde förutsättningar finnas för att resursprioriteringen präglas av en hög grad av ändamålsenlighet. Syftet med motionärernas förslag i detta hänseende torde därigenom vara tillgodosett. Utskottet anser inte att riksdagen bör rikta en begäran till regeringen enligt motionsförslaget.

I motion Fö121 (s) behandlas frågan om kostnadsansvaret för befolkningskyddet. I motionen konstateras att kostnadsansvaret för skyddsrummbygget i dag åvilar staten och uttalas att detta förhållande inte bör ändras till följd av den ändrade inriktningen av befolkningsskyddet. I fall av ändring av kostnadsansvaret måste enligt motionären reglerna utformas så att de boende i flerbostadshus inte drabbas av kostnader för det skydd som de kringboende i småhus skall komma i åtnjutande av.

Bostadsutskottet har i sitt yttrande över totalförsvarspropositionen i denna del behandlat denna motion. Utskottet finner inga skäl att anta annat än att de ändringar i fråga om kostnadsansvaret för skyddsrummbygget som kan komma att föreslås i anslutning till att kommande utredningar redovisas utgår ifrån principen att alla som utnyttjar skyddsrummen får bidra till kostnaderna för dem. Utskottet finner emellertid inte att det nu finns anledning för riksdagen att göra något uttalande om det framtida kostnadsansvaret. Resultatet av igångsatta utredningar och regeringens bedömningar härav borde först avvaktas. Försvarsutskottet delar bostadsutskottets bedömning och avstyrker bifall till motionen.

När det sedan gäller *inriktningen av räddningstjänsten* säger sig försvarsministern dela försvarskommitténs syn och förordar att denna läggs till grund för verksamhetens inriktning.

Försvarsministern noterar också att flera av de förslag som läggs fram av försvarskommittén har nära anknytning till räddningstjänsten i fred och betonar att en fortsatt integration kan leda till en effektivare verksamhet både i fred och i krig. Detta bör enligt statsrådet förutom den direkta ledningen av verksamheten gälla övningsverksamheten, som i framtiden genomförs i kommunerna, och materielhanteringen.

Ett antal motioner som väckts under den allmänna motionstiden – Fö506 (vpk), Fö510 (fp), Fö516 (c) och Fö517 (c) – tar upp olika frågor som rör freds räddningstjänsten. Utskottet har funnit att dessa motioner behandlar frågor som inte nödvändigtvis behöver beaktas i anslutning till riksdagens femåriga försvarsbeslut och har därför funnit det lämpligt att uppskjuta behandlingen av dem till ett senare tillfälle.

I partimotionen Fö128 (m) yrkas (yrk. 18) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om civilförsvarets räddningsenheter och dessas övningsverksamhet. Motionärerna delar den uppfattning som ges till uttryck i propositionen beträffande vikten av att man stärker förmågan att leda räddningstjänst under svåra förhållanden. Samtidigt vill motionärerna understryka att de viktigaste räddningsenheterna bör vara så väl samtrimmade och övade att de är direkt användbara efter en mobilisering. Sådana enheter bör enligt deras mening övas oftare än vad som nu är fallet.

Utskottet kan inte finna annat än att innehållet i propositionen väl tillgodoser vad som anförts i motionen i dessa avseenden. Möjligheterna att göra omDispositioneringar av räddningsenheternas övningstid torde visserligen i praktiken vara små, men i propositionen anges att inriktningen skall vara att förmågan att leda räddningstjänsten under svåra förhållanden skall stärkas och att detta bl. a. skall kunna ske genom en ökad övningsverksamhet för räddningsorganisationerna t. ex. i form av utökade enhetsövningar. Utskottet anser därmed att det inte finns skäl för ett särskilt tillkännagivande i denna fråga och avstyrker sålunda bifall till motion Fö128 i denna del.

I motion Fö133 (fp) hemställs i ett yrkande att riksdagen hos regeringen begär förslag om att uttagningen av civilförsvarspliktiga till utbildning skall överföras från länsstyrelserna till kommunerna. Enligt motionen visar uppgifter den senaste tiden att länsstyrelsernas inkallelse av civilförsvarspliktiga inte fungerar väl. Motionärerna anser att om uttagningssuppgiften förs över till kommunerna så kommer den att ligga närmare människorna, varigenom personkännedomen ökar.

Utskottet konstaterar att motionen här tar upp ett allvarligt problem. Utskottet har inhämtat från räddningsverket att det finns flera bidragande orsaker till den aktuella situationen, däribland övergångsproblem vid införandet av den nya krigsorganisationen (Org 80 K) som enligt planerna skall vara personalmässigt uppbyggd den 1 juli 1988, bristfälligt datorstöd och en alltför generös anståndsgivning. En försening av uttagningen av verkskydd har inneburit att mycket få personer anmälts till utbildningen för verkskyddspersonal. Vissa åtgärder har emellertid redan vidtagits för att öka

uttagningarna och räddningsverkets arbete med att i samverkan med länsstyrelserna förbättra uttagningsrutinerna fortsätter. I avvaktan härpå och innan nya organisatoriska förändringar tas upp till diskussion, eventuellt i enlighet med motionärernas intentioner, bör dock de reformer som nyligen genomförts inom området få tillfälle att verka. Utskottet har i detta sammanhang anledning att understryka det angelägna i att befattningsanalyser, såsom föreskrevs i 1982 års försvarsbeslut, snarast genomförs.

Utskottet finner med hänvisning till vad som här anförts att riksdagen inte nu bör rikta det slags begäran till regeringen som yrkas i motionen och avstyrker således bifall.

Utskottet har funnit det lämpligt att i detta sammanhang även behandla motion Fö515 (m) i vilken yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det behövs effektiva åtgärder, exempelvis utnyttjande av TV-programmet Anslagstavlan, för att göra innebörden av signalen "viktigt meddelande" allmänt känd. Motionären har kunnat konstatera att ett fåtal människor känner till signalen och dess innebörd och understryker att det är av största vikt att informationen om den på hösten 1986 introducerade signalen blir känd av allmänheten. En kontinuerlig information om denna larmsignal i programpunkten Anslagstavlan skulle enligt motionären vara ändamålsenlig i detta syfte.

Utskottet konstaterar att uppgiften att informera om signalen "viktigt meddelande" och dess innebörd faller på räddningsverket. Vidare kan noteras att totalförsvarspropositionen understryker informationens betydelse och anvisar ytterligare medel till produktionsområdet Extern information för ökade informationsinsatser, vilket också torde kunna innefatta det konkreta förslag som motionären framför. Utskottet delar motionärens uppfattning om betydelsen av en effektiv information i detta sammanhang men anser, med hänvisning till vad som här anförts, inte att riksdagen har anledning att göra något tillkännagivande i denna sak. Motionen bör därför avslås.

Utskottet har i övrigt inget att erinra mot eller anföra till vad som i propositionen uttalas om civilförsvaret och freds räddningstjänsten.

Psykologiskt försvar

Funktionen Psykologiskt försvar fick sin huvudinriktning fastlagd genom 1982 års försvarsbeslut. Vid krigsfara och i krig skall vår försvarsvilja och motståndskraft mot främmande propaganda säkerställas av det psykologiska försvaret. Detta skall främst ske genom att man med snabb, saklig och effektiv information sprider kännedom om händelseutvecklingen och om våra försvarsåtgärder.

Utskottet delar försvarsministerns uppfattning att ökade resurser bör tilldelas det psykologiska försvaret. Till anslagsfrågan återkommer utskottet i det följande.

Ett yrkande i partimotion Fö128 (m) gäller det psykologiska försvaret och syftar till att riksdagen skall göra ett särskilt uttalande som närmare behandlar hur funktionens ökade resurser skall användas m. m. "Utbildning och övning av krigsorganisationen och av informationspersonal hos andra

myndigheter är en särskilt angelägen uppgift" är ett av flera uttalanden av styrelsen för psykologiskt försvar som motionärerna återger.

Liksom motionärerna fäster utskottet stor vikt vid det psykologiska försvaret med den därtill anknuten fredstida informationen om säkerhetspolitiken och totalförsvaret. Försvarskommittén har funnit brister i informationsberedskapen inom den civila delen av totalförsvaret. Enligt kommittén bör formerna för information och informationssamordning i olika krislägen belysas "så att informationsfunktionerna snabbt kan förstärkas även i lägen när mobilisering eller krigsorganisering inte har anbefallts". Kommittén framhåller vikten av att studierna fullföljs beträffande vissa problemområden. "Speciellt bör, med tanke bl. a. på kommunernas ökade roll i totalförsvaret, utnyttjande av närradios tekniska resurser som ett komplement till övriga rundradioresurser för lokal information och alarmering ytterligare studeras i samverkan med statens räddningsverk och Sveriges Radio."

Med understrykande av det psykologiska försvarets, informationens och informationsberedskapens avgörande betydelse för totalförsvaret anser utskottet att det nu inte är påkallat med ett särskilt uttalande av riksdagen i enlighet med yrkande 22 i motion Fö128 (m). De riktlinjer som försvarsministern har angett bör godkännas.

Telekommunikationer

Som försvarsministern uttalar har telekommunikationernas funktionssäkerhet grundläggande betydelse för totalförsvaret under kriser och i krig. Riksdagen bör godkänna vad han har angett om funktionens fortsatta utveckling.

Funktionerna *Psykologiskt försvar* och *Telekommunikationer* berörs båda av några motioner som utskottet nu övergår till att behandla.

Partimotion Fö127 (c) tar i två yrkanden upp frågor som gäller alarmering av befolkningen. Yrkande 13 rör närradios funktion under krig och krigsfara. Motionärerna redovisar fyra alternativ i frågan och betecknar som särskilt intressant det alternativ som innebär att kommunerna övertar sändarna, varvid viss sändningsverksamhet av föreningar dock kan fortsätta. Yrkande 15 syftar till ett uttalande av riksdagen att man snarast bör undersöka möjligheten att bygga in larmsystem i den fortsatta utbyggnaden av televerkets AXE-system. "De propåer som förekommit om möjligheterna att använda närradion för alarmeringsfunktionen anser vi som helt orealistiska."

Televerkets telefonväxlar med det nya AXE-systemet medger i dagsläget inte alarmering med telefonsignaler. Enligt uppgift är en komplettering i efterhand av AXE-systemet med en alarmeringsfunktion förenad med betydande kostnader. Ca 1000 milj. kr. har nämnts för en rikstäckande komplettering. Mot denna bakgrund kan *utskottet* inte biträda yrkande 15 i motion Fö127(c).

Alarmeringsfrågan måste emellertid lösas. Detta är särskilt betydelsefullt för den del av befolkningen som inte nås av signaler genom utomhusalarmering. En möjlighet är att utnyttja närradiosändningar eller andra radiosänd-

ningar för meddelanden. Tekniskt kan enligt uppgift åstadkommas att varje radioapparat som har elförsörjning slås på från sändaren för mottagning av meddelanden — s. k. RDS-funktion. Efter beslut härom kan en sådan funktion byggas in i alla nya radioapparater före försäljningen.

Redan införandet av signalen "viktigt meddelande" genom utomhusalarmering förutsätter att radion skall kunna användas för meddelanden både i fred och i krig. Ansvarsförhållandena härvidlag i fråga om närradion behandlas i motion Fö149 (m). Motionären uttalar bl. a. följande:

Till närradions fördelar vid alarmering hör dess begränsade räckvidd och därmed möjligheten att avgränsa alarmeringen.

Vidare skulle det nya hemskyddet i det kommunaliserade civilförsvaret med närradions hjälp snabbt nå ut med information.

För närvarande finns ingen som helst planläggning vad gäller närradion som resurs inom totalförsvaret. Frågan har utretts och skall enligt förslaget tydligen fortsätta att utredas.

Det innebär att närradion innebär en säkerhetsrisk om vårt land skulle utsättas för ett angrepp. Redan i ett inledningsskede skulle angriparens diversionsförband och infiltratorer kunna ta hand om närradiosändarna och använda sig av dess sändningsfrekvenser för bl. a. desinformation till befolkningen.

Utskottet delar uppfattningen att frågorna om alarmeringen av befolkningen med hjälp av radio och om närradiosändarnas användning och skydd har stor betydelse. I totalförvarspropositionen (bil. 7 s. 68) uttalar utbildningsministern att frågan om hur närradions tekniska resurser skall utnyttjas vid krig och krigsfara enligt hans mening bör övervägas ytterligare. Han avser att senare återkomma till regeringen i den frågan. Yrkande 13 i motion Fö127 (c) och yrkandet i Fö149 (m) syftar till att påskynda ett ställningstagande. *Kulturutskottet* har i sitt yttrande stannat för att nämnda yrkanden inte bör bifallas av riksdagen. Utskottet understryker dock att det är angeläget att utredningsarbetet bedrivs skyndsamt. *Försvarsutskottet* anser att regeringen bör handlägga frågorna om viktiga meddelanden till befolkningen genom radio samt om närradions användning och skydd på sådant sätt att ställning kan tas tidigt under försvarsbeslutsperioden. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I motion Fö127 (c) finns ett yrkande om hur de radiofrekvenser för sändningar på lång- och mellanvåg som genom internationella överenskomelser har tilldelats Sverige skall kunna utnyttjas för totalförsvarets behov. *Kulturutskottet* lämnar i sitt yttrande en ingående redovisning med anledning av motionen. Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning (KrU 1985/86:21 s. 50) att frågan om utnyttjande av AM-frekvenserna bör prövas ytterligare. *Försvarsutskottet* anser att motionärerna tar upp en betydelsefull fråga. Liksom kulturutskottet anser utskottet att den bör prövas ytterligare. Motionsyrkandet bör inte bifallas.

Övrig varuförsörjning

I propositionen konstateras att målen för försörjningsberedskapen på teko- och läderskoområdena till följd av fattade riksdagsbeslut kommit att sättas högre än för nästan alla andra områden. Försvarsministern konstaterar

vidare att den ändrade bedömningen av krisers och krigs varaktighet och karaktär även i fråga om beredskapen på beklädnadsområdet innebär en inte oväsentlig förändring jämfört med hittills gällande planeringsförutsättningar. Följden av de nya planeringsförutsättningarna blir att behovet av att upprätthålla produktionskapacitet på detta område minskar. I konsekvens med de nya planeringsantagandena samt med vad som i propositionen anförts om statens ansvar för fredskrislagring anges vidare såsom inriktning att fredskrislagren i fråga om kemiska produkter m. m. samt metaller och verkstadsprodukter m. m. bör utförsäljas.

Utskottet noterar att vad som i denna fråga anförs i propositionen utgör en konsekvens av de nya planeringsantaganden beträffande krisers och krigs längd och karaktär – särskilt bedömningen av utrikeshandeln under ett s. k. förkrigsskede – som försvarskommittén föreslagit och försvarsministern biträtt. Utskottet vill återigen understryka vikten av att totalförsvarsplaneringen utgår från gemensamma operativa grunder och av att samma planeringsförutsättning gäller för alla delar av totalförsvaret så att en balanserad uthållighet kan uppnås och en rationell och realistisk planering bedrivs.

Utskottet vill i detta sammanhang påminna om vad som i dessa frågor anfördes under punkt 4, avsnittet om gemensamma utgångspunkter för planeringen, såsom utskottets skäl för att avstyrka bifall till yrkande 2 i partimotion Fö128(m). Av samma skäl avstyrker utskottet i detta sammanhang bifall till motion Fö117(m) som i likhet med ovan nämnda partimotion förordar att en särskild utredning tillsätts med uppgift att pröva grunderna för försörjningsberedskapen.

I motion Fö404(c) yrkas att riksdagen skall göra ett visst tillkännagivande angående resurser till det ekonomiska försvaret. Motionären säger sig inte kunna godta de prutningar på civilt och ekonomiskt försvar som blir följderna av försvarsöverenskommelsen och regeringens totalförsvarsproposition, främst med tanke på de konsekvenser detta bedöms få såväl för många sjuhäradsbor som för vår beredskap när det gäller lakansväv, sjukvårdsartiklar, industriväv m. m.

Utskottet anser, med instämmande i vad som anförs i propositionen och i likhet med vad som inför utskottet anförts av överstyrelsen för civil beredskap, att det är värdefullt och angeläget att hela totalförsvaret omfattas av ensartade, gemensamma planeringsförutsättningar samt att det inte finns några skäl för att ha särskilda planeringsförutsättningar för ett visst område, t. ex. teko. Utskottet noterar dock vad som anförs i propositionen om att kapacitetsbevarande åtgärder kan komma att aktualiseras rörande tillgången på främst grundtextila varor. Vidare förutses i propositionen att det hittillsvarande skyddet mot lågprisimport som stöd för samhällets försörjningsberedskap måste behållas för ett begränsat antal varor. Med hänvisning till dessa förhållanden anser utskottet att riksdagen inte bör bifalla motion Fö404(c).

Ett antal motioner tar upp frågor rörande försörjningsberedskapen på tekoområdet. Dessa har behandlats i det yttrande som utskottet inhämtat från näringsutskottet.

I vissa motionsyrkanden berörs vad som i propositionen anförs beträffande

mål för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet i anslutning till de angivna planeringsförutsättningarna. Sålunda yrkas (yrk. 2) i motion Fö117(m) att riksdagen beslutar att försörjningsberedskapen på tekoområdet, i avvaktan på den utredning om grunderna för försörjningsberedskapen som begärs i ett första yrkande, skall grundas på ett bibehållande av i dag existerande produktion och kapacitet. I partimotion Fö127(c) yrkas att riksdagen skall göra ett tillkännagivande om att det försörjningsmål som beslutades 1982 för tekoområdet bör kvarstå. Motionärerna anför bl. a. att det vore oklokt att i rådande allmänna läge för tekoindustrin i Sverige i praktiken ta bort beredskapsaspekten. I motion Fö118(c) anför motionärerna i vad avser dessa frågor (yrkandena 1 och 3) att riksdagen bör besluta att de mål som i dag gäller för beredskapen inom teko skall behållas samt att resurstilldelning till ÖCB för tryggande av försörjningsberedskapen inom tekoområdet behålls på nuvarande nivå. I motionen betonas inte bara beredskapsskäl utan också vikten av industri- och regionalpolitiska hänsynstaganden.

Näringsutskottet erinrar i sitt yttrande över dessa motionsyrkanden om de enhetliga antaganden om varaktigheten och karaktären på kriser och krig som ligger till grund för propositionens förslag och konstaterar att dessa bedömningar skiljer sig från de planeringsförutsättningar som för närvarande gäller för beredskapen på beklädnadsområdet. Vidare noteras att regeringen i propositionen föreslår att de fastställda planeringsförutsättningarna och riktmärkena för försörjningsberedskapen skall upphävas som av riksdagen beslutad inriktning.

Näringsutskottet framhåller att riktlinjer för den försörjningsstandard som i en krissituation skall upprätthållas på beklädnadsområdet självfallet bör utformas med hänsyn endast till de behov som kan konstateras och sålunda inte fastställas på grundval av t. ex. industripolitiska eller sysselsättningspolitiska bedömningar. Utskottet säger sig inte ha något att erinra mot regeringens förslag om att de av riksdagen uttalade planeringsförutsättningarna och produktionskapacitetsmålen för beklädnadsområdet upphävs och avstyrker bifall till motionerna i här berörda delar.

Försvarsutskottet instämmer i vad näringsutskottet anför och finner att här behandlade motionsyrkanden bör avslås.

I några motionsyrkanden berörs frågor om den inhemska produktionen av grundtextila varor. I motion Fö117(m) framhålls att det mot bakgrund av de svenska klimatförhållandena måste vara felaktigt att fransäga sig möjligheten att upprätthålla en begränsad produktionskapacitet och ett kunnande i fråga om tillverkning av grundtextila varor. Motionärerna yrkar (yrkande 3) ett tillkännagivande med detta innehåll. I motion Fö118(c) anføres en liknande synpunkt, dock utan att framställas som ett yrkande. I motion Fö158(s), slutligen, begärs (yrk. 2) ett tillkännagivande om behovet av insatser för att säkra försörjningen av skor och bomullsväv. Motionärerna framhåller bl. a. att ÖCB:s åtgärder för att vidmakthålla produktionskapacitet inom beklädnadsområdet i första hand bör inriktas mot tillverkningen av grundtextila varor och skor.

Näringsutskottet säger sig förutsätta att regeringen i samarbete med ÖCB vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att vidmakthålla erforderlig

produktionskapacitet inom beklädnadsområdet. Utskottet noterar regeringens bedömning att insatserna torde avse främst kapaciteten för produktion av grundtextila varor och finner därför från sin synpunkt inte skäl till något riksdagsinitiativ med anledning av de behandlade motionsyrkandena, varför bifall till dessa avstyrks. *Försvarsutskottet* biträder näringsutskottets bedömning.

I några motionsyrkanden berörs vad som anförs i propositionen i fråga om buffertlagring av uniformstyger. Försvarsministern anser att beredskapseffekten av buffertlagersystemet är liten i förhållande till de kostnader som systemet innebär och föreslår därför att vissa statliga myndigheters skyldighet att upphandla uniformstyger hos ÖCB upphävs samt att inkomsterna från utförsäljning av ÖCB:s lager används för andra beredskapsåtgärder inom Övrig varuförsörjning.

I motion Fö117(m) yrkas (yrk. 4 och 5) dels att riksdagen beslutar att skyldigheten att upphandla uniformstyger m. m. hos ÖCB skall kvarstå, dels ett tillkännagivande angående utarbetande av effektiva rutiner för samråd mellan de upphandlande myndigheterna, ÖCB och textilindustrin. Motionärerna hänvisar till vad som framförts från de berörda textilföretagens sida beträffande behovet och intresset av att det nuvarande upphandlingssystemet består och utvecklas och framhåller i anslutning till dessa synpunkter att det bör utredas hur de upphandlande myndigheterna, textilindustrin och ÖCB kan samarbeta för att förbättra det nuvarande systemet och få det att fungera smidigare.

I motion Fö 118 (c) yrkas (yrk. 2) att riksdagen beslutar att myndigheternas skyldighet att upphandla inhemskt producerad väv skall kvarstå. Motionärerna, som dock i sammanhanget inte anför någon erinran mot att ÖCB:s lager säljs ut, hänvisar som grund för yrkandet till att det från såväl industri som fack har framförts bestämda krav på att skyldigheten att köpa väv genom ÖCB finns kvar. Frågan om buffertlagersystemet berörs även i motion Fö158 (s), dock utan yrkande.

Näringsutskottet anför i sitt yttrande över dessa motionsyrkanden att syftet med den svenska tekopolitiken måste vara att åstadkomma att tekoindustrin kan konkurrera utan hjälp av subventioner och restriktioner. Utskottet anser sig därför inte ha något att invända mot regeringens förslag och avstyrker för sin del bifall till de berörda yrkandena.

Försvarsutskottet vill härutöver även hänvisa till vad som inför utskottet redovisats av ÖCB i denna fråga. Överstyrelsen framhåller att buffertlagersystemet har visat sig fungera dåligt i praktiken. Syftet var från början att få fram enhetliga vävtyper för flertalet myndigheter, något som inte visat sig möjligt. Enligt ÖCB är systemet också administrativt tungrovt och binder kapital under lång tid till avsevärda räntekostnader. ÖCB anser att detta kapital kan utnyttjas bättre genom att lösgöras för offensiva satsningar genom t. ex. beredskapslån. Överstyrelsen säger sig utgå ifrån att statliga myndigheter inte slutar upphandla svensk väv om buffertlagersystemet upphör och tillägger att det är viktigt att producenterna själva genom aktiva insatser förbättrar kontakten med upphandlarna och initierar samarbete i produktutveckling m. m. ÖCB säger sig från försörjningsberedskapssynpunkt inte ha något att erinra mot ett eventuellt krav på att statliga

myndigheter skall upphandla väv i Sverige men framhåller samtidigt att detta kan leda till problem av handelspolitisk art.

Utskottet hänvisar till de synpunkter och bedömningar från näringsutskottet i denna fråga som här återgivits och finner att här behandlade motionsyrkanden angående buffertlagerssystemet bör avslås.

Frågan om försörjningsberedskapsstöd, som inte berörs i totalförsvarspropositionen, tas upp till behandling i ett par motioner, Fö117 (m) och Fö158 (s). I motion Fö117 yrkas (yrk. 6) att försörjningsberedskapsstödet vid offentlig handel skall kunna utgå vid en prisskillnad på upp till 30 % mellan svensk och utländsk offert. Enligt motionärerna föreligger en betydande risk för att utländska företag under en övergångstid är beredda att göra stora priseftergifter i avsikt att erövra marknaden för väv till myndigheternas uniformer och yrkeskläder. I motion Fö158 (s) säger sig motionärerna tolka det faktum att försörjningsberedskapsstödet inte berörs i propositionen som att detta kommer att upphöra. Med anledning härav yrkar de (yrk. 1) ett tillkännagivande från riksdagens sida av innebörd att detta stöd främst kommit förnödenheter för sjukvården till godo och att ÖCB även i fortsättningen bör upprätthålla det för att trygga sjukvårdens behov.

Näringsutskottet säger sig ha erfarit från försvarsdepartementet att det för närvarande inte finns någon avsikt från regeringens sida att dra in denna stödform. Utskottet finner vidare inte skäl att från utskottets synpunkt förorda en utökad stödmöjlighet i enlighet med yrkandet i motion Fö117. Utskottet föreslår därför att bifall till dessa motionsyrkanden avstyrks.

Försvarsutskottet noterar härutöver att ÖCB inför utskottet anfört att den nuvarande 20-procentsgränsen ger en tillräcklig handlingsfrihet för effektivitet i handläggningen. Överstyrelsen har även anfört att försörjningsberedskapssystemet med nuvarande inriktning dock inte rymmer inom den ekonomiska ram som föreslås i totalförsvarspropositionen. Utskottet konstaterar därmed att riksdagen i detta läge inte bör uttala en mening i frågan förrän klarhet vunnits beträffande regeringens avsikter. Utskottet noterar i sammanhanget att det till näringsutskottets yttrande fogats en avvikande mening (m, fp) enligt vilken nämnda utskott borde förorda att den behandlade stödformen dras in snarast möjligt. Försvarsutskottet finner, med hänvisning till de olika skäl och omständigheter som här återgivits och även till att regeringen i denna fråga inte hemställt om en meningsyttring från riksdagens sida, att här behandlade motionsyrkanden bör avslås.

I partimotionen Fö136 (vpk) behandlas i två andrahandsyrkanden (yrk. 3 j och 3 k) frågor rörande beredskapslager av metaller. I motionen erinras om att partiet sedan lång tid tillbaka förordat att fyndigheter av legeringsmetaller som för närvarande av kommersiella skäl inte bryts skall utvinnas med stöd av beredskapsmedel. Motionärerna begär att riksdagen hos regeringen skall hemställa om förslag till inhemsk utvinning och förädling av legeringsmetaller som ersättning för den nuvarande importen av dessa metaller. I avvaktan på att sådan brytning kommer till stånd yrkas avslag på det i propositionen framförda förslaget om att fredskrislagren av metaller skall säljas ut.

Försvarsutskottet delar i likhet med näringsutskottet regeringens uppfattning att statens kostnadsansvar när det gäller de s. k. fredskrislagren bör vara begränsat till verksamheter och situationer där det å ena sidan är ett

säkerhetspolitiskt samhällsintresse att verksamheten kan fullföljas under fredstida störningar och å andra sidan det verksamhetsansvariga organet saknar reella möjligheter att skydda sig. I övriga fall bör beredskapsåtgärder som är inriktade på fredstida störningar genomföras och bekostas av det organ som har ansvaret för den fredstida verksamheten. Utskottet delar sålunda i likhet med näringsutskottet regeringens bedömning att det bör ankomma på företagen att genom sin kommersiella lagring svara för den beredskap som krävs för att de skall kunna möta fredstida störningar av varutillförseln. Utskottet vill dock särskilt understryka vad som framförs i propositionen om att fredskrislagret av legeringsmetaller, inom ramen för en successiv avveckling av de statliga fredskrislagren under försvarsbeslutsperioden och med hänsyn till det aktuella läget i fråga om handelssanktioner mot Sydafrika, skall utförsäljas först under periodens senare del. Slutligen noterar utskottet att näringsutskottet anför att inhemska fyndigheter av legeringsmetaller bör brytas endast om utvinningen bedöms bli ekonomiskt lönsam.

Med hänvisning till vad som anförts anser utskottet att här behandlade yrkanden i motion Fö136 (vpk) bör avslås.

Ekonomisk ram och priskompensationssystem 1987/88–1991/92

I totalförsvarspropositionen föreslås att en planeringsram för den civila delen av totalförsvaret inrättas och att den för den kommande försvarsbeslutsperioden skall uppgå till 7823 milj. kr. i prisläge 1986/87 (civilt försvar prisläge februari 1986). I propositionen biträder försvarsministern försvarskommitténs förslag till fördelning mellan de olika delarna av det civila totalförsvaret liksom kommitténs förslag att härutöver avdela 500 milj. kr. för att förbättra beredskapen på hälso- och sjukvårdsområdet och att televerket bör finansiera krigsskyddsåtgärder på telekommunikationsområdet motsvarande ett belopp av 350 milj. kr.

Det som i propositionen anförts om konstruktion av den ekonomiska ramen samt om priskompensationssystem bygger på förslag som lämnats av ÖCB och som i huvudsak biträtts av försvarskommittén. Förslaget till ramkonstruktion innebär i stort att statsmakterna i femåriga försvarsbeslut tar ställning till en femårig planeringsram för utgifter som skall betalas över särskilda beredskapsanslag. Försvarsministern biträder ÖCB:s förslag, dock med tillägget att de för närvarande svårbedömda driftskostnaderna för den statliga oljelagringen tills vidare inte bör ingå i ramen.

Utskottet ser mycket positivt på förslaget i propositionen om att införa en sammanhållen ekonomisk planeringsram för den civila delen av totalförsvaret och biträder även regeringens förslag i fråga om finansieringsprinciper och priskompensationssystem. Regeringens förslag beträffande ram och ramkonstruktion är enligt utskottets mening ägnat att främja en rationell och flexibel planering varigenom möjligheterna ökar att under en försvarsbeslutsperiod successivt bedöma hur ett fattat försvarsbeslut bäst skall kunna praktiskt förverkligas. Inom planeringsramen kan medelsförbrukningen förskjutas såväl mellan olika budgetår som mellan olika områden. Genom tillkomsten av överstyrelsen för civil beredskap har skapats ett instrument för

att förverkliga detta. ÖCB har uppgiften att årligen lämna regeringen förslag till ramfördelning och därvid eftersträva en fördelning som på kort och längre sikt medför bästa möjliga balans mellan och uthållighet vid de olika civila totalförsvarsfunktionerna. Härtill kommer möjligheterna att — utöver planeringsramen — utnyttja medel som, enligt vad som framgår av totalförsvarspropositionen, frigörs genom försäljning av vissa lager.

Utskottet anser att regeringen årligen bör redovisa för riksdagen hur planeringsramen och avsedda medel utanför denna har utnyttjats. Med hänsyn till de angelägna behov som föreligger inom det civila försvaret bör enligt utskottets mening eftersträvas att ingen del av den prisomräknade planeringsramen eller av därutöver avsedda resurser kvarstår outnyttjad vid femårsperiodens slut.

I anslutning till vad som här anförts om regeringens förslag till ekonomisk ram och konstruktion av denna vill utskottet ta upp två motionsyrkanden som rör skyddsrummbygget.

I motion Fö120 (s), yrkande 2, behandlas frågan om resurser till skyddsrummbygget. Motionärerna ifrågasätter om det för närvarande finns underlag att långsiktigt ange de exakta besparingar som den nyinriktning av skyddsrummbygget som anges i propositionen kan ge upphov till och understryker att det självfallet måste undvikas att allvarliga brister uppstår i slutet av försvarsbeslutsperioden och att nya bristområden tillskapas. Motionärerna säger sig därför utgå ifrån att den närmare fördelningen inom den föreslagna ramen för civilt totalförsvar kommer att göras så att de nya riktlinjerna för skyddsrummbygget kan förverkligas. De hemställer om ett uttalande av riksdagen med denna innebörd.

I den moderata partimotionen Fö128 anför, med instämmande i propositionens förslag i denna del, bl. a. att en ny prövning bör ske av medelstillelningen för skyddsrummbygget och andra skyddsåtgärder sedan den i propositionen aviserade översynen av de regionala mål- och riskanalyserna genomförts. Motionärerna anser att riksdagen bör göra ett tillkännagivande härom.

Utskottet anser emellertid inte att det finns anledning till något riksdagsuttalande med anledning av nämnda motionsyrkanden, eftersom kärnan i det önskemål som framförs får anses väl tillgodosedd av vad som uttalas i propositionen beträffande dels den sammanhållna ramen och dess tillämpning under perioden, dels behovet av mål- och riskanalyser samt studier av befolkningens totala skyddsbehov. Utskottet utgår ifrån, med hänvisning till vad som tidigare framhölls beträffande möjligheterna till flexibel medelsanvändning, att medelstillelningen till skyddsrummbygget inom ramen för det civila försvaret kommer att kunna påverkas av den prövning som sker sedan resultaten av nämnda utredningar har redovisats. Utskottet anser på denna grund att här aktuella motionsyrkanden bör avslås, men vill i detta sammanhang ånyo understryka värdet av en samlad ekonomisk ram för en rationell och flexibel planering.

I några motionsyrkanden framförs inrådan mot medelstillelningen till och fördelningen inom de civila delarna av totalförsvaret.

I motion Fö161 (s) yrkas att riksdagen uttalar sig för att det civila försvaret för perioden 1987–1992 bör få disponera 600 milj. kr. utöver regeringens

förslag och att minskningen av bemyndigandebehovet under perioden begränsas till 750 milj. kr. Enligt motionärernas mening är tillgången till kvalitativt tillfredsställande skyddsrum en viktig faktor för befolkningens tilltro till försvaret. De anser därför att den föreslagna minskningen av det civila försvarets resurser bör begränsas till totalt 650 milj. kr. Skyddsrumsbbygandet i riskområden bör enligt motionen disponera 500 milj. kr. utöver regeringens förslag medan 100 milj. kr. utöver regeringens förslag bör anslås till förnyelse av civilförsvaret. Dessa ytterligare medel till det civila försvaret bör enligt motionärerna erhållas med hjälp av den överfinansiering som de anser följa av den i propositionen tillämpade budgettekniken eller tas ur reserven på 1 500 milj. kr. för det militära försvaret.

Utskottet hänvisar till att det tidigare utan erinran biträtt vad som i propositionen föreslås beträffande inriktningen av befolkningsskyddet och avstyrker bifall till motionen. Utskottet anser, med hänvisning till de skäl som anförts, att den ändrade inriktning som föreslås är väl motiverad och finner att denna ändring möjliggör en minskning av medlen till skyddsrumsbbygandet enligt regeringens förslag.

Även i partimotionen Fö127 (c) berörs medelstillelningen till skyddsrumsbbygandet. Motionärerna anser att propositionens förslag medför en risk för att skyddsrum inte kan byggas i takt med nyproduktion i riskområdena, vilket skulle kunna medföra att brister byggs in i de områden där riskerna för befolkningen är störst. Dessutom, anser motionärerna, kan inte befintliga allvarliga brister i riskområdena täckas. De förordar därför en begränsning i den föreslagna minskningen av medlen till skyddsrumsbbygandet till 650 milj. kr., jämfört med den minskning om 750 milj. kr. som föreslås i propositionen.

Utskottet hänvisar till tidigare redovisade ställningstaganden och avstyrker bifall till motionsyrkandet i denna del. Utskottet vill dock i detta sammanhang påminna om vad som i propositionen anförts beträffande vikten av att underlag tas fram för att säkerställa att i de nya riskområdena skyddsrum kan byggas fullt ut i samband med nyproduktion av byggnader och anläggningar.

I partimotion Fö127 (c) framförs även beträffande andra delar av det civila försvaret gentemot totalförsvarspropositionen avvikande förslag till medelstillelning för perioden. I motionen redovisas förhållandet mellan propositionens resp. motionens resursfördelning i följande tabell, hämtad ur försvarskommitténs betänkande SOU 1987:9.

	1986/87 ²	1987-92 ² (prol.)	s+fp ^{1 3}	c ³
Civildförsvaret	1 126	5 630		
– Skyddsrum			– 750	– 650
– Övrigt			+ 145	+ 195
Hälso- och sjukvård	119,2	596	+ 500	+ 500
Telekommunikationer	12	60	– 60	
Förutvarande ekonomiskt försvar	512	2 560	– 600	– 390
Fredskriser			– 500	– 420
Psykologiskt försvar	5,4	27	+ 10	+ 10
Övrigt	40	200	+ 5	+ 5
Summa	1 814,6	9 073	– 1 250	– 750

¹ Ledamoten Bildt har anslutit sig till den av s+fp angivna totalramen men tar inte ställning till fördelningen inom denna.

² Prisläge 1986/87.

³ Prisläge 1987/88.

Härutöver tillkommer krigsskyddsåtgärder motsvarande ett belopp av 350 milj. kr. som finansieras av televerket.

Av tabellen framgår att skillnaderna hänför sig, förutom till skyddsrum, till områdena civildförsvaret utom skyddsrum, det förutvarande ekonomiska försvaret samt fredskrislagring. Motionärerna anser att en sådan minskning av den ekonomiska ramen som blir följden av regeringens förslag innebär att man kan tala om ett väsentligt avsteg från 1982 års försvarsbeslut. I motionen anges i tabellform även hur motionärerna, i jämförelse med propositionens medelsfördelning, vill fördela resurser till de olika delområdena inom områdena civildförsvaret utom skyddsrum resp. förutvarande ekonomiska försvaret. I ett sammanhållet yrkande över dessa delfrågor (yrk. 10) hemställs i motionen att riksdagen beslutar ansluta sig till den ekonomiska ram samt fördelningen av densamma som i motionen angivits för totalförsvarets civila del.

Utskottet finner att det i partimotionen Fö127 redovisas en delvis annan bedömning beträffande erforderlig resurstilldelning och lämplig resursfördelning inom den civila delen av totalförsvaret än den som föreslås i propositionen. Utskottet godkänner av skäl som tidigare redovisats den ekonomiska ram, och fördelningen inom denna, som föreslås av regeringen och anser följaktligen att motionsyrkandet bör avslås.

Utskottet har i övrigt inget att invända mot vad som i propositionen anförs i här behandlad del. Utskottet förutsätter att regeringen anpassar utnyttjandet under budgetåret 1987/88 av bemyndiganden och betalningsmedel till den inriktning av verksamheten som riksdagen kommer att bestämma.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda och till yttranden från berörda andra utskott hemställer utskottet

1. beträffande *grunder och inriktning för totalförsvarets civila del*

a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö406 om sårbarheten i storstadsområden,

b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö127, yrkande 2 om samhällets ökade sårbarhet.

c) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö128, yrkande 15, godkänner de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen som föredragande statsrådet har angett,

2. beträffande *civil ledning och samordning*

a) att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö401 och 1986/87:Fö402 om civilbefälhavarkansliets lokalisering i södra civilområdet,

b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö409 om utredning beträffande samlokaliserad totalförsvarsledning på högre regional nivå,

c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö407 om lokaliseringen av överstyrelsen för civil beredskap,

d) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö405 om den civila beredskapen,

e) att riksdagen godkänner de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen som föredragande statsrådet har angett,

3. beträffande *allmän inriktning av civilförsvar och freds räddningstjänst*

att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet har angett,

4. beträffande *inriktningen av befolkningsskyddet*

a) att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö120, yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om ett parlamentariskt deltagande vid utformningen av en samlad syn på befolkningens behov av skydd i krig,

b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö133, yrkande 1 om översynen av riskområden,

c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö121 om kostnadsansvaret för befolkningsskyddet,

d) att riksdagen godkänner de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen som föredragande statsrådet har angett,

5. beträffande *inriktningen av räddningstjänsten*

a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö128, yrkande 18 om civilförsvarets räddningseenheter,

b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö133, yrkande 2 om uttagningen av civilförsvarspliktiga,

c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö515 om signalen Viktigt meddelande,

d) att riksdagen godkänner de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen som föredragande statsrådet har angett,

6. beträffande *SOS Alarmering AB vid beredskap och i krig*
att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

7. beträffande *psykologiskt försvar och telekommunikationer*

a) att riksdagen med anledning av propositionen och motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 13, och 1986/87:Fö149 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om viktiga meddelanden

till befolkningen genom radio samt om närradions användning och skydd,

FöU 1986/87:11

b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö127, yrkande 15 om larmsystem,

c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö127, yrkande 14 om AM-frekvenser,

d) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö128, yrkande 22, godkänner de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen av psykologiskt försvar som föredragande statsrådet har angett,

e) att riksdagen godkänner de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen av telekommunikationer som föredragande statsrådet har angett,

8. *beträffande övrig varuförsörjning*

a) att riksdagen med bifall till propositionen samt med avslag på motionerna 1986/87:Fö117, yrkandena 1–3, 1986/87:Fö118, yrkande 1, 1986/87:Fö127, yrkande 18, och 1986/87:Fö404 godkänner vad föredragande statsrådet har anfört om planeringsförutsättningarna och riktmärkena för försörjningsberedskapen på teko- och skoområdena,

b) att riksdagen med bifall till propositionen samt med avslag på motionerna 1986/87:Fö117, yrkande 4, 1986/87:Fö118, yrkande 2, och 1986/87:Fö136, yrkande 3 k, godkänner vad föredragande statsrådet har anfört om fredskrislagring av tekovaror, kemiska produkter och metaller samt om buffertlagring av uniformstyger m. m.,

c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö117, yrkandena 5 och 6 om samrådsrutiner och förutsättningar för försörjningsberedskapsstöd,

d) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö118, yrkande 3 om resurser för överstyrelsen för civil beredskap,

e) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö158 om försörjningsberedskapsstöd och andra insatser,

f) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö136, yrkande 3 j om förslag till brytning och förädling av legeringsmetaller,

9. *beträffande den fortsatta utvecklingen av totalförsvarets civila del i övrigt och av freds räddningstjänsten i övrigt*

att riksdagen godkänner de riktlinjer som föredragande statsrådet har angett,

10. *beträffande ekonomiska resurser för totalförsvarets civila del*

a) att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 10 i denna del, och 1986/87:Fö161 lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om resurser för byggande av skyddsrum,

b) att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö120, yrkande 2, och 1986/87:Fö128, yrkande 17, om senare prövning av medelstilldelningen för skyddsrum byggande,

c) att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Fö127, yrkande 10 i denna del, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om resurser för civilförsvaret utom skyddsrum,

d) att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Fö127, yrkande 10 i

denna del, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om resurser för försörjningsberedskap,

e) att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Fö127, yrkande 10 i denna del, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om resurser för fredskrislagring,

f) att riksdagen i övrigt lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

g) att riksdagen fastställer planeringsramen för totalförsvarets civila del för perioden 1987/88–1991/92 till 7 823 milj. kr. i enlighet med vad föredragande statsrådet har anfört,

h) att riksdagen fastställer att anslagen på statsbudgeten inom planeringsramen för totalförsvarets civila del för budgetåret 1987/88 förs upp med sammanlagt 1 591, 8 milj. kr. i beräknat genomförandepris 1987/88,

i) att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1987/88 justera lämnade beställningsbemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

j) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att det med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex justerade anslagsbeloppet för budgetåret 1986/87 under anslaget H 3. Skyddsrum minskat med det faktiska utfallet för budgetåret förs över till samma anslag budgetåret 1987/88,

k) att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1987/88 medge överskridande av anslagen inom planeringsramen för totalförsvarets civila del samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl.

7 Forskning och försvarsindustri

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 1 s. 130–139) berett riksdagen tillfälle ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om vissa frågor rörande forskning och försvarsindustri.

Föredragande statsrådet

Försvarsministern konstaterar att det viktigaste underlaget för hans överväganden i dessa frågor har utgjorts av 1984 års försvarskommittés betänkande samt den omfattande rapport rörande utveckling, produktion och vidmakthållande av materiel för försvarsmakten som kommitténs särskilda arbetsgrupp för försvarsindustrifrågor har redovisat.

Forskning

Försvarsministern anför inledningsvis följande:

Det är av stor vikt att det svenska försvaret kan utformas med egna värderingar och eget kunnande som grund. Försvarsforskningen skall i linje härmed stödja utvecklingen genom att tidigt upptäcka, identifiera och analysera sådana förändringar i vår omvärld som har betydelse för våra försvarsansträngningar. Försvarsforskningen skall vidare, med hänsyn till

vad jag tidigare har sagt. lämna underlag för erforderlig förändring inom totalförsvaret. Sveriges alliansfria politik gör att vi måste sätta målen högt i dessa hänseenden och innebär att den svenska försvarsforskningen måste ha hög kvalitet.

Därefter redovisar försvarsministern de förslag som framlagts av försvarets forskningsanstalt (FOA) till inriktning och nivå för den gemensamma försvarsforskningens långsiktiga utveckling. Förslagen innebär bl. a. en kraftfullare prioritering av forskningen inom områden där den tekniskt-vetenskapliga utvecklingen går snabbt och/eller är av vital betydelse för totalförsvaret, exempelvis informationsteknologi, bioteknik och kemi. Försvarsministern anser i likhet med försvarskommittén att den föreslagna inriktningen i allt väsentligt är lämplig och bör kunna säkerställa en fortsatt god forskningskompetens även vid en något minskad resurstilldelning till det försvarsgemensamma forskningsprogrammet. I anslutning härtill framhålls ett antal viktiga forskningsområden liksom områden inom vilka kompetens i fråga om militärtekniska tillämpningar bör eftersträvas. Sistnämnda områden gäller

- underrättelse-, lednings- och sambandssystem.
- kvalificerade vapensystem,
- styrd ammunition samt land- och sjöminor,
- telekrigföring och
- undervattensteknologi med försvarstillämpning.

Försvarsministern berör även

- forskningsbehovet inom den civila delen av totalförsvaret,
- samarbetet mellan FOA och de funktionsansvariga myndigheterna,
- samarbetet mellan FOA och universitet, högskolor och näringsliv,
- FOA:s stöd i nedrustningsfrågor, m. m.,
- behovet av en breddad och intensifierad säkerhetspolitisk forskning inom landet.

Försvarsindustri

Försvarsministern återger, och instämmer i, försvarskommitténs uppfattning om värdet och behovet av en inhemsk försvarsindustriell förmåga. Vidare betonas betydelsen av såväl export under rådande förhållanden som samarbete mellan svensk och utländsk försvarsindustri, varvid bl. a. understryks att sådant samarbete inte får begränsa möjligheterna att föra vår neutralitetspolitik och att ensidiga beroendeförhållanden bör undvikas. Försvarsministern biträder kommitténs syn på den svenska försvarsindustrins framtida förutsättningar.

Försvarsministern konstaterar att försvarskommittén inte funnit något betydande materielområde där det med utgångspunkt i försvarets långsiktiga behov finns onödig industriell kompetens. Däremot finns enligt kommitténs uppfattning ett flertal områden där försvarsindustrins kapacitet av olika redovisade skäl behöver anpassas till försvarsmaktens behov av materiel och rimliga exportantaganden. Försvarsministern delar denna uppfattning men understryker samtidigt att rimliga regionalpolitiska hänsyn måste tas vid en sådan anpassning.

Försvarsministern behandlar därefter frågor rörande

- ☐ stridsfordonsområdet
- ☐ varvsindustri
- ☐ flygindustri
- ☐ flygmotorunderhåll
- ☐ ammunitionstillverkning
- ☐ artilleri- och pansarvärnssystem
- ☐ militära robotar
- ☐ havsteknologi
- ☐ elektronikindustri
- ☐ motmedel

Försvarsministern berör även vissa frågor rörande samarbete mellan svenska och utländska försvarsindustriföretag samt förhållandena beträffande exporten och importen av försvarsmateriel. Därvid konstateras bl. a. att frågor rörande utlandssamarbete är föremål för överväganden inom utredningen (UD 1985:03) om svensk utlandsverksamhet på krigsmaterielområdet och att försvarskommitténs syn på samarbetsfrågorna är en viktig grund för dessa överväganden. Efter samråd med statsrådet Gradin föreslår försvarsministern att dessa frågor inte avgörs förrän utredningens förslag överlämnats och dessa närmare behandlats.

Avslutningsvis behandlar försvarsministern frågor rörande

- ☐ tillstånd till och kontroll av krigsmaterielexport,
- ☐ den svenska försvarsindustrins importberoende,
- ☐ kompensationsaffärer,
- ☐ statlig upphandling,
- ☐ materielverkets roll och utvecklingsmöjligheter.

Motionerna

Väckt under den allmänna motionstiden

1986/87:N370 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari – med hänvisning till vad som anförts i motion 1986/87:U409 – föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till förststatligande av de viktigaste svenska krigsmaterielproducenterna.

Väckt med anledning av proposition 1986/87:74

1986/87:N140 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 14 att riksdagen hos regeringen begär förslag om överförande i statlig ägo av Bofors industrier.

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö113 av Sten Svensson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen har anförts om angelägenheten av att säkra sysselsättningen vid FFV Vanäsverken i Karlsborgs kommun.

1986/87:Fö115 av Bengt Kindbom (c) och Gunilla André (c) vari yrkas

FöU 1986/87:11

1. att riksdagen begär att regeringen kompenserar det bortfall av sysselsättningstillfällen som uppstår vid en minskad ammunitionstillverkning vid Vanäsverken, Karlsborg.

2. att riksdagen beslutar uttala sig för att lokaliseringsstöd beviljas vid nyetablering eller utbyggnad av företag inom Karlsborgs kommun.

1986/87:Fö116 av Karl-Gösta Svenson (m) såvitt gäller yrkande 2 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om det framtida sysselsättningsläget vid Karlskronavarvet.

1986/87:Fö123 av Anita Bråkenhielm (m) m. fl. vari yrkas att riksdagen godkänner vad i proposition 1986/87:95 anförts om vissa frågor rörande forskning och försvarsindustri.

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 14 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vissa teknik- och industrifrågor.

1986/87:Fö129 av Lennart Alsén (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om byggandet av ett forsknings-/stödfartyg.

1986/87:Fö141 av Yvonne Sandberg-Fries (s) och Ralf Lindström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att i det längre perspektivet omdisponera de marina beställningarna i syfte att säkerställa en jämn produktionsnivå vid Karlskronavarvet.

Utskottet

Regeringen har i totalförsvarspropositionen berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anförts om vissa frågor rörande forskning och försvarsindustri. Utskottet konstaterar att propositionen i denna del behandlar för vår säkerhets- och försvarspolitik viktiga frågor och vill inledningsvis särskilt understryka vikten av politisk enighet när det gäller dessa.

Utskottet har inget att invända mot vad som i propositionen anförts beträffande den gemensamma *försvarsforskningens* inriktning. Utskottet instämmer således i beskrivningen av försvarsforskningens uppgift bl. a. i fråga om att tidigt upptäcka, identifiera och analysera sådana förändringar i vår omvärld som har betydelse för våra försvarsansträngningar samt att lämna underlag för erforderlig förändring inom totalförsvaret. Utskottet instämmer också i bedömningen att Sveriges alliansfria politik gör att vi måste sätta målen högt i dessa hänseenden och innebär att den svenska försvarsforskningen måste ha hög kvalitet. Utskottet delar försvarsministerns och försvarskommitténs bedömning att de förslag som lämnats av försvarets forskningsanstalt till inriktning och nivå för den gemensamma försvarsforskningens långsiktiga utveckling bör kunna säkerställa en fortsatt god forskningskompetens även vid en något minskad resurstilldelning. Utskottet biträder även vad som i övrigt anförts i propositionen i denna del.

Tidigare under innevarande riksmöte har utskottet (FöU 9) behandlat bilaga 3 i regeringens samlade proposition 1986/87:80 om forskning och i ett yttrande till utbildningsutskottet (FöU 3 y) lämnat synpunkter angående forskning i säkerhetspolitiska frågor.

Vad sedan beträffar det som i propositionen uttalas i fråga om svensk *försvarsindustri* vill utskottet särskilt framhålla följande.

Utskottet instämmer i försvarsministerns och försvarskommitténs övergripande bedömning att en inhemsk kapacitet att utveckla, tillverka och underhålla försvarsmateriel är en för Sverige betydande säkerhetspolitisk tillgång, som bidrar till att skapa respekt för vår vilja och förmåga att föra en långsiktig, fast och konsekvent alliansfri politik och att värna vårt land. En inhemsk försvarsindustri utgör i många fall en förutsättning för våra möjligheter att under kriser och i krig självständigt kunna vidmakthålla vår försvarsmateriel. Med en egen forskning och försvarsindustri kan vi förse försvarsmakten med materiel som är anpassad till de speciella behov och förutsättningar som vårt värnpliktssystem, vår försvarsplanering och vår geografi skapar. Därigenom ges också bättre möjligheter att till rimliga kostnader välja en egen försvarsprofil som ökar effekten av vårt försvar och minskar verkan mot oss av de vapen och motmedel som maktblocken utvecklar för användning mot varandra. Härtill kommer att kraven på sekretess för viss materiel är så höga att anskaffning i utlandet är antingen omöjlig eller olämplig varvid en svensk utveckling och produktion framstår som det enda möjliga alternativet. Dessutom ger en inhemsk försvarsindustri möjlighet till krigsproduktion.

Utskottet instämmer också i vad försvarsministern i anslutning till försvarskommitténs förslag anför beträffande betydelsen av svensk försvarsindustri och dess framtida förutsättningar. Export av viss omfattning är nödvändig för att bevara väsentliga delar av den svenska försvarsindustrins kompetens, kapacitet och konkurrensförmåga. Som alternativ till import bidrar samarbete med utländsk industri till att inom landet bevara och befästa systemkompetenser som annars i längden inte skulle kunna upprätthållas. Hög teknisk och industriell kompetens i den svenska försvarsindustrin är en förutsättning för ett effektivt fredstida samarbete med utländsk industri. Samarbetets lämplighet från utrikes- och försvarspolitisk synpunkt prövas av statsmakterna, varvid det är en självklar förutsättning att samarbetsprojektens villkor inte begränsar våra möjligheter att föra vår neutralitetspolitik. Det är angeläget att vårt utlandssamarbete i försvarsmaterielfrågor fördelas på flera länder så att ensidiga beroendeförhållanden kan undvikas. Utskottet instämmer även i vad som i övrigt anförs om den svenska försvarsindustrins betydelse och förutsättningar.

Utskottet delar försvarsministerns och försvarskommitténs uppfattning att den för ett litet land ovanligt breda industriella förmåga att sammanhålla utveckling och tillverkning av kvalificerad försvarsmateriel som för närvarande finns i Sverige så långt möjligt bör bevaras. Utskottet noterar att försvarskommittén inte funnit något betydande materielområde där det med utgångspunkt från försvarets långsiktiga behov inom landet finns onödig industriell kapacitet, men instämmer i likhet med försvarsministern i bedömningen att det däremot finns ett flertal områden där den svenska

försvarsindustrins kapacitet behöver anpassas till försvarsmaktens behov av materiel och till rimliga exportantaganden. I likhet med försvarsministern anser utskottet att man vid en sådan anpassning även måste ta rimliga regionalpolitiska hänsyn.

Med hänsyn till betydelsen av här behandlade övergripande frågor och till det säkerhetspolitiska värdet av politisk enighet kring de redovisade bedömningarna anser *utskottet* att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad som i det föregående uttalats om den svenska försvarsindustrins betydelse och förutsättningar.

I propositionen utvecklar försvarsministern sin syn på vissa materielområden, utgående från den övergripande bedömning av försvarsindustrin som först redovisats. Med anledning av vad som därvid anförts beträffande ammunitionsindustrin tar två motioner upp frågor rörande sysselsättningsläget vid FFV Vanäsverken i Karlsborgs kommun.

I motion Fö113 (m) yrkas ett tillkännagivande om angelägenheten av att sysselsättningen vid Vanäsverken säkras. Motionären hänvisar till att följden av propositionens förslag när det gäller resurserna till det militära försvaret blir att det svenska försvarets långsiktiga behov av finkalibrig ammunition måste minska, vilket i sin tur genom vidtagna anpassningsåtgärder från företagets sida får allvarliga sysselsättningskonsekvenser i Karlsborgs kommun. Enligt motionen måste staten kompensera det bortfall av arbetstillfällen som uppstår genom en minskad ammunitionstillverkning vid Vanäsverken.

Liknande synpunkter framförs i motion Fö115 (c). Motionärerna yrkar dels att riksdagen begär att regeringen kompenserar det bortfall av sysselsättningsstillfällen som uppstår vid minskad ammunitionstillverkning vid Vanäsverken, dels att riksdagen beslutar uttala sig för att lokaliseringsstöd beviljas vid nyetablering eller utbyggnad av företag inom Karlsborgs kommun.

I likhet med näringsutskottet, som yttrat sig över nämnda motioner, anser *försvarsutskottet* att man måste kunna utgå ifrån att FFV och de militära myndigheterna gemensamt verkar för att de effekter som uppstår vid Vanäsverken till följd av det minskade behovet och den minskade tillverkningen av ammunition så långt möjligt mildras. Något uttalande från riksdagens sida i denna fråga är enligt utskottets mening inte lämpligt. Utskottet avstyrker bifall till motionerna.

I tre motioner, Fö116 (m), Fö129 (fp) och Fö141 (s), uppmärksammas sysselsättningsläget vid Karlskronavarvet AB inför den produktionssvacka som varvet förväntar sig under några år fr. o. m. 1988 till följd av läget i fråga om liggande beställningar och propositionens förslag. I motion Fö116 uttalas bl. a. att en resursförstärkning till marinen skulle möjliggöra ett bibehållande av den nuvarande produktionsvolymen vid varvet; i motion Fö129 anförts att byggandet av ett forskningsfartyg med en allsidig användning bör underlätta för Svenska Varv att hålla jämn produktion vid Karlskronavarvet; i motion Fö141 begärs att de marina beställningarna hos Karlskronavarvet skall omdisponeras i tiden i syfte att säkerställa en jämnare beläggning vid företaget.

Även i partimotion Fö128 (m) berörs Karlskronavarvet. I motionen, som dock inte har något yrkande på denna punkt, uttalas allmänt att proportio-

nens förslag innebär att varvet med all sannolikhet kommer att hamna i en akut kris.

FöU 1986/87:11

Näringsutskottet hänvisar i sitt yttrande över motionerna bl. a. till industriministerns uttalande i riksdagen i april 1987 där denne bl. a. sade sig utgå ifrån att berörda försvarsmyndigheter och Karlskronavarvet gemensamt anstränger sig för att minimera de negativa effekterna av den minskade beläggningen vid varvet. Även näringsutskottet förutsätter för sin del att de militära myndigheterna och ledningen för Karlskronavarvet tar ett gemensamt ansvar för att de negativa följderna av den produktionssvacka som nu kan förutses blir så små som möjligt. Med detta uttalande anser utskottet att de tre nämnda motionerna kan avstyrkas.

Försvarsutskottet delar näringsutskottets bedömning och vill i detta sammanhang även hänvisa till vad som från försvarsutskottets sida tidigare anförts beträffande Svenska Varv och om Karlskronavarvets betydelse för det svenska försvaret (FöU 1979/80:4 y). Utskottet konstaterar att försvarsmaktens samlade behov av varvskapacitet blir mindre under de närmaste åren i avsaknad av möjligheter till nya beställningar under dessa år. Det krävs därför att den totala kapaciteten för nybyggnad och underhåll av örlogsfartyg anpassas till aktuella förhållanden och till rimliga exportantaganden. Det är dock, med hänsyn till Karlskronavarvets betydelse och även av regionalpolitiska skäl, angeläget att de negativa effekterna av förestående produktionssvacka begränsas. Utskottet förutsätter att försvarsmakten tar sitt ansvar och gör omdisponeringar av marina underhålls- och reparationsarbeten. Härutöver understryker utskottet att också koncernledningen för Svenska Varv har ett ansvar för Karlskronavarvet.

Utskottet finner, med hänvisning till vad som här anförts, inte anledning tillstyrka ett uttalande från riksdagens sida på grundval av här behandlade motionsyrkanden.

Utskottet har inte något att erinra mot vad som i propositionen anförts beträffande situationen inom olika materielområden.

I propositionen behandlas mer ingående vissa frågor rörande samarbete mellan svenska och utländska försvarsindustriföretag samt beträffande exporten och importen av försvarsmateriel.

Härvid återger propositionen de överväganden och förslag som redovisats av försvarskommittén. Kommittén konstaterar att samarbete mellan försvarsindustriföretag i olika tekniskt välutvecklade länder blir allt viktigare för en framgångsrik utveckling av ny försvarsmateriel och att denna gradvisa förändring även gäller de svenska företagen. Kommittén anser att formerna för den statliga kontrollen över samarbetet av denna anledning bör ses över så att ett sådant samarbete kan fortgå friktionsfritt. Kommittén framhåller att alternativet till samarbete är ökad försvarsmaterielimport.

Enligt försvarskommittén skall industriella samarbetsavtal inom försvarsmaterielområdet underställas regeringens prövning och den understryker att i en sådan prövning bör göras en samlad bedömning av det aktuella projektets förenlighet med svensk utrikes- och säkerhetspolitik samt av säkerhetsskyddsaspekter. I bedömningen bör enligt kommittén normalt även eventuella import- och exportfrågor klarläggas och meddelas de berörda företagen. Kommittén konstaterar att arten och graden av krigsma-

terielexportrestriktioner varierar kraftigt mellan olika länder och att flera länder har en syn på krigsmaterielexport som är likartad den svenska, även om dessa länder inte i alla avseenden tillämpar samma kontrollregler och länderval som Sverige.

Försvarskommittén anser vidare att om regeringen godkänt försvarsindustrisamarbete med länder som har en med Sverige likartad syn på krigsmaterielexport så bör gemensamt utvecklade eller tillverkade produkter kunna exporteras enligt resp. lands nationella regler, utan svensk prövning av villkoren för samarbetslandets eventuella export. I sådana fall torde svenskt s. k. slutanvändarintyg inte krävas. Däremot erfordras särskilda rapporteringsrutiner för att följa samarbetets utveckling. I sådana fall där synen på krigsmaterielexport markant skiljer sig krävs enligt kommittén mellanstatliga avtal som för samarbetsprojekt reglerar bl. a. eventuell krigsmaterielexport.

Försvarsministern konstaterar i propositionen att försvarskommittén här har pekat på en viktig förutsättning för utlandssamarbetet sett med utgångspunkt från det svenska försvarets materielbehov. Han hänvisar till att frågor om sådant samarbete och andra hithörande frågor är föremål för överväganden inom utredningen om svensk utlandsverksamhet på krigsmaterielområdet och konstaterar att kommitténs syn på samarbetsfrågorna är en viktig grund för dessa överväganden. Försvarsministern föreslår efter samråd med statsrådet Gradin att dessa frågor inte avgörs förrän utredningens förslag överlämnats och närmare behandlats.

Utskottet noterar att utredningen om svensk utlandsverksamhet på krigsmaterielområdet numera överlämnat sina förslag i betänkandet (SOU 1987:8) Försvarsindustrins utlandsverksamhet och att utredningen i fråga om samarbetet mellan svensk och utländsk försvarsmaterielindustri i allt väsentligt biträder försvarskommitténs förslag. Sålunda anförs i betänkandet (s. 97) bl. a. följande:

Enligt utredningens mening bör varje samarbetsavtal som avser gemensam utveckling eller tillverkning göras till föremål för regeringens prövning. Prövningen bör omfatta en granskning av samarbetsprojektets förenlighet med svensk utrikes- och försvarspolitik och en granskning av säkerhetsskyddet. Regeringen får därmed möjligheter att påverka valet av länder för samarbete. Exportfrågor m. m. bör om möjligt klarläggas i samband med prövningen. I ländervalet bör ingå en bedömning av exportreglerna i samarbetsländerna. Utredningen anser i likhet med försvarskommittén att exporten till tredje land från ett samarbetande företag i många fall skall kunna ske enligt de regler som det andra landet tillämpar för sin utförsel av krigsmateriel utan att särskilda villkor ställs upp i fråga om bl. a. försäljning av gemensamt utvecklade produkter. Det är regeringens sak att bedöma vad som i dessa fall skall avses med acceptabla exportregler.

Utskottet instämmer i försvarsministerns bedömning att försvarskommittén – liksom senare även utredningen om svensk utlandsverksamhet på krigsmaterielområdet – i denna fråga pekar på en viktig förutsättning för utlandssamarbete. Utskottet delar emellertid försvarsministerns uppfattning att dessa frågor inte bör avgöras förrän nu förestående remissbehandling av utredningens förslag slutförts.

I partimotion Fö128 (m) yrkas (yrk. 14) att riksdagen skall göra ett tillkännagivande enligt vad som anförs i motionen om vissa teknik- och industrifrågor.

I motionen framhålls i denna del inledningsvis bl. a. att det på grund av den snabba kostnadsutvecklingen på områdena försvarsforskning, teknikfrågor och industriell kapacitet är nödvändigt att göra noggranna överväganden och prioritera de kompetenser och produktionsresurser som på sikt är särskilt viktiga att bevara inom vårt lands gränser. I anslutning här till diskuteras vad som i propositionen i berörda delar anförs beträffande möjligheterna att utveckla en svensk jaktrobot och betydelsen av en kvalificerad svensk militär robotindustri. Motionärerna ställer sig tveksamma till om propositionens ekonomiska ramar tillåter en så ambitiös satsning som föreslås i propositionen i fråga om att bredda och utveckla den svenska försvarsmaterielindustrin. Vidare ifrågasätts om detta i så fall är det mest angelägna området att satsa på. Motionärerna redovisar sin alternativa inriktning. De framhåller därvid – mot bakgrund av att roboten är ett exportprojekt som också innefattar andra kunder än Sverige – att det är rimligt att den svenska försvarsbudgeten inte bär hela utvecklingskostnaden. Därtill uttalas att det även är rimligt att de industrier som har ett stort intresse av att en ny svensk jaktrobot (Rb 73) tas fram till 1992 satsar erforderliga medel för att klarlägga projektets genomförbarhet.

Utskottet har tidigare redovisat sitt ställningstagande till den i propositionen redovisade inriktningen i fråga om beväpningen för JA 37 och JAS 39 och här därför ingen anledning att här ånyo behandla de i motionen berörda frågorna från den utgångspunkten. Utskottet kan inte tillstyrka ett bifall till motion Fö128 i denna del, men vill med anledning av vad som här anförs understryka vikten av att reglerna för samarbetet mellan svensk och utländsk försvarsmaterielindustri kan tillämpas på ett sådant sätt att det är möjligt att bedriva den typ av viktiga samarbetsprojekt som här är i fråga på ett effektivt och smidigt sätt.

I motion Fö123 (m) yrkas att riksdagen godkänner vad som i propositionen anförts om vissa frågor rörande forskning och försvarsindustri. Motionärerna noterar bl. a. att propositionens förslag i fråga om utveckling av en avancerad jaktrobot i samarbete med utländsk industri kan komma att ställa delvis nya krav på tillämpningen av vår vapenexportlagstiftning. Produkter som utvecklas och tillverkas – till stor del eller t. o. m. huvudsakligen – i annat land måste, framhåller motionärerna, kunna komma att exporteras och säljas i enlighet med det landets lagstiftning och inte enbart under svenska regler. Motionärerna hänvisar även till andra uttalanden i propositionen i denna del och säger sig kunna instämma i de bedömningar som redovisas. De finner dem dock vara av så stor säkerhetspolitisk vikt och av så stor betydelse för det kommande försvarsbeslutet och möjligheterna att genomföra intentionerna i detta att riksdagen inte bara bör ta del av utan också godkänna de överväganden som gjorts i propositionen i dessa avseenden. Härigenom kommer riksdagen att med regeringen dela ansvaret för den inriktning som redovisas.

Utskottet hänvisar till sitt tidigare redovisade ställningstagande i fråga om att, med instämmande i regeringens förslag, först avvakta förestående

remissbehandling av frågorna om försvarsmaterielindustrisamarbete innan dessa frågor avgörs. Utskottet anser dock att det tillkännagivande angående den svenska försvarsindustrins betydelse och förutsättningar som i det föregående föreslagits är i linje med motionärernas yrkande varför någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida inte är motiverad.

Utskottet har slutligen anledning att behandla två motioner, N140 och N370 (båda vpk), som till utskottet överlämnats av näringsutskottet och som båda innehåller förslag om att svensk försvarsmaterielindustri skall förstatligas. Yrkandet i N140 är enbart inriktat på AB Bofors. I *näringsutskottets* yttrande över dessa motioner hänvisar utskottet till sina tidigare uttalanden med anledning av liknande motionsyrkanden där utskottet anfört att den erforderliga samhälleliga kontrollen av krigsmaterielindustrin inte förutsätter att staten har ägaransvaret för företagen i fråga. Vidare har utskottet framhållit att de berörda industrierna inte tillverkar enbart försvarsmateriel och att det i regel torde vara svårgenomförbart att staten övertar endast delar av tillverkningen vid ett företag, särskilt i de fall då krigsmaterielproduktionen är nära sammankopplad med civil produktion. Näringsutskottet avstyrker med hänvisning härtill bifall till dessa motionsyrkanden.

Försvarsutskottet har från sin utgångspunkt inget att invända mot näringsutskottets bedömningar och avstyrker således bifall till motionsyrkandena.

Utskottet har i övrigt inte något att invända mot vad som i propositionen anförs beträffande forskning och försvarsindustri.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda och till näringsutskottets yttrande hemställer utskottet

1. beträffande *forskning*
att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,
2. beträffande *sysselsättningen vid Vanäsverken*
 - a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö113,
 - b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö115,
3. beträffande *sysselsättningen vid Karlskronavarvet*
 - a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö116, yrkande 2,
 - b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö129,
 - c) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö141,
4. beträffande *förstatligande av svensk försvarsmaterielindustri*
 - a) att riksdagen avslår motion 1986/87:N370,
 - b) att riksdagen avslår motion 1986/87:N140, yrkande 14,
5. beträffande *försvarsindustrifrågor i övrigt*
 - a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö128, yrkande 14,
 - b) att riksdagen med anledning av propositionen och motion 1986/87:Fö123 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om den svenska försvarsindustrins betydelse och förutsättningar,
 - c) att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört.

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 1 s. 140–142) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om JAS-projektet.

Motion

Väckt med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena.

3 o). att riksdagen, om förslaget om avslag på propositionen inte vinner gehör, hos regeringen begär en klarare och precisare redovisning av JAS-projektets kostnader fram till nuläget och vad som kan beräknas för framtiden, än vad som ges i propositionen.

3 p). att riksdagen, om förslaget om avslag på propositionen inte vinner gehör, beslutar att JAS-projektet skall avbrytas så fort som möjligt.

Utskottet

Föredragande statsrådet (försvarsministern) redovisar en teknisk värdering av JAS-projektet och projektets ekonomiska förutsättningar. Vidare anges vissa industripolitiska aspekter.

Försvarsministern konstaterar att JAS-projektet i tekniska avseenden utvecklas mot den avsedda nivån. Utvecklingen går dock långsammare än vad grundbeslutet förutsatte. Tiden för leverans av operativt användbara flygplan kan komma att förskjutas.

Det första provflygplanet har nyligen visats upp och underkastas för närvarande ett omfattande testprogram. Första flygningen beräknas ske före utgången av år 1987.

Enligt motionen från vänsterpartiet kommunisterna bör JAS-projektet avbrytas så fort som möjligt.

Riksdagen har behandlat JAS-projektet vid många tillfällen, senast i anslutning till en motsvarande redogörelse från regeringen under föregående riksmöte (prop. 1985/86:100 bil. 6, FöU 8, rskr. 182). *Utskottet* anser att projektet bör fortsätta med nuvarande inriktning. Liksom försvarsministern anser utskottet att ytterligare åtgärder bör vidtas för att säkerställa att serieleveranserna kan ske enligt JAS-avtalets åtagande.

I enlighet med riksdagens beslut i juni 1982 inhämtar utskottet på olika sätt information om JAS-projektet. Redovisningen i totalförsvarspropositionen är enligt utskottets mening tillräckligt utförlig.

Utskottet anser att båda motionsyrkandena bör avslås och hemställer

att riksdagen med anledning av propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö136, yrkandena 3 o och 3 p lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om JAS-projektet.

9 Anslagsfrågor för budgetåret 1987/88 – totalförsvarets militära del

FöU 1986/87:11

FJÄRDE HUVUDTITELN

Regeringen har i proposition 1986/87:95 föreslagit riksdagen att för budget-
året 1987/88 anvisa medel och lämna beställningsbemyndiganden m. m.
enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
B 1.	Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet (s. 143–147)	förslagsanslag 6 678 000 000
B 2.	Arméförband: Anskaffning av materiel (s. 147–150)	bemyndigande 2 785 000 000 förslagsanslag 2 062 000 000
B 3.	Arméförband: Anskaffning av anläggningar (s. 150–151)	förslagsanslag 125 000 000
C 1.	Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet (s. 152–155)	förslagsanslag 2 108 000 000
C 2.	Marinförband: Anskaffning av materiel (s. 155–158)	bemyndigande 1 029 000 000 förslagsanslag 1 680 000 000
C 3.	Marinförband: Anskaffning av anläggningar (s. 158–160)	förslagsanslag 140 000 000
D 1.	Flygförband: Ledning och förbandsverksamhet (s. 161–165)	förslagsanslag 3 256 000 000
D 2.	Flygförband: Anskaffning av materiel (s. 165–168)	bemyndigande 6 931 000 000 förslagsanslag 4 983 000 000
D 3.	Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar (s. 168–170)	förslagsanslag 330 000 000
E 1.	Operativ ledning m. m.: Ledning och förbandsverksamhet (s. 171–173)	förslagsanslag 744 000 000
E 2.	Operativ ledning m. m.: Anskaffning av materiel (s. 173–175)	bemyndigande 177 200 000 förslagsanslag 202 000 000
E 3.	Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar (s. 175–176)	förslagsanslag 135 000 000
E 4.	Operativ ledning m. m.: Forskning och utveckling (s. 177–178)	bemyndigande 227 800 000 förslagsanslag 82 000 000
F 1.	Försvarets civilförvaltning (s. 179–180)	förslagsanslag 101 950 000
F 2.	Försvarets sjukvårdsstyrelse (s. 180–182)	förslagsanslag 30 400 000
F 3.	Fortifikationsförvaltningen (s. 182–183)	förslagsanslag 175 600 000
F 4.	Försvarets materielverk (s. 184–186)	bemyndigande 700 000 000 förslagsanslag 626 100 000
F 5.	Gemensam försvarsforskning (s. 186–188)	bemyndigande 11 000 000 förslagsanslag 349 000 000
F 6.	Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt (s. 189)	förslagsanslag 35 500 000
F 7.	Försvarets radioanstalt (s. 190–191)	förslagsanslag 255 700 000
F 8.	Värnpliktsverket (s. 191–193)	förslagsanslag 114 200 000
F 9.	Försvarets rationaliseringsinstitut (s. 193–194)	förslagsanslag 22 100 000
F 10.	Försvärshögskolan (s. 195–196)	förslagsanslag 4 830 000
F 11.	Militärhögskolan (s. 196–198)	förslagsanslag 48 900 000
F 12.	Försvarets förvaltningskola (s. 199–200)	förslagsanslag 12 100 000
F 13.	Försvarets läromedelscentral (s. 201–202)	förslagsanslag 1 000
F 14.	Krigsarkivet (s. 202–203)	förslagsanslag 8 270 000
F 15.	Statens försvarshistoriska museer (s. 204–205)	förslagsanslag 14 670 000

Anslag			Belopp (kr.)
F 16.	Frivilliga försvarsorganisationer m. m. (s. 206)	förslagsanslag	99 600 000
F 17.	Försvarets datacentral (s. 207–208)	förslagsanslag	1 000
F 18.	Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret (s. 208–210)	förslagsanslag	14 700 000
F 19.	Reserv för det militära försvaret (s. 210)	anslag	132 518 000
F 20.	Reglering av prisstegringar för det militära försvaret (s. 211)	förslagsanslag	1 600 000 000
K 1.	Försvarets forskningsanstalt: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet (s. 247–249)	förslagsanslag	1 000
K 2.	Flygtekniska försöksanstalten (s. 249–252)	förslagsanslag	10 000 000
K 3.	Beredskapsstyrka för FN-tjänst (s. 252–254)	förslagsanslag	28 600 000
K 4.	FN-styrkors verksamhet utomlands (s. 254–256)	förslagsanslag	213 800 000
K 5.	Övervakningskontingenten i Korea (s. 257)	förslagsanslag	3 200 000
K 6.	Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål (s. 258–259)	reservationsanslag	23 700 000
K 7.	Nämnden för vapenfriutbildning (s. 259–260)	förslagsanslag	5 400 000
K 8.	Vapenfria tjänstepliktiga (s. 261–262)	förslagsanslag	119 600 000

Vidare har regeringen (bil. 1 s. 160) beträffande anslaget Marinförband: Anskaffning av anläggningar berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om en ny form för styrning av byggnadsverksamhet.

Väckt under den allmänna motionstiden

1986/87:Fö514 av Birger Hagård (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om bidrag till stöd för Sveriges FN-veteranförerings verksamhet.

Väckt med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkandena

8. att riksdagen till B 1 Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag på 6 718 milj. kr.,

9. att riksdagen till B 2 Arméförband: Anskaffning av materiel för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag på 2 082 milj. kr.,

10. att riksdagen till C 2 Marinförband: Anskaffning av materiel för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag på 1 800 milj. kr.,

11. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. och utvecklingsarbete för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 729 milj. kr.,

12. att riksdagen till D 2 Flygvapenförband: Anskaffning av materiel för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag på 5 098 milj. kr.,

13. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. och utvecklingsarbete för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 8 731 milj. kr.

Utskottet

Utskottet har i det föregående tagit ställning till verksamheten inom det militära försvarets utgiftsram under budgetåret 1987/88 (punkt 5 i betänkandet). I detta avsnitt behandlar utskottet anslag för denna verksamhet på grundval av totalförsvarspropositionen och de till avsnittet hänfödda motionerna. Utskottet kommer i det följande att uppehålla sig vid motionsyrkandena. I övrigt framgår utskottets ställningstaganden av utskottets hemställan.

Moderata samlingspartiet har i sin partimotion Fö128, i linje med sitt ställningstagande rörande utgiftsramen för budgetåret 1986/87, föreslagit medelsanvisningar och beställningsbemyndiganden enligt följande sammanställning:

<i>Anslag</i>	<i>Belopp (kr.)</i>
B 1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet, medel	6 718 000 000
B 2. Arméförband: Anskaffning av materiel, medel	2 082 000 000
C 2. Marinförband: Anskaffning av materiel, medel	1 800 000 000
Bemyndigande	1 729 000 000
D 2. Flygförband: Anskaffning av materiel, medel	5 098 000 000
Bemyndigande	8 731 000 000

Utskottet – som i det föregående godtagit regeringens förslag till utgiftsram för det militära försvaret under budgetåret 1987/88 – anser att riksdagen i linje med detta ställningstagande bör avslå motion Fö128 (m) också såvitt nu är i fråga.

Beträffande anslaget *F 7. Försvarets radioanstalt* har *utskottet* noterat att regeringen föreslår ett belopp som med 5.5 milj. kr. understiger vad myndigheten begärt och överbefälhavaren tillstyrkt. Radioanstaltens förslag att 261,2 milj. kr. skall anvisas för budgetåret 1987/88 innefattar medelsbehov för grundverksamheten samt 24 milj. kr. för förstärkning av verksamheten vid anstalten.

En förstärkning av funktionen Underrättelsetjänst har föreslagits av försvarskommittén och förordats av regeringen. Detta framgår av totalförsvarspropositionen (bil. 1 s. 60). Som närmare redovisas av försvarskommittén (SOU 1987:9 s. 54 och 160) och framgår av bilaga 12 till detta betänkande har avsatts 150 milj. kr. för förstärkning under femårsperioden.

Underrättelsetjänsten är en prioriterad verksamhet. *Utskottet* förutsätter att förstärkningar enligt försvarskommitténs förslag kommer till stånd och att den del av resurstillskottet som bör tilldelas försvarets radioanstalt utgår ograverad under femårsperioden. Medelstilldelningen för grundverksamheten måste samtidigt beräknas på sådant sätt att resurstillskotten leder till avsedd förstärkning vid anstalten.

Från anslaget *F 16. Frivilliga försvarsorganisationer m. m.* utgår bidrag till frivilliga försvarsorganisationer och understöd till vissa föreningar. Medlen disponeras av överbefälhavaren och utbetalas enligt handlingsregler i gällande regleringsbrev. I motion Fö514 (m) yrkas att bidrag från anslaget skall utgå till stöd för Sveriges FN-veteranförerings verksamhet, eventuellt genom omfördelning av de olika posterna under anslaget. *Utskottet* anser att det bör ankomma på regeringen och överbefälhavaren att avväga vilka behov som skall tillgodoses inom ramen för de för ändamålet tillgängliga medlen. Motion Fö514 (m) bör avslås av riksdagen.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer *utskottet* beträffande fjärde huvudtiteln

1. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö128, yrkande 8, till *Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 6 678 000 000 kr.,

2. beträffande *Arméförband: Anskaffning av materiel*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. och utvecklingsarbete för arméförband får läggas ut inom en kostnadsram av 2 785 000 000 kr.,

b) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö128, yrkande 9, för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 2 062 000 000 kr.,

3. att riksdagen till *Arméförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 125 000 000 kr.,

4. att riksdagen till *Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 2 108 000 000 kr.,

5. beträffande *Marinförband: Anskaffning av materiel*

a) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö128, yrkande 11, bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. och utvecklingsarbete för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 029 000 000 kr.,

b) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö128, yrkande 10, för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 680 000 000 kr.,

6. beträffande *Marinförband: Anskaffning av anläggningar*

a) att riksdagen för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 140 000 000 kr.,

b) att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om en ny form för styrning av byggnadsverksamhet.

7. att riksdagen till *Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 3 256 000 000 kr.,

8. beträffande *Flygvapenförband: Anskaffning av materiel*

a) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö128, yrkande 13, bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. och utvecklingsarbete för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 6 931 000 000 kr.,

b) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö128, yrkande 12, för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 4 983 000 000 kr.,

9. att riksdagen till *Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 330 000 000 kr.,

10. att riksdagen till *Operativ ledning m. m.: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 744 000 000 kr.,

11. beträffande *Operativ ledning m. m.: Anskaffning av materiel*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för operativ ledning m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 177 200 000 kr.,

b) att riksdagen för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 202 000 000 kr.,

12. att riksdagen till *Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 135 000 000 kr.,

13. beträffande *Operativ ledning m. m.: Forskning och utveckling*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att utvecklingsarbete för operativ ledning m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 227 800 000 kr.,

b) att riksdagen för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 82 000 000 kr.,

14. att riksdagen till *Försvarets civilförvaltning* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 101 950 000 kr.,

15. att riksdagen till *Försvarets sjukvårdsstyrelse* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 30 400 000 kr.,

16. att riksdagen till *Fortifikationsförvaltningen* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 175 600 000 kr.,

17. beträffande *Försvarets materielverk*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att för budgetåret 1987/88 förnödenheter för fredsutbildningen får beställas så att vid varje tillfälle uteliggande skuld inte överstiger 700 000 000 kr.,

b) att riksdagen för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 626 100 000 kr.,

18. beträffande *Gemensam försvarsforskning*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1987/88 medge att materiel för forskningsändamål får beställas inom en kostnadsram av 11 000 000 kr.,

b) att riksdagen för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 349 000 000 kr.,

19. att riksdagen till *Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 35 500 000 kr.,

20. att riksdagen till *Försvarets radioanstalt* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 255 700 000 kr.,

21. att riksdagen till *Värnpliktsverket* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 114 200 000 kr.,

22. att riksdagen till *Försvarets rationaliseringsinstitut* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 22 100 000 kr.,

23. att riksdagen till *Försvarshögskolan* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 4 830 000 kr.,

24. att riksdagen till *Militärhögskolan* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 48 900 000 kr.,

25. att riksdagen till *Försvarets förvaltningsskola* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 12 100 000 kr.,

26. att riksdagen till *Försvarets läromedelscentral* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

27. att riksdagen till *Krigsarkivet* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 8 270 000 kr.,

28. att riksdagen till *Statens försvarshistoriska museer* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 14 670 000 kr.,

29. beträffande *Frivilliga försvarsorganisationer m. m.*

a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö514 om stöd till Sveriges FN-veteranförening,

b) att riksdagen för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 99 600 000 kr.,

30. att riksdagen till *Försvarets datacentral* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

31. att riksdagen till *Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 14 700 000 kr.,

32. att riksdagen till *Reserv för det militära försvaret* för budgetåret 1987/88 anvisar ett anslag av 132 518 000 kr.,

33. att riksdagen till *Reglering av prisstegringar för det militära försvaret* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 600 000 000 kr.,

34. att riksdagen till *Försvarets forskningsanstalt: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

35. att riksdagen till *Flygtekniska försöksanstalten* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.,

36. att riksdagen till *Beredskapsstyrka för FN-tjänst* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 28 600 000 kr.,

37. att riksdagen med bifall till proposition 1986/87:95 och med avslag på motion 1986/87:Fö514 till *FN-styrkors verksamhet utomlands* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 213 800 000 kr.,

38. att riksdagen till *Övervakningskontingenten i Korea* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 3 200 000 kr.,

39. att riksdagen till *Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål* för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationssanslag av 23 700 000 kr.,

40. att riksdagen till *Nämnden för vapenfriutbildning* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 5 400 000 kr.,

41. att riksdagen till *Vapenfria tjänstepliktiga* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 119 600 000 kr.

10 Funktionen Utrikeshandel

Regeringen har i totalförvarspropositionen (bil. 3 s. 3–4) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om funktionen Utrikeshandel.

Funktionen Utrikeshandel inom totalförsvaret omfattar de åtgärder som är nödvändiga för att upprätthålla den import och export som under kriser och i krig behövs för att klara försvarsansträngningarna och befolkningens försörjning. Kommerskollegium är ansvarig myndighet för funktionen. Behovet av medel för kollegiets verksamhet på detta område har redovisats i ÖCB:s programplan för perioden 1987/88–1991/92 och i kollegiets anslagsframställning för budgetåret 1987/88 (110 000 kr.).

Föredragande statsrådet (statsrådet Gradin) anser att programplanen och kollegiets anslagsframställning ger uttryck för en lämplig inriktning av verksamheten inom funktionen Utrikeshandel och uppger att chefen för försvarsdepartementet har beräknat medel för funktionen under anslaget G 2. Civil ledning och samordning.

Utskottet – som i det följande återkommer till anslagsfrågor rörande totalförsvarets civila del – har ingen invändning mot vad statsrådet Gradin anfört.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om funktionen Utrikeshandel.

11 Riktlinjer för hälso- och sjukvården i krig, m. m.

FöU 1986/87:11

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 4 s. 5–28) föreslagit riksdagen

dels att

1. anta av lagrådet granskat förslag till lag om ändring i lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m.,

2. anta förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620),

dels att

3. godkänna de riktlinjer för hälso- och sjukvården i krig som föredragande statsrådet har förordat.

Vidare bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet i övrigt har anfört om hälso- och sjukvården i krig.

Föredragande statsrådet

Föredragande statsrådet (statsrådet Lindqvist) uttalar att hälso- och sjukvården samt socialtjänsten är synnerligen betydelsefulla delar av totalförsvaret och att en god beredskap inom dessa områden förstärker trovärdigheten i våra övriga försvarsansträngningar. Eftersom hälso- och sjukvården i krig kommer att utsättas för ökade påfrestningar som kan uppträda på många ställen måste, framhåller statsrådet, resurserna vara flexibelt uppbyggda så att man kan möta olika slag av påfrestningar och olika krav på verksamheten. Vidare betonas kraven på en effektiv ledning av hälso- och sjukvården och på en effektiv sjuktransportorganisation.

Statsrådet Lindqvist föreslår att de principer för hälso- och sjukvården i krig som fastställdes i 1982 års försvarsbeslut fortfarande skall gälla, att hälso- och sjukvården skall ses som en sammanhängande totalförsvarsfunktion sammansatt av civila och militära delar och att en helhetssyn skall prägla verksamheten.

Föredragande statsrådet utvecklar sina förslag och anger skälen för dem. Han övergår därefter till att redovisa sina överväganden, bedömningar och förslag med avseende på

- ledningen av hälso- och sjukvården i krig,
- decentralisering av beredskapsuppgifter,
- försörjning, främst avseende sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär och läkemedel,
- personalförsörjning,
- utbildning, varvid främst föreslås en lag om ändring i lagen om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal, m. m. Förslaget innebär att den utbildnings- och övningsplikt som nu gäller för läkare utvidgas till att gälla all hälso- och sjukvårdspersonal och veterinärpersonal som omfattas av tjänsteplikt samt personal med tillsynsuppgifter hos en miljö- och hälsoskyddsnämnd,
- sjuktransporter, inkl. fjärrsjuktransporter och helikoptrar för sjuktransporter,
- hälso- och sjukvårdens skydd,

- socialtjänst, varvid föreslås införande av en bestämmelse i socialtjänstlagen enligt vilken regeringen bemyndigas att meddela särskilda föreskrifter om socialtjänsten bl. a. om riket kommer i krig eller krigsfara.

Beträffande finansiering m. m. biträder statsrådet de principer som försvarskommittén föreslagit, innebärande bl. a. att det ankommer på sjukvårdshuvudmännen att ansvara för försörjningsberedskapen beträffande den fredsmässiga hälso- och sjukvården under ett förkrigsskede och i krig, medan det i krig tillkommande behovet av åtgärder bör åvila staten och finansieras med statliga medel.

Statsrådet Lindqvist delar försvarskommitténs uppfattning om att det är angeläget att vidta åtgärder för att åstadkomma förbättringar vad avser hälso- och sjukvården i krig.

Motion

Väckt med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 19 att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande hälso- och sjukvården i krig m. m.

Utskottet

Motioner rörande hälso- och sjukvården m. m. i krig har utskottet behandlat under punkt 4 i det föregående. *Utskottets* överväganden angående riktlinjer för hälso- och sjukvården i krig har redovisats där. I detta sammanhang behandlar utskottet främst de lagförslag som hör till detta område. Förslagen är väl motiverade. En utbildningsplikt i fred för icke-värnpliktig sjukvårdspersonal har länge efterlysts. Frågan behandlades i samband med 1982 års försvarsbeslut (FöU 1981/82:18 s. 154). Utskottet tillstyrker liksom socialutskottet att lagförslagen antas av riksdagen.

Utskottet har i detta sammanhang även anledning att behandla det yrkande (yrk. 19) i partimotionen Fö127 (c) i den del som rör socialtjänsten i krig. Motionärerna pekar bl. a. på bristerna i hemsjukvårdsorganisationen men även i barnomsorgens organisation.

Socialutskottet konstaterar i sitt yttrande över motionen i denna del att totalförsvarspropositionen bl. a. anger att det under krig är nödvändigt med en fördjupad samverkan mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Utskottet understryker för egen del bl. a. att det är angeläget att beakta behovet av åtgärder även när det gäller socialtjänstens funktioner i krig samt att i kriser och krig särskilda krav kommer att ställas på en väl fungerande socialtjänst, äldreomsorg och barnomsorg. *Försvarsutskottet* anser, med instämmande i vad som anförts i propositionen i denna fråga samt i anslutning till de kommentarer som lämnas i socialutskottets yttrande, att motion Fö127 i denna del berör viktiga frågor men att något behov av ett riksdagsuttalande inte kan anses föreligga.

Med hänvisning till det anförda och till socialutskottets yttrande hemställer utskottet

1. att riksdagen antar det vid propositionen som bilaga 4.5 fogade och av lagrådet granskade förslaget till lag om ändring i lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m.,
2. att riksdagen antar det vid propositionen som bilaga 4.6 fogade förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620),
3. att riksdagen godkänner de riktlinjer för hälso- och sjukvården i krig som föredragande statsrådet har förordat,
4. att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö127, yrkande 19 i denna del, såvitt gäller socialtjänsten i krig, m. m.,
5. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet i övrigt har anfört om hälso- och sjukvården i krig.

12 Funktionen Telekommunikationer

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 5 s. 43–46) föreslagit riksdagen

1. att godkänna de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen av televerkets försvarsberedskap som föredragande statsrådet har angett,
2. att godkänna att televerkets försvarsinvesteringar budgetåret 1987/88 finansieras med televerkets rörelsemedel.

Trafikutskottet har yttrat sig över totalförsvarspropositionen i här behandlad del. I samband därmed har trafikutskottet till försvarsutskottet överlämnat motion T803 (c) som rör sårbarheten på teleområdet.

Inledning

Inom ramen för funktionen Telekommunikationer ansvarar televerket för planeringen av verksamheten i krig och under höjd beredskap så att skilda totalförsvarsgrenars oundgängliga behov av telekommunikationer inom landet och med andra länder kan tillgodoses. Detta innebär att det åligger verket att såväl under fred som i krig sätta i drift och underhålla teleanordningar för totalförsvaret. I krig skall televerket dessutom i erforderlig omfattning upprätthålla driften vid sina anläggningar. Verket skall vidare arbeta för att omställningen från fredsförhållanden till beredskaps- och krigstillstånd skall kunna genomföras snabbt och att föreliggande uppgifter i största möjliga utsträckning skall kunna lösas även under omställningstiden.

Föredragande statsrådet

Kommunikationsministern anser att planeringen för televerkets fortsatta beredskap under perioden 1987–1992 skall inriktas på 75 milj. kr. i årliga investeringar med tillhörande driftskostnader. Förslaget innebär en inriktning av planeringen enligt det högsta alternativ beträffande försvarsinvesteringar som televerket enligt regeringens anvisningar haft att redovisa i sin programplan. Denna inriktning medför, anser kommunikationsministern, en avsevärd ambitionshöjning. Statsrådet föreslår vidare att televerkets försvarsinvesteringar fr. o. m. budgetåret 1987/88 skall finansieras med televerkets rörelsemedel. De åtgärder som televerket vidtar i beredskapshö-

jande syfte och som kan betraktas som driftskostnader bör liksom hittills finansieras med verkets rörelsemedel.

FöU 1986/87:11

Kommunikationsministern förordar vidare att åtgärder på kommunikationsområdet som tillgodoser en enstaka totalförsvarsmyndighets behov bör finansieras av denna myndighet. Det bör enligt hans mening ankomma på regeringen att besluta om lämpliga former för styrning av televerkets försvarsinvesteringar.

Motion

Väckt under den allmänna motionstiden 1987

1986/87:T803 av Ingbritt Irhammar (c) och Stina Gustavsson (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om att minska telekommunikationernas sårbarhet,
2. att riksdagen anslår erforderliga medel för att uppfylla de krav som samhället har rätt att ställa på televerket och dess tjänster.

Utskottet

Som försvarskommittén har konstaterat är telekommunikationernas funktionsduglighet av grundläggande betydelse för totalförsvaret under kriser och krig. Från denna utgångspunkt framförs i motion T803 (c) synpunkter på hur telekommunikationernas sårbarhet skall kunna minska. Motionärerna framhåller finansieringsfrågans och samverkansformernas stora betydelse. "Myndighetsansvaret i sin helhet måste klaras ut", anför motionärerna. Endast "högsta nivån" i televerkets perspektivstudie fas B torde enligt deras mening uppfylla de krav som samhället har rätt att ställa på televerkets tjänster.

Trafikutskottet anser att motionärernas förslag om erforderliga medel för televerkets beredskap blivit tillgodosett genom regeringens förslag i totalförvarspropositionen. Detsamma gäller deras önskemål om att finansiering och myndighetsansvar för investeringar på teleområdet skall klarläggas.

När det gäller motionärernas krav på ökad samordningskapacitet hänvisar trafikutskottet till en rapport som totalförsvarets chefsnämnd (TCN) nyligen har lämnat till regeringen. I rapporten föreslås en aktivering och breddning av TTB:s verksamhet i syfte att få till stånd en bättre samordning och uppföljning av telekommunikationsområdet.

Försvarsutskottet anser i likhet med trafikutskottet att motion T803 (c) bör avslås av riksdagen. Den inriktning av funktionen Telekommunikationer som anges i totalförvarspropositionen och det påbörjade arbetet för ökad samordning och uppföljning av verksamheten tillgodoser i huvudsak motionärernas syfte.

Försvarsutskottet har i likhet med trafikutskottet inte något att erinra mot de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen av televerkets försvarsberedskap som kommunikationsministern har angett. De bör godkännas av riksdagen liksom vad kommunikationsministern har anført om finansieringen av televerkets försvarsinvesteringar.

Ett motionsyrkande rörande televerkets s. k. AXE-system har utskottet behandlat under punkt 6 i det föregående.

FöU 1986/87:11

Med hänvisning till det anförda och till trafikutskottets yttrande hemställer utskottet

1. att riksdagen med avslag på motion 1986/87:T803 godkänner de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen av televerkets försvarsberedskap som föredragande statsrådet har angett.
2. att riksdagen godkänner att televerkets försvarsinvesteringar fr. o. m. budgetåret 1987/88 finansieras med televerkets rörelsemedel.

13 Funktionen Transporter

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 5 s. 46–47) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anført om den fortsatta verksamheten inom funktionen Transporter.

Funktionen Transporter har som uppgift att tillgodose totalförsvarets behov av transporter. Funktionen delas in i delfunktionerna Transportsamordning, Järnvägstransporter, Landsvägstransporter, Vägar, Flygtransporter och Sjötransporter. Transportrådet är ansvarig myndighet för hela funktionen Transporter och för delfunktionerna Transportsamordning och Landsvägstransporter, medan statens järnvägar, vägverket, luftfartsverket och sjöfartsverket svarar för beredskapsplaneringen inom var och en av de övriga delfunktionerna.

Föredragande statsrådet ansluter sig till försvarsministerns uttalande i annan del av totalförsvarspropositionen om vikten av ledning och samordning av totalförsvaret. Kommunikationsministern delar också försvarsministerns uppfattning att kraven på snabbhet och flexibilitet inom transportberedskapen har ökat. Han har också samma uppfattning som försvarsministern när det gäller behovet av modellutveckling och ytterligare studier inom funktionen Transporter.

Försvarsutskottet har liksom trafikutskottet inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anført. Utskottet återkommer i det följande till vissa anslagsfrågor med anknytning till den här behandlade funktionen.

Utskottet hemställer

- att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anført om den fortsatta verksamheten inom funktionen Transporter.

14 Riktlinjer för kustbevakningens organisation

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 6 s. 53–63) föreslagit riksdagen att godkänna de av föredragande statsrådet förordade riktlinjerna för kustbevakningens organisation.

Föredragande statsrådet

En rad myndigheter med olika uppgifter och ansvar deltar i sjöövervakningen. Mångfalden av arbetsuppgifter och de skiftande ansvarsförhållandena framgår av en tablå, som föredragande statsrådet (statsrådet Johansson) redovisar i propositionen (bil. 6 s. 53). Den splittrade ansvarsbilden, med

fyra olika myndigheter under skilda departement, har sedan lång tid varit föremål för uppmärksamhet. Statsrådet Johansson återger uttalanden i skilda sammanhang och redovisar genomfört utredningsarbete.

Enligt föredragande statsrådets mening ligger kustbevakningen verksamhetsmässigt närmare försvaret, polisen och sjöfartsverket än tullen, som den för närvarande är knuten till. Han granskar olika alternativ för förändring av kustbevakningens organisatoriska ställning. De riktlinjer han av redovisade skäl förordar, och som riksdagen föreslås godkänna, innebär sammanfattningsvis att

- kustbevakningen avskiljs organisatoriskt från tullverket och bildar en egen civil myndighet inom försvarsdepartementets verksamhetsområde,
- myndigheten ansvarar självständigt för den verksamhet som regeringen ålägger den,
- kustbevakningens särskilda karaktär och identitet behålls,
- myndigheten lyder direkt under regeringen, får uppdrag från denna och inkommer med anslagsframställning till regeringen,
- myndighetens totala verksamhet finansieras från anslag inom utgiftsramen för det militära försvaret,
- överbefälhavaren yttrar sig till regeringen över myndighetens anslagsframställning,
- kustbevakningen medverkar i överbefälhavarens perspektiv- och programplanering,
- en organisationskommitté ges uppdrag att lämna förslag om den nya myndighetens organisation, ledning, lokalisering, arbetsformer och relation till försvarsmakten, m. m.,
- organisationskommitténs arbete bedrivs med målet att den nya myndigheten skall inrättas den 1 juli 1988.

Motionerna

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö112 av Margit Sandéhn (s) och John Johnsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående organisationskommitténs för kustbevakningen sammansättning.

1986/87:Fö114 av Ewy Möller (m) och Sten Andersson i Malmö (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kustbevakningens organisation.

1986/87:Fö119 av Ingrid Sundberg (m) och Per Stenmarck (m) vari yrkas att riksdagen avslår förslaget i proposition 1986/87:95 om skiljande av kustbevakningen från tullverket.

1986/87:Fö124 av Kjell A. Mattsson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen med avslag på regeringens förslag angående kustbevakningens organisatoriska ställning beslutar att organisationsutredningen skall ha till uppgift att utforma organisationen för kustbevakningen som fristående civil myndighet.

1. att riksdagen beslutar avslå förslaget i regeringens proposition 1986/87:95, bilaga 6, om nya riktlinjer för kustbevakningens organisation,

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om kustbevakningens organisationstillhörighet och fortsatta utveckling.

1986/87:Fö139 av Bengt Silfverstrand m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att den aviserade organisationskommittén får i uppdrag att beakta vad som i motionen anförts om ett närmare samarbete mellan kustbevakningen och berörda myndigheter.

1986/87:Fö150 av Larz Johansson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lokalisering av en ny civil myndighet för kustbevakningen.

1986/87:Fö152 av Kjell-Arne Welin m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar avslå förslag i regeringens proposition 1986/87:95, bilaga 6, om nya riktlinjer för kustbevakningens organisation,

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om kustbevakningens organisationstillhörighet och fortsatta utveckling.

1986/87:Fö154 av Gunhild Bolander (c) och Ulla Pettersson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om vikten av en omstationering till Gotland av fartyg och flygplan avsedda för utsjöbevakning.

1986/87:Fö157 av Wiggo Komstedt (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kustbevakningens organisation,

2. att riksdagen uttalar sig för att vid tillsättande av den föreslagna organisationskommittén hänsyn tas till att kustbevakningens personalorganisation blir representerad.

Utskottet

Fyra motioner som tar upp denna fråga syftar till avslag på regeringens förslag. I motionerna Fö119 (m), Fö152 (fp) och Fö135 (vpk) hävdas att kustbevakningen även i fortsättningen bör tillhöra tullverket. Som skäl anges i de båda sistnämnda motionerna att det finns risk att kustbevakningens civila uppgifter annars blir för lågt prioriterade. Enligt motion Fö119 är de besparingar och effektökningar som föredragande statsrådet räknar med orealistiska. I motion Fö124 (c) uttalas att det med regeringens förslag finns stor risk för att kustbevakningen sammankopplas med marinen. Motionärerna anser att "kustbevakningen bör bli en egen myndighet med utökade uppgifter".

Tre motioner går inte så långt som till avslag på regeringsförslaget. Enligt motion Fö157 (m) kan den föreslagna förändringen starkt ifrågasättas. Motion Fö114 (m) påtalar oro över denna. Motionärerna hävdar att det finns risk för en olycklig centralisering när det gäller kustbevakningens sambands-

centraler. De anser att kustbevakningen även i fortsättningen bör vara "en helt civil myndighet". I motion Fö139 (s) understryks betydelsen av att kustbevakningens civila uppgifter inte får stå tillbaka. Den tilltänkta organisationskommittén bör enligt motionärerna beakta erfarenheterna av nuvarande samverkansformer och uppmärksamma de speciella förhållanden som råder i södra Sverige.

Under beredningen av denna organisationsfråga har utskottet fått synpunkter på den i yttranden från skatte- och justitieutskottet. Trafikutskottet har anfört att frågan inte berör dess beredningsområde.

Skatteutskottet anser att det finns tillräckligt beslutsunderlag för ett beslut om kustbevakningens framtida organisationstillhörighet. Enligt utskottets mening talar övervägande skäl för att kustbevakningen organisatoriskt avskiljs från tullverket och bildar en egen civil myndighet inom utgiftsramen för det militära försvaret. I yttrandet betonas särskilt vikten av att kustbevakningen verkligen får formen av en självständig civil myndighet som under regeringen själv ansvarar för sin verksamhet utgående från regeringens uppdrag. Skatteutskottet förutsätter att kustbevakningen i den nya organisationen får i huvudsak samma arbetsuppgifter som tidigare och att särskilt tullbevakningsuppgifterna inte eftersätts. Den förutsatta organisationskommittén bör dock enligt utskottet vara oförhindrad att undersöka en utökning av kompetensen.

Justitieutskottet förordar i sitt yttrande att riksdagen i beslutet med anledning av regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad justitieutskottet i yttrandet har anfört om kustbevakningens och sjöpolisens uppgifter, om samarbete och gränsdragning dem emellan och om representation för polisiär sakkunskap i den aviserade organisationskommittén. Ett sådant uttalande av riksdagen skulle understryka att polisiära arbetsuppgifter primärt skall ankomma på polisen, att kustbevakningspersonalen behåller sina nuvarande befogenheter att ingripa mot brott samt att spörsmålen om att säkerställa ett gott samarbete mellan polisen och kustbevakningen och att klarlägga förekommande gränsdragningsproblem måste ägnas uppmärksamhet i det fortsatta arbetet med organisationsförändringen.

I sitt betänkande inför 1982 års försvarsbeslut behandlade försvarsutskottet (FöU 1981/82:18 s. 39–42) vissa frågor beträffande vår fredstida förmåga att övervaka landets kust- och havsområden. På utskottets förslag gjorde riksdagen ett särskilt uttalande härom till regeringen. Uttalandet gällde bl. a. målet att skapa en effektivare sjöövervakning genom bättre resursutnyttjande. Mot bakgrund härav och av de skäl som anförs i totalförsvarspropositionen anser utskottet liksom skatteutskottet att riksdagen bör godkänna de förordade riktlinjerna för kustbevakningens organisation. De motionsyrkanden som syftar till att riktlinjerna inte skall godkännas eller innebär kritik mot dem bör avslås. Detta gäller motionerna Fö114 (m), Fö119 (m), Fö124 (c), Fö135 (vpk), Fö152 (fp) och Fö157, yrkande 1 (m).

Beträffande kustbevakningen som fristående civil organisation delar utskottet skatteutskottets uppfattning att myndigheten skall ha ett självständigt ansvar under regeringen. Kustbevakningen skall i fredstid inte ingå i försvarsmakten. Liksom för närvarande bör den emellertid ingå i marinens krigsorganisation.

I motion Fö139 (s) framhålls som viktigt att kustbevakningens civila uppgifter inte får stå tillbaka efter en omorganisation. Utskottet instämmer häri. Frågor om fredstida ansvarsfördelning och samarbete måste behandlas ytterligare i det fortsatta organisationsarbetet. Detta gäller inte minst förhållandet mellan polisen och kustbevakningen, något som justitiekommittén poängterar starkt. Försvarskommittén förutsätter att hithörande frågor med nödvändighet kommer att bearbetas noga och räknar med att polisär och annan sakkunskap anlitas i arbetet. Något särskilt uttalande härom av riksdagen torde inte erfordras.

En annan betydelsefull aspekt på omorganisationen är att denna inte bör leda till eller anföras som skäl för avbemannning på utsjöplatser. Olika slag av tekniska hjälpmedel måste kompletteras av att det finns människor i våra kust- och skärgårdsområden som kan observera vad som händer och i vissa fall ingripa snabbt. De nya marina uppgifterna för hemvärnet förutsätter att personalen i hemvärnets kustnära förband är väl förtrogen med sådana områden. För civil och militär sjöövervakning är det allmänt sett av stor vikt att skärgårdarna inte avfolkas. Utskottet har under punkt 3 i det föregående redovisat åtgärder av regeringen i syfte att förhindra att minskad bemanning i statlig verksamhet beslutas utan en föregående helhetsbedömning. Enligt ett uttalande av skatteutskottet under föregående riksmöte (SkU 1985/86:24 s. 5) förutsatte nämnda utskott att man vid organisatoriska förändringar inom kustbevakningen inte underskattade betydelsen av en kontinuerlig närvaro av bevakningspersonal i de berörda kustregionerna. Under nu pågående riksmöte har riksdagen på förslag av ett enhälligt skatteutskott (SkU 1986/87:25, rskr. 195) bifallit motionsförslag om ökade resurser för att möjliggöra att kustbevakningens sambandscentral i Gryt hålls öppen dygnet runt. Den nu behandlade aspekten på sjöövervakningen måste även enligt försvarskommitténs mening bevakas aktivt. Något uttalande härom av riksdagen torde dock inte behövas i detta sammanhang.

Den nya myndighetens lokalisering tas upp i motion Fö150 (c). Motionären anser att riksdagen bör utpeka Nyköping–Oxelösunds-området som lämpligt för lokaliseringen. Liksom skatteutskottet anser försvarskommittén att det nu i första hand ankommer på organisationskommittén att överväga var den centrala ledningen för kustbevakningen bör ha sitt säte. Motionen bör avslås.

Organisationskommittén får betydelsefulla uppgifter och måste arbeta snabbt och målmedvetet. Det ter sig angeläget att regeringen med ledning av riksdagsbehandlingen inriktar kommitténs arbete i principiellt viktiga avseenden. Utskottet förutsätter att regeringen redovisar resultat av kommitténs arbete och regeringens ställningstagande till dessa.

I motionerna Fö112 (s) och Fö157, yrkande 2, (m) hävdas att berörda personalorganisationer bör vara representerade i organisationskommittén. Skatteutskottet förutsätter att man under arbetets gång på lämpligt sätt bereder de berörda personalorganisationerna tillfälle att framföra synpunkter. Försvarskommittén instämmer i detta. Riksdagen bör enligt utskottets mening inte besluta enligt motionsyrkandena.

Motion Fö154 (c, s) betonar vikten av att kustbevakningens fartyg för utsjöbevakning, Tv 172, som nu är stationerat i Nynäshamn, omstationeras

till Gotland. Vidare föreslås att generaltullstyrelsen skall ges i uppdrag att pröva frågan om fast stationering av ett havsövervakningsflygplan till Visby flygplats. Som skäl åberopas Gotlands närhet till de aktuella övervakningsområdena. Skatteutskottet har vid upprepade tillfällen uttalat sig positivt om en omstationering till Gotland av nämnda fartyg men samtidigt tvingats konstatera att svårigheterna att rekrytera kompetent personal från Gotland har omöjliggjort åtgärden. Förhållandena är alltså desamma i detta avseende. Enligt försvarsutskottets mening bör myndigheten själv pröva denna fråga ytterligare sedan omorganisationen har genomförts.

Flygverksamheten för havsövervakning måste i fråga om basresuser för underhåll m. m. samordnas med annan flygverksamhet och kan för närvarande inte ombaseras till Gotland. Riksdagen bör av dessa skäl inte heller i denna del bifalla motion Fö154.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda och till yttrandena från skatte- och justitieutskotten hemställer utskottet

1. beträffande *riktlinjer för kustbevakningens organisation*

a) att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö119, 1986/87:Fö135 och 1986/87:Fö152 om kvarstannande i tullverket,

b) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1986/87:Fö114, 1986/87:Fö124, 1986/87:Fö139 och 1986/87:Fö157, yrkande 1, godkänner vad föredragande statsrådet har förordat,

2. beträffande *lokalisering av kustbevakningens centrala del* att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö150,

3. beträffande *organisationskommitténs sammansättning* att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö112 och 1986/87:Fö157, yrkande 2,

4. beträffande *omstationering till Gotland av fartyg och flygplan* att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö154.

15 Funktionen Skolväsende

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 7 s. 65–66) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om funktionen Skolväsende.

Skolöverstyrelsen ansvarar för funktionen Skolväsende. Övriga myndigheter inom funktionen är länskolnämnderna. På lokal nivå är kommunens skolstyrelse ansvarigt organ.

Föredragande statsrådet uppger bl. a. att det enligt den gällande beredskapsplanläggningen i första hand är den obligatoriska skolans verksamhet som skall upprätthållas i krig. Utbildningen i gymnasieskolan bedrivs i krig i den utsträckning som förhållandena medger. Även beträffande sameskolan och specialskolan finns bestämmelser som reglerar verksamheten i krig.

Utbildningsministern bedömer att inriktningen av den gällande beredskapsplanläggningen för funktionen Skolväsende är lämplig även för den kommande försvarsbeslutsperioden. Regler bör dock, anser han, införas för

verksamheten i krig vid särskola och för verksamheten inom grundutbildning för vuxna och kommunal vuxenutbildning. Han avser att återkomma till regeringen med förslag i dessa frågor.

Utskottet hemställer

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om funktionen Skolväsende.

16 Sveriges Radios verksamhet till den del den avser psykologiskt försvar

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 7 s. 66–68) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om Sveriges Radios verksamhet till den del den avser psykologiskt försvar.

I avtal mellan staten och Sveriges Radio AB regleras dels bolagets uppgifter som moderbolag i Sveriges Radio-koncernen, dels koncernens verksamhet under krig eller vid krigsfara. Gällande avtal omfattar tiden fram till utgången av juni 1992. Vid tillämpningen av avtalet för krig och krigsfara, det s. k. krigsavtalet, förändras koncernens verksamhet. I sin krigsorganisation skall den utgöra en självständig organisation inom totalförsvaret och lyda direkt under regeringen.

Föredragande statsrådet anser att de gällande riktlinjerna för Sveriges Radios beredskapsplanläggning bör ligga till grund för planeringen också under den kommande försvarsbeslutsperioden. Enligt utbildningsministerns mening bör frågan om hur närradions tekniska resurser skall utnyttjas vid krig och krigsfara övervägas ytterligare. Han avser att senare återkomma till regeringen i denna fråga.

Utskottet har i det föregående under punkt 6 behandlat frågor om närradion och om utnyttjande av AM-frekvenser. Liksom kulturutskottet har försvarsutskottet inte något att invända mot vad utbildningsministern har anfört i här aktuell del.

Utskottet hemställer

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om Sveriges Radios verksamhet till den del den avser psykologiskt försvar.

17 Funktionen Livsmedelsförsörjning m. m.

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 8 s. 69–71) föreslagit riksdagen att godkänna vad föredragande statsrådet har förordat om funktionen Livsmedelsförsörjning m. m.

Jordbruksutskottet har yttrat sig över totalförsvarspropositionen i nu behandlad del. Jordbruksutskottet har i anslutning därtill den 2 april 1987 beslutat att till försvarsutskottet för behandling överlämna motionerna 1986/87:Jo202, 1986/87:Jo220, 1986/87:Jo224, yrkande 1, 1986/87:Jo225 och 1986/87:Jo257.

Funktionen Livsmedelsförsörjning m. m. omfattar försörjningen med livsmedel inkl. vatten. Statens jordbruksnämnd är funktionsansvarig myndighet. Vidare har lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk och statens veterinärmedicinska anstalt uppgifter på detta område.

Föredragande statsrådet

Statsrådet Lönnqvist pekar bl. a. på att försvarskommittén har redovisat grunder för planeringen som när det gäller ett s. k. förkrigskedes längd och karaktär innebär en inte oväsentlig förändring för livsmedelsberedskapen. Kommittén anser bl. a. att man på livsmedelsområdet kan förutsätta en mer omfattande utrikeshandel än vad man hittills räknat med som grund för planeringen. Mot bakgrund härav anser statsrådet att beredskapslagren av insatsvaror till jordbruket kan reduceras. Däremot bör lagren av livsmedel enligt hans bedömning byggas ut i viss omfattning.

Vad gäller de preciserade uttalanden som riksdagen har gjort om ambitionsnivå beträffande försörjningsstandard m. m. anser statsrådet att dessa bör upphävas som av riksdagen beslutade mål. Detta gäller således bl. a. målet för livsmedelsområdet att en kriskost motsvarande 2 900 kcal per individ och dag bör vara utgångspunkt för planeringen. Enligt statsrådet bör det ankomma på regeringen och de funktionsansvariga myndigheterna att på grundval av allmänna uttalanden av riksdagen göra de preciseringar som erfordras för planeringen.

Den regionala försörjningsförmågan i krig bör, anser statsrådet Lönnqvist, ägnas särskild uppmärksamhet i den fortsatta planeringen. Detta bör främst gälla övre Norrland och då bl. a. möjligheterna att när så erfordras – eventuellt redan under normala fredstida förhållanden – öka de kommersiella lagren av livsmedel och livsmedelsråvaror.

Statsrådet tar vidare upp frågan om konsekvenserna för livsmedelsförsörjningen i storstadsområdena om dessa områden blir avskurna från tillförsel utifrån. En analys av denna risk bör enligt hans mening göras. Frågan bör också, anser han, ägnas särskild uppmärksamhet av de försörjningsansvariga myndigheterna.

Motionerna

Väckta under den allmänna motionstiden

1986/87:Jo202 av Bengt Kindbom (c) och Lennart Brunander (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning av frågan om jordbrukets beredskap för avbrott och störningar i elproduktionen inom ramen för jordbrukets blockorganisation.

1986/87:Jo220 av Gudrun Norberg (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att jordbrukets blockorganisation skall fullföljas.

1986/87:Jo224 av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Sveriges försörjning med ammoniak.

1986/87:Jo225 av Birgitta Hambræus och Karl Boo (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om beredskapshänsyn i jordbruksförhandlingarna.

1986/87:N329 av Göran Magnusson m. fl. (s), vari yrkas att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beredskapsproduktion av ammoniak,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av statligt stöd för mino-processen samt sysselsättningseffekterna i västra Västmanland.

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö126 av Anita Persson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om krav på bättre beaktande av beredskapen i förädlings- och distributionsleden när det gäller försörjning med livsmedel.

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 17 att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande livsmedelsförsörjningen.

1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 3e att riksdagen, om förslaget om avslag på totalförsvarspropositionen inte vinner gehör, som sin mening ger regeringen till känna att propositionens allmänna inriktning av livsmedelsförsörjningen i enlighet med vad som anförs i motionen inte godkänns.

1986/87:Fö140 av Göran Magnusson (s) och Berit Oscarsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om behållande av Sveriges enda ammoniakfabrik.

1986/87:Fö151 av Karl Erik Olsson m. fl. (c) såvitt gäller yrkandena

1. att riksdagen beslutar med ändring av regeringens förslag att målsättningar i 1982 års försvarspolitiska beslut skall gälla för totalförsvarets planering under perioden 1987/88–1991/92.

2. att riksdagen beslutar, med avslag på regeringens förslag, att folkförsörjningsmålet för den period propositionen omfattar skall utgå från en kriskost om 2 900 kcal per individ och dag,

3. att riksdagen beslutar uttala att importbehovet av insatsvaror i avspärrningsläge begränsas till maximalt 20 %.

4. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om beredskapslagring av livsmedel och insatsvaror,

6. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om regional livsmedelsproduktion m. m.,

7. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av särskilda insatser för utarbetande av försörjningsplaner för vissa större tätorter.

Utskottet vill inledningsvis behandla *den grundläggande inriktningen av försörjningsberedskapen inom livsmedelsförsörjningens område*. Denna fråga tas också upp i några motionsyrkanden med anledning av vad som i totalförsvarspropositionen har anförts i ämnet.

I motion Fö127 (c parti) framhålls att den tidigare högt ställda ambitionsnivån för 1984 års jordbrukspolitiska beslut inte fullföljs i propositionen. Beredskapen inom jordbruksområdet kommer därmed i väsentliga avseenden att försämrats. Motionärerna avvisar propositionen i de delar som den avser minskad beredskapslagring och antagandet om en större krisimport än som tidigare har bedömts möjlig att upprätthålla. Försörjningsberedskapen bör enligt motionen planeras utifrån de av riksdagen år 1982 antagna försvarspolitiska målen.

Enligt motion Fö136 (vpk) bör riksdagen underkänna den allmänna inriktning av livsmedelsförsörjningen som förordas i totalförsvarspropositionen.

I motion Fö151 (c) hävdar motionärerna att målen enligt 1982 års försvarsbeslut bör gälla även under perioden 1987/88–1991/92. Enligt deras mening bör också försörjningsmålet om 2 900 kcal per individ och dag kvarstå även för den kommande planeringsperioden. Regeringen har enligt motionen inte presenterat tillräckliga skäl för förslaget att riksdagen skall upphäva den tidigare beslutade försörjningspolitiska målsättningen.

I motion Fö151 framhålls vidare att möjligheter saknas till inhemsk produktion av viktiga insatsvaror i jordbruket. Motionärerna anser att riksdagen i enlighet med vad statens jordbruksnämnd har förordat bör uttala att försörjningsberedskapen skall planeras efter ett importbehov av insatsvaror i kris som är begränsat till maximalt 20 %. Beredskapslagringen av livsmedel och insatsvaror m. m. bör enligt deras mening utformas så att en acceptabel kriskost kan garanteras befolkningen i inledningsskedet av en kris och så att tillgången på insatsvaror möjliggör en varaktig och uthållig produktion av livsmedel.

Jordbruksutskottet har i sitt yttrande om totalförsvarspropositionen inte funnit anledning att frånga de bedömningar som görs i propositionen angående vissa gemensamma utgångspunkter för planeringen av livsmedelsförsörjning m. m. i olika krigs- och krissituationer. Mot bakgrund av dessa planeringsförutsättningar ansluter sig utskottet till de överväganden av föredragande statsrådet som redovisas i bilaga 8 till propositionen.

Försvarsutskottet har ingen erinran mot vad statsrådet har anført om den grundläggande inriktningen av försörjningsberedskapen på jordbruksområdet. Försvarsutskottet är sålunda i likhet med jordbruksutskottet inte berett att frånga de bedömningar som görs i totalförsvarspropositionen angående de gemensamma utgångspunkterna m. m. för planeringen av olika krigs- och krissituationer. Motionerna Fö127 (c), Fö136 (vpk) och Fö151 (c) bör avslås såvitt nu är i fråga.

I motion Fö126 (s) framförs synpunkter på den *regionala och lokala försörjningsberedskapen* på livsmedelsområdet med utgångspunkt i utvecklingen inom Södermanlands län. I motionen yrkas att beredskapskraven

bättre skall beaktas vid den planering som berör livsmedelssektorn, främst vad gäller förädlings- och distributionsledet.

Motion Jo225 (c) innehåller också kritik mot koncentrationen i jordbrukets förädlingsindustrier och därav följande sårbarhet. I motionen anförts med hänvisning till en planerad mejerinedläggning i Dalarna att jordbruksförhandlingarna "måste ta hänsyn till jordbrukets skyldighet enligt lag att kunna klara kriser". Även i motionerna Fö136 (vpk) och Fö151 (c) understryker motionärerna behovet av decentraliserad lokal livsmedelsproduktion.

Jordbruksutskottet har beträffande motion Fö126 liksom rörande de synpunkter på behovet av regionala och lokala försörjningsfrågor som förs fram i motionerna Fö136 (vpk) och Fö151 (c) framhållit att det i 1985 års riksdagsbeslut om livsmedelspolitiken uttalades att den regionala obalansen i vårt jordbruk och vår livsmedelsindustri borde uppmärksammas. En geografiskt väl differentierad jordbruksproduktion ansågs viktig. Mot bakgrund av att föredragande statsrådet i totalförsvarspropositionen (bil. 8 s. 71) framhåller dels att den regionala försörjningsförmågan i krig bör ägnas särskild uppmärksamhet i den fortsatta planeringen, dels att konsekvenserna av att storstadsområdena kan avskäras från tillförsel utifrån bör analyseras, finns det enligt jordbruksutskottets mening anledning anta att motionernas syfte kan tillgodoses genom en fortsatt planering i enlighet med de riktlinjer som angetts.

När det gäller motion Jo225 – vars syfte förefaller jordbruksutskottet något oklart – erinrar jordbruksutskottet om att mejerier och annan livsmedelsindustri är s. k. k-företag som har att planera för företagets verksamhet i kris- och krigssituationen. Utskottet påminner också om att det inom ramen för prisregleringsmedel avsätts vissa belopp till förädlingsindustrin i norra Sverige som kompensation för deras högre kostnadsläge. Med hänvisning härtill avstyrker jordbruksutskottet bifall till motion Jo225.

Försvarsutskottet delar jordbruksutskottets uppfattning även såvitt nu är i fråga och föreslår att motion Fö126 och Jo225 avslås av riksdagen liksom motionerna Fö136 och Fö151 i nu behandlad del.

Försvarsutskottet övergår nu till att behandla de under allmänna motions-tiden väckta motionerna Jo202 (c) och Jo220 (fp), som båda tar upp frågor om jordbrukets *blockorganisation*. Enligt motion Jo202 bör frågan om jordbrukets beredskap för avbrott och störningar i elproduktionen utredas inom ramen för blockorganisationen. I motion Jo220 (fp) anser motionären att det finns stora brister i blockorganisationen. Den är i dag enligt hennes mening en organisation på papperet. Ännu återstår mycket att göra för att den skall fungera och göra skäl för namnet beredskapsorganisation. Erforderliga ekonomiska resurser för att få en totalt fungerande blockorganisation inom landet bör sökas genom en omfördelning av det totala anslaget till lantbruksnämnderna.

Med anledning av dessa motioner framhåller *jordbruksutskottet* i sitt yttrande att jordbruksnämnden under berörda anslag beräknar särskilda medel för planläggning av jordbrukets blockorganisation, utbildning av blockledare och särskilda blockstudier. Inom blockorganisationen planeras också undersökningar och utveckling av reservelverk. Jordbruksutskottet

har erfarit att jordbruksnämndens verksamhet på detta område fortskrider planenligt och att man anser sig ha tillräckliga resurser för ändamålet. Utskottet avstyrker motionerna.

Försvarsutskottet delar jordbruksutskottets uppfattning och hemställer att motionerna Jo202 (c) och Jo220 (fp) avslås av riksdagen.

De under allmänna motionstiden väckta motionerna Jo224 (m) och N329 (s) samt den med anledning av propositionen väckta motionen Fö140 (s) behandlar *försörjningsberedskapen rörande ammoniak*.

Som bakgrund till motionsyrkanden rörande försörjningsberedskapen i fråga om ammoniak vill utskottet erinra om att inom landet för närvarande endast produceras ammoniak vid Supra AB:s anläggning i Köping. Kapaciteten vid fabriken är ca 60 000 ton. Landets övriga behov av ammoniak tillgodoses genom import.

År 1984 tecknade ÖCB i samarbete med jordbruksnämnden avtal med Supra AB om att företaget skulle upprätthålla ammoniaktillverkningen i Köping t. o. m. år 1989 mot att staten lämnade beredskapslån. Marknadspri- serna på ammoniak har under senare tid gått ned kraftigt och anläggningen i Köping går för närvarande med förlust. Supra har därför med stöd av en omförhandlingsklausul i avtalet begärt förhandlingar med ÖCB om en ändring av avtalet. Efter överläggningar har ÖCB accepterat att avtalet upphävs i förtid under förutsättning att hälften av det tidigare utbetalade beredskapslånet återbetalas. Till grund för ÖCB:s överväganden har legat de förändrade planeringsförutsättningar för kriser och krig som redovisas i propositionen. Enligt uppgift från Supra kommer företagets tillverkning av ammoniak att upphöra under hösten 1987.

I motion Jo224 (m) anförs att tillgången på kvävegödselmedel i en krissituation måste ägnas speciell uppmärksamhet. Endast ca 15 % av den fredstida förbrukningen produceras i Sverige. Landets försörjning med ammoniak måste enligt motionen tryggas.

Enligt motion Fö140 (s) kommer den numera enda ammoniakfabriken i Sverige att försvinna i och med att ÖCB på initiativ av Supra AB har accepterat att företagets fabrik i Köping avvecklas. Det bästa sättet enligt motionärerna att från ekonomisk och teknisk synpunkt klara en god beredskapsförsörjning med ammoniak för både civila och militära ändamål är att behålla den befintliga produktionsmöjligheten.

I motion 1986/87:N329 (s) föreslår motionärerna att statligt stöd skall lämnas till en anläggning för tillverkning av ammoniak baserad på den s. k. mino-processen och att anläggningen skall lokaliseras till inre Mälardalen. De anser att det är av strategisk betydelse att vi inom landet kan producera ammoniak med hjälp av nämnda metod, i vilken man kan utnyttja inhemska biobränslen som råvara.

Jordbruksutskottet anför rörande motionerna Jo224 och Fö140 bl. a. följande:

Enligt vad utskottet erfarit kan landets enda kvarvarande ammoniakfabrik i Köping maximalt producera ammoniak motsvarande ca 15 % av den normala förbrukningen av handelsgödselkväve. I 1985 års beslut om livsmedelspolitiken anfördes att det borde ankomma på försörjningsansvariga myndigheter att särskilt uppmärksamma möjligheterna att få till stånd en ökad inhemsk

produktion av ammoniak och att föreslå erforderliga åtgärder. Enligt jordbruksutskottets mening torde det närmast ankomma på ÖCB att beakta frågan. Inom överstyrelsen arbetar man för närvarande med att få till stånd ett handelsavtal med Norge om vissa leveranser av ammoniak eller kvävegödselmedel.

Med vad här anförts föreslår jordbruksutskottet att här berörda motioner lämnas utan vidare åtgärd.

Näringsutskottet går inte in på frågan om behovet av inhemsk produktion av ammoniak för beredskapsändamål. Det pekar på att ett tilltänkt industrikombinat i Nynäshamn enligt gällande planer skall ha viss ammoniakproduktion. Ett statligt stöd för att bygga upp en produktion av ammoniak med användning av mino-processen behövs enligt näringsutskottets mening inte eftersom processen bedöms vara färdigutvecklad. Näringsutskottet avstyrker med hänvisning härtill bifall till motion N329 såvitt nu är i fråga. Denna motion i övrigt samt motion Fö140 ger inte näringsutskottet anledning till någon ytterligare kommentar.

Försvarsutskottet har redan i samband med 1982 års totalförsvarsbeslut behandlat försörjningsberedskapen när det gäller ammoniak (prop. 1981/82:100 och 102, FöU 18, rskr. 374). Redan i det sammanhanget fördes ett krishandelsavtal med Norge om vissa leveranser in i bilden som en möjlig väg att upprätthålla en del av försörjningsberedskapen i fråga om kvävegödselmedel eller ammoniak. De planeringsförutsättningar som utskottet i det föregående har ställt sig bakom ger anledning att räkna med en ökad möjlighet att genom import tillgodose ifrågavarande försörjningsberedskapsbehov. ÖCB har som redan nämnts, mot bakgrund av de aviserade nya planeringsförutsättningarna, accepterat att avtalet med Supra om ammoniak tillverkning upphävs i förtid. Enligt vad utskottet har inhämtat räknar ÖCB med att använda de pengar Supra i samband därmed återbetalar för beredskapssatsningar inom prioriterade områden, bl.a. för lagring av ammoniak för att möjliggöra tillverkning av sprängämnen och plast under sådana skeden då man planeringsmässigt inte räknar med någon import.

Utskottet räknar med att ÖCB och statens jordbruksnämnd noga följer utvecklingen och vidtar de åtgärder i övrigt som kan visa sig nödvändiga för att trygga beredskapen för vår livsmedelsförsörjning.

Försvarsutskottet anser liksom jordbruksutskottet och näringsutskottet att riksdagen bör avslå motionerna Fö140 (s), N329 (s) och Jo224 (m) såvitt nu är i fråga.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *den grundläggande inriktningen av försörjningsberedskapen på livsmedelsförsörjningens område*

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 17, 1986/87:Fö136, yrkande 3 e i denna del, och 1986/87:Fö151, yrkandena 1–4, godkänner vad föredragande statsrådet har anfört,

2. beträffande *den regionala och lokala försörjningsberedskapen på livsmedelsområdet*

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1986/87:Jo225, 1986/87:Fö126, 1986/87:Fö136, yrkande 3 c i denna del, och 1986/87:Fö151, yrkandena 6 och 7, godkänner vad föredragande statsrådet har anfört,

3. beträffande *blockorganisationen*

a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo202 om utredning om jordbrukets beredskap och avbrott för störningar i elproduktionen.

b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo220 om förbättringar av blockorganisationen.

4. beträffande *försörjningsberedskapen rörande ammoniak*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Jo224, yrkande 1, 1986/87:Fö140 och 1986/87:N329,

5. beträffande *funktionen Livsmedelsförsörjning m. m. i övrigt*

att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet har förordat.

18 Funktionen Arbetskraft

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 9 s. 77–78) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört i fråga om funktionen Arbetskraft.

Inom ramen för funktionen Arbetskraft har arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) ansvaret för att personalplanläggning sker vid krigsviktiga myndigheter, organisationer och företag. AMS utfärdar råd och föreskrifter samt deltar aktivt i arbetsgivarens planering i syfte att säkerställa en fungerande produktion i krigsförhållanden.

Föredragande statsrådet (statsrådet G. Andersson) framhåller betydelsen av att myndigheters och företags personalplanering kompletteras så att den omfattar alla krigsviktiga myndigheter och företag m. m.

I likhet med försvarskommittén anser han det vara viktigt att arbetsmarknadsstyrelsen undersöker möjligheterna att få en bättre överblick över yrkesbakgrunden hos kvinnor med sikte på att kunna ta till vara deras kompetens inom totalförsvaret så att verksamheten i företag och förvaltning kan fortsätta även efter omfattande inkallelser av män.

Statsrådet uppger vidare bl. a. att frågan om det arbetsrättsliga systemet under krig och beredskap, som har handlagts av den s. k. beredskapsdelegationen (A 1983:2), i princip nu är slutbehandlad. Han kommer att föreslå regeringen att överlämna en lagrådsremiss i ämnet under våren 1987.

Utskottet har liksom arbetsmarknadsutskottet inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anfört om funktionen Arbetskraft. Utskottet återkommer i det följande till anslagsfrågor med anknytning till funktionen.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om funktionen Arbetskraft.

19 Funktionen Flyktingverksamhet

FöU 1986/87:11

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 9 s. 79–80) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört i fråga om funktionen Flyktingverksamhet.

Funktionen Flyktingverksamhet omfattar ansvar för mottagande och omhändertagande av flyktingar under kriser och i krig samt härför erforderliga beredskapsförberedelser i fred. Statens invandrarverk är ansvarig myndighet för funktionen.

Föredragande statsrådet (statsrådet G. Andersson) uppger att regeringen har uppdragit åt statens invandrarverk att utreda och lämna förslag rörande den framtida utformningen av beredskapen för mottagande och omhändertagande av flyktingar under kriser och i krig. När detta uppdrag har redovisats, vilket skall ske under första halvåret 1987, avser statsrådet att återkomma till regeringen i den mån åtgärder erfordras som kräver beslut av regeringen.

Utskottet hemställer

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört i fråga om funktionen Flyktingverksamhet.

20 Totalförsvarsfrågor m. m. vid länsstyrelserna

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 11 s. 83–84) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om totalförsvarsfrågorna m. m. vid länsstyrelserna.

Som tidigare angetts har utskottet till bostadsutskottet överlämnat den del av föredragande statsrådets anförande på s. 83 som gäller en aviserad proposition om samordnad länsförvaltning. Genom beslutet överlämnades också motion 1986/87:Fö160.

Inledning

Länsstyrelserna är högsta civila totalförsvarsmyndighet på lägre regional nivå. De skall inrikta och samordna den civila delen av totalförsvaret inom länen och samverka med chefen för det försvarsområde som motsvarar länet och med berörd civilbefälhavare. Inom varje länsstyrelse fullgörs i fredstid dessa uppgifter främst av försvarsenheter. Därutöver svarar försvarsenheterna för en stor del av länsstyrelsernas uppgifter vad gäller freds räddningstjänsten.

Föredragande statsrådet

Föredragande statsrådet (civilministern) påminner om att försvarskommittén har framhållit att länsstyrelsernas resurser bör prioriteras på ett sådant sätt att försvarsenheterna ges möjlighet att fullgöra sina uppgifter. Som kommentar härtill anför civilministern bl. a. följande:

Länsstyrelserna har frihet, men också skyldighet, att inom ramen för tilldelade resurser prioritera mellan sina uppgifter. Jag förutsätter att

länsstyrelserna beaktar vad som anförts av försvarskommittén. I detta sammanhang vill jag särskilt framhålla vikten av att beredskapshänsyn tas i den fredstida samhällsplaneringen.

Under senare år har regeringen i budgetpropositionen angivit de områden och verksamheter inom vilka anslagsnedskärningar har skett. Sådana riktade åtgärder har täckt huvuddelen av de besparingar som föreslagits för länsstyrelserna. Några riktade besparingar som avsett försvarsenheterna och deras verksamhet har därvid inte föreslagits.

Jag vill också erinra om att regeringen under förra budgetåret tilldelade sex länsstyrelser extra medel för information och andra åtgärder med anledning av olyckan i Tjernobyl. I syfte att förbättra freds räddningstjänsten har riksdagen på regeringens förslag beslutat att under detta budgetår tilldela länsstyrelserna ytterligare 500 000 kr. för kompletterande inköp av kommunikationsutrustning.

Motion

Väckt med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 21 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen har anförts om länsstyrelsernas uppgifter.

Utskottet

Försvarsutskottet har i olika sammanhang behandlat frågan om obalansen mellan uppgifter och resurser för länsstyrelsernas försvarsenheter, bl. a. i ett yttrande till dåvarande civilutskottet (FöU 1981/82:2 y).

I FöU 1981/82:2 y gällde det ett regeringsförslag om en minskning efter pris- och löneomräkning av anslaget till länsstyrelserna m. m. för budgetåret 1982/83 med 2 % (prop. 1981/82:100 bil. 18 s. 23). Därutöver föreslogs en besparing vid försvarsenheter om sammanlagt 4 milj. kr. (prop. 1981/82:102 bil. 11 s. 13). Som motivering till den sistnämnda besparingen hänvisades till att arbetsuppgifterna på försvarsenheterna kunde förväntas minska till följd av en delvis ny syn på inriktningen av de civila delarna av totalförsvaret. Denna ansågs främst ha att göra med kommunernas övertagande av ansvaret för ledningen av civilförsvarsverksamheten på lokal nivå. En förstärkning av civilbefälvarens roll fördes också in bilden. Försvarsutskottet godtog en minskning av anslaget med 2 % men föreslog att besparingen om 4 milj. kr. skulle slås ut på länsstyrelsernas olika verksamheter så att försvarsenheterna liksom övriga enheter endast marginellt skulle beröras av denna besparing. Avvikande mening anmälades av företrädare för centerpartiet och folkpartiet.

Civilutskottet godtog för sin del de i propositionen föreslagna besparingarna (CU 1981/82:40 s. 7) vilket också blev riksdagens beslut (rskr. 406). Moderata samlingspartiets företrädare i civilutskottet stödde i en reservation försvarsutskottets uppfattning.

Utskottet behandlade senast frågan i ett yttrande till bostadsutskottet (FöU 1985/86:5 y) med anledning av ett förslag i budgetpropositionen 1986 (bil. 15 s. 60–61) som innebar att delar av anslaget till länsstyrelserna m. m.

efter pris- och löneomräkning skulle minskas med 1 %. Undantagna från denna minskning skulle vara de delar av anslaget som hänförde sig till verksamheten vid länsstyrelsernas administrativa enheter och skatteförvaltningarna. I ett yrkande i en motion (1985/86:Bo301) föreslogs ett tillkännagivande av riksdagen att även länsstyrelsernas försvarsenheter skulle undantas från den föreslagna minskningen.

Försvarsutskottet konstaterade att det råder obalans mellan försvarsenheternas uppgifter och de resurser som står till deras förfogande. Utskottet hänvisade till ett uttalande av försvarsministern i budgetpropositionen 1986 (bil. 6 s. 94) där han slog fast att försvarsenheternas resurser minskat betydligt sedan år 1978 när organisationen för länsstyrelsernas försvarsenheter fastställdes. Mot denna bakgrund ansåg utskottet att länsstyrelsernas försvarsenheter endast i begränsad omfattning borde beröras av då aktuella besparingar. Den föreslagna minskningen av anslaget till länsstyrelserna m. m. borde, ansåg försvarsutskottet, inte drabba försvarsenheterna i större omfattning än som motsvarar deras andel av anslaget. Avvikande meningar anmälades av företrädarna för moderata samlingspartiet och centerpartiet samt av folkpartiets ledamöter i utskottet.

Bostadsutskottet anförde vid sin behandling av ärendet (BoU 1985/86:19 s. 5) bl. a. följande.

Försvarsutskottets yttrande angående försvarsenheternas resursbehov inför det kommande budgetåret innebär att enheterna inte bör drabbas av den i budgetpropositionen föreslagna anslagsminskningen i större omfattning än andra enheter vid länsstyrelserna. I budgetpropositionen specificeras till stor del hur den föreslagna anslagsminskningen till länsstyrelserna skall kunna genomföras. Ingen av dessa riktade besparingar omfattar primärt verksamheten vid försvarsenheterna. Den del av anslagsminskningen som inte specificeras – i genomsnitt ca 100 000 kr. per länsstyrelse – kommer av resp. länsstyrelse att fördelas utifrån de skilda förutsättningar och behov som finns i olika län. Bostadsutskottet har inte skäl till annat antagande än att försvarsenheterna vid denna bedömning kommer att behandlas på samma sätt som övriga delar av resp. länsstyrelse. Med hänvisning till vad ovan anförts avstyrks även yrkande 2 i motion Bo301 (m).

Häremot reserverade sig företrädare i utskottet från moderata samlingspartiet.

Med anledning av totalförsvarspropositionen återkommer moderata samlingspartiet i sin partimotion till frågan om försvarsenheternas resurser. Motionärerna framhåller att den reducering av personalen på länsstyrelsernas försvarsenheter som ägt rum har medfört farhågor att länsstyrelserna inte kommer att kunna lösa viktiga uppgifter, varken i fråga om freds- eller krigs räddningstjänsten. I avvaktan på att s. k. samordnad länsförvaltning eventuellt genomförs bör enligt motionärernas mening länsstyrelsernas försvarsenheter inte bli föremål för ytterligare besparingsåtgärder.

Bostadsutskottet framhåller i sitt yttrande att i den mån nedsänkningar ägt rum vid försvarsenheterna har dessa skett mot bakgrund av länsstyrelsernas möjlighet att inom ramen för tilldelade resurser prioritera mellan sina uppgifter. Bostadsutskottet återger föredragande statsrådets uppgift att några riktade besparingar som avsett försvarsenheterna och deras verksam-

het inte vidtagits under senare år. Bostadsutskottet anser vidare att det bör strykas under vad i propositionen framhållits om att länsstyrelserna beaktar vad försvarskommittén anfört om att länsstyrelsernas resurser bör prioriteras så att försvarsenheterna ges möjlighet att fullgöra sina uppgifter. Det finns enligt bostadsutskottets mening inte skäl till annat antagande än propositionens om att några åtgärder inte vidtas som innebär att försvarsenheterna inte kan fullgöra sina uppgifter. Vid en sådan uppfattning kan, anser bostadsutskottet, ett tillkännagivande enligt motionärernas förslag inte tjäna något reellt syfte, varför motionsyrkandet bör avslås.

Försvarsutskottet vill ånyo understryka nödvändigheten av att personalresurserna vid försvarsenheterna inte ytterligare reduceras. Såsom bostadsutskottet har påpekat förutsätter också föredragande statsrådet att länsstyrelserna kommer att prioritera sina resurser på ett sådant sätt att försvarsenheterna ges möjlighet att fullgöra sina uppgifter. Mot bakgrund av vad utskottet tidigare påtalat och försvarskommittén nu bekräftat rörande obalansen mellan försvarsenheternas uppgifter och resurser torde vid en sådan prioritering några besparingar som berör försvarsenheterna inte komma att aktualiseras. Riksdagen behöver därför inte göra något uttalande i frågan.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda och till bostadsutskottets yttrande hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö128, yrkande 21 om länsstyrelsernas försvarsenheter,
2. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om totalförsvarsfrågorna m. m. vid länsstyrelserna, utom såvitt gäller en proposition om samordnad länsförvaltning.

21 Riktlinjer för försörjningsberedskapen inom energiområdet

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 12 s. 85–108) – efter föredragning av statsrådet Gustafsson – föreslagit riksdagen att

1. anta förslag till lag om ändring i lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol,
2. anta förslag till lag om ändring i lagen (1985:635) om försörjningsberedskap på naturgasområdet.

I propositionen har regeringen också föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat för

3. mål och allmän inriktning av försörjningsberedskapen inom energiområdet,
4. försörjningsberedskapen inom elkraftsområdet,
5. kommunalteknisk försörjning,
6. beredskapslagring av olja,
7. lagringsprocenttal m. m.,
8. omstrukturering av ansvaret för oljelagringen,
9. beredskapslagring av kärnbränsle,

10. beredskapslagring av kol.
11. beredskapsåtgärder på naturgasområdet.
12. handlingsberedskap.

Vidare har regeringen

13. berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet i övrigt har anfört om planeringsförutsättningar, behov av beredskapsåtgärder, ersättning av importbränslen, fjärrvärme, beredskapslagring av olja, beredskapslagring av naturgas och ett samlat lagringsprogram.

Motionerna

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 12 att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om försörjningsberedskap inom energiområdet.

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 23 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om oljelagringens omstrukturering och kostnader.

1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena

3 g) att riksdagen, om förslaget om avslag på totalförsvarspropositionen inte vinner gehör, som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en snabb omläggning av det svenska energisystemet, framför allt en avveckling av kärnkraften, är den i dagsläget viktigaste beredskapsåtgärden när det gäller energiförsörjningen.

3 h) att riksdagen, om förslaget om avslag på totalförsvarspropositionen inte vinner gehör, beslutar att det totala lagringsbehovet lagringsåret 1991/92 för olja sätts till 10,5 miljoner m³ enligt energiberedskapsutredningens förslag (bil. 12).

3 i) att riksdagen, om förslaget om avslag på totalförsvarspropositionen inte vinner gehör, hos regeringen begär förslag till uppbyggnad av en fullskalanläggning för framställning av etanol för att öka beredskapen inom detta viktiga område.

1986/87:Fö153 av Gunhild Bolander (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att de inom Gotlands län befintliga skyddade lagren av petroleumprodukter inte skall beröras av oljebolagens förutskickade minskningar av deras skyddade lager.

1986/87:Fö159 av Ivar Franzén m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar – med avslag på proposition 1986/87:95 i denna del – godkänna de mål och allmän inriktning av försörjningsberedskapen som förordas i motionen,

2. att riksdagen beslutar – med avslag på proposition 1986/87:95 i denna del – godkänna vad som i motionen anförts om beredskapslagringen av olja, kol, kärnbränsle och naturgas,

3. att riksdagen beslutar – med avslag på proposition 1986/87:95 i denna del – som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om

behovet av ett bättre beslutsunderlag avseende omstruktureringen av ansvaret för oljelagringen,

FöU 1986/87:11

4. att riksdagen beslutar att de medel som föreslås anvisade till åtgärder inom delfunktionen Elkraft för budgetåret 1987/88 skall disponeras och fördelas av statens energiverk i enlighet med vad som anförs i motionen,

5. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om betydelsen av ett decentralistiskt och småskaligt energisystem för handlingsberedskap och minskad sårbarhet inom energiområdet.

Bakgrund

Beroendet av importerad olja har länge varit ett av de största problemen när det gäller vår försörjningsberedskap. Ända sedan andra världskriget har Sverige sökt kompensera sin sårbarhet när det gäller olja och oljeprodukter med beredskapslagring. Lagringsbehoven har tillgodosetts dels genom statlig lagring, för vilken riksdagen anvisat medel, dels genom tvångslagring hos importörer, återförsäljare och storförbrukare av olja.

År 1975 beslöt riksdagen, närmast med anledning av oljekrisen 1973–1974, att en s.k. fredskrisreserv av olja skulle byggas upp (prop. 1975:42, NU 29, rskr. 180). Sverige anslöt sig då till det s.k. IEP-avtalet inom ramen för OECD-samarbetet. Avtalet innebär bl. a. att varje land skall ha en fredskrisreserv som motsvarar 90 dagars nettoimport.

Gällande mål och inriktning av försörjningsberedskapen inför kriser och krig inom bl. a. energiområdet lades fast av statsmakterna i 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82:102, FöU 18, rskr. 374). Vikten av att prioritera oundgängliga behov inom vissa försörjningsområden, bl. a. värme, betonades därvid. Riktlinjer för beredskapslagring av olja godkändes av riksdagen år 1984 (prop. 1984/85:53, FöU 6, rskr. 94). I anslutning härtill beslutades om oljelagringsprogram t. o. m. innevarande år.

Genom sistnämnda riksdagsbeslut antogs också nu gällande lag om beredskapslagring av olja och kol m. m. I fråga om olja innebar lagen ingen större ändring i förhållande till vad som gällt tidigare. Den i lagen föreskrivna skyldigheten att lagra kol var däremot en nyhet. Riksdagen godkände i det sammanhanget också riktlinjer för beredskapslagring av kol och kärnbränsle.

Våren 1985 beslöt riksdagen om vissa provisoriska åtgärder inom naturgasområdet (prop. 1984/85:172, FöU 13, rskr. 390).

Prognoser över energikonsumtionens utveckling under programperioden fram t. o. m. år 1992 har utarbetats av statens energiverk. Enligt dessa förväntas den totala energianvändningen inom industrisektorn öka något under perioden. Elenergin väntas svara för den övervägande delen av ökningen. Användningen av kol, trädbränslen samt bensin och dieselolja kommer likaså att öka under perioden enligt prognoserna. Användningen av eldningsolja väntas däremot till år 1992 ha minskat med en tredjedel av användningen år 1985.

1985 års energiberedskapsutredning (EBU) har i sitt betänkande Bränsle och drivmedelsberedskapen under kriser och i krig (SOU 1986:42) lagt fram

förslag om försörjningsberedskapen inom bränsle- och drivmedelsområdet under programperioden 1987/88–1991/92. Betänkandet har remissbehandlats. En sammanfattning av betänkandet och remissyttrandena har fogats till totalförsvarspropositionen (bilaga 12:1). Energiberedskapsfrågorna har behandlats också av 1984 års försvarskommitté i betänkandet SOU 1987:9.

I det följande behandlas regeringens förslag om motionsyrkandena uppdelade på olika delfrågor.

Mål och allmän inriktning av försörjningsberedskapen inom energiområdet m. m.

Föredragande statsrådet

När det gäller *mål och allmän inriktning* av försörjningsberedskapen på energiområdet understryker föredragande statsrådet nödvändigheten av att med tillräckligt hög säkerhet trygga de oundgängliga behoven för individens överlevnad och samhällets funktioner om vi i händelse av en kris eller ett krig helt eller delvis blir hänvisade till de försörjningsresurser som då finns tillgängliga i landet. De oundgängliga behoven bör garanteras med god marginal. Vidare anser statsrådet bl. a. att tillräcklig hänsyn till beredskapsaspekterna måste tas i fredstid, bl. a. i samband med planeringen av anläggningar och system för fredstida bruk. Detta är enligt statsrådet särskilt viktigt att beakta i den omläggning av energisystemet som pågår.

Statsrådet betonar också vikten av att planeringen är tillräckligt flexibel och inte för hårt låst till antaganden om vissa bestämda krisfall. För att bedöma behovet av beredskapslager och andra beredskapsåtgärder är det dock enligt statsrådets bedömning nödvändigt att bygga på antaganden om bl. a. olika förlopp av en kris och möjlig krisimport.

Föredragande statsrådet behandlar vidare de *planeringsförutsättningar* utifrån vilka beredskapsplaneringen på energiområdet skall utformas. Han ansluter sig därvid till vad försvarsministern har förordat för planeringen inom totalförsvaret. Detta innebär bl. a. att man vid planeringen skall utgå från att förkrigsskedet har en varaktighet av ungefär ett år. Man skall vidare räkna med större import under detta skede än man hittills har gjort. Statsrådet anser, i likhet med försvarskommittén, att man skall utgå från en genomsnittlig importnivå under skedet av närmare 60 % av det normala. För neutralitet och krig bör man däremot inte räkna med någon import alls. I det sammanhanget framhåller statsrådet att särskilda antaganden om karaktären av en fredskris inte direkt ingår i planeringsförutsättningarna. Planeringen inför en fredskris inom oljeområdet följer i stället av åtagandena enligt det s. k. IEP-avtalet, som Sverige såsom framgår av redogörelsen i det föregående har anslutit sig till.

Statsrådet uppehåller sig också vid de behov av *beredskapsåtgärder* som han anser bör finnas. Med utgångspunkt i ett konstaterande att kostnader för oljelagring är höga prioriterar han beredskapsåtgärderna i följande ordning: handlingsberedskap, åtgärder för bevarande och ökning av inhemsk produktion, omställningsåtgärder, ersättning med inhemska bränslen eller el samt lagring av importbränslen.

Den allmänna inriktningen av beredskapsinsatserna inom energiområdet tas upp i motionerna Fö127 (c) yrkande 12, Fö159 (c) yrkandena 1 och 5 samt Fö136 (vpk) yrkande 3 g.

I centerns partimotion Fö127 hävdas att ett energisystem grundat på inhemska energikällor och med småskalig utformning är mindre sårbart än ett storskaligt system. Motionen föreslår ett riksdagsuttalande av denna innebörd. Graden av sårbarhet beror enligt motionärerna dels på andelen importerad energi, dels på hur energiförsörjningssystemet är uppbyggt.

I motion Fö159 yrkas avslag på regeringens förslag till riktlinjer för försörjningsberedskapen inom energiområdet. Motionärerna förordar ett decentralistiskt energisystem. De framhåller vidare att hushållning med tillgängliga resurser är nödvändig. Energisystemet bör enligt motionen baseras på utnyttjande av i huvudsak inhemska, förnybara och miljövänliga energikällor. Ett energiförsörjningssystem uppbyggt på sådant sätt skulle enligt motionärerna medföra en helt annan säkerhet och försörjningstrygghet än det system som ligger till grund för propositionens förslag. Minskad användning av importerade bränslen och en avveckling av kärnkraften skulle vidare enligt motionen leda till både minskat lagringsbehov och lägre beredskapskostnader.

Enligt vänsterpartiet kommunisternas partimotion Fö136 är en snabb omläggning av det svenska energisystemet den viktigaste beredskapsåtgärden inom energiområdet. Framför allt bör kärnkraften avvecklas. Detta skulle enligt motionärerna ge utrymme för en decentralistisk energipolitik och samtidigt kraftigt reducera sårbarheten. I motionen begärs att riksdagen i ett uttalande till regeringen ansluter sig till vad motionärerna har anfört i denna fråga.

I motionerna Fö136 (vpk) och Fö159 (c) ifrågasätter motionärerna de i totalförsvarspropositionen redovisade planeringsförutsättningarna såvitt gäller antagandet av möjlig import. De anser detta vara alltför optimistiskt.

Näringsutskottet som har yttrat sig till försvarsutskottet över totalförsvarspropositionen anför beträffande den allmänna inriktningen av beredskapsinsatserna att det är uppenbart att utformningen av energisystemet har avgörande betydelse för försörjningsberedskapen inom energiområdet. Enligt utskottets mening är det dock inte motiverat att nu ta upp en diskussion om energisystemets uppbyggnad. Utskottet hänvisar till en proposition – aviserad till våren 1987 – grundad på förslag från energirådet till följd av kärnkraftsolyckan i Tjernobyl i Sovjetunionen. Med hänsyn till att frågor om den allmänna inriktningen av energipolitiken inom en nära framtid kommer att behandlas av riksdagen avstyrker utskottet bifall till här behandlade motionsyrkanden.

Försvarsutskottet delar näringsutskottets uppfattning och anser att riksdagen skall godta de mål och den allmänna inriktning av energipolitiken som föreslås i totalförsvarspropositionen. Motionerna Fö127 (c), Fö159 (c) och Fö136 (vpk) bör avslås av riksdagen såvitt nu är i fråga.

Försvarsutskottet – som i det föregående har godtagit de av försvarsministern föreslagna planeringsförutsättningarna för planeringen inom totalför-

svaret – har inte heller något att erinra mot de i linje därmed av statsrådet Gustafsson angivna planeringsförutsättningarna för beredskapen inom energiområdet. Motionerna Fö136 (vpk) och Fö159 (c) bör alltså avslås såvitt nu är i fråga. Förvarsutskottet delar också statsrådets uppfattning rörande beredskapsåtgärdernas inbördes prioritering och har inte heller något att erinra mot vad föredragande statsrådet i övrigt har anfört om behov av beredskapsåtgärder.

Ersättning av importbränslen

Föredragande statsrådet

Statsrådet Gustafsson bedömer att vid störningar i tillförseln under kriser eller i krig det är möjligt att ersätta totalt omkring 2,2 miljoner m³ olja och knappt 1 miljon ton kol med el och inhemska bränslen. Vid krigsskeden förutses inga möjligheter till utbyte med elkraft.

Utskottet

Två motioner tar upp frågor om ersättning av importbränslen. I motion Fö159 (c) anförs att målet för beredskapsplaneringen måste vara att importerade bränslen skall ersättas med i huvudsak inhemska bränslen, medan elenergin bör reserveras för industrins behov. Motionärerna anser det oralistiskt att utgå från att elenergi under ett krigsskede kan utnyttjas för att ersätta energi baserad på importerade bränslen. I motionen påpekas vidare att möjligheterna att klara drivmedelsförsörjningen under kriser och i krig skulle förbättras genom inhemsk *produktion av etanol*.

Frågan om inhemsk etanolproduktion behandlas också i vänsterpartiet kommunisternas motion Fö136 (yrkande 3 i). Motionärerna anser att riksdagen hos regeringen bör begära förslag till uppbyggnad av en fullskalanläggning för framställning av etanol i syfte att öka beredskapen inom detta område. Enligt motionen är en sådan anläggning – baserad på jordbruksprodukter – väl motiverad från beredskapssynpunkt och värd stödanslag över totalförsvarsbudgeten.

Näringsutskottet avstyrker bifall till motion Fö159 i den del som gäller möjligheter att ersätta importerade bränslen. Utskottet finner inte att någon grundläggande skillnad föreligger mellan vad som anförs i propositionen och vad som sägs i motionen.

När det gäller frågan om inhemsk etanolproduktion hänvisar näringsutskottet till regeringens pågående beredning av motoralkoholkommitténs betänkande *Alkoholer som motorbränsle* (SOU 1986:51) samt till pågående utredningsarbete – på regeringens uppdrag – inom Stiftelsen Svensk etanolutveckling. Utskottet anser det inte motiverat med något riksdagsinitiativ i frågan. Utskottet avstyrker bifall till motionerna Fö159 och Fö136 i här aktuella delar.

Förvarsutskottet delar näringsutskottets uppfattning och anser att riksdagen bör avslå de i detta sammanhang behandlade motionsyrkandena. Förvarsutskottet har alltså inte något att erinra mot vad föredragande statsrådet har anfört om ersättning av importbränslen.

Föredragande statsrådet

Målet för beredskapsverksamheten inom elkraftsområdet skall enligt föredragande statsrådet vara att trygga samhällets behov av elenergi under såväl fredskris som förkrigsskede och neutralitet/krigsskede så att dels störningar och avbrott undviks eller begränsas, dels – i svårare kriser och i krig – motståndsförmågan och de viktigaste funktionerna kan vidmakthållas.

Kraftföretagen, kommunerna och eldistributörerna skall stimuleras till en ökad beredskapshänsyn i sin frestida planering.

Föredragande statsrådet föreslår i detta sammanhang att särskilda resurser skall avsättas för att stimulera andra producenter och distributörer av elkraft till att i sin frestida planering vidta *beredskapshöjande åtgärder inom elkraftsområdet*. Medlen, som skall användas bl. a. för att befrämja installationer av reservanordningar och för åtgärder som möjliggör start och drift av separata delsystem, skall enligt hans mening ställas till förfogande för statens vattenfallsverk.

För att trygga den kommunala tekniska försörjningen ankommer det enligt statsrådet på kommunerna att vidta åtgärder avseende den kommunaltekniska försörjningen så att en tillräcklig säkerhet mot frestida störningar genom elavbrott åstadkoms. När det gäller åtgärder som härutöver krävs för att motverka krigstida störningar skall som försvarskommittén har föreslagit särskilda statliga resurser sättas av för bl. a. installationer av reservanordningar och åtgärder som möjliggör start och drift av separata delsystem.

Utskottet

I likhet med försvarskommittén anser utskottet att beredskapsåtgärder för landets elförsörjning skall ges hög prioritet (jfr FöU 1985/86:6 y). Det är enligt utskottets mening angeläget att producenter och distributörer görs medvetna om elförsörjningens betydelse i kriser och krig och om vikten av att planera härefter. Föredragande statsrådets avsikt att ställa särskilda medel till statens vattenfallsverks förfogande i detta syfte möter invändningar i motion Fö159 (yrkande 4). Enligt motionärerna bör de medel som föreslås anvisade för stimulansåtgärder disponeras och fördelas av statens energiverk. Motionärerna anser det orimligt att statens vattenfallsverk ges en myndighetsfunktion gentemot bl. a. övriga kraftföretag.

Näringsutskottet anser det ändamålsenligt att statens vattenfallsverk även fortsättningsvis skall ha ansvaret för beredskapsåtgärder av här avsedd art. Utskottet avstyrker därför bifall till motion Fö159 i här berörd del.

Försvarsutskottet påminner om att statens energiverk sedan den 1 juli 1986 har det samordnande ansvaret för funktionen Energiförsörjning inom den civila delen av totalförsvaret. Det åligger dock statens vattenfallsverk att svara för ledning och samordning av beredskapsplaneringen inom delfunktionen Elkraft. I vattenfallsverkets uppgifter ingår att verka för att erforderliga beredskapsåtgärder vidtas även vid kommunala och enskilda kraftföretag och eldistributörer. Utifrån denna ansvarsfördelning är det naturligt att ifrågavarande medel disponeras för sitt ändamål av statens vattenfallsverk.

Försvarsutskottet delar därför näringsutskottets uppfattning att riksdagen bör avslå motion Fö159 (c) i denna del. Till medelsberäkning för ändamålet återkommer försvarsutskottet under punkt 22.

Försvarsutskottet har inte något att erinra mot vad föredragande statsrådet har anfört om beredskapsåtgärder inom elkraftsområdet.

Beredskapslagring av olja

Föredragande statsrådet

Föredragande statsrådet anser att för beredskapslagring av olja alltså skall gälla de riktlinjer som riksdagen fastställde år 1984. Detta innebär att det liksom hittills skall finnas en försörjningsberedskapsreserv för fredskris, förkrigsskede och neutralitet/krig. Reservens storlek skall i princip planeras med utgångspunkt i landets totala beredskapsbehov av olja. Därvid skall beaktas de planeringsförutsättningar som kommer att läggas fast vad gäller krisperiodernas längd och karaktär, konsumtionsstandard under kris, möjligheter till import under kris och möjligheten att i kris ersätta olja med inhemska bränslen eller el.

Föredragande statsrådet föreslår en i viss mån ändrad ansvarsfördelning när det gäller uppfyllandet av de bedömda lagringsbehoven. Staten skall ha det samlade ansvaret för de delar av oljelagren som är avsedda för neutralitet/krig. De tvångslagringskyldiga skall svara för övrig beredskapslagring av olja.

För omfattningen av tvångslagringskyldigheten under programplaneperioden 1987/88–1991/92 bör enligt föredragande statsrådet gälla ett fast lagringsprocenttal som bör vara i stort sett lika för alla oljeprodukter och alla lagringsskyldiga. Han uppger att enligt hans preliminära beräkningar bör detta lagringsprocenttal vara 25 % av föregående års förbrukning eller försäljning. Statsrådet betonar dock att det ankommer på regeringen att besluta om detta. I det sammanhanget pekar han på det förslag till ändring av lagen om beredskapslagring av olja och kol (1984:1049) som regeringen lägger fram. Enligt 9 § i denna lag bestämmer regeringen med utgångspunkt i landets totala behov av beredskapslager för varje slag av lagringsbränsle hur stor andel som skall lagras. Statsrådet föreslår att denna paragraf kompletteras med en föreskrift om att storleken av de beredskapslager som ägs av den som driver ett värmeverk eller kraftvärmeverk får bestämmas med utgångspunkt i det egna beredskapsbehovet för värmeverket eller kraftvärmeverket. Lagförslag av denna innebörd har bifogats som bilaga till propositionen.

Oljelagringsbehovet för budgetåret 1991/92 har med tillämpning av de i det föregående redovisade riktlinjerna beräknats till 8,5 miljoner kubikmeter olja. Denna bedömning har gjorts med beaktande av bl. a. de planeringsförutsättningar som kommer att läggas fast vad gäller krisperioders längd och karaktär, möjligheter till import under kris och möjligheten att i kris ersätta olja med inhemska bränslen eller el.

Utskottet

Lagringsmålet för olja tas upp i motion Fö136. Enligt motionärerna bygger den föreslagna sänkningen av lagringsmålet på alltför optimistiska bedöm-

ningar av möjligheterna till import under krislägen. Riksdagen bör därför enligt motionen besluta om en lagring på den högre nivå som energiberedskapsutredningen har föreslagit. I motion Fö159 ifrågasätts likaså regeringens bedömning av importmöjligheterna under ett förkrigsskede. Motionärerna förklarar sig dock kunna ansluta sig till det föreslagna oljelagringsmålet förutsatt att åtgärder för en omställning och förnyelse av energisystemet sker i enlighet med de riktlinjer som anges i motionen.

Näringsutskottet påpekar i sitt yttrande till försvarsutskottet att behovet av oljeberedskapslager inte är en fråga som näringsutskottet har att behandla. Med anledning av de synpunkter i denna fråga som uttalas i motion Fö159 vill utskottet dock framhålla oljans minskade andel av energiförsörjningen sedan slutet av 1970-talet. Detta förhållande bidrar enligt näringsutskottet till att oljelagringsmålet nu kan sänkas. Vad gäller den del av motionen där en omställning av energisystemet förespråkas avstyrker utskottet bifall till motionen.

Försvarsutskottet påminner om att det totala oljelagringsmålet för innevarande budgetår fastställs till 14 miljoner m³ olja enligt de riktlinjer för beredskapslagring av olja som riksdagen fastställde i december 1984 (prop. 1984/85:53, FöU 6, rskr. 94).

1985 års energiberedskapsutredning (EBU) har beräknat behovet av oljelager för budgetåret 1991/92 till 10,5 miljoner kubikmeter. Till grund för utredningens beräkning ligger – förutom prognoser över den framtida konsumtionen av olja – antaganden om bl. a. storleken på oljeimporten under ett förkrigsskede. EBU har förutsatt att denna kan uppgå till i genomsnitt 40 % av den normala oljeimporten. Försvarskommittén bedömer att en större import är möjlig än vad energiberedskapsutredningen har räknat med. Föredragande statsrådet godtar – såsom framgår av redogörelsen i det föregående – försvarskommitténs bedömning. Detta medför att oljelagringsmålet enligt föredragande statsrådet kan sättas ca 2 miljoner m³ lägre än utredningen har beräknat.

Försvarsutskottet har i det föregående godtagit de på försvarskommitténs överväganden byggda bedömningarna om möjlig oljeimport. Mot denna bakgrund och enligt gjorda beräkningar i övrigt godtar utskottet det i totalförsvarspropositionen angivna lagringsmålet för lagring av olja budgetåret 1991/92. Motion Fö136 (vpk) bör enligt försvarsutskottets mening avslås i nu behandlade delar.

Försvarsutskottet har inte heller någon invändning mot vad som föredragande statsrådet anför om lagringsprocenttal m. m. Det i samband därmed framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol bör antas av riksdagen.

Utskottet övergår nu till att behandla den *omstrukturering av ansvaret för oljelagringen* som föreslås i propositionen. Som framgått av det föregående innebär omstruktureringen att staten skall ha det samlade ansvaret för de delar av oljelagren som är avsedda för neutralitet/krig medan övriga beredskapsbehov skall tillgodoses genom tvångslagring av olja. Förslaget innebär att de statliga oljelagren kommer att bli i stort sett lika stora som för närvarande men delvis få annat innehåll och annan lokalisering. I motiveringen till förslaget anför föredragande statsrådet bl. a. att det är angeläget

att lagren i neutralitet/krig utgörs, inte av råolja, utan av produkter, eftersom man — åtminstone i krig — inte kan räkna med att raffinaderierna kan vara i gång i tillräcklig utsträckning. Lagren bör dessutom vara spridda över landet och inrymda i skyddade utrymmen. Det statliga råoljelagret skall avvecklas och ersättas av lager av oljeprodukter som delvis jämte vissa lagringsutrymmen övertas från oljebolagen.

Ett genomförande av förslaget innebär att de lagringsskyldigas lager kan minskas med omkring 5 miljoner kubikmeter i förhållande till det lagringsmål som nu gäller. Den ekonomiska betydelse som en så omfattande lagerminskning innebär för de lagringsskyldiga bör enligt statsrådet göra det möjligt att höja skatten på bensin och oljor utan att priset för konsumenterna ökas. I propositionen anges att en överenskommelse härom har träffats med de prisledande oljeföretagen. Detaljerna i den preliminära överenskommelsen, som förutsätter riksdagens godkännande, har inte offentliggjorts.

Omstruktureringen av ansvaret för oljelagringen behandlas i motionerna Fö128 (m) yrkande 23 och Fö159 (c) yrkande 3. I båda motionerna hävdas att förslaget kommer att åsamka staten problem och extra kostnader. Staten kommer att vållas problem bl. a. på grund av de krav på omsättning som föreligger beträffande raffinerade oljeprodukter. Staten saknar, påpekas det i motionerna, de omsättningsmöjligheter som oljebolagen har genom sin reguljära handel. I båda motionerna riktas kritiska anmärkningar mot den träffade preliminära överenskommelsen, vilken enligt motionärerna förefaller att vara oförmålig för statens del.

I moderaternas partimotion Fö128 påpekas därutöver att ett genomförande av propositionens förslag skulle leda till att staten avhänder sig möjligheten att använda de statliga lagren i prisstabiliserande syfte i inledningsskedet till en kris, eftersom krigslager av raffinerade produkter inte kan användas i ett sådant syfte.

I sitt yttrande går *näringsutskottet* inte närmare in på frågan om den preliminära överenskommelse som företrädare för regeringskansliet har träffat med representanter för oljebolagen utan förutsätter att frågan blir föremål för uppmärksamhet vid försvarsutskottets beredning av ärendet.

Försvarsutskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att staten bör ha ansvaret för de delar av oljelagren som är avsedda för neutralitet/krig och de tvångslagringsskyldiga för övrig lagring. Det bör i sammanhanget erinras om att staten som hittills skall svara för beredskapslagringen av flygdrivmedel.

Beträffande invändningarna i motionerna Fö128 (m) och Fö159 (c) mot den föreslagna omstruktureringen och en i anslutning därtill träffad uppgörelse med oljebolagen vill försvarsutskottet framhålla att de stora förändringar som neddragningen av lagren och omstruktureringen av dem medför gör det svårt att i detalj överblicka de svårigheter som kan dyka upp i samband med genomförandet. Detta torde också gälla det nu aktuella avtalet. Försvarsutskottet bedömer det dock vara godtagbart. Det bör också påpekas att den prisreglerande effekt som enligt motion Fö128 (m) hade kunnat erhållas genom att i fredskriser utnyttja nuvarande statliga råoljelager aldrig har varit ett huvudmotiv för denna lagring. Enligt försvarsutskottets mening saknar argumentet därför betydelse i sammanhanget. Utskottets ställnings-

tagande innebär att motionerna Fö128 (m) yrkande 23 och Fö159 (c) yrkande 3 inte bör bifallas.

FöU 1986/87:11

Den föreslagna omstruktureringen av oljelagringen innebär att behovet av statliga anläggningar för lagring av råolja minskar i förhållande till vad som gäller enligt de riktlinjer som riksdagen antog 1984 (prop. 1984/85:53, FöU 6, rskr. 94). Det bör här påpekas att redan enligt dessa riktlinjer de statliga lagren av råolja och dieselbrännolja/tunni eldningsolja har minskats.

ÖCB anförde i sitt yttrande över betänkandet Bränsle- och drivmedelsberedskapen under kriser och i krig (SOU 1986:42) av 1985 års energiberedskapsutredning att de friställda anläggningarna endast undantagsvis kommer att kunna hyras ut eller försälgas för lagring av de varor de är avsedda för. Vidare betonade ÖCB att anläggningarna kommer att dra kostnader för bl. a. övervakning och underhåll även när de inte utnyttjas. ÖCB framhöll slutligen att överläggningar pågick med ett par intressenter om eventuell alternativanvändning.

Försvarsutskottet finner det naturligt att staten i möjligaste mån minskar kostnaderna för beredskapen på oljeområdet genom att avyttra de anläggningar för beredskapslagring av olja som inte längre behövs. Alternativet är att hålla något eller flera utrymmen i beredskap för eventuellt framtida behov eller att permanent stänga av anläggningen. Utskottet har inhämtat att ÖCB befinner sig i långt framskridna överläggningar med en tänkbar köpare av tre anläggningar.

En avveckling av statliga oljelagringsanläggningar kräver riksdagens medgivande. *Försvarsutskottet* anser att regeringen bör få ansvaret för den avveckling som bedöms lämplig och möjlig. Det bör ankomma på regeringen att senare återkomma till riksdagen med information om genomförd avveckling.

I detta sammanhang behandlar utskottet också motion Fö153 (c) vari yrkas att de inom Gotlands län befintliga skyddade lagren inte skall beröras av oljebolagens förutskickade minskningar av deras skyddade lager. Motionären anser att en minskning inom Gotlands län av dessa lager skulle få förödande konsekvenser för försörjningsberedskapen i ett krisläge.

Försvarsutskottet vill framhålla att någon minskning av den skyddade lagringen av oljeprodukter inte följer av den föreslagna omstruktureringen. Tvärtom var ett av motiven till denna att hindra att minskningen av tvångslagringen – som oljebolagen förutskickat – skulle drabba de skyddade lagren. Utskottet utgår därför från att omstruktureringen inte heller kommer att påverka lagringen av oljeprodukter i skyddade utrymmen på Gotland. Detsamma gäller självklart lagringen av flygdrivmedel, som inte berörs av omstruktureringen. Syftet med motionen att garantera den skyddade oljelagringen på Gotland – något som också *försvarsutskottet* anser angeläget – blir alltså tillgodosett utan något uttalande av riksdagen.

Beredskapslagring av kärnbränsle

Vad gäller beredskapslagringen av kärnbränsle föreslår föredragande statsrådet att de nuvarande riktlinjerna för beredskapslagringen skall ligga fast.

I motion Fö159 (c) hävdas att en avveckling av kärnkraften bör ingå som en

del i beredskapsplaneringen. Beredskapslagren av kärnbränsle skulle därmed efter hand kunna reduceras.

FöU 1986/87:11

Näringsutskottet avstyrker bifall till motionen i här behandlad del.

Försvarsutskottet erinrar om att frågan om försörjningsberedskapen på kärnbränsleområdet senast behandlades av riksdagen i samband med föregående försvarsbeslut (prop. 1981/82:102, FöU 18, rskr. 374) och med anledning av proposition 1984/85:53 om beredskapslagring av olja och kol m. m. (FöU 6, rskr. 94).

Beredskapslagringen av kärnbränsle regleras genom ett avtal mellan staten och Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) som är ett av kärnkraftsföretagen gemensamt ägt bolag.

Förslag i den nu aktuella totalförsvarspropositionen att de tidigare fastställda riktlinjerna fortfarande skall gälla innebär att det befintliga beredskapslagret av kärnbränsle hålls på oförändrad nivå.

Försvarsutskottet biträder totalförsvarspropositionens förslag i denna del och anser att motion Fö159 bör avslås såvitt nu är i fråga.

Beredskapslagring av kol

Föredragande statsrådet har inte funnit anledning att ändra de gällande riktlinjerna för *beredskapslagring av kol*.

Enligt motion Fö159 (c) bör användningen av kol under fredstida förhållanden minimeras. Detta skulle i ett senare skede leda till att lagringsskyldigheten för kol kunde upphöra. En ökad användning av kol medför enligt motionen försämrad försörjningstrygghet.

Näringsutskottet, som konstaterar att någon ökad användning av kol under de närmaste åren inte kan förutses enligt nuvarande beräkningar, hänvisar i frågan om kolets roll i energisystemet till kommande riksdagsbehandling av den aviserade propositionen baserad på energirådets förslag. *Näringsutskottet* avstyrker bifall till motion Fö159 (c) i berörd del.

Försvarsutskottet erinrar om att frågan om försörjningsberedskapen i fråga om kol behandlades av riksdagen år 1986 (prop. 1985/86:53, FöU 6, rskr. 94). Utskottet delar näringsutskottets uppfattning och förslår att motion Fö159 (c) avslås av riksdagen såvitt nu är i fråga.

Beredskapsåtgärder på naturgasområdet

Föredragande statsrådet anser att åtgärder bör vidtas så att frågan om försörjningsberedskapen på naturgasområdet kommer att vara permanent löst senast år 1995. För närvarande pågår, uppger han, ett arbete med att finna permanenta lösningar av frågan om hur naturgas skall beredskapslagras. Redan nu bör emellertid, enligt statsrådets mening, slås fast att säljare av naturgas kan åläggas skyldighet att ordna beredskapsåtgärder av permanent slag. För att formellt reglera omfattningen av en sådan beredskapsskyldighet föreslår statsrådet en komplettering av lagen (1985:635) om försörjningsberedskap på naturgasområdet. Upprättat lagförslag av denna innebörd är fogat till propositionen.

I motion Fö159 påpekas att naturgas i jämförelse med andra fossila bränslen är ett miljövänligare bränsle. Inhemsk gasproduktion är enligt

motionärerna den självklart bästa vägen att förbättra försörjningsberedskapen inom energiområdet. Enligt motionen finns betydande möjligheter att utnyttja bl. a. biobränslen för förgasning.

Näringsutskottet avstyrker bifall till motion Fö159 i här berörd del.

Försvarsutskottet erinrar om att de nuvarande lösningarna på beredskapsfrågan för naturgaskonsumenterna är provisoriska i avvaktan på att man utvecklar tekniskt och ekonomiskt godtagbara metoder att lagra naturgas. Våren 1985 beslöt riksdagen om vissa provisoriska beredskapsåtgärder inom naturgasområdet (prop. 1984/85:172, FöU 13, rskr. 390) och antog förslag till lag om försörjningsberedskap på naturgasområdet (SFS 1985:635). I samband med behandlingen av lagförslaget behandlade riksdagen en motion (c) där liknande synpunkter framfördes som i den nu aktuella motionen Fö159. *Näringsutskottet* konstaterade i ett yttrande (NU 1984/85:11 y) till försvarsutskottet att frågan om åtgärder för att främja utvecklingen av metoder för gasframställning även framgent borde prövas i ett allmänt energipolitiskt sammanhang. Motionen avstyrktes av *näringsutskottet*. *Försvarsutskottet* kom till samma uppfattning (FöU 1984/85:13). Riksdagen följde utskottet. Ett likartat yrkande (c) avslogs av riksdagen på förslag av *näringsutskottet* (NU 1985/86:18) våren 1986. Utskottet anser i likhet med *näringsutskottet* att också det nu aktuella motionsyrkandet bör avslås. *Försvarsutskottet* har inte någon invändning mot vad föredragande statsrådet anför om beredskapslagring av naturgas. Det framlagda förslaget till ändring av lagen (1985:635) om försörjningsberedskap på naturgasområdet bör antas av riksdagen.

Ett samlat lagringsprogram

Mot bakgrund av vad föredragande statsrådet har förordat om inriktningen av beredskapslagringen bör, anser han bl. a., tillsynsmyndigheten – statens energiverk – utarbeta en försörjningsplan. Chefen för miljö- och energidepartementet har, anför han vidare, för avsikt att i annat sammanhang föreslå att energiverket får uppdrag att utarbeta en sådan plan.

Försvarsutskottet har ingen erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om ett samlat lagringsprogram.

Handlingsberedskap

Föredragande statsrådet anser att förmågan att hantera kriser inom energiförsörjningsområdet skall stärkas. Ett handlingsprogram skall enligt hans mening snarast utarbetas.

I motion Fö159 (c) anføres att en övergång till ett småskaligt energisystem i enlighet med vad som har beskrivits i motionen skulle medföra – inte bara reducerad sårbarhet – utan också en förbättrad handlingsberedskap inför skilda försörjningskriser.

I sitt yttrande till försvarsutskottet instämmer *näringsutskottet* i regeringens uppfattning att vår förmåga att möta olika kriser inom energiförsörjningen behöver förbättras. Beträffande vad som anføres i motion Fö159 om inriktningen av energipolitiken hänvisar majoriteten av utskottets ledamöter till den förestående riksdagsbehandlingen av den ovannämnda propositionen

grundad på energirådets förslag. Mot bakgrund härav avstyrks bifall till motionen i här aktuell del.

FiU 1986/87:31

Även på denna punkt delar *försvarsutskottet* näringsutskottets uppfattning och föreslår att motion Fö159 avslås såvitt nu är i fråga.

Utskottet har inte något att invända mot vad föredragande statsrådet i övrigt har anfört i här behandlad del av totalförsvarspropositionen.

Utskottets hemställan

Med hänvisning till det anförda och till näringsutskottets yttrande hemställer utskottet

1. beträffande *mål och allmän inriktning av försörjningsberedskapen inom energiområdet*

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 12 i denna del, 1986/87:Fö159, yrkande 1 i denna del och yrkande 5 i denna del, samt 1986/87:Fö136, yrkande 3 g, godkänner de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat,

2. beträffande *planeringsföresättningar*

att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Fö136, yrkande 3 h i denna del, och 1986/87:Fö159, yrkande 2 i denna del, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

3. beträffande *behov av beredskapsåtgärder*

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

4. beträffande *ersättning av importbränslen*

a) att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö159, yrkande 1 i denna del, och 1986/87:Fö136, yrkande 3 i om produktion av etanol,

b) att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Fö159, yrkande 1 i denna del, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

5. beträffande *fjärrvärme*

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,

6. beträffande *beredskapsåtgärder inom elkraftsområdet*

a) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö159, yrkande 4, om statens vattenfallsverks ansvar för fördelning av vissa medel,

b) att riksdagen godkänner de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat för försörjningsberedskapen inom elkraftsområdet,

c) att riksdagen godkänner de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat för kommunalteknisk försörjning,

7. beträffande *beredskapslagring av olja*

a) att riksdagen godkänner de riktlinjer föredragande statsrådet har förordat,

b) att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Fö136, yrkande 3 h i denna del, och 1986/87:Fö159, yrkande 2 i denna del, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om behov av lager,

c) att riksdagen godkänner de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat om lagringsprocenttal m. m.,

d) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö153 om skyddad oljelagring på Gotland,

e) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1986/87:Fö128, yrkande 23, och 1986/87:Fö159, yrkande 3, godkänner de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat för omstrukturering av ansvaret för oljelagringen.

f) att riksdagen medger regeringen att låta avyttra oljelagringsanläggningar som inte behövs för försörjningsberedskapen.

g) att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet i övrigt har anfört.

8. beträffande *beredskapslagring av kärnbränsle*

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö159, yrkande 2 i denna del, godkänner de riktlinjer föredragande statsrådet har förordat,

9. beträffande *beredskapslagring av kol*

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö159, yrkande 2 i denna del, godkänner de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat,

10. beträffande *naturgas*

a) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö159, yrkande 2 i denna del, godkänner de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat för beredskapsåtgärder på naturgasområdet,

b) att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om beredskapslagring av naturgas.

11. beträffande *handlingsberedskap*

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö159, yrkande 5 i denna del, godkänner de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat,

12. beträffande *ett samlat lagringsprogram*

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört.

13. att riksdagen antar det som bilaga 12.3 till propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol.

14. att riksdagen antar det som bilaga 12.4 till propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1985:635) om försörjningsberedskap på naturgasområdet.

22 Anslagsfrågor för budgetåret 1987/88 – totalförsvarets civila del

Regeringen har i totalförsvarspropositionen (bil. 1, 2, 4, 5, 8, 9, 10 och 12) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1987/88 för totalförsvarets civila del anvisa medel och lämna beställningsbemyndiganden enligt följande sammanställning.

Andra huvudtiteln

B 2	Polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m. m. (bil. 2 s. 1)	förslagsanslag	188 301 000
-----	---	----------------	-------------

Fjärde huvudtiteln

G 1.	Överstyrelsen för civil beredskap: Förvaltningskostnader (bil. 1 s. 212–214)	förslagsanslag	40 800 000
G 2.	Civil ledning och samordning (bil. 1 s. 214–215)	reservationsanslag	53 300 000
G 3.	Civilbefälhavarna (bil. 1 s. 215–219)	förslagsanslag	21 300 000
G 4.	Signalskydd (bil. 1 s. 219–221)	bemyndigande	1 910 000
		reservationsanslag	4 050 000
G. 5	Vissa skyddsrumsanläggningar (bil. 1 s. 221–223)	reservationsanslag	8 850 000
G 6.	Vissa teleanordningar (bil. 1 s. 223–224)	reservationsanslag	2 850 000
H 1.	Befolkningsskydd och räddningstjänst (bil. 1 s. 225–233)	bemyndigande	109 500 000
		bemyndigande	56 000 000
		förslagsanslag	546 600 000
H 2.	Anläggningar för fredsorganisationen (bil. 1 s. 233–234)	förslagsanslag	48 000 000
H 3.	Skyddsrum (bil. 1 s. 235–236)	bemyndigande	427 000 000
		förslagsanslag	476 700 000
H 4.	Identitetsbrickor (bil. 1 s. 237–238)	förslagsanslag	884 000
H 5.	Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m. (bil. 1 s. 238–239)	förslagsanslag	4 000
H 6.	Beredskap för olje- och kemikaliebekämpning till sjöss (bil. 1 s. 239–240)	förslagsanslag	13 400 000
I 1.	Styrelsen för psykologiskt försvar (bil. 1 s. 241–242)	förslagsanslag	7 600 000
J 1.	Drift av beredskapslager (bil. 1 s. 243)	förslagsanslag	264 000 000
J 2.	Beredskapslagring och industriella åtgärder (bil. 1 s. 244–245)	bemyndigande	117 000 000
		reservationsanslag	88 230 000
J 3.	Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m. (bil. 1 s. 245–246)	förslagsanslag	1 000

Femte huvudtiteln

E 13.	Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet (bil. 4 s. 28–29)	förslagsanslag	4 070 000
E 20.	Beredskapslagring och utbildning m. m. för hälso- och sjukvård i krig (bil. 4 s. 29–31)	reservationsanslag	62 200 000
E 21.	Driftkostnader för beredskapslagring m. m. (bil. 4 s. 31–32)	förslagsanslag	57 000 000

Sjätte huvudtiteln

B 8.	Väverket: Försvarsuppgifter (bil. 5 s. 47–48)	reservationsanslag	37 000 000
		bemyndigande	
D 3.	Försvarsinvesteringar vid statens järnvägar (bil. 5 s. 48–49)	reservationsanslag	28 000 000
F 1.	Beredskap för civil luftfart (bil. 5 s. 50)	reservationsanslag	17 100 000
H 1.	Transportrådet (bil. 5 s. 50–51)	förslagsanslag	10 075 000

Nionde huvudtiteln

C 4.	Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring (bil. 8 s. 71–73)	reservationsanslag	12 700 000
C 5.	Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m. (bil. 8 s. 73–75)	förslagsanslag	161 500 000

Tionde huvudtiteln

B 1.	Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader (bil. 9 s. 78–79)	ramanslag	340 000
------	---	-----------	---------

Anslag		Belopp (kr.)
B 8. Statsbidrag till frivilliga försvarsorganisationer (bil. 9 s. 79)	förslagsanslag	9 000 000
<i>Elfte huvudtiteln</i>		
D 4. Försvarsberedskap (bil. 10 s. 81–82)	ramanslag	3 160 000
<i>Fjortonde huvudtiteln</i>		
C 16. Drift av beredskapslager (bil. 12 s. 108–110)	förslagsanslag	683 730 000
C 17. Beredskapslagring och industriella åtgärder (bil. 12 s. 110–112)	reservationsanslag	109 100 000
C 18. Särskilda kostnader för lagring av olja, motorbensin, m.m. (bil. 12 s. 112)	förslagsanslag	1 000
C 19. Åtgärder inom delfunktionen Elkraft (bil. 12 s. 112)	reservationsanslag	11 300 000
C 20. Oljekrisnämnden (bil. 12 s. 113)	förslagsanslag	10 000

Regeringen har vidare berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om sjöfartsverkets verksamhet inom totalförsvarets civila del (bil. 5 s. 50) samt att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om de administrativa resurserna vid statens energiverk (bil. 12 s. 109).

Motionerna

Väckt under den allmänna motionstiden

1986/87:Jo257 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 9 att riksdagen hos regeringen begär uppdrag till statens jordbruksnämnd angående utförsäljning av beredskapslager för ca 120 milj. kr.

Väckta med anledning av totalförvarspropositionen

1986/87:Fö125 av Gösta Andersson m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om de mindre vägarnas roll i krigsvägplan,
2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om upphandlingen av reservbromaterial,
3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om järnvägsnätets roll i det framtida totalförsvaret,
4. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om sjöfartens roll för totalförsvaret.

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) såvitt lägger yrkandena

11. att riksdagen beslutar avslå förslaget att anvisa 10 075 000 kr. till transportrådet samt att hos regeringen begära nytt förslag i enlighet med det anförda,

16. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om funktionen Transporter.

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkandena

16. att riksdagen fastställer att anslagen på statsbudgeten inom planeringsramen för totalförsvarets civila del för budgetåret 1987/88 tas upp med sammanlagt 1 593,8 milj. kr. i beräknat genomförandepris 1987/88.

20. att riksdagen till Överstyrelsen för civil beredskap: G 2 Civil ledning och samordning anslår 55,3 milj. kr. för budgetåret 1987/88.

FöU 1986/87:11

1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena

3 a). att riksdagen, om förslaget om avslag på totalförsvarspropositionen inte vinner gehör, beslutar att under G 3 Civilbefälvärnarna anvisa 24 306 000 kr. för budgetåret 1987/88.

3 b). att riksdagen, om förslaget om avslag på totalförsvarspropositionen inte vinner gehör, beslutar att under H 1 Befolkningsskydd och räddningstjänst lämna ett bemyndigande för materielanskaffning på 323 665 000 kr. och anvisa betalningsmedel på 656 000 000 kr. för budgetåret 1987/88.

3 c) att riksdagen, om förslaget om avslag på totalförsvarspropositionen inte vinner gehör, beslutar att under H 3 Skyddsrum lämna ett bemyndigande på 785 000 000 kr. och betalningsmedel på 690 000 000 kr. för budgetåret 1987/88.

3 f). att riksdagen, om förslaget om avslag på totalförsvarspropositionen inte vinner gehör, avslår förslaget om utförsäljning av lager och därmed minskningen av anslaget C 5 Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m..

3 i). att riksdagen, om förslaget om avslag på totalförsvarspropositionen inte vinner gehör, beslutar att under J 2 Beredskapslagring och industriella åtgärder anvisa 378 063 000 kr. enligt ÖCB:s alternativ D.

1986/87:Fö151 av Karl Erik Olsson m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 5 att riksdagen beslutar till anslaget C 5 Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m. anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 30 milj. kr. förhöjt anslag om 191 500 000 kr.

Utskottet

I totalförsvarspropositionen har försvarsministern, med instämmande i försvarskommitténs förslag, föreslagit att en sammanhållen planeringsram inrättas för den civila delen av totalförsvaret och att denna ram för försvarsbeslutsperioden skall uppgå till 7 823 milj. kr. Med utgångspunkt i planeringsramen har anslagen på statsbudgeten inom totalförsvarets civila del för budgetåret 1987/88 förts upp med sammanlagt 1 591,8 milj. kr. i beräknat genomförandepris 1987/88 (prop. bil. 1 s. 127–129). Utskottet har i det föregående (punkt 6 i betänkandet) tagit ställning till regeringens förslag till ekonomisk ram för totalförsvarets civila del.

Utskottet behandlar i detta avsnitt de anslag under olika huvudtitlar som avser den civila delen av totalförsvaret och vissa motionsyrkanden som rör dessa anslag.

Två motioner, Fö128 (m) och Fö136 (vpk), behandlar frågor som rör de under fjärde huvudtiteln upptagna anslagen G 2. *Civil ledning och samordning* och G 3. *Civilbefälvärnarna*.

Medlen under anslaget G 2 disponeras av överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) utom såvitt gäller en särskilt angiven post som står till regeringens disposition. Under anslaget upptas kostnader för beredskapsplanläggning, totalförsvarsutbildning, övningar, studier, konsulter och informationsbehandling m. m. Regeringen har föreslagit att för budgetåret 1987/88 anvisas 53 300 000 kr.

Medlen under anslaget G 3 disponeras av civilbefälvärnarna. För budgetåret 1987/88 har regeringen föreslagit att 21 300 000 kr. anvisas. Regeringens förslag till medelsanvisning innebär en ökning med 2 180 000 kr. jämfört med budgetåret 1986/87. Civilbefälvärnarna begärde i sina anslagsframställningar en ökning med totalt 5 186 000 kr. jämfört med innevarande budgetår.

För den del av anslaget G 3 som avser utbildnings- och övningsverksamhet innebär regeringens förslag en ökning med 392 000 kr. jämfört med innevarande budgetår. Civilbefälvärnarnas anslagsframställningar innebär en sammanlagd ökning med 2 104 000 kr. för detta ändamål.

I partimotion Fö128 (m) yrkas att riksdagen under anslaget G 2. Civil ledning och samordning anvisar 55,3 milj. kr. (yrk. 20) och att anslagen inom planeringsramen för nästa budgetår till följd därav skall uppgå till 1 593,8 milj. kr. (yrk. 16). De ytterligare 2 milj. kr. som motionärerna föreslår i förhållande till regeringens förslag bör enligt motionen ställas till förfogande för ÖCB för fördelning till i första hand civilbefälvärnarnas utbildnings- och övningsverksamhet. Motionärerna anser det olyckligt att de i propositionen föreslagna medlen till sådan verksamhet – under anslaget G 3 – har reducerats så mycket i jämförelse med civilbefälvärnarnas förslag. I motionen framhålls att ÖCB har ett övergripande ansvar för att samordning av beredskapshänsyn i samhällsutvecklingen kommer till stånd medan motsvarande uppgift på det regionala planet åligger civilbefälvärnaren och länsstyrelsen.

I partimotion Fö136 (vpk) framhålls den viktiga roll civilbefälvärnarna har som samordnare och planerare på regional nivå. Motionärerna anser att den ökning med drygt 5 milj. kr. av hela anslaget G 3 som civilbefälvärnarna har begärt bör beviljas av riksdagen.

Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i här aktuella motioner om civilbefälvärnarnas viktiga roll vad gäller bl. a. samordningen av beredskapshänsyn i planering och samhällsutveckling på regional nivå. Utskottet instämmer också i vad som sägs i motion Fö128 om betydelsen av den uppgift som därvid åligger civilbefälvärnaren att leda övningar och utbilda eller verka för utbildning av viss personal för uppgifter i krig.

Som utskottet har anfört i det föregående torde effektiviteten i den civila lednings- och samordningsfunktionen främjas av de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen på området som har föreslagits i totalförsvarspropositionen. Det kan också noteras att den föreslagna medelstilldelningen bl. a. för utbildningsverksamhet innebär förbättringar i förhållande till vad som står till förfogande för ändamålet innevarande år.

Regeringens anslagsberäkningar för anslagen G 2 och G 3 är gjorda med utgångspunkt i det förslag till sammanhållen ekonomisk ram för totalförsvarets civila del som utskottet i det föregående har tillstyrkt. Med hänsyn härtill och mot bakgrund av det anförda kan utskottet inte tillstyrka bifall till de anslagsökningar som begärs i här behandlade motioner.

I totalförsvarspropositionen (bil. 1 s. 215) uttalar försvarsministern att under tidigare budgetår reserverade medel på anslaget G 6. Vissa teleanordningar bör föras över till anslaget Civil ledning och samordning. Utskottet delar denna mening. Utskottets hemställan i det följande är utformad i enlighet därmed.

I motion Fö136 (vpk) framläggs förslag som gäller anslagen H 1. *Befolkningsskydd och räddningstjänst* och H 3. *Skyddsrum* under fjärde huvudtiteln.

Medlen under anslaget H 1 disponeras av statens räddningsverk. Anslaget omfattar produktionsområdena Central förvaltning, Utbildning och övning, Extern information, Underhåll och förrådsverksamhet, Materielanskaffning, Anläggningar för krigsorganisationen, Forskning och utveckling samt Ersättning till kommuner m. m.

Regeringen har hemställt att riksdagen under anslaget H 1 anvisar 546 600 000 kr. i betalningsmedel och lämnar beställningsbemyndiganden om sammanlagt 165 500 000 kr. (genomförandepreis 1987/88). Räddningsverket hade beräknat medelsbehovet till 656 000 000 kr. och bemyndigandebehovet till sammanlagt 323 665 000 kr. (prisläge februari 1986). I motion Fö136 begärs att medelsanvisning skall ske i enlighet med räddningsverkets förslag. Motionärerna anser att den eftersläpning inom det civila försvarets område som har åstadkommits genom tidigare nedskärningar bör hämtas in.

Verksamheten under anslaget H 3 omfattar utbetalning av ersättning m. m. för anordnande av skyddsrum för skydd av befolkningen. Medlen disponeras av statens räddningsverk. Regeringen har hemställt att riksdagen till detta ändamål anvisar ett förslagsanslag av 476 700 000 kr. och lämnar beställningsbemyndiganden till en kostnadsram av 427 000 000 kr. (genomförandepreis 1987/88). De föreslagna bemyndigandena är enligt föredragande statsrådets bedömning tillräckliga för att bygga skyddsrum i takt med nyproduktionen av byggnader och anläggningar i skyddsrumsorternas riskområden och för att därutöver bygga ett antal skyddsrum i syfte att avhjälpa de allvarligaste bristerna i främst de största städernas innerområden.

Enligt räddningsverkets anslagsäskanden är behovet av betalningsmedel för budgetåret 1987/88 690 milj. kr. och bemyndigandebehovet 785 milj. kr. (prisläge februari 1986). De begärda betalningsmedlen avses huvudsakligen användas för att betala ersättning m. m. för det skyddsrumsb byggande som har beställts med stöd av tidigare lämnade bemyndiganden. I motion Fö136 yrkas att riksdagen beviljar de av räddningsverket begärda medlen. Motionärerna anser att skyddsrumsutbyggnaden bör fortsätta och intensifieras.

Utskottet, som vill hänvisa till vad i det föregående har anförts om inriktningen av befolkningsskyddet och freds räddningstjänsten och om resurserna till skyddsrumsb byggandet, har inga invändningar mot regeringens förslag till bemyndiganden och medelsanvisning under anslagen H 1 och H 3. Utskottet anser att här aktuella motionsyrkanden bör avslås av riksdagen.

Anslaget J 2. *Beredskapslagring och industriella åtgärder* under fjärde huvudtiteln omfattar delfunktionerna Beklädnad m. m., Kemiska produkter m. m. samt Metaller och verkstadsprodukter m. m. Anslagsmedlen disponeras av ÖCB.

Regeringen har hemställt att riksdagen till anslaget J 2 anvisar 88 230 000 kr. i betalningsmedel och beviljar beställningsbemyndiganden till en kostnadsram av 117 000 000 kr. Anslagsberäkningen utgår från att viss del av intäkterna från utförsäljning av beredskapslager och buffertlager skall utnyttjas för de ändamål som avses med anslaget.

ÖCB hade i anslagsäskandena – enligt överstyrelsens eget budgetförslag,

alternativ D – begärt en bemyndiganderam av högst 139 000 000 kr. och betalningsmedel till ett belopp av 378 063 000 kr. I motion Fö136 (vpk) begärs att anslaget räknas upp till det belopp som ÖCB har begärt.

Utskottet har i det föregående tagit ställning till regeringens förslag angående utförsäljning av fredskrislagren av tekovaror, petrokemiska produkter och metaller samt bufferilagren av uniformstyger m. m.

Utskottet konstaterar vidare att regeringens beräkning av medel för ifrågavarande anslag överensstämmer med de övergripande ekonomiska överväganden för totalförsvaret som utskottet i det föregående har behandlat. Med hänsyn härtill kan utskottet inte förorda bifall till den ökning av anslaget med 289 833 000 kr. som yrkandet i motion Fö136 (vpk) innebär.

Anslaget B 8. *Vägverket: Försvarsuppgifter* under sjätte huvudtiteln avser den verksamhet som skall tillgodose totalförsvarets krav på väghållning vid krigsfara och i krig och den planläggning i fred som erfordras härför. Anslaget omfattar delposterna drift och investering. I delposten drift inräknas främst sådana uppgifter som planläggning av vägverkets krigsorganisation, upprättande av krigsvägplan, försvarsutbildning och säkerhetsskydd. Delposten investeringar omfattar främst anskaffning av reservbromateriel och reservdelar för färjor, fordon och maskiner.

Regeringen har föreslagit att för budgetåret 1987/88 under anslaget anvisas 37 000 000 kr. Vidare föreslås riksdagen medge att vägverket bemyndigas anskaffa reservbromateriel. Anskaffningen härav bör enligt statsrådet ske så ekonomiskt som möjligt. Beloppet 10 mil. kr. utgör enligt hans bedömning ett lämpligt beställningsbemyndigande för år 1989.

Två yrkanden i motion Fö125 (c) behandlar frågor som rör anslaget B 8. Motionärerna framhåller att alla typer av vägar, inte minst en del av de 7 000 mil långa enskilda vägarna, kan förekomma i en krigsvägplan. De betonar vikten av samordning mellan försvarets krigsvägplan och den vägupprustning som kontinuerligt pågår i fredstid. Också i partimotion Fö127 (c) framhålls att det sekundära vägnätet måste hållas i stånd redan i fredstid om en krigsvägplan skall fungera. Vad gäller det föreslagna beställningsbemyndigandet för reservbromateriel framhåller motionärerna i Fö125 att beställningarna av industri- och regionalpolitiska samt säkerhetsmässiga skäl bör placeras inom landet.

Trafikutskottet pekar i sitt yttrande över totalförvarspropositionen (TU 1986/87:2 y) på krigsvägplanen som ett instrument för samordning av den civila och militära väghållningen i kris och krigssituationer. Utskottet påminner om att krigsvägplanen omfattar bl. a. en förteckning av vissa enskilda vägar av betydelse för totalförsvarets behov och för vilka gäller ett allmänt vägunderhållsansvar. Vad gäller motionens krav att beställningar av krigsbromateriel sker inom Sverige vill trafikutskottet framhålla att vägverket har ått iakttä bestämmeiserna i upphandlingsförordningen (1986:366). Trafikutskottet tillägger dock att vägverket – enligt vad utskottet har erfarit – hittills under 1980-talet har kunnat placera alla beställningar av ifrågavarande slag av materiel hos svenska tillverkare.

Syftet med de nu behandlade motionsyrkandena är enligt försvarsutskottets mening till väsentlig del tillgodosett. Utskottet avstyrker bifall till motionsyrkandena.

Från anslaget D 3. *Försvarsinvesteringar vid statens järnvägar* under sjätte huvudtiteln betalas järnvägsinvesteringar för försörjningsberedskapen inom totalförsvarets civila del. I den medelsram som regeringen föreslår skall gälla budgetåret 1987/88 för detta anslag har inräknats medel för påbörjande i fråga om inlandsbanan av en begränsad upprustning av bandelen Jokkmokk—Arvidsjaur. Syftet är att tillgodose totalförsvarets behov till dess ett framtida långsiktigt ställningstagande föreligger om persontrafiken på banan.

I partimotion Fö127 (c) framhålls att den viktiga strategiska betydelse som järnvägarnas bannät har måste beaktas vid framtida ställningstaganden till särskilt godsjärnvägarnas framtid. Järnvägsnätets roll i det framtida försvaret betonas även i motion Fö125 (c). Vad beträffar den begränsade upprustning av bandelen Jokkmokk—Arvidsjaur som föreslås i propositionen anser motionärerna i Fö125 att förslaget i detta hänseende är otillräckligt. Hela inlandsbanans fortbestånd måste enligt deras mening garanteras inte minst av totalförvarsskäl. Vidare bör enligt motionärerna regeringen skyndsamt se över om det finns tillräcklig samordning mellan civila och militära intressen vad gäller trafiksvaga bandelars framtid.

Trafikutskottet framhåller i sitt yttrande över totalförvarspropositionen att ställningstaganden om trafiknedläggningar regelmässigt föregås av beredningsarbete där totalförsvarets synpunkter vägs in i beslutsunderlaget. Härigenom kan enligt utskottets mening totalförsvarets krav och önskemål förenas med en anpassning av järnvägsnätet till dagens och framtidens trafikbehov. Utskottet delar den i motion Fö127 (c) uttalade uppfattningen om vikten av att järnvägarnas strategiska betydelse beaktas inför framtida ställningstaganden till godsjärnvägarnas framtid. Utskottet utgår från att så också sker. Vad särskilt gäller inlandsbanan påminner trafikutskottet om riksdagens beslut år 1985 (prop. 1984/85:114, TU 22. rskr. 348) enligt vilket frågan om persontrafikens framtid på banan skall prövas efter en period av fyra fem år. Först då torde det enligt riksdagsbeslutet vara möjligt att bedöma de långsiktiga trafikbehoven. Mot bakgrund av det anförda finner trafikutskottets majoritet att något uttalande av riksdagen inte är påkallat med anledning av de aktuella motionsyrkandena. Utskottet anser därför att bifall till dem bör avstyrkas.

Försvarsutskottet anser i likhet med trafikutskottet att riksdagen inte bör bifalla något av de motionsyrkanden som nu är i fråga.

Med anknytning till det redan i proposition 1986/87:100 bilaga 8 behandlade anslaget E 1. *Ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster* under sjätte huvudtiteln har regeringen berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet i nämnda proposition har anfört om sjöfartsverkets verksamhet inom totalförsvarets civila del.

Sjöfartens betydelse från beredskapssynpunkt tas upp i partimotion Fö127 (c) och i motion Fö125 (c). Det är nödvändigt att se till, framhålls det i motion Fö127, dels att den svenska handelsflottan inte minskar, dels att handelsflottan är tillgänglig för Sverige vid en avspärning. I motion Fö125 betonas att Sverige inte minst av beredskapsskäl måste skaffa sig en positiv sjöfartspolitik. Samhällets ökade sårbarhet och den allt mindre kapaciteten vad gäller sjöfartstransporter innebär enligt motionärerna att försiktighet måste iakttas

när det gäller att minska resurserna till det förutvarande ekonomiska försvaret.

FöU 1986/87:11

Trafikutskottet erinrar i sitt yttrande om att en princip för svensk sjöfartspolitik enligt riksdagens beslut år 1980 är att trygga landets transportförsörjning i politiska och ekonomiska krissituationer. Utskottet utgår från att dessa frågor behandlas i den proposition om sjöfartspolitiken som har aviserats av regeringen. Med hänvisning till det anförda finner utskottet inte någon riksdagens åtgärd erforderlig med anledning av ifrågavarande motionsyrkanden.

Den av regeringen aviserade propositionen om sjöfartspolitiken torde enligt vad försvarskommittén har erfarit komma att föreläggas riksdagen under hösten 1987.

Försvarskommittén anser i likhet med trafikutskottet att något uttalande av riksdagen med anledning av motionsyrkandena inte är erforderligt.

I programplaneringen för de civila delarna av totalförsvaret har transportrådet avsatt 9 milj. kr. för inköp av batteridrivna pumpar som erfordras bl. a. vid ett stort antal bensinstationer om drivmedelsförsörjningen skall fungera vid elavbrott. Rådet har i anslagsäskanden för budgetåret 1987/88 begärt 10 075 000 kr. för särskilda åtgärder inom totalförsvarets civila del. Merparten av detta belopp är avsett att användas för nämnda åtgärder i syfte att begränsa verkningarna av elavbrott på drivmedelsförsörjningen.

Regeringen har i totalförsvarspropositionen under sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att – som en engångsanvisning – under anslaget H1. *Transportrådet* budgetåret 1987/88 anvisa det belopp som har begärts av transportrådet.

I partimotion Fö127 (c) yrkas avslag på regeringens förslag till medelsanvisning för anslaget H1. Motionärerna anser att medlen i fråga skulle utnyttjas bättre om de tillfördes länsstyrelserna för att utveckla deras motsvarande planering.

ÖCB har inför försvarskommittén uppgivit att planeringen vid länsstyrelserna inom transportområdet enligt ÖCB:s uppfattning är tillfredsställande. Några ytterligare ekonomiska satsningar på just detta område bedömer överstyrelsen inte motiverad. Anskaffning av ifrågavarande batteridrivna pumpar till drivmedelsanläggningar vid bl. a. bensinstationer utgör enligt ÖCB ett mycket angeläget behov att tillgodose.

Trafikutskottets majoritet har inget att invända mot att transportrådet svarar för upphandlingen av ifrågavarande pumpar. Försvarskommittén delar ÖCB:s och trafikutskottets bedömning i frågan och avstyrker därmed bifall till motionsyrkandet.

I motionerna Fö136 (vpk) och Fö151 (c) finns yrkanden som rör det under nionde huvudtiteln upptagna anslaget C5. *Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m.* Från anslaget bestrids driftskostnaderna för beredskapslagring av livsmedel m. m. samt kostnaderna för andra beredskapsåtgärder än lagring såsom planering m. m. Medlen disponeras av statens jordbruksnämnd samt, efter fördelning från nämnden, av ÖCB.

Enligt föredragande statsrådet kan viss utförsäljning av beredskapslagren av gödselmedel, bekämpningsmedel och proteinfodermedel genomföras med anledning av de förändringar som har föreslagits beträffande inriktning-

en av livsmedelsberedskapen. Inkomsterna av denna utförsäljning bör enligt statsrådet disponeras för att täcka utgifter i driften av beredskapslagren. Regeringens förslag till medelsanvisning för anslaget C 5 är baserat på denna förutsättning. Det föreslagna anslagsbeloppet innebär en minskning med 70 468 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår.

I motion Fö151 (c) begärs en medelsanvisning under anslaget om 191 500 000 kr. Detta överstiger regeringens förslag med 30 milj. kr. Beredskapslagringen av livsmedel och insatsvaror bör enligt motionärerna bibehållas på nuvarande försörjningsnivå. I motionen framhålls att beredskapslagringen bör utformas så att en acceptabel kriskost kan garanteras befolkningen i inledningsskedet av en kris och så att tillgången på insatsvaror möjliggör en varaktig och uthållig produktion av livsmedel.

I vänsterpartiet kommunisternas motion Fö136 yrkas avslag på regeringens förslag om viss utförsäljning av beredskapslager och den därav följande minskningen av anslaget C 5. Motionärerna anser det oansvarigt att av ekonomiska skäl minska anslagen för beredskapslagringen av livsmedel m. m. så länge inte genomgripande åtgärder vidtas i syfte att säkra en regional produktion och förädling av livsmedel över hela landet.

I bilaga 8 till totalförsvarspropositionen redovisar föredragande statsrådet sina överväganden om bl. a. behovet av beredskapslager av insatsvaror och livsmedel till jordbruket mot bakgrund av de enhetliga planeringsförutsättningar som skall gälla för de olika funktionerna inom det hittillsvarande ekonomiska försvaret. Beredskapslagren av insatsvaror till jordbruket bör enligt statsrådets mening reduceras medan däremot lagren av livsmedel bör byggas ut i viss omfattning.

Vad gäller den regionala försörjningsförmågan instämmer statsrådet i försvarskommitténs uppfattning att denna fråga bör ägnas särskild uppmärksamhet i den fortsatta planeringen. Detta bör främst gälla övre Norrland. De statliga lagren av livsmedel och livsmedelsråvaror, som främst är avsedda för krigsfallet, bör enligt statsrådets mening byggas ut.

Jordbruksutskottet har i sitt yttrande över totalförsvarspropositionen inte funnit anledning att frånga de bedömningar som görs i propositionen angående vissa gemensamma utgångspunkter för planeringen av livsmedelsförsörjning m. m. i olika krigs- och krissituationer. Utskottet ansluter sig mot bakgrund av dessa planeringsförutsättningar till de överväganden av föredragande statsrådet som redovisas i bilaga 8 s. 69–71. Vad beträffar regeringens förslag till medelsanvisning under anslaget C 5 tillstyrker utskottets majoritet regeringens förslag och avstyrker därmed bifall till motionerna Fö136 och Fö151 i här aktuella delar liksom till motion Jo257 såvitt gäller utförsäljning av beredskapslager.

Med instämmande i den uppfattning som har uttalats av jordbruksutskottets majoritet biträder *försvarsutskottet* propositionen beträffande medelsanvisning till anslaget C 5. Bifall till här behandlade motionsyrkanden avstyrks.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen under andra huvudtiteln till *Polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 188 301 000 kr.,

2. att riksdagen under fjärde huvudtiteln till *Överstyrelsen för civil beredskap: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 40 800 000 kr..

3. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö128, yrkandena 16 och 20, under fjärde huvudtiteln till *Civil ledning och samordning* för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 53 300 000 kr..

4. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö136, yrkande 3 a, under fjärde huvudtiteln till *Civilbefälvärnarna* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 21 300 000 kr..

5. beträffande *Signalskydd*

a) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av signalskyddsmateriel får läggas ut inom en kostnadsram av 1 910 000 kr..

b) att riksdagen under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 4 050 000 kr..

6. att riksdagen under fjärde huvudtiteln till *Vissa skyddsrumsanläggningar* för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 8 850 000 kr..

7. beträffande *Vissa teleanordningar*

a) att riksdagen under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 2 850 000 kr..

b) att riksdagen medger att reservation vid utgången av budgetåret 1986/87 på anslaget får föras över till anslaget G 2 Civil ledning och samordning under fjärde huvudtiteln.

8. beträffande *Befolkningsskydd och räddningstjänst*

a) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö136, yrkande 3 b i denna del, bemyndigar regeringen att medge att materiel beställs inom en kostnadsram av 109 500 000 kr..

b) att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att ersättning utgår för produktionen av anläggningar för civilförsvarets krigsorganisation inom en kostnadsram av 56 000 000 kr..

c) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö136, yrkande 3 b i denna del, under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 546 600 000 kr..

9. att riksdagen under fjärde huvudtiteln till *Anläggningar för fredsorganisationen* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 48 000 000 kr..

10. beträffande *Skyddsrum*

a) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö136, yrkande 3 c i denna del, bemyndigar regeringen att medge att ersättning utgår för anskaffning av skyddsrum för befolkningen inom en kostnadsram av 427 000 000 kr..

b) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö136, yrkande 3 c i denna del, under fjärde huvudti-

teln för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 476 700 000 kr..

FöU 1986/87:11

11. att riksdagen under fjärde huvudtiteln till *Identitetsbrickor* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 884 000 kr..

12. att riksdagen under fjärde huvudtiteln till *Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 4 000 kr..

13. att riksdagen under fjärde huvudtiteln till *Beredskap för olje- och kemikaliebekämpning till sjöss* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 13 400 000 kr..

14. att riksdagen under fjärde huvudtiteln till *Styrelsen för psykologiskt försvar* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 7 600 000 kr..

15. att riksdagen under fjärde huvudtiteln till *Drift av beredskapslager* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 264 000 000 kr..

16. beträffande *Beredskapslagring och industriella åtgärder*

a) att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö136, yrkande 31, bemyndigar regeringen att inom en kostnadsram av 117 000 000 kr. medge avtal om nya beredskapslån som medför utbetalningar under senare budgetår,

b) att riksdagen under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 88 230 000 kr..

17. att riksdagen under fjärde huvudtiteln till *Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr..

18. att riksdagen under femte huvudtiteln till *Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 4 070 000 kr..

19. att riksdagen under femte huvudtiteln till *Beredskapslagring och utbildning m. m. för hälso- och sjukvård i krig* för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 62 200 000 kr..

20. att riksdagen under femte huvudtiteln till *Driftkostnader för beredskapslagring m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 57 000 000 kr..

21. beträffande *Vägverket: Försvarsuppgifter*

a) att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö125, yrkande 1, och 1986/87:Fö127, yrkande 16 i denna del, om krigsvägplan,

b) att riksdagen avslår motion 1986/87:Fö125, yrkande 2 om upphandling av reservbromateriel,

c) att riksdagen under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 37 000 000 kr..

d) att riksdagen medger att regeringen lämnar vägverket det beställningsbemyndigande som föredragande statsrådet har förordat i propositionen,

22. beträffande *Försvarsinvesteringar vid statens järnvägar*

a) att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö125, yrkande 3, och 1986/87:Fö127, yrkande 16 i denna del, om järnvägsnätets roll i totalförsvaret,

b) att riksdagen under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 28 000 000 kr.,

23. beträffande *sjöfartsverkets verksamhet*

a) att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 16 i denna del, och 1986/87:Fö125, yrkande 4, om sjöfartspolitik, och

b) att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet anfört.

24. att riksdagen under sjätte huvudtiteln till *Beredskap för civil luftfart* för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 17 100 000 kr.,

25. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1986/87:Fö127, yrkande 11, under sjätte huvudtiteln till *Transportrådet* för budgetåret 1987/88 – utöver av trafikutskottet tidigare föreslaget anslag (TU 1986/87:20) – anvisar ett förslagsanslag av 10 075 000 kr.,

26. att riksdagen under nionde huvudtiteln till *Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring* för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 12 700 000 kr.,

27. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1986/87:Jo257, yrkande 9, 1986/87:Fö136, yrkande 3 f, och 1986/87:Fö151, yrkande 5, under nionde huvudtiteln till *Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 161 500 000 kr.,

28. att riksdagen – utöver av riksdagen tidigare anvisat belopp (AU 1986/87:11, rskr. 139) – under tionde huvudtiteln till *Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader* för budgetåret 1987/88 anvisar ett ramanslag av 340 000 kr.,

29. att riksdagen under tionde huvudtiteln till *Statsbidrag till frivilliga försvarsorganisationer* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 9 000 000 kr.,

30. att riksdagen under elfte huvudtiteln till *Försvarsberedskap* för budgetåret 1987/88 anvisar ett ramanslag av 3 160 000 kr.,

31. beträffande *Statens energiverk: Förvaltningskostnader*

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om administrativa resurser för energiberedskapsfrågorna vid statens energiverk.

32. att riksdagen under fjortonde huvudtiteln till *Drift av beredskapslager* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 683 730 000 kr.,

33. att riksdagen under fjortonde huvudtiteln till *Beredskapslagring och industriella åtgärder* för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 109 100 000 kr.,

34. att riksdagen under fjortonde huvudtiteln till *Särskilda kostnader för lagring av olja, motorbensin, m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

35. att riksdagen under fjortonde huvudtiteln till *Åtgärder inom delfunktionen Elkraft* för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 11 300 000 kr.,

36. att riksdagen under fjortonde huvudtiteln till *Oljekrisnämnden* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 10 000 kr.

FöU 1986/87:11

Stockholm den 12 maj 1987

På försvarsutskottets vägnar

Olle Göransson

Närvarande: Olle Göransson (s), Roland Brännström (s), Åke Gustavsson (s), Kerstin Ekman (fp), Evert Hedberg (s), Göthe Knutson (m), Ingemar Konradsson (s), Ingvar Björk (s), Hans Lindblad (fp), Olle Aulin (m), Iréne Vestlund (s), Gunhild Bolander (c), Christer Skoog (s), Wiggo Komstedt (m) och Ingbritt Irhammar (c).

Reservationer

1. Säkerhetspolitiken (punkt 2)

Göthe Knutson (m), Olle Aulin (m), Gunhild Bolander (c), Wiggo Komstedt (m) och Ingbritt Irhammar (c) anser beträffande *arbetsformerna inför kommande försvarsbeslut*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 12 börjar med "Försvarskommitténs nu" och slutar med "vara påkallat" bort ha följande lydelse:

Försvarskommitténs nu pågående arbete har som riktpunkt att ge riksdagen ett ökat inflytande på försvarsplaneringen. Tidsförhållandena under året före varje långsiktigt försvarsbeslut är av stor betydelse i det sammanhanget liksom när det gäller möjligheterna att åstadkomma remissbehandling före regeringens ställningstagande. Det är önskvärt att under ett utredningsarbets gång viktiga ställningstaganden i principfrågor successivt kan avrapporteras och i vissa fall remissbehandlas. En försvarskommitté bör därefter, som försvarsutskottet tidigare framfört i anslutning till förslag från riksdagens revisorer (FöU 1983/84:6), vara fri att med ledning av inhämtade remissvar göra bedömningar av allt tillgängligt underlag innan den lämnar sitt slutbetänkande. I vilken mån möjligheter att remissbehandla slutbetänkandet i sin helhet föreligger bör undersökas av 1984 års försvarskommitté. Vad som här anförts bör riksdagen med anledning av motion Fö127 (c) som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 14) i moment 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Fö127, yrkande 20, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om arbetsformerna inför kommande försvarsbeslut.

Göthe Knutson, Olle Aulin och Wiggo Komstedt (alla m) anser

dels – beträffande riktlinjer för totalförsvarets fortsatta utveckling – att den del av utskottets anförande som på s. 21 börjar med "Enligt moderata" och på s. 22 slutar med "(m) bör avslås" bort ha följande lydelse:

Att bevara fred och frihet är en av de allra viktigaste uppgifterna för våra nationella strävanden. Totalförsvaret är vårt främsta värn för freden.

Totalförsvaret skall tillförsäkra vårt land fred och frihet genom att ha en sådan styrka, sammansättning och beredskap att en angripares förluster och andra uppoffringar, i samband med försök att utnyttja vårt land, inte ter sig rimliga i förhållande till fördelarna.

Enligt den moderata partimotionen Fö128 ställer den utveckling som försvarskommittén enhälligt beskriver i sin säkerhetspolitiska rapport nya och ökade krav på vårt försvar.

Försvarskommittén konstaterar bl. a. att Sveriges läge har blivit mer utsatt i samband med kriser och väpnade konflikter i vår omvärld. Kommittén slog vidare fast att denna utveckling har lett till ökade påfrestningar i fred, främst i form av kränkningar av vårt territorium. Bakgrunden är att de strategiska intressen som finns inom området fått ökad tyngd samt att denna utveckling sannolikt kommer att fortsätta. Samtidigt som kommittén framhöll att antalet förband i den svenska försvarsmakten minskat under de senaste decennierna drog kommittén slutsatsen att "Det nordeuropeiska och nordatlantiska området har till följd av utvecklingen under de senaste 15–20 åren fått ökad militärstrategisk betydelse för maktblocken. Detta läge torde bestå under överblickbar tid."

Vårt försvar kan enbart mätas i förhållande till de hot som det har till uppgift att kunna möta. Det är därför försvarets styrka i förhållande till omvärldens militära förmåga som är avgörande för försvarets fredsbevarande effekt.

Samtidigt som de svenska försvarskostnadernas andel av BNP under den senaste 15-årsperioden sjunkit från 3,4 % till 2,7 % har enligt försvarskommittén "det nordeuropeiska och nordatlantiska områdets ökade strategiska betydelse, motsättningarna mellan stormaktsblocken och den militärtekniska utvecklingen sammantagna lett till att Sveriges läge blivit mer utsatt i samband med kriser och väpnade konflikter i vår omvärld".

Utvecklingen ställer utan tvekan ökade och delvis nya krav på det svenska totalförsvaret. Enligt utskottets uppfattning behövs därför en entydig signal om en förstärkning av det svenska totalförsvaret. Som framhålls i motion Fö128 kommer en sådan signal att öka omvärldens respekt för den svenska neutralitetslinjen, såväl beträffande vår vilja som när det gäller vår förmåga att fullfölja denna linje.

Utskottet beklagar att det inte varit möjligt att nå enighet mellan regeringspartiet och den borgerliga oppositionen om totalförsvarets fortsatta utveckling. Uppgörelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet, och den därpå grundade propositionen om försvarets framtida utveckling och dess ekonomiska resurser, skulle enligt utskottets mening dess värre inte ge

det totalförsvaret som på sikt svarar mot de krav som den säkerhetspolitiska och strategiska utvecklingen ställer.

FöU 1986/87:11

Om riksdagens beslut i fråga om totalförsvarets utveckling och resurser kommer att följa regeringens förslag i totalförvarspropositionen bör regeringen snarast lämna förslag till riksdagen om nya riktlinjer och förbättrade resurser främst för totalförsvarets militära del. En utgångspunkt för sådana förslag bör vara vad som anförs i motion Fö128 (m). Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande *totalförsvarets resurser i olika delar av landet* – att den del av utskottets anförande som på s. 25 börjar med "Mot denna" och slutar med "inte bifallas" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående uttalat förståelse för de i motionerna framförda önskemålen om förbättringar av totalförsvarets resurser i skilda avseenden och i olika delar av landet. Att mål och riktlinjer för totalförsvaret i allt väsentligt täcker dessa önskemål innebär inte att totalförsvarets resurser räcker för att fullt ut tillgodose behoven. De resurstillskott för totalförsvaret som moderata samlingspartiet i sin motion Fö128 föreslår och utskottet tillstyrker medger emellertid betydande förbättringar i de avseenden som motionärerna åsyftar.

Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 27) i momenten 3. b) och 4. d) bort ha följande lydelse:

3. beträffande *riktlinjer för totalförsvarets fortsatta utveckling*

b) att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Fö128, yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

4. beträffande *försvarspolitikens inriktning i övrigt*

d) att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Fö131, 1986/87:Fö203, 1986/87:Fö204, 1986/87:Fö206, 1986/87:Fö207, yrkande 1, 1986/87:Fö208, 1986/87:Fö209, 1986/87:Fö211 och 1986/87:Fö305 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om försvaret i skilda delar av landet.

3. Försvarspolitikens inriktning (punkt 3)

Gunhild Bolander och Ingbritt Irhammar (båda c) anser

dels – beträffande *riktlinjer för totalförsvarets fortsatta utveckling* – att den del av utskottets anförande som på s. 22 börjar med "I centerpartiets" och slutar med "(c) bör avslås" bort ha följande lydelse:

I centerpartiets motion hävdas att totalförsvarets civila del måste ges ökad tyngd. Motionärerna föreslår riktlinjer för totalförsvarets utveckling och ekonomiska resurser som både för den militära och civila delen innebär en högre ambitionsnivå än vad försvarsuppgörelsen innebär.

Utskottet biträder den syn på totalförsvarets utveckling som finns i motion Fö127 (c). Detta gäller inte minst behovet att möta rådande samhällsutveckling, som innebär att Sverige i olika avseenden blir alltmer sårbart.

Avfolkningen i stora delar av landet och en starkt ökad koncentration i de större tätorterna har bidragit till denna ökade sårbarhet.

Utskottet kan inte ställa sig bakom de importantaganden som regeringen – när det gäller långsiktiga försörjningsbehov – vill lägga till grund för planeringen.

Om riksdagens beslut i fråga om totalförsvarets utveckling och resurser kommer att följa regeringens förslag i totalförsvarspropositionen bör regeringen snarast lämna förslag till riksdagen om nya riktlinjer och förbättrade resurser för totalförsvaret. En utgångspunkt för sådana förslag bör vara vad som anförs i motion Fö127 (c). Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande *totalförsvarets resurser i olika delar av landet* – att den del av utskottets anförande som på s. 25 börjar med ”Mot denna” och slutar med ”inte bifallas” bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående uttalat förståelse för de olika motionsvis framförda önskemålen om förbättringar av totalförsvarets resurser i skilda avseenden och i olika delar av landet. Att mål och riktlinjer för totalförsvaret i allt väsentligt täcker dessa önskemål innebär inte att totalförsvarets resurser räcker för att fullt ut tillgodose dem. De resurstillskott för totalförsvaret som centerpartiet i sin motion Fö127 föreslår och utskottet tillstyrker medger emellertid betydande förbättringar i de avseenden som motionärerna åsyftar.

Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 27) i momenten 3. c) och 4. d) bort ha följande lydelse:

3. beträffande *riktlinjer för totalförsvarets fortsatta utveckling*

c) att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Fö127, yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

4. beträffande *försvarspolitikens inriktning i övrigt*

d) att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Fö131, 1986/87:Fö203, 1986/87:Fö204, 1986/87:Fö206, 1986/87:Fö207, yrkande 1, 1986/87:Fö208, 1986/87:Fö209, 1986/87:Fö211 och 1986/87:Fö305 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om försvaret i skilda delar av landet.

4. Vissa för totalförsvaret gemensamma frågor (punkt 4)

Göthe Knutson, Olle Aulin och Wiggo Komstedt (alla m) anser beträffande *vissa gemensamma utgångspunkter för planeringen*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 32 börjar med ”Utskottet erinrar” och slutar med ”motion Fö128” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna i motion Fö128 att de förslag till gemensamma utgångspunkter för totalförsvarets planering som redovisas i propositionen är uttryck för en alltför förenklad syn på möjliga framtida krisers och krigs karaktär. Det som anförs i propositionen om ett ”förkrigs-

skede" på upp till ett år och ett "akut krigsskede" mellan maktblocken på "några månader", m. m., utgör en schematisering som inte kan läggas till grund för totalförsvarets långsiktiga planering.

En storkonflikt mellan de bägge maktblocken kan komma att bli en världsbrand av en intensitet och varaktighet som går långt utöver vad denna modell antyder. Det finns, om den rådande tendensen bort från användning av kärnvapen står sig, anledning att räkna med ett utdraget kris- och krigsskede som består av serier av mer eller mindre omfattande konventionella krigsoperationer i stora delar av världen. Vårt närområde kommer omedelbart att bli berört i en sådan världsbrand. Trots detta finns det möjligheter att förhindra att vårt land dras in i direkt krig. Vi har då sannolikt att inrikta oss på en längre period av krav såväl på en mycket hög militär insatsberedskap som på begränsningar i utrikeshandeln med vissa varor.

I likhet med motionärerna anser utskottet mot denna bakgrund att frågor om gemensamma utgångspunkter för totalförsvarets planering bör prövas på nytt och att en expertgrupp med företrädare för berörda myndigheter bör tillsättas med denna uppgift. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 46) i moment 1 bort ha följande lydelse:

1. *beträffande vissa gemensamma utgångspunkter för totalförsvarets planering*

att riksdagen med anledning av propositionen och motion 1986/87:Fö128, yrkande 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

5. Totalförsvarets militära del (punkt 5)

Göthe Knutson (m), Olle Aulin (m), Gunhild Bolander (c), Wiggo Komstedt (m) och Ingbritt Irhammar (c) anser beträffande *information om säkerhetspolitiken och totalförsvaret*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 71 börjar med "Med hänvisning" och slutar med "i ämnet" bort ha följande lydelse:

Det är enligt utskottets mening av utomordentlig vikt att det arbete inom regeringskansliet i dessa frågor som försvarsministern omnämnt i totalförsvarspropositionen snarast omsätts i praktiska informationsåtgärder. Det är angeläget att åtgärder vidtas för att förbättra informationen om säkerhetspolitiken och totalförsvaret i våra skolor. Detta är av särskild vikt därför att man där når ungdomar av båda könen. Även för de värnpliktiga måste det ske en förbättring av den säkerhetspolitiska informationen. Detta bör ske omgående. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen med anledning av motion Fö306 (c) i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 83) i moment 6. f) bort ha följande lydelse:

6. *beträffande värnpliktsutbildning*

f) att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Fö306, yrkande 8, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om informationen angående säkerhetspolitik och totalförsvaret.

Göthe Knutson, Olle Aulin och Wiggo Komstedt (alläm) anser

dels – beträffande *stridskrafternas fortsatta utveckling* – att den del av utskottets anförande som på s. 60 börjar med "Den inriktning" och slutar med "det följande" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan i likhet med motionärerna i motion Fö128 (m) inte biträda den begränsade ambition som präglar det militära försvarets fortsatta utveckling enligt propositionens förslag. Det gäller såväl den nu behandlade fortsatta utvecklingen av stridskrafterna som den ambitionsnivå på vilken försvarsministern anser att värnpliktsutbildningen – till vilken utskottet återkommer i det följande – skall utvärderas. De resurser som ställs till det militära försvarets förfogande för att lösa sina uppgifter är med regeringens förslag helt otillräckliga.

Luftförsvarsförmågan har i relation till hotbilden kraftigt urholkats, vi har inte resurser för att i fred avvärja intrång i våra inre farvatten och utbildningen av arméns krigsförband kan inte genomföras på önskvärt sätt. Endast ett kraftigt tillskott av medel på det sätt som föreslås i partimotion Fö128 (m) kan på sikt återge försvaret nödvändig styrka, uthållighet och beredskap.

Armé-, marin- och flygstridskrafterna måste enligt utskottets mening ges den inriktning som föreslås i motion Fö128 för att det skall bli möjligt att stoppa den fortgående urholkningen av vår försvarsmakt sett mot bakgrund av de krav utvecklingen i omvärlden ställer. Den utveckling som föreslås i moderatmotionen motsvarar också i huvudsak den inriktning av det militära försvaret som överbefälhavaren ansett vara nödvändig för bibehållande av dess värmkraft. Beträffande flygstridskrafternas utveckling vill utskottet framhålla att den inriktning av jaktflyget som förordas i propositionen är svagare än den som lades fast 1982. Antalet divisioner är mindre samtidigt som det kvalitativa innehållet i dessa inte motsvarar de krav som bör ställas.

Enligt utskottets mening bör ytterligare en division JA 37 Vigen sättas upp i enlighet med förslag från överbefälhavaren. Till detta ändamål bör 1 400 milj. kr. avsättas för perioden 1987–1992. Erforderligt antal flygplan bör beställas efter prövning av ÖB.

JA 37 är idag ett tekniskt såväl som taktiskt väl utprovat system, som kvalitetsmässigt kommer att ligga i hög internationell klass under resten av detta sekel. Att förlänga produktionsserien från åtta till nio divisioner är det mest kostnadseffektiva sättet att påtagligt förstärka luftförsvaret.

Beställningen av ytterligare en division JA 37 innebär samtidigt att planeringen av JAS-systemet inriktas mot anskaffning av ytterligare en division. I likhet med den nionde JA 37-divisionen anskaffas denna när flygplanssystemet kvalitetsmässigt är färdigutvecklat.

Enligt utskottets mening ankommer det på överbefälhavaren att besluta om den operativa användningen av en nionde division JA 37. En säkerhetspolitisk bedömning pekar dock på behovet av en fastare markering av svensk närvaro i Östersjöområdet i fredstid liksom ett starkare krigstida luftförsvaret av den södra luftförsvarssektorn som svarar för skyddet av Syd- och Västsverige.

Den förordade utvecklingen medger vidare anskaffning av ytterligare två kustkorvetter av Göteborgsklass och ytterligare en ubåt 90. Därmed blir även yrkandet om nämnda anskaffningar för marinen i motion Fö116 tillgodosett och grunden lagd för den ytterligare utbåtsjaktstyrka som förordas i motion Fö312. Utskottet är dock inte berett att stödja motionärens förslag att en ubåtsjaktstyrka skall stationeras i Härnösand, även om utskottet i likhet med motionären är angelägen om ett gott ubåtsskydd på Norrlandskusten liksom i övriga delar av landet. Det ankommer på överbefälhavaren att ta ställning i denna fråga.

dels – beträffande fiskefartyg för marint bruk – att den del av utskottets anförande som på s. 63 börjar med "Utskottet förutsätter" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner, i likhet med motionären, det angeläget att nybyggnad av fiskebåtar i omagnetiskt material stimuleras. Utskottet anser det mot denna bakgrund angeläget att möjligheten att få fram sådana fiskebåtar skyndsamt utreds. Sätten att stimulera och finansiera byggandet av båtar som är lämpliga även för marinen bör övervägas särskilt. Detta bör riksdagen, med anledning av motion Fö142, som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande anställd personal (medel för personaladministrativa åtgärder) att den del av utskottets anförande som på s. 65 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna i motion Fö128 (m) att ekonomiska behov för personaladministrativa åtgärder som i framtiden kan visa sig nödvändiga och inte kan finansieras inom disponibelt anslagsutrymme bör täckas av medel som tillförs utgiftsramen för det militära försvaret.

dels – beträffande värnpliktsutbildning (inriktning) – att den del av utskottets anförande som på s. 68 börjar med "I avvaktan" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening behövs det en högre ambition när det gäller utbildningsverksamheten inom armén än vad propositionen förutsätter. Därför bör i avvaktan på överbefälhavarens utredning och ställningstagandet till den särskilda utredningsmannens förslag utvecklingen även på detta område följa förslaget i motion Fö128 (m).

dels – beträffande den marina ledningsorganisationen – att den del av utskottets anförande som på s. 78 börjar med "Utskottet stödjer" och på s. 79 slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Likformighet och samordning har ett stort värde för rationell ledning. Vid en förändring av ledningsorganisationen bör enligt utskottets mening i första hand de operativa kraven få styrande inverkan. De operativt ansvariga cheferna på den högre regionala nivån bör ha ett betydande inflytande på utformningen av den nya marina ledningsorganisationen. En översyn av försvarsmaktens och totalförsvarets ledning pågår och skall vara klar hösten 1988. Beslut om ny marin ledning bör i avvaktan på resultatet av detta utredningsarbete inte fattas nu. Den i propositionen föreslagna organisationsändringen av den marina ledningen på lägre regional nivå bör prövas i samband med den pågående övergripande ledningsöversynen och i enlighet

med vad som anförs i motion Fö132 föreläggas riksdagen år 1989. Därmed tillgodoses även motionärerna i motion Fö138 som också vill uppskjuta beslutet om den nya marina ledningsorganisationen. FöU 1986/87:11

dels – beträffande ekonomiska överväganden och förslag (utgifts- och planeringsramar) – att den del av utskottets anförande som på s. 82 börjar med "Såväl den" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser, med instämmande i motion Fö128 i denna del, att utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1987/88 bör fastställas till 24 866 milj. kr. i prisläge februari 1986. För den närmaste femårsperioden bör planeringsramen enligt utskottets mening vara 127 367 milj. kr. i samma prisläge, vilket innebär en ramhöjning om 8 700 milj. kr. som således med 2 500 milj. kr. överstiger propositionens förslag till ramhöjning för perioden. Beträffande perioden 1992–1997 anser utskottet, även här med instämmande i motion Fö128 i denna del, att planeringen bör inriktas mot en ram som överstiger grundnivån för perioden 1987–1992 med 16 500 milj. kr. Utskottet anser att dessa ramtillskott bör åstadkommas genom en årlig realökning med 1,2 % över de båda femårsperioderna, utgående från nu aktuell grundram inkl. det ramtillskott om 840 milj. kr. som föreslås i propositionen. Det ekonomiska utfallet av detta över de båda femårsperioderna motsvarar i realt tillskott vad som från moderata samlingspartiets sida tidigare föreslagits om en årlig ökning på 2 % räknat från dåvarande grundnivå.

dels att utskottets hemställan (s. 83) i momenten 2. c), 3. a) och b), 4. a), 5. a), 6. k), 8. d) samt 11. a) och b) bort ha följande lydelse:

2. beträffande *arméstridskrafter*

c) att riksdagen med anledning av propositionen, med avslag på motion 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, samt med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del och yrkande 7 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om inriktningen av arméstridskrafterna,

3. beträffande *marinstridskrafter*

a) att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Fö142, yrkande 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om fiskefartyg för marint bruk,

b) att riksdagen med anledning av propositionen och motion 1986/87:Fö312, med avslag på motion 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, samt med bifall till motionerna 1986/87:Fö116, yrkande 1, och 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del och yrkande 7 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om inriktningen av marinstridskrafterna,

4. beträffande *flygstridskrafter*

a) att riksdagen med anledning av propositionen, med avslag på motion 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del och yrkande 8, samt med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del och yrkande 7 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om inriktningen av flygstridskrafterna,

5. beträffande *anställd personal*

a) att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 3 i

denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om medel för personaladministrativa åtgärder,

FöU 1986/87:11

6. beträffande värnpliktsutbildning

k) att riksdagen med anledning av propositionen, med avslag på motion 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, samt med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om inriktningen av värnpliktsutbildningen,

8. beträffande fredsorganisationen

d) att riksdagen med avslag på propositionen, med bifall till motionerna 1986/87:Fö132, 1986/87:Fö138, yrkande 1, och 1986/87:Fö156, yrkande 1, samt med anledning av motionerna 1986/87:Fö138, yrkande 2, och 1986/87:Fö156, yrkande 2, beslutar avslå regeringens förslag om viss förändring av marinens fredsorganisation,

11. beträffande ekonomiska överväganden och förslag

a) att riksdagen med avslag på propositionen och motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, och 1986/87:Fö136, yrkande 3 q), samt med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 6, fastställer basbeloppet för det militära försvaret för budgetåret 1987/88 till 24 573 640 000 kr. i prisläget februari 1986 samt den militära utgiftsramen för samma budgetår till 24 866 000 000 kr. i samma prisläge,

b) att riksdagen med avslag på propositionen och motion 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, samt med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkandena 4 och 5, fastställer planeringsramen för det militära försvaret för perioden 1987/88–1991/92 samt planeringsinriktningen för perioden 1992/93–1996/97 i enlighet med vad utskottet har förordat.

7. Totalförsvarets militära del (punkt 5)

Gunnild Bolander och Ingbritt Irhammar (båda c) anser

dels – beträffande *stridskrafternas fortsatta utveckling* – att den del av utskottets anförande som på s. 60 börjar med "Den inriktning" och slutar med "det följande" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna i motion Fö127 (c) att den fortsatta utveckling av det militära försvaret som förordas i totalförsvarspropositionen i flera avseenden är otillräcklig. Det gäller såväl stridskrafternas fortsatta utveckling som den ambitionsnivå på vilken försvarsministern anser att värnpliktsutbildningen – avgörande för stridskrafternas verkliga förmåga – skall utvecklas.

Armé-, marin- och flygstridskrafterna bör enligt utskottets mening ges den inriktning som förordas i motion Fö127 (c). Utskottet återkommer i det följande till värnpliktsutbildningens och värnpliktsförmånernas fortsatta utveckling.

Utskottets ställningstagande innebär stöd för yrkandet i motion Fö127 om bl. a. beställning av ett antal flygplan JA 37 motsvarande en halv division.

Utskottets ställningstagande innebär vidare att motionerna Fö312, Fö116 och Fö128 bör avslås såvitt nu är i fråga.

FöU 1986/87:11

dels – beträffande *anställd personal* – att den del av utskottets anförande som på s. 65 börjar med "Utskottet ställer" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet ställer sig i allt väsentligt bakom de synpunkter rörande den anställda personalen som förs fram i ett yrkande i motion Fö127 (c). Där framförs att försvarsmaktens största resurs är personalen och att försvaret under senare år haft stora avgångar. Vidare framförs att personalfrågorna bör prioriteras i försvarsbeslutet. För att åstadkomma en gynnsam personalutveckling krävs att den enskilde upplever en överensstämmelse mellan mål, resurser och personliga insatser. Planerad förstärkning av utbildningsområdet medför förbättrade förutsättningar för att den enskilde skall uppleva en sådan överensstämmelse.

Dagens akuta situation med svåra avvägningsproblem kräver att besluten fattas när produktionen och den anställda personalen. För att dessutom i framtiden lättare kunna hantera personalförsörjningsproblemen och undvika akuta situationer, av det slag som vi för närvarande befinner oss i, är det nödvändigt att se över chefers befogenheter. Framtiden kommer att innebära ökade krav på chefer i alla nivåer att ta hand om personal.

Andra åtgärder som ger effekt på kort tid är:

- bättre och mer långsiktig planering för den enskildes utveckling,
- möjligheter till frivilliganställning.

Försvarsmakten måste bli en bättre arbetsgivare än hittills.

Vad som i motion Fö127 (c) anförs bör vara vägledande för personalpolitiken inom försvarsmakten. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande *värnpliktsutbildningens utveckling* – att den del av utskottets anförande som på s. 63 börjar med "I avvaktan" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening behövs det en högre ambition när det gäller utbildningsverksamheten inom armén än vad som förordas i propositionen. Därför bör i avvaktan på överbefälhavarens utredning denna bedrivas med de resurser som föreslås i motion Fö127 (c).

De värnpliktiga har rätt att kräva en bra utbildning. Det krävs därför kraftfulla insatser för att råda bot på befälsbristen. Tillgången på utbildningsmateriel och ammunition är också viktig. Men det är minst lika viktigt att de värnpliktiga känner trygghet i utbildningen och har sin sociala situation tillfredsställande löst.

dels – beträffande *trafiksäkerheten under värnpliktsutbildning* – att den del av utskottets anförande som på s. 72 börjar med "I avvaktan" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

Enligt vad utskottet har inhämtat avser överbefälhavaren att revidera föreskrifterna om militär vägtrafik (FFS 1982:4). Enligt utskottets mening bör de synpunkter som framförs i motion Fö306 beaktas i det sammanhanget. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande *värnpliktsförmånernas utveckling* – att den del av utskottets anförande som på s. 72 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att den fortsatta utvecklingen av värnpliktsförmånerna bör ske med den ambition som anges i motion Fö127 (c), vilket innebär att 150 milj. kr. anslås för perioden.

De värnpliktigas förtroende för den socialdemokratiska regeringen har självklart påverkats av att regeringen fortfarande inte har infriat det vallöfte man gav de värnpliktiga i 1982 års val.

dels – beträffande *värnpliktsförmåner (dagersättningens utveckling)* – att den del av utskottets anförande som på s. 74 börjar med "Utskottet är" och slutar med "bör avslås" bort ha följande lydelse:

Utskottet är i avvaktan på utvärderingen av nämnda utredningsuppdrag berett att tillstyrka förbättrade kontantförmåner till värnpliktiga med 50 milj. kr. utöver vad regeringen har föreslagit. Utskottet anser att det finns behov av utredningsarbete vid sidan av det som redovisats. Utskottet anser att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad som anförs om inriktningen mot höjd dagsättning i motion Fö306.

dels – beträffande *värnpliktsförmåner (de värnpliktigas försäkringsskydd)* – att den del av utskottets anförande som på s. 74 börjar med "Utskottet har" och på s. 75 slutar med "Fö309 (fp)" bort ha följande lydelse:

Utskottet har nyligen behandlat de värnpliktigas försäkringsskydd i ett yttrande till socialförsäkringsutskottet (FöU 1986/87:1y). Frågan har av den särskilda utredningsmannen fått en bred belysning i betänkandet Grundutbildningsvärnpliktigas ekonomiska och sociala villkor m. m. (Ds Fö 1987:3). Enligt utskottets mening är det angeläget att försäkringsskyddet för de värnpliktiga kompletteras i enlighet med vad som anförs i motion Fö301 (c).

dels – beträffande *fredsorganisationens utveckling (fredsförband i varje län)* – att den del av utskottets anförande som på s. 77 börjar med "Riksdagen har" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Inför de utredningar inom försvarsmakten som nu påbörjas bör riksdagen enligt utskottets mening ta ställning till nämnda motionsyrkande på sådant sätt att det blir till ledning för utredningsarbetet. Arméns fredsorganisation berörs uttryckligen av arbetet, och det finns påtaglig risk att ytterligare fredsförband inom armén blir aktuella för nedläggning. Om så blir nödvändigt bör det, som motionärerna framhåller, vara en fast princip att under alla förhållanden behålla den sista militära myndigheten i varje län. I län som redan är utan militär myndighet bör eftersträvas att en sådan myndighet tillkommer.

Vad utskottet nu har anfört om att behålla minst en militär myndighet i varje län bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande *fredsorganisationen (ny marin ledningsorganisation på lägre regional nivå)* – att den del av utskottets anförande som på s. 78 börjar med "Utskottet stödjer" och på s. 79 slutar med "(c) bör avslås av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet ser positivt på en ökad samordning mellan flottans och

kustartilleriets verksamhet och anser sig också kunna konstatera att den marina ledningen på lägre regional nivå behöver förbättras.

Den nu föreslagna organisationsförändringen har emellertid inte förbättrats i former som har medgivit en önskvärd parlamentarisk insyn och är dessutom mycket knapphändigt presenterad i totalförsvarspropositionen. Utskottet har under beredningen av propositionen inhämtat uppgifter om den avsedda omorganisationen och därvid funnit att den inte ens på myndighetsnivå är helt genomarbetad. Frågor om mobiliseringssäkerhet m.m. torde behöva övervägas ytterligare. Personal som berörs av de tilltänkta förändringarna synes inte vara informerad i tillräcklig utsträckning om de verkliga effekterna av förslaget.

Mot denna bakgrund anser utskottet att regeringens förslag i denna del inte bör bifallas.

dels – *beträffande ekonomiska överväganden och förslag* – att den del av utskottets anförande som på s. 82 börjar med "Såväl den" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

I enlighet med utskottets ställningstagande i det föregående rörande det militära försvarets fortsatta utveckling bör utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1987/88, den förordade planeringsramen för försvarsbeslutsperioden och planeringsinriktningen för den närmast därpå följande femårsperioden utformas i enlighet med vad som föreslås i motion Fö127 (c).

dels att utskottets hemställan (s. 83) i momenten 2. c), 3. b), 4. a), 5. h), 6. d) och k) och 7. b), e) och l), 8. c) och d) samt 11. a) och b) bort ha följande lydelse:

2. *beträffande arméstridskrafter*

c) att riksdagen med anledning av propositionen, med avslag på motion 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del och yrkande 7 i denna del, samt med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om inriktningen av arméstridskrafterna,

3. *beträffande marinstridskrafter*

b) att riksdagen med anledning av propositionen, med avslag på motionerna 1986/87:Fö312, 1986/87:Fö116, yrkande 1, och 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del och yrkande 7 i denna del, samt med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om inriktningen av marinstridskrafterna,

4. *beträffande flygstridskrafter*

a) att riksdagen med avslag på propositionen och motion 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del och yrkande 7 i denna del, samt med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del och yrkande 8, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om inriktningen av flygstridskrafterna,

5. *beträffande anställd personal*

h) att riksdagen med anledning av propositionen och motion

1986/87:Fö127, yrkande 4, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

FöU 1986/87:11

6. *beträffande värnpliktsutbildning*

d) att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Fö307 och 1986/87:Fö314 samt med bifall till motion 1986/87:Fö306, yrkande 3, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om trafiksäkerhetsfrågor,

k) att riksdagen med anledning av propositionen, med avslag på motion 1986/87:Fö128, yrkande 3 i denna del, och med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om inriktningen av värnpliktsutbildningen,

7. *beträffande värnpliktsförmåner*

b) att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Fö301 och 1986/87:Fö309 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om de värnpliktigas försäkringsskydd,

e) att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Fö306, yrkande 7, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om dagersättningen till värnpliktiga,

l) att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 5, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om inriktningen av värnpliktsförmånernas utveckling,

8. *beträffande fredsorganisationen*

c) att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 6, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om en militär myndighet i varje län,

d) att riksdagen med avslag på propositionen, med bifall till motionerna 1986/87:Fö132, yrkande 1, 1986/87:Fö138, yrkande 1, och 1986/87:Fö156 samt med anledning av motionerna 1986/87:Fö132, yrkande 2, och 1986/87:Fö138, yrkande 2, beslutar avslå regeringens förslag om viss förändring av marinens fredsorganisation.

11. *beträffande ekonomiska överväganden och förslag*

a) att riksdagen med avslag på propositionen och motionerna 1986/87:Fö136, yrkande 3 q) och 1986/87:Fö128, yrkande 6, samt med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, fastställer basbeloppet för det militära försvaret för budgetåret 1987/88 till 24 573 640 000 kr. i prisläget februari 1986 samt den militära utgiftsramen för samma budgetår till 24 451 000 000 kr. i samma prisläge,

b) att riksdagen med avslag på propositionen och motion 1986/87:Fö128, yrkandena 4 och 5, samt med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 7 i denna del, fastställer planeringsramen för det militära försvaret för perioden 1987/88–1991/92 samt planeringsinriktningen för perioden 1992/93–1996/97 i enlighet med vad utskottet har anfört.

8. Totalförsvarets militära del (punkt 5)

FöU 1986/87:11

Göthe Knutson (m), Olle Aulin (m), Gunhild Bolander (c), Wiggo Komstedt (m) och Ingbritt Irhammar (c) anser – vid bifall till utskottets hemställan i moment 4. a) – beträffande *uppsättande av ytterligare en division med modifierade Drakenplan*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 61 börjar med "Tekniskt finns" och på s. 62 slutar med "därför inte" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser, med hänvisning till försvarskommitténs säkerhetspolitiska bedömning, att det föreligger behov av en förstärkning av luftförsvaret med jaktflyg redan i närtid, bl. a. för att tillgodose den allt viktigare incidentberedskapen, och att det tekniskt finns möjligheter att utnyttja Drakensystemet mer än som hittills planerats. Utskottet konstaterar vidare att en fjärde J35-division skulle innebära en värdefull förstärkning av luftförsvaret. I enlighet härmed anser utskottet att följande åtgärder, som föreslagits av chefen för flygvapnet och som av denne kostnadsberäknats till ca 200 milj. kr., bör vidtas:

I samband med att den återstående J35-divisionen på F 16 krigsorganiseras med flygplan JA 37 överförs berörda Drakenflygplan till F 10 och läggs tills vidare i "malpåse". Den nuvarande s. k. Östrikedivisionen etableras som den organisatoriska grunden för en fjärde 35-division på F 10. När nuvarande tre stationskompanier vid F 10 är väl uppfyllda med personal sker en delning till fyra kompanier. Detta bör kunna ske omkring budgetåret 1991/92. Uppförande av en "JAS-hangar" vid F 10 tidigareläggs till att tidsmässigt ske vid tiden för bildandet av ett fjärde stationskompani och för slutleverans av modifierade J35. Fram till dess sker modifiering till J-standard av erforderligt antal J35-flygplan.

Tillgången på flygtekniker vid F 10 i fred kommer att avgöra tillväxttakten i den fjärde 35-divisionens beredskap fram till budgetåret 1991/92. Bl. a. med hänsyn till den ökade belastning på F 10:s flygfält och övningsområden som följer av tillkomsten av en fjärde division är en alternativbaserings under vissa perioder motiverad. Med hänsyn härtill men också av säkerhetspolitiska skäl anser utskottet att en ökad beredskapsbaserings i Visby bör ske. Detta innebär att kompletterande verkstads- och serviceutrymmen i Visby bör övervägas.

dels att utskottets hemställan (s. 83) i moment 4. b) bort ha följande lydelse:

4. beträffande flygstridskrafter

b) att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Fö127, yrkande 9, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om uppsättande av ytterligare en division med modifierade Drakenplan.

9. Totalförsvarets civila del (punkt 6)

Göthe Knutson, Olle Aulin och Wiggo Komstedt (alla m) anser – vid bifall till reservation 4 – angående *planeringsantaganden*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 103 börjar med "I en

motion" och slutar med "sammanhanget anfördes" bort ha följande lydelse:

I en motion, Fö128 (m), yrkande 15, anför vissa principiella invändningar mot inriktningen i de planeringsförutsättningar som anges i propositionen och som här ovan översiktligt återgivits. Utskottet konstaterar att yrkandet i sak innebär ett upprepande av yrkande 2 i samma motion. Detta senare yrkande behandlade utskottet inom ramen för avsnittet om vissa gemensamma utgångspunkter för planeringen. Utskottet kan således här hänvisa till vad som där, med instämmande i motionens yrkande, anfördes.

dels att den del av utskottets anförande som på s. 113 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "för försörjningsberedskapen" bort ha följande lydelse:

Utskottet erinrar om sitt ställningstagande till yrkande 2 i partimotion Fö128 (m) och tillstyrker i enlighet med vad som där anfördes bifall till motion Fö117 i denna del.

dels att utskottets hemställan (s. 120) i momenten 1. c) och 8. a) bort ha följande lydelse:

1. *beträffande grunder och inriktning för totalförsvarets civila del*
c) att riksdagen med anledning av propositionen och motion 1986/87:Fö128, yrkande 15, som sin mening ger regeringen till känna att totalförsvarets civila del skall inriktas i enlighet med vad utskottet har anført,

8. *beträffande övrig varuförsörjning*
a) att riksdagen med avslag på propositionen, med bifall till motion 1986/87:Fö117, yrkandena 1–3 samt med anledning av motionerna 1986/87:Fö118, yrkande 1, 1986/87:Fö127, yrkande 18, och 1986/87:Fö404 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anført om planeringsförutsättningarna och riktmärkena för försörjningsberedskapen på teko- och skoområdena.

10. Totalförsvarets civila del (punkt 6)

Göthe Knutson, Olle Aulin och Wiggo Komstedt (alla m) anser

dels – *beträffande civilförsvarets räddningsenheter* – att den del av utskottets anförande som på s. 109 börjar med "Utskottet kan" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet understryker, med instämmande i motionen i denna del, vikten av att de viktigaste räddningsenheterna är så väl övade och samtränade att de är användbara direkt efter mobilisering. Det är därför angeläget att vidta åtgärder så att dessa enheter inom ramen för samma totala övningstid kan övas oftare. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – *beträffande psykologiskt försvar* – att den del av utskottets anförande som på s. 111 börjar med "Med understrykande" och slutar med "bör godkännas" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka det psykologiska försvarets, den fridstida informationens och informationsberedskapens avgörande betydelse för totalförsvaret. Utskottet konstaterar att styrelsen för psykologiskt försvar har uttalat att samhällets utveckling och olika händelser i samhället ställer

krav på ökade insatser av styrelsen, främst inom områdena desinformation och psykologisk krigföring/propagandametoder m. m.

FöU 1986/87:11

Eftersom statsrådet i sin föredragning inte berör dessa krav bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna vad styrelsen för psykologiskt försvar anför om ökade insatser på vissa områden och betona att dessa måste genomföras på ett tillfredsställande sätt.

dels – beträffande *medlen för skyddsrummsbyggande* – att den del av utskottets anförande som på s. 118 börjar med "Utskottet anser emellertid" och slutar med "flexibel planering" bort ha följande lydelse:

Utskottet biträder motionärernas uppfattning i motion Fö128 att det bör ske en ny prövning av medelstilldelningen för skyddsrummsbyggandet och andra skyddsåtgärder sedan den i propositionen aviserade översynen av de regionala mål- och riskanalyserna genomförts. Den ekonomiska ram för det civila försvaret som nu fastställs för femårsperioden bör enligt utskottets mening senare kunna ökas om översynen påvisar ett behov av ytterligare resurser för detta ändamål. Utskottet tillstyrker bifall till motion Fö128 i denna del.

dels att utskottets hemställan (s. 120) i momenten 5. a), 7. d) och 10. b) bort ha följande lydelse:

5. beträffande *inriktningen av räddningstjänsten*

a) att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 18, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anförts om civilförsvarets räddningsenheter,

7. beträffande *psykologiskt försvar och telekommunikationer*

d) att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 22, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anförts om riktlinjer för den fortsatta utvecklingen av psykologiskt försvar,

10. beträffande *ekonomiska resurser för totalförsvarets civila del*

b) att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 17, och med anledning av motion 1986/87:Fö120, yrkande 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anförts om senare prövning av medelstilldelningen för skyddsrummsbyggandet.

11. Totalförsvarets civila del (punkt 6)

Gunhild Bolander och Ingbritt Rammar (båda c) anser

dels – beträffande *sårbarheten i storstadsområdena* – att den del av utskottets anförande som på s. 104 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser dock, med instämmande i motion Fö406 (c), att det härutöver är önskvärt att överstyrelsen för civil beredskap får i uppdrag att genomföra en omfattande specialstudie om sårbarheten i våra storstadsområden. Den snabba koncentration av befolkningen som vi fått till de större tätorterna samt de svårigheter detta innebär när det gäller att få transporter, datorer, el och livsmedelsdistribution att fungera i ofredstid måste uppmärksammas mera. Arbetet bör så långt som är möjligt av sekretesskäl ha offentlig

karaktär. Utskottet anser att riksdagen bör hemställa att regeringen ger ÖCB ett sådant uppdrag.

FöU 1986/87:11

dels – beträffande *samhällets ökade sårbarhet* – att den del av utskottets anförande som på s. 104 börjar med "Vad beträffar" och slutar med "motionärernas yrkande" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar, med instämmande i motion Fö127 (c) i denna del, att samhällsutvecklingen medför att Sverige blir alltmer sårbart. Möjligheterna att i ett kris- eller krigsläge upprätthålla grundläggande och vitala samhällsfunktioner försvåras och våra möjligheter att skydda civilbefolkningen minskar. Utvecklingen mot storskaliga lösningar, befolkningskoncentration och ett ökat internationellt ekonomiskt beroende i försörjningens alla delar gör Sverige militärt och ekonomiskt mer sårbart.

dels – beträffande *resurser till försörjningsberedskap* – att den del av utskottets anförande som på s. 113 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "motion Fö404 (c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet biträder den bedömning som redovisas i motion Fö404 (c) att de prutningar på civilt försvar som blir följden av totalförsvarspropositionen i dessa delar inte kan godtas, med hänsyn till konsekvenserna för vår beredskap när det gäller främst lakansväv, sjukvårdsartiklar och industriväv. Utskottet, som därmed tillstyrker bifall till motionen, anser att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad utskottet nu har anfört.

dels – beträffande *riktmärkena för försörjningsberedskapen på teko- och skoområdena* – att den del av utskottets anförande som på s. 114 börjar med "Försvarsutskottet instämmer" och slutar med "bör avslås" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet instämmer emellertid i den avvikande mening som anmälts till näringsutskottets yttrande i denna del. Försvarsutskottet delar den åsikt som där framförs att ett upphävande av de av riksdagen uttalade planeringsförutsättningarna och produktionskapacitetsmålen kan få ödesdigra konsekvenser för den inhemska tekoindustrin. Utskottet anser att tekopolitiken måste styras inte bara av beredskapsskäl utan också av sysselsättningspolitiska, regionalpolitiska och allmänt ekonomiska skäl. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande *buffertlagerssystemet* – att den del av utskottets anförande som på s. 115 börjar med "Försvarsutskottet vill" och på s. 116 slutar med "buffertlagerssystemet bör avslås" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet anser emellertid, med instämmande i den avvikande mening som anmälts i näringsutskottet, att systemet med buffertlager visserligen under vissa förutsättningar kan upphävas – något som även ÖCB förordar – men att kravet på att de statliga myndigheterna skall upphandla svensk väv bör bibehållas. Som framhållits i motionerna Fö117 (m) och Fö118 (c) har denna skyldighet stor betydelse för textilindustrin. Utskottet anser att ett mer effektivt samarbete mellan köpare och säljare skulle åstadkommas om myndigheterna i fortsättningen under ÖCB:s medverkan upphandlar tygerna direkt från de svenska tillverkarna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande *resurser för byggande av skyddsrum* – att den del av utskottets anförande som på s. 119 börjar med "Utskottet hänvisar till att" och slutar med "och anläggningar" bort ha följande lydelse:

Utskottet biträder motionärernas bedömning att den medelstilldelning till skyddsrumsbbygandet som föreslås i propositionen innebär en så stor minskning i förhållande till hittillsvarande ambitionsnivå att det finns en risk för att skyddsrum inte kan byggas i takt med nyproduktionen ens i riskområdena. Utskottet anser därför liksom motionärerna att den i propositionen föreslagna minskningen av medlen till skyddsrumsbbygandet bör begränsas till 650 milj. kr. Utskottet anser att motion Fö127, yrkande 10 i denna del, bör bifallas av riksdagen.

dels – beträffande *ekonomisk ram och fördelning inom denna för totalförsvarets civila del* – att den del av utskottets anförande som på s. 120 börjar med "Utskottet finner" och slutar med "bör avslås" bort ha följande lydelse:

Utskottet biträder motionärernas bedömning att den minskning av anslagen till de civila delarna av totalförsvaret – en minskning om totalt 1 250 milj. kr. för försvarsbeslutsperioden – som föreslås av regeringen är så kraftig att följderna blir ett väsentligt avsteg från 1982 års försvarsbeslut. Utskottet anser inte att det finns några hållbara säkerhetspolitiska eller hotbildsmässiga skäl för ett sådant trendbrott och delar därför motionärernas uppfattning att sammanlagt ytterligare 500 milj. kr. för perioden bör tilldelas den civila delen av totalförsvaret. Utskottet biträder också det förslag till fördelning av dessa ytterligare medel som redovisas i motion Fö127 i denna del. Utskottet anser att en sådan ekonomisk ram och fördelningen inom denna på ett realistiskt sätt möjliggör å ena sidan ett faktiskt fullföljande av den inriktning för totalförsvarets civila del som fastslogs i föregående försvarsbeslut, å andra sidan ett förverkligande av det väsentliga i den nya inriktning som föreslås i propositionen. Utskottet anser därför att motion Fö127 (c) i denna del bör bifallas.

dels att utskottets hemställan (s. 120) i momenten 1. a) och b), 8. a), b) och d) samt 10. a), c), d) och e) bort ha följande lydelse:

1. beträffande *grunder och inriktning för totalförsvarets civila del*

a) att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Fö406 beslutar hemställa att regeringen ger ÖCB i uppdrag att genomföra en specialstudie av sårbarhetssituationen i landets tre storstadsområden,

b) att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om samhällets ökade sårbarhet,

8. beträffande *övrig varuförsörjning*

a) att riksdagen med avslag på propositionen, med bifall till motion 1986/87:Fö404 samt med anledning av motionerna 1986/87:Fö117, yrkandena 1–3, 1986/87:Fö118, yrkande 1, och 1986/87:Fö127, yrkande 18, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om planeringsförutsättningarna och riktmärkena för försörjningsberedskapen på teko- och skoområdena,

b) att riksdagen med avslag på propositionen, med bifall till motion 1986/87:Fö118, yrkande 2, och med anledning av motionerna 1986/

87:Fö117, yrkande 4, och 1986/87:Fö136, yrkande 3. k), som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om fredskrislagring av tekovaror, kemiska produkter och metaller samt om buffertlager av uniformstyger m. m.,

d) att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Fö118, yrkande 3, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om resurser för överstyrelsen för civil beredskap.

10. beträffande *ekonomiska resurser för totalförsvarets civila del*

a) att riksdagen med anledning av propositionen och motion 1986/87:Fö161 samt med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 10 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om resurser för byggande av skyddsrum,

c) att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 10 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om resurser för civilförsvaret utom skyddsrum,

d) att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 10 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om resurser för försörjningsberedskap,

e) att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 10 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om resurser för fredskrislagring.

12. Forskning och försvarsindustri (punkt 7)

Göthe Knutson, Olle Aulin och Wiggo Komstedt (alla m) anser

dels — beträffande *sysselsättningen vid Karlskronavarvet* — att den del av utskottets anförande som på s. 129 börjar med "Försvarsutskottet delar" och slutar på med "behandlade motionsyrkanden" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser, med instämmande i motionerna Fö128 (m) och Fö116 (m), att marinen med hänsyn till behovet av en förstärkning av vår ubåtsjaktförmåga snarast bör få sådana resurser att ytterligare en komplett utbåtsjaktstyrka kan byggas upp. I detta syfte bör enligt utskottets mening bl. a. ytterligare två kustkorvetter av Göteborgstyp samt ytterligare en modern ubåt av typ 90 beställas. Utskottet anser att en sådan resursförstärkning till marinen kommer att möjliggöra ett bibehållande av nuvarande produktionsvolym på Karlskronavarvet. Härigenom skulle den djupa och allvarliga sysselsättningssvacka som blir en ofrånkomlig konsekvens av propositionen kunna undvikas, något som är särskilt viktigt med tanke på marinens behov av Karlskronavarvets hittillsvarande kapacitet. Utskottet instämmer i bedömningen i motion Fö116 att staten i egenskap av ägare måste ta ett ansvar för att trygga sysselsättningen vid Karlskronavarvet. Utskottet vill också hänvisa till riksdagens beslut (prop. 1979/80:165, NU 69, rskr. 405) beträffande det militära försvarets behov av varvskapacitet. Riksdagen bör enligt utskottets mening som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet nu har anfört.

dels – beträffande vissa teknik- och industrifrågor – att den del av utskottets anförande som på s. 131 börjar med ”Utskottet har” och slutar med ”smidigt sätt” bort ha följande lydelse:

I totalförsvarspropositionen uppmärksammar försvarsministern, liksom tidigare försvarskommittén, möjligheterna att utveckla en svensk jaktrobot. Den föreslagna inriktningen innebär att den nuvarande amerikansk/brittiska jaktroboten Rb71 moderniseras med ny teleelektronik till högre standard (Rb71A). För detta finns goda skäl. Rb71A blir ett värdefullt tillskott till beväpningen av JA 37 Viggen. För JAS 39 Gripen innebär inriktningen emellertid att tillförsl av en mer avancerad jaktrobot senareläggs eftersom regeringen dessutom avser att pröva möjligheten att utveckla en sådan mer avancerad jaktrobot (Rb73) på grundval av den nya elektroniken i Rb71A. Efter beslut härom och projektstart år 1992 beräknas en sådan robot kunna tillföras JAS-systemet först efter år 2000.

Utskottet ser liksom motionärerna i partimotion Fö128 (m) problem med den föreslagna inriktningen. Utveckling av Rb71A och eventuell senare utveckling av Rb73 ger värdefulla möjligheter att bredda och utveckla svensk försvarsmaterielindustri, särskilt i fråga om robotar och elektronik. Samtidigt innebär inriktningen ett ekonomiskt åtagande som kan få allvarliga följder inom reallt minskande ekonomiska ramar för det militära försvaret. Det finns en påtaglig risk att en ambitiös satsning medför kostnader utöver vad som kan förutses. Vid ett helsvenskt, budgetfinansierat studie- och utvecklingsarbete kan kostnadsökningar väntas leda till att man minskar det antal robotar som anskaffas. Styckepriset blir därmed högre och försvarsmakten får inte så många robotar som är önskvärt. Dessutom får man avancerade jaktrobotar långt senare än om man nu inriktade sig på direktanskaffning av utländsk robot.

Mot denna bakgrund – och med särskilt beaktande av önskemålet att Sverige behåller och utvecklar en egen förmåga att tillverka kvalificerade robotar – anser utskottet att regeringen för studie- och utvecklingsarbete beträffande jaktrobotar bör eftersträva en finansiering som innebär att staten inte tar hela kostnadsansvaret. Svensk industri liksom eventuella samverkande utländska intressenter bör, i enlighet med vad som anförts i motion Fö128 (m), bära en betydande del av sådana kostnader. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 132) i momenten 3. a) och 5. a) bort ha följande lydelse:

3. beträffande sysselsättningen vid Karlskronavarvet

a) att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Fö116, yrkande 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anført om det framtida sysselsättningsläget vid Karlskronavarvet,

5. beträffande försvarsindustrifrågor i övrigt

a) att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 14, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anført om vissa teknik- och industrifrågor.

13. Anslagsfrågor – totalförsvarets militära del (punkt 9)

FöU 1986/87:11

Göthe Knutson, Olle Aulin och Wiggo Komstedt (alla m) anser – vid bifall till reservation 6 såvitt gäller hemställan i moment 11. a) – beträffande *anslagen B1, B2, C2 och D2*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 137 börjar med "Utskottet – som" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

Utskottet – som i det föregående godtagit förslaget i motion Fö128 (m) beträffande utgiftsram för det militära försvaret under budgetåret 1987/88 – anser att riksdagen i linje med detta ställningstagande bör bifalla motion 1986/87:Fö128 (m) också såvitt nu är i fråga.

dels att utskottets hemställan (s. 137) i momenten 1, 2. b), 5. a) och b) samt 8 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 8, till *Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 6 718 000 000 kr.,

2. beträffande *Arméförband: Anskaffning av materiel*

b) att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 9, för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 2 082 000 000 kr.,

5. beträffande *Marinförband: Anskaffning av materiel*

a) att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 11, bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. och utvecklingsarbete för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 729 000 000 kr.,

b) att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 10, för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 1 800 000 000 kr.,

8. beträffande *Flygförband: Anskaffning av materiel*

a) att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 13, bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. och utvecklingsarbete för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 8 731 000 000 kr.,

b) att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 12, för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 5 098 000 000 kr.

14. Funktionen Telekommunikationer (punkt 12)

Gunhild Bolander och Ingbritt Irhammar (båda c) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 144 börjar med "Försvarsutskottet anser" och slutar med "televerkets försvarsinvesteringar" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet anser att vad som anförs i motion T803 (c) bör – i den mån det inte redan blivit tillgodosett i de av föredragande statsrådet angivna riktlinjerna – ligga till grund för inriktningen av televerkets försvarsberedskap.

dels att utskottets hemställan (s. 145) i moment 1 bort ha följande lydelse:

FöU 1986/87:11

1. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion 1986/87:T803 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om riktlinjer för den fortsatta utvecklingen av televerkets försvarsberedskap.

15. Riktlinjer för kustbevakningens organisation (punkt 14)

Gunhild Bolander och Ingbritt Irhammar (båda c) anser beträffande *kustbevakningen som fristående civil organisation*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 148 börjar med "Beträffande kustbevakningen" och slutar med "marinens krigsorganisation" bort ha följande lydelse:

Beträffande kustbevakningen som fristående civil organisation delar utskottet skatteutskottets uppfattning att myndigheten skall ha ett självständigt ansvar under regeringen. Kustbevakningen skall i fredstid inte ingå i försvarsmakten men bör heller inte få sin verksamhet finansierad från anslag inom utgiftsramen för det militära försvaret. Det finns enligt utskottets mening inte tillräcklig anledning att överbefälhavaren yttrar sig över den nya myndighetens anslagsframställningar. En medverkan i överbefälhavarens långsiktiga planering kan – liksom när det gäller medverkan i sådan planering hos räddningsverket, rikspolisstyrelsen och sjöfartsverket – förekomma inom ramen för det önskvärda samarbetet myndigheter emellan. Liksom för närvarande bör kustbevakningen emellertid ingå i marinens krigsorganisation.

Kustbevakningen blir på detta sätt det organ som i första hand stödjer befolkningen i de glest befolkade skärgårdsområdena.

Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 150) i moment 1. b) bort ha följande lydelse:

beträffande *riktlinjer för kustbevakningens organisation*

1. b) att riksdagen med anledning av propositionen och motion 1986/87:Fö124 samt med avslag på motionerna 1986/87:Fö114, 1986/87:Fö139 och 1986/87:Fö157, yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om kustbevakningen som fristående civil organisation och i övrigt godkänner vad föredragande statsrådet har förordat.

16. Riktlinjer för kustbevakningens organisation (punkt 14)

Wiggo Komstedt (m) anser beträffande *kustbevakningens ställning*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 148 börjar med "I sitt " och på s. 149 slutar med "enligt motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet konstaterar att kustbevakningen med dagens organisation är en liten, rationell och effektiv organisation som på en rad områden svarar för betydelsefulla uppgifter. Åt moderorganisationen, tullverket,

svarar kustbevakningen för det civila gränsskyddet. I samverkan med andra myndigheter görs viktiga insatser av olika slag.

Att bryta loss kustbevakningen från tullverket orsakar utan tvekan merkostnader. De besparingar och effektivitetsökningar som förutskickas i totalförsvarspropositionen ter sig inte realistiska.

Mot denna bakgrund anser försvarsutskottet att totalförsvarspropositionen bör avslås såvitt gäller riktlinjer för kustbevakningens organisation. Ett sådant beslut innebär bifall bl. a. till motion 1986/87:Fö119 (m).

dels att utskottets hemställan (s. 150) i moment 1. a) bort ha följande lydelse:

1. beträffande *riktlinjer för kustbevakningens organisation*

a) att riksdagen med avslag på propositionen samt med bifall till motionerna 1986/87:Fö119, 1986/87:Fö135 och 1986/87:Fö152 beslutar att kustbevakningen skall kvarstanna i tullverket.

17. Funktionen Livsmedelsförsörjning m. m. (punkt 17)

Göthe Knutson, Olle Aulin och Wiggo Komstedt (alla m) anser beträffande *försörjningsberedskapen rörande ammoniak*

dels att den del av utskottets anförande på s. 157 som börjar med "Försvarsutskottet har" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

En av de viktigaste frågorna för landets livsmedelsförsörjning är enligt utskottets mening möjligheten att anskaffa tillräckligt med kvävegödselmedel till jordbruket i en krissituation. Enligt vad utskottet har inhämtat är Sveriges enda kvarvarande ammoniakfabrik hotad av nedläggning. Samtidigt innebär regeringens förslag en drastisk minskning av beredskapslagringen i fråga om viktiga insatsvaror för jordbruket. Mot denna bakgrund bör riksdagen anmoda regeringen att aktivt bevaka denna fråga, vidta nödvändiga åtgärder och senare lämna en redovisning till riksdagen.

dels att utskottets hemställan (s. 157) i moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *försörjningsberedskapen rörande ammoniak*

att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Jo224, yrkande 1, 1986/87:Fö140 och 1986/87:N329 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

18. Funktionen Livsmedelsförsörjning m. m. (punkt 17)

Gunhild Bolander och Ingbritt Irhammar (båda c) anser

dels – beträffande *den grundläggande inriktningen av försörjningsberedskapen inom livsmedelsförsörjningens område* – att den del av utskottets anförande som på s. 154 börjar med "Försvarsutskottet har" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

I likhet med vad som anförs i en avvikande mening (1) till jordbruksutskottets yttrande anser försvarsutskottet att försörjningsberedskapen bör planeras utifrån de av riksdagen år 1982 antagna försvarspolitiska målen. Utskottet ställer sig också i övrigt bakom de synpunkter som anförs i den avvikande meningen rörande inriktningen av försörjningsberedskapen på livsmedelsområdet.

dels – beträffande den regionala och lokala försörjningsberedskapen på livsmedelsområdet – att den del av utskottets anförande som på s. 155 börjar med "Försvarsutskottet delar" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill, såsom också sker i den avvikande meningen (1) till jordbruksutskottets yttrande, understryka att den regionala och lokala försörjningsberedskapen måste ägnas särskild uppmärksamhet. Visserligen framhålls det i totalförsvarspropositionen att den regionala försörjningen i övre Norrland bör uppmärksammas och att konsekvenserna av att storstadsområdena avskärs från tillförsel bör analyseras. Det är viktigt att varje region i landet har en väl fungerande jordbruksproduktion till vilken de lokala livsmedelsindustrierna är knutna. Det behövs därför särskilda insatser för att utarbeta försörjningsplaner för vissa större tätorter. Vad utskottet nu har anfört om den regionala livsmedelsproduktionen och om försörjningsplaner för större tätorter bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande försörjningsberedskapen rörande ammoniak – att den del av utskottets anförande som på s. 157 börjar med "Utskottet räknar" och slutar med "vår livsmedelsförsörjning" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet har i sitt yttrande framhållit att det tilltänkta industri-kombinatet i Nynäshamn enligt gällande planer avses producera 250 000 ton ammoniak per år. Försvarsutskottet vill framhålla att det inte ter sig troligt att en sådan tillverkning kommer till stånd. Försörjningsberedskapen i fråga om ammoniak bör därför enligt försvarsutskottets mening inte bygga på ett sådant antagande.

Enbart ett krishandelsavtal med annat land ger enligt utskottets mening inte tillräcklig försörjningstrygghet beträffande en så viktig vara som ammoniak. Utskottet fäster därför stor vikt vid att ÖCB och statens jordbruksnämnd noga följer utvecklingen och vidtar de åtgärder i övrigt som kan visa sig nödvändiga för att trygga beredskapen för vår livsmedelsförsörjning. Även regeringen har ett stort ansvar på detta område.

dels att utskottets hemställan (s. 157) i momenten 1, 2 och 4 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *den grundläggande inriktningen av försörjningsberedskapen inom livsmedelsförsörjningens område*

att riksdagen med avslag på propositionen, med anledning av motion 1976/87:Fö136, yrkande 3 c) i denna del, och med bifall till motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 17, och 1986/87:Fö151, yrkandena 1–4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

2. beträffande *den regionala och lokala försörjningsberedskapen på livsmedelsområdet*

att riksdagen med anledning av propositionen och motionerna 1986/87:Jo225, 1986/87:Fö126, 1986/87:Fö136, yrkande 3 c) i denna del, och med bifall till motion 1986/87:Fö151, yrkandena 6 och 7, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

4. beträffande *försörjningsberedskapen rörande ammoniak*

att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Jo224, yrkande 1, 1986/87:Fö140 och 1986/87:N329 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

19. Totalförsvarsfrågor m. m. vid länsstyrelserna (punkt 20)

FöU 1986/87:11

Göthe Knutson, Olle Aulin och Wiggo Komstedt (alla m) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 162 börjar med "Försvarsutskottet vill" och slutar med "i frågan" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet ser mycket allvarligt på den obalans som råder mellan försvarsenheternas uppgifter och de resurser som står till deras förfogande. Hittills gjorda prioriteringar inom länsstyrelserna har ofta missgynnat försvarsenheterna. Mot denna bakgrund bör försvarsenheterna tills vidare undantas från ytterligare besparingsåtgärder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 162) i moment 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkande 21, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om länsstyrelsernas försvarsenheter.

20. Riktlinjer för försörjningsberedskapen inom energiområdet (punkt 21)

Göthe Knutson (m), Olle Aulin (m), Gunhild Bolander (c), Wiggo Komstedt (m) och Ingbritt Irhammar (c) anser beträffande *beredskapslagring av olja (omstrukturering av ansvaret för oljelagringen)*

dels att den del av utskottets anförande på s. 171 börjar med "Beträffande invändningarna" och som på s. 172 slutar med "inte bör bifallas" bort ha följande lydelse:

Beträffande invändningarna i motionerna Fö128 (m) och Fö159 (c) mot den föreslagna omstruktureringen och en i anslutning därtill träffad uppgörelse med oljebolagen vill försvarsutskottet framhålla följande.

De stora förändringar som neddragningen av oljelagren och omstruktureringen av dem medför gör det svårt att överblicka vilka svårigheter som kan dyka upp i samband med genomförandet. Enligt utskottets mening föreligger risk för att lagren av raffinerade produkter senare kan behöva omsättas. Oljebolagen har givetvis större möjligheter än staten att genomföra en sådan omsättning. Konsekvenserna av den preliminära överenskommelse som företrädare för regeringskansliet har träffat med oljebolagen har inte i detalj redovisats för utskottet. Det är inte klarlagt om staten genom överenskommelsen får en överskottskapacitet av oljelagringsanläggningar och driftpersonal.

Försvarsutskottet kan därför på nuvarande underlag inte bedöma om den föreslagna omstruktureringen och den i anslutning därtill träffade överenskommelsen är godtagbar för statens del. Utskottet vill framhålla vikten av att omstruktureringen sker på ett sådant sätt att staten inte ådrar sig extra kostnader nu eller i framtiden. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Yrkandena i motionerna Fö128 (m), yrkande 23, och Fö159 (c), yrkande 3, har därmed tillgodosetts.

dels att utskottets hemställan (s. 175) i moment 7. c) bort ha följande lydelse:

FÖU 1986/87:11

7. beträffande *beredskapslagring av olja*

e) att riksdagen med anledning av propositionen och motionerna 1986/87:Fö128, yrkande 23, och 1986/87:Fö159, yrkande 3, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om omstrukturering av ansvaret för oljelagringen.

21. Riktlinjer för försörjningsberedskapen inom energiområdet (punkt 21)

Gunhild Bolander och Ingbritt Irhammar (båda c) anser

dels – beträffande *mål och allmän inriktning* – att den del av utskottets anförande som på s. 166 börjar med "Försvarsutskottet delar" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

I likhet med vad som föreslås i avvikande mening 1 i näringsutskottets yttrande bör en minskad sårbarhet skapas genom införande av ett energisystem med en småskalig utformning som är grundat på inhemska energikällor, allt i enlighet med vad som förordas i motionerna Fö127 (c) och Fö159 (c) och i linje med vad som anförs i motion Fö136 (vpk).

dels – beträffande *planeringsföresättningar* – att den del av utskottets anförande som på s. 166 börjar med "Försvarsutskottet – som" och på s. 167 slutar med "av beredskapsåtgärder" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet anser att antagandet om möjlig krisimport av olja är – som hävdas i motionerna Fö136 (vpk) och Fö159 (c) – alltför optimistiskt. Utskottet har i övrigt inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anfört i denna del. Vad utskottet anfört om planeringsföresättningar bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande *ersättning av importbränslen* – att den del av utskottets anförande som på s. 167 börjar med "Försvarsutskottet delar" slutar med "av importbränslen" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet tillstyrker i likhet med vad som föreslås i avvikande mening 5 till näringsutskottets yttrande bifall till motion 1986/87:Fö159 i denna del. Importerade bränslen bör såsom anförs i nämnda motion vid störningar i tillförseln i allt väsentligt ersättas med inhemska bränslen.

Försvarsutskottet vill i detta sammanhang framhålla att en fullskalanläggning för tillverkning av etanol skulle vara av stor betydelse för försörjningsberedskapen. Utskottet delar därför uppfattningen i avvikande mening 6 i näringsutskottets yttrande att det bör vidtas statliga åtgärder som främjar en fullskalig etanolproduktion, baserad på inhemska råvaror.

dels – beträffande *beredskapsåtgärder inom elkraftsområdet (statens vattenfallsverks ansvar för fördelning av vissa medel)* – att den del av utskottets anförande som på s. 168 börjar med "Försvarsutskottet påminner" och på s. 169 slutar med "inom elkraftsområdet" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet anser att uppgiften att fördela de medel som avses för att stimulera elproducenter och eldistributörer att vidta beredskapsåtgärder bör fördelas av statens energiverk.

Försvarsutskottet har i övrigt inte något att erinra mot vad föredragande statsrådet har anfört om beredskapsåtgärder inom elkraftsområdet.

dels – beträffande beredskapslagring av kärnbränsle – att den del av utskottets anförande som på s. 173 börjar med "Försvarsutskottet biträder" och slutar med "avslås såvitt nu är i fråga" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet anser i likhet med vad som anförs i avvikande mening 9 till näringsutskottets yttrande och i motion Fö159 (c) att en väsentlig utgångspunkt för beredskapslagringen av kärnbränsle bör vara att kärnkraften skall avvecklas och att avvecklingen skall inledas snarast. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande beredskapslagring av kol – att den del av utskottets anförande som på s. 173 börjar med "Försvarsutskottet erinrar" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet delar uppfattningen i avvikande mening 10 i näringsutskottets yttrande att det svenska energisystemet bör baseras på i första hand inhemska och förnybara energikällor. Såsom anförs i motion Fö159 (c) måste strävan vara att minimera kolförbrukningen samtidigt som försörjningstryggheten ökar.

dels – beträffande beredskapsåtgärder på naturgasområdet – att den del av utskottets anförande som på s. 174 börjar med "Försvarsutskottet erinrar" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet anser i likhet med vad som anförs i avvikande mening 11 till näringsutskottets yttrande att naturgasen är ett i jämförelse med andra fossila bränslen miljövänligt bränsle som därför under överskådlig tid bör utnyttjas i det svenska energisamhället. Inhemsk gasproduktion är självklart, såsom anförs i den avvikande meningen, den bästa vägen att förbättra energiberedskapen inom energiområdet. Försvarsutskottet stödjer även vad i övrigt anförs i den avvikande meningen vilket innebär att motion Fö159 bör bifallas såvitt nu är i fråga.

dels – beträffande handlingsberedskap – att den del av utskottets anförande som på s. 175 börjar med "Även på" och slutar med "är i fråga" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet delar uppfattningen i avvikande mening 3 till näringsutskottets yttrande att en övergång till ett mer småskaligt energisystem baserat på decentralistiskt synsätt skulle skapa en väsentligt stärkt handlingsberedskap, allt i enlighet med vad som anförs i motion Fö159, som alltså bör bifallas i nu behandlad del.

dels att utskottets hemställan (s. 175) momenten 1, 2, 4. a) och b), 6. a), 8, 9, 10. a) och 11 bort ha följande lydelse:

1. *beträffande mål och allmän inriktning av försörjningsberedskapen inom energiområdet*

att riksdagen med avslag på propositionen och med anledning av motion 1986/87:Fö136, yrkande 3 g), samt med bifall till motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 12 i denna del, och 1986/87:Fö159, yrkande 1 i denna del och yrkande 5 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om riktlinjer,

2. beträffande *planeringsföresättningar*

att riksdagen med anledning av propositionen och motionerna 1986/87:Fö136, yrkande 3 h) i denna del, och 1986/87:Fö159, yrkande 2 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

4. beträffande *ersättning av importbränslen*

a) att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Fö136, yrkande 3 i), och med bifall till motion 1986/87:Fö159, yrkande 1 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om produktion av etanol,

b) att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö159, yrkande 1 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om ersättning av importbränslen,

6. beträffande *beredskapsåtgärder inom elkraftsområdet*

a) att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö159, yrkande 4, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om statens vattenfallsverks ansvar för fördelning av vissa medel,

8. beträffande *beredskapslagring av kärnbränsle*

att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö159, yrkande 2 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om riktlinjer,

9. beträffande *beredskapslagring av kol*

att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö159, yrkande 2 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om riktlinjer,

10. beträffande *naturgas*

a) att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö159, yrkande 2 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om riktlinjer för beredskapsåtgärder på naturgasområdet,

11. beträffande *handlingsberedskap*

att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö159, yrkande 5 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om riktlinjer.

22. Anslagsfrågor för budgetåret 1987/88 – totalförsvarets civila del (punkt 22)

Göthe Knutson, Olle Aulin och Wiggo Komstedt (alla m) anser beträffande anslaget *Civil ledning och samordning*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 180 börjar med "Som utskottet" och slutar med "behandlade motioner" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner det olyckligt att de i propositionen föreslagna medlen för civilbefälvarens utbildnings- och övningsverksamhet så starkt reducerats jämfört med behovet och äskade medel. Utskottet finner det mot denna

bakgrund motiverat att det ställs ytterligare 2 milj. kr. till ÖCB:s förfogande under nästa budgetår. Dessa medel bör användas för att fördelas till i första hand civilbefälhavarnas utbildnings- och övningsverksamhet.

FöU 1986/87:11

dels att utskottets hemställan (s. 185) i moment 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö128, yrkandena 16 och 20, under fjärde huvudtiteln till *Civil ledning och samordning* för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag av 55 300 000 kr.

23. Anslagsfrågor för budgetåret 1987/88 – totalförsvarets civila del (punkt 22)

Gunhild Bolander och Ingbritt Irhammar (båda c) anser

dels – beträffande *Vägverket: Försvarsuppgifter (krigsvägplan)* – att den del av utskottets anförande som på s. 182 börjar med "Syftet med" och slutar med "till motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill i likhet med vad som anförs i motionerna Fö125 (c) och Fö127 (c) understryka betydelsen av de sekundära och tertiära vägnäten för krigsvägplanen. Enligt utskottets mening bör en samordning ske mellan den vägupprustning som kontinuerligt pågår i fredstid och krigsvägplanen. Nämda motioner bör därför bifallas i nu behandlad del. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Syftet med övriga motionsyrkanden som nu behandlas synes vara tillgodosett.

dels – beträffande *Försvarsinvesteringar vid statens järnvägar (järnvägsnätets roll i totalförsvaret)* – att den del av utskottets anförande som på s. 183 börjar med "Försvarsutskottet anser" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

I likhet med vad som anförs i en avvikande mening till trafikutskottets yttrande har enligt försvarsutskottets mening inlandsbanans betydelse från beredskapssynpunkt inte beaktats tillräckligt i 1985 års riksdagsbeslut om trafikpolitiken. Försvarsutskottet anser att ett ställningstagande till banans framtid bör ske utan dröjsmål och innebära att hela banans fortbestånd säkerställs av totalförvarsskäl. Vad utskottet här har anfört med anledning av motionerna Fö125 (c) och Fö127 (c) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande *Sjöfartsverkets verksamhet (sjöfartspolitik)* – att den del av utskottets anförande som på s. 184 börjar med "Försvarsutskottet anser" och slutar med "är erforderligt" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet ser med oro på den utveckling som inneburit att den svenska handelsflottan har minskat från 613 fartyg om sammanlagt 12,9 miljoner dödvikton år 1975 till 438 fartyg om 2,2 miljoner dödvikton 1986, vilket innebär en kapacitetsminskning på drygt 80 %. Utskottet vill i likhet med trafikutskottet betona att ett viktigt mål för den svenska sjöfartspolitik – enligt riksdagens beslut år 1980 – är att trygga landets transportförsörjning i politiska och ekonomiska krissituationer. Den av regeringen aviserade sjöfartspolitiska propositionen måste ha som utgångspunkt att

skaffa Sverige en positiv sjöfartspolitik motsvarande de intentioner som fastställdes av riksdagen år 1980. Vad försvarsutskottet sålunda har anfört med anledning av totalförsvarspropositionen i denna del och motionerna Fö125, yrkande 4, och Fö127, yrkande 16 i här berörd del, bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande *Transportrådet* – att den del av utskottets anförande som på s. 184 börjar med "*Trafiku*skottets majoritet" och slutar med "till motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Försvarsutskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i motion Fö127 (c). Enligt utskottets mening bör transportrådets uppgifter inom den civila delen av totalförsvaret föras över på länsstyrelserna. I likhet med motionärerna anser utskottet att riksdagen bör avslå regeringens förslag till medelsanvisning. Regeringen bör enligt utskottets mening förelägga riksdagen nytt förslag med den i motionen angivna inriktningen. Vad utskottet här har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels – beträffande *Kostnader för beredskapslagring av livsmedel* – att den del av utskottets anförande som på s. 185 börjar med "Med instämmande" och slutar med "motionsyrkanden avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till de synpunkter på livsmedelsförsörjningen och beredskapslagringen av livsmedel och insatsvaror som har framförts i motion Fö151. En uthållig försörjningsförmåga är en nödvändig del i ett starkt försvar. Beredskapslagringen bör enligt utskottets mening utformas så att en acceptabel kriskost kan garanteras befolkningen i inledningsskedet av en kris och så att tillgången på insatsvaror möjliggör en varaktig och uthållig produktion av livsmedel. Beredskapslagringen av livsmedel och insatsvaror m. m. bör därför bibehållas på nuvarande försörjningsnivå. För detta ändamål bör ytterligare medel anvisas under anslaget C5 i enlighet med yrkande 5 i motion Fö151.

dels att utskottets hemställan (s. 185) i momenten 21. a), 22. a), 23. a), 25 och 27 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *Vägverket: Försvarsuppgifter*

a) att riksdagen med bifall till motionerna 1986/87:Fö125, yrkande 1, och 1986/87:Fö127, yrkande 16 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om krigsväglan.

22. beträffande *Försvarsinvesteringar vid statens järnvägar*

a) att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Fö125, yrkande 3, och 1986/87:Fö127, yrkande 16 i denna del, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om järnvägsnätets roll i totalförsvaret,

23. beträffande *Sjöfartsverkets verksamhet*

a) att riksdagen med bifall till motionerna 1986/87:Fö127, yrkande 16 i denna del, och 1986/87:Fö125, yrkande 4, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om sjöfartspolitik.

25. att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motion 1986/87:Fö127, yrkande 11, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om nytt förslag till riksdagen,

27. att riksdagen med avslag på propositionen och motion 1986/87:Fö136, yrkande 3 f), med anledning av motion 1986/87:Jo257, yrkande 9, och med bifall till motion 1986/87:Fö151, yrkande 5, under nionde huvudtiteln till *Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m.* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 191 500 000 kr.

Särskilda yttranden

1. Totalförsvarets militära del (punkt 5)

– en modernisering av det militära försvaret på Gotland

Gunhild Bolander (c) anför:

De senaste årens utveckling innebär att stormakterna visar ett allt tydligare intresse för Europas flankområden, bl. a. Skandinavien.

Som den största strandägaren i Östersjön påverkas Sverige mycket av vad som händer i Östersjöområdet. Andra länder ökar sin civila och militära verksamhet i vårt lands omedelbara närhet utanför Gotland. Denna utveckling ställer ökande krav på resurser för övervakning, uppföljning och insatser i fred och under neutralitet men också på förberedelser för det försvar som måste föras om vårt land skulle angripas av en annan stat.

Gotlands betydelse för vårt totalförsvar har uppmärksammats alltmer. Såväl totalförvarspropositionen som utskottets betänkande vittnar om detta.

En modernisering av det militära försvaret på Gotland synes därför alltmer angelägen. Lokalisering av tunga kustrobotförband till Gotland är en för riksförsvaret angelägen fråga som nu skall prövas särskilt. Inför det utrednings- och planeringsarbete som aviserats ske under överbefälhavarens ledning förutsätter jag att de i motion Fö305 (c) redovisade behoven av modernisering av det militära försvaret på Gotland ges hög prioritet.

2. Totalförsvarets militära del (punkt 5)

– ändrad veckoövningsrytm vid värnpliktsutbildning

Gunhild Bolander och Ingbritt Irhammar (båda c) anför:

Utskottet anser att den s. k. 10/4-modellen bör börja tillämpas i särskilda fall efter närmare prövning av överbefälhavaren och vederbörande försvarsgrenschef. Det bedömdes att systemet kan bidra till att underlätta organiserandet av de värnpliktigas hemresor vid förband där problemen i detta hänseende är stora. Vi räknar med att detta ställningstagande innebär att det ändrade systemet för värnpliktsutbildningen enligt nämnda modell kommer att tillämpas vid förband med många fjärrrekryterade värnpliktiga i enlighet med vad som förordas i motion Fö306 (c).

3. Totalförsvarets militära del (punkt 5) – lekmannainflytandet på lokal nivå

FöU 1986/87:11

Gunhild Bolander och Ingbritt Irhammar (båda c) anför:

I totalförvarspropositionen anføres att det bör ankomma på regeringen att på grundval av pågående försöksverksamhet besluta om lekmannainflytande på bl. a. lokal nivå. Utskottet delar denna uppfattning samtidigt som det understryker sin positiva inställning till ett sådant inflytande. Vi vill starkt framhålla önskvärdheten av att regeringen på grundval av de positiva erfarenheterna av pågående försöksverksamhet snarast beslutar om införandet av ett lekmannainflytande vid samtliga förband inom försvarsmakten.

4. Totalförsvarets civila del (punkt 6) – samlokalisering av civilbefälvarkanslier och militärområdesstaber

Wiggo Komstedt (m) anför:

Utskottet anser att riksdagens behandling av frågor rörande lokalisering av CB-kanslierna lämpligen bör avvakta resultatet av pågående ledningsutredning och de förslag från regeringen som denna kan komma att föranleda. Jag delar denna uppfattning men anser principiellt att – såsom 1974 års försvarsledningsutredning förordade – civilbefälvarens kansli bör vara lokaliserat till ort där det finns militärområdesstab.

5. Totalförsvarets civila del (punkt 6) – televerkets AXE-system

Gunhild Bolander och Ingbritt Irhammar (båda c) anför:

Televerkets telefonväxlar med det nya AXE-systemet brukar åberopas som exempel på att man tidigare inte har uppmärksammat beredskapsaspekter i tillräcklig grad. AXE-systemet medger inte alarmering med telefonsignaler, något som i princip är möjligt med det äldre system som alltså är i bruk i delar av landet.

En komplettering i efterhand av AXE-systemet är tydligen inte ekonomiskt genomförbar. Utskottet har förutsatt att frågorna om alarmering och viktiga meddelanden till befolkningen skall drivas hårdare än regeringen tydligen har räknat med. Riksdagen kan väntas uttala sig här om i försvarsbeslutet.

Vi biträder helt utskottets ståndpunkt i denna del men vill tillägga att även andra alternativ än radiomeddelanden bör sökas och övervägas i sammanhanget.

6. Forskning och försvarsindustri (punkt 7) – Karlskronavarvet

Christer Skoog (s) anför:

I totalförvarspropositionen återges försvarskommitténs samlade bedömning att det inom den svenska försvarsmaterielindustrin inte finns något

betydande materielområde där det med utgångspunkt från försvarets långsiktiga behov finns onödig industriell kapacitet, samtidigt som det konstateras att det dock finns ett flertal områden där försvarsindustrins kapacitet behöver anpassas till försvarsmaktens materielbehov och till rimliga exportantaganden.

I utskottets betänkande konstateras att försvarsmaktens samlade behov av varvkapacitet blir mindre under de närmaste åren och att det därför krävs att den totala kapaciteten för nybyggnad och underhåll av örlogsfartyg anpassas till aktuella förhållanden. Samtidigt understryker utskottet, med hänvisning till Karlskronavarvets betydelse, vikten av att de negativa effekterna av förestående produktionssvacka begränsas.

Jag anser att det hade varit till fördel om utskottet härutöver och i anslutning till motion Fö141 hade uttalat att riksdagen bör göra ett tillkännagivande angående behovet av att i det längre perspektivet omdisponera de marina beställningarna i syfte att säkerställa en jämn produktionsnivå vid Karlskronavarvet. Det finns all anledning att redan nu tackla det historiskt betingade snedfördelningsproblem som skapats av nu aktuell planering. Enligt denna finns under perioden 1987–1992 endast nyproduktion i form av ubåtar typ 90. På längre sikt finns däremot ett stort omsättningsbehov av marinens fartyg, med risk för en kraftig överbeläggning vid Karlskronavarvet under perioden 1997–2007. En jämnare beläggning vid varvet bör eftersträvas.

7. Totalförsvarsfrågor m. m. vid länsstyrelserna (punkt 20) – försvarsenheternas resurser

Gunhild Bolander och Ingbritt Irhammar (båda c) anför:

Utskottet påminner om sina tidigare uttalanden angående obalansen mellan uppgifter och resurser vid länsstyrelsernas försvarsenheter, nu bekräftad också av försvarskommittén. Mot denna bakgrund bedömer utskottet att besparingar inte torde komma att aktualiseras när det gäller dessa enheter. Vi vill starkt understryka behovet av att försvarsenheterna i varje fall får behålla oförändrade resurser om det skall vara möjligt för dessa att – som föredragande statsrådet förutsätter – fullgöra sina viktiga uppgifter.

Sammanställning av motionsyrkanden

Väckta under den allmänna motionstiden 1987

1986/87:Fö202 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till en total försvarsorganisation som tar i beaktande sårbarheten i det svenska samhället och inte enbart förlitar sig på militära medel.	3	
1986/87:Fö203 av Gunnar Hökmark m. fl. (m) vari yrkas		
1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om neurokirurgen på Södersjukhuset,	3	2, 3
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna de i motionen angivna riktlinjerna för att förstärka försvaret av Storstockholmsområdet samt för att betydligt höja beredskapen i fred för härav berörda militära och civila enheter,	3	2, 3
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att särskilda studier av behovet på längre sikt av resurser och beredskap för försvaret av Storstockholmsområdet i vid bemärkelse bör göras.	3	2, 3
1986/87:Fö204 av Olle Aulin och Bo Lundgren (m) vari yrkas		
1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande krigsförbandens kvalitet,	3	2, 3
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande pansarvärn och anskaffning av en ny stridsvagn,	3	2, 3
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande anskaffning av J 37 Viggen,	3	2, 3
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande de marina förbanden,	3	2, 3
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande civilförsvarets undsättningsstyrkor.	3	2, 3
1986/87:Fö205 av Ulla Orring och Rune Ångström (fp) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en för hela totalförsvaret gemensam skola för utbildning rörande skydd mot ABC-stridsmedel samt mot radioaktiva och kemiska risker i fred inrättas.	4	
1986/87:Fö206 av Lars Tobisson (m) vari yrkas att riksdagen beslutar om en förstärkning av beredskapen mot överraskande anfall i Göteborgsområdet i enlighet med vad som i motionen anförts.	3	2, 3

1986/87:Fö207 av Kjell A. Mattsson och Elving Andersson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av större försvarsresurser på västkusten,

3 2, 3

2. att riksdagen begär att regeringen beslutar att underhållsverksamheten vid 2. helikopterdivisionen i Säve skall återupptas för där stationerade helikoptrar,

5

3. att riksdagen beslutar att underhållet av de fyra helikoptrar som skall tillföras marinen förläggs till 2. helikopterdivisionen i Säve.

5

1986/87:Fö208 av Sonja Rembo m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om förstärkning av Västsveriges försvar.

3 2, 3

1986/87:Fö209 av Martin Olsson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om nödvändigheten av ökade resurser för försvaret längs Norrlandskusten.

3 2, 3

1986/87:Fö211 av Siri Häggmark och Jens Eriksson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av att stärka försvarsberedskapen på västkusten.

3 2, 3

1986/87:Fö301 av Ingbritt Irhammar och Marianne Andersson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att försäkringsskyddet för den värnpliktige kompletteras i enlighet med motionens yrkande så att det blir heltäckande under värnpliktstiden.

5 7

1986/87:Fö302 av Lars Hedfors m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att åtgärder vidtas i syfte att kraftigt skärpa bevakningen av militära förråd i fredstid.

5

1986/87:Fö303 av Sten Svensson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inrättandet av en musikpluton inom Västra militärområdet.

5

1986/87:Fö305 av Gunhild Bolander (c) vari yrkas att riksdagen uttalar sig för att det gotländska försvaret snarast moderniseras i takt med omvärlden och i takt med övriga delar av Sveriges försvar samt enligt de krav som övriga delar av det gotländska totalförsvaret kräver.

3 2, 3

1986/87:Fö306 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen av allmänna värnplikten,

5

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lekmanastyrelser på förbanden,

5

3. att riksdagen hos regeringen begär att en genomgång sker av trafiksäkerhetsfrågorna inom försvarsmakten,

5 7

Bilaga 1

Behandlas i betänkande
utsk. reserv.
hemst. nr
punkt

4. att riksdagen hos regeringen begär att en försöksverksamhet med tio utbildningsdagar och fyra fridagar provas vid förband med många fjärrrekryterade värnpliktiga,	5	
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utbildning av besättningar för Herculesplan,	5	
6. att riksdagen begär att regeringen upptar förhandlingar med trafikbolagen så att värnpliktskortet blir en giltig färdhandling på allmänna kommunikationer i hela landet,	5	
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om dagersättning för de värnpliktiga,	5	7
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om säkerhets- och försvarspolitisk information.	5	5
1986/87:Fö307 av Margit Sandéhn m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att regler införs som förhindrar att värnpliktiga framför militärfordon utan att ha fått tillräcklig vila.	5	7
1986/87:Fö309 av Britta Bjelle (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om de värnpliktigas försäkringsskydd i enlighet med vad som anförs i motionen.	5	7
1986/87:Fö310 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om breddning av informationen om svensk försvars- och säkerhetspolitik till de värnpliktiga.	5	
1986/87:Fö311 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till förbättring av de värnpliktigas ekonomiska förmåner, resor m. m. i enlighet med vad som anges i motionen.	5	
1986/87:Fö312 av Per-Richard Molén (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om upprättande av en ubåtsjaktstyrka stationerad i Härnösand.	5	6, 7
1986/87:Fö313 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas		
1. att riksdagen hos regeringen begär att en översyn av de här nämnda problemen på personalområdet snarast kommer till stånd i syfte att ge ökad flexibilitet och förbättrad beredskap,	5	
2. att riksdagen hos regeringen begär att förslag till inriktning av detta arbete redovisas för riksdagen i samband med presentationen av totalförsvarspropositionen i vår.	5	
1986/87:Fö314 av Marianne Andersson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om trafiksäkerhetsfrågorna inom försvaret.	5	7

1986/87:Fö315 av Göthe Knutson (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att överbefälhavaren får i uppdrag att föreslå olika säkerhetsåtgärder mot vapen- och ammunitionsstölder ur förråd och att kostnaderna för dessa åtgärder redovisas inför kommande försvarsbeslut.	5
1986/87:Fö316 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av de utvärderingar av krigsförbandens förmåga som genomförs efter krigsförbandsövningar.	5
1986/87:Fö317 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas	
1. att riksdagen hos regeringen begär att förbandscheferna bemyndigas besluta avkorta reservbefälens tjänstgöringsskyldighet med högst tio dagar,	5
2. att riksdagen hos regeringen begär att överbefälhavaren bemyndigas besluta om avkortning av tjänstgöringsskyldigheten över tio dagar.	5
1986/87:Fö318 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari yrkas	
1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samlevnadsundervisning i den militära befälsutbildningen,	5
2. att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av beslutet om att öppna försvarets yrken för kvinnor,	5
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om studier beträffande taktisk flygtjänst och submarin tjänst.	5
1986/87:Fö319 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av hemvärnets och driftvärnens verksamheter i syfte att förbättra utbildning och utrustning och att även reglerna för maximalt övningstidsuttag för hemvärnsmän belyses.	5
1986/87:Fö320 av Siri Häggmark (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att underhållet av fyra tunga helikoptrar förläggs till 2. helikopterdivisionen.	5
1986/87:Fö321 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om möjligheterna till förbättringar av de värnpliktigas resor.	5
1986/87:Fö322 av Ingrid Hasselström Nyvall (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om behandlingen av bostadsbidraget till värnpliktiga.	5
1986/87:Fö323 av Gullan Lindblad (m) vari yrkas att riksdagen hos regering- en begär en utredning och ett förslag till rationalisering i familjebidragsären- den enligt riksrevisionsverkets förslag.	5
1986/87:Fö324 av Kersti Johansson och Rune Backlund (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen	5

anförts beträffande Ing 2:s och 12:s betydelse för sysselsättningen i östra länsdelen.

1986/87:Fö401 av Bo Lundgren m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att civilbefälhavarens kansli för södra civilområdet skall stationeras i Kristianstad. 6

1986/87:Fö402 av Nils Erik Wååg m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att civilbefälhavarens kansli och militärbefälhavarens stab i södra militärområdet bör förläggas tillsammans i Kristianstad. 6

1986/87:Fö404 av Lennart Brunander (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om resurser till det ekonomiska försvaret. 6

1986/87:Fö405 av Mona Saint Cyr (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av kvalitet i vår civila beredskap. 6

1986/87:Fö406 av Pär Granstedt m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar hemställa att regeringen ger ÖCB i uppdrag att genomföra en specialstudie om sårbarhetssituationen i landets tre storstadsområden. 6 11

1986/87:Fö407 av Hans-Eric Andersson (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ÖCB:s lokalisering slutligt bör avgöras på grundval av länsstyrelsens i Stockholms län framställning. 6

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen angetts om byggande av nytt kontorshus på Liljeholmen. 6

1986/87:Fö409 av Bengt Harding Olson och Margareta Mörck (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att en ny utredning tillsätts med uppgift att lämna förslag till en samlokaliserad totalförvarsledning på högre regional nivå. 6

1986/87:Fö513 av Siw Persson och Ingrid Hasselström Nyvall (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att naturvårdsverket och sjöfartsverket kommer med förslag på vilka platser det kan vara lämpligt att utöka bemanningen med vtp-personal. 3

1986/87:Fö514 av Birger Hagård (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om bidrag till stöd för Sveriges FN-veteranförerings verksamhet. 9

1986/87:Fö515 av Elisabeth Fleetwood (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det behövs effektiva åtgärder, exempel- 6

vis utnyttjande av TV-programmet Anslagstavlan för att göra innebörden av signalen "viktigt meddelande" allmänt känd.

1986/87:So477 av Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (m) var yrkas att riksdagen hos regeringen begär att en delegation snarast tillsätts i vilken ingår representanter för socialstyrelsen, civilförsvarsstyrelsen och militära myndigheter med uppgift att i enlighet med vad i motionen framförts handlägga och kontrollera planeringen av sjukvården under krig.

4

1986/87:T803 av Ingbritt Irhammar och Stina Gustavsson (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om att minska telekommunikationernas sårbarhet,

12

14

2. att riksdagen anslår erforderliga medel för att uppfylla de krav som samhället har rätt att ställa på televerket och dess tjänster.

12

14

1986/87:N329 av Göran Magnusson m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beredskapsproduktion av ammoniak,

17

17

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av statligt stöd för mino-processen samt sysselsättnings-effekterna i västra Västmanland.

17

17

1986/87:N370 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till förstatligande av de viktigaste svenska krigsmaterielproducenterna.

7

1986/87:Jo202 av Bengt Kindbom och Lennart Brunander (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning av frågan om jordbrukets beredskap för avbrott och störningar i elproduktionen inom ramen för jordbrukets blockorganisation.

17

1986/87:Jo220 av Gudrun Norberg (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att jordbrukets blockorganisation skall fullföljas.

17

1986/87:Jo224 av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Sveriges försörjning med ammoniak.

17

17, 18

1986/87:Jo225 av Birgitta Hambræus och Karl Boo (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om beredskapshänsyn i jordbruksförhandlingarna.

17

18

1986/87:Jo257 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 9 att riksdagen hos regeringen begär uppdrag till statens jordbruksnämnd angående utförsäljning av beredskapslager för ca 120 milj. kr.

22

Väckt med anledning av proposition 1986/87:74

1986/87:N140 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 14. att riksdagen hos regeringen begär förslag om överförande i statlig ägo av Bofors industrier. 7

Väckta med anledning av totalförsvarspropositionen

1986/87:Fö112 av Margit Sandéhn och John Johnsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående organisationskommitténs för kustbevakningen sammansättning. 14

1986/87:Fö113 av Sten Svensson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen har anförts om angelägenheten av att säkra sysselsättningen vid FFV Vanäsverken i Karlsborgs kommun. 7

1986/87:Fö114 av Ewy Möller och Sten Andersson i Malmö (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kustbevakningens organisation. 14

1986/87:Fö115 av Bengt Kindbom och Gunilla André (c) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen kompenserar det bortfall av sysselsättningstillfällen som uppstår vid en minskad ammunitionstillverkning vid Vanäsverken, Karlsborg. 7
2. att riksdagen beslutar uttala sig för att lokaliseringstöd beviljas vid nyetablering eller utbyggnad av företag inom Karlsborgs kommun. 7

1986/87:Fö116 av Karl-Gösta Svenson (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att planeringsramen för det militära försvaret för perioden 1987/88–1991/92 ges en sådan inriktning att två kustkorvetter av s. k. Göteborgsklass och en modern ubåt av typ Ubåt 90 inryms. 5 6, 7
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om det framtida sysselsättningsläget vid Karlskronavarvet. 7 6, 12

1986/87:Fö117 av Hans Nyhage och Arne Svensson (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande en särskild utredning med uppgift att pröva grunderna för försörjningsberedskapen. 6 9, 11

2. att riksdagen beslutar att försörjningsberedskapen på tekoområdet, i avvaktan på i motionen angiven utredning, skall grundas på ett bibehållande av i dag existerande produktion och kapacitet. 6 11

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande det grundtextila området. 6 11

4. att riksdagen beslutar att skyldigheten för samtliga statliga myndigheter att upphandla uniformstyger m. m. hos ÖCB skall kvarstå. 6

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande utarbetande av effektiva rutiner för samråd mellan de upphandlande myndigheterna, ÖCB och textilindustrin,

6

6. att riksdagen beslutar att det s. k. försörjningsberedskapsstödet vid offentlig handel skall kunna utgå vid en prisskillnad på upp till 30 % mellan svensk och utländsk offert.

6

1986/87:Fö118 av Lennart Brunander och Ivar Franzén (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att de mål som i dag gäller för beredskapen inom teko skall behållas,

6

11

2. att riksdagen beslutar att myndigheternas skyldighet att upphandla inhemskt producerad väv skall kvarstå,

6

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att nuvarande resurstilldelning till ÖCB för tryggande av försörjningsberedskapen inom tekoområdet behålls på nuvarande nivå.

6

11

1986/87:Fö119 av Ingrid Sundberg och Per Stenmarck (m) vari yrkas att riksdagen avslår förslaget i proposition 1986/87:95 om skiljande av kustbevakningen från tullverket.

14

16

1986/87:Fö120 av Maj-Lis Lööw och Evert Svensson (s) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett parlamentariskt deltagande i utformningen av en ny skyddsrumspolitik,

6

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om resurser till skyddsrumbyggandet.

6

10

1986/87:Fö121 av Per Olof Håkansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kostnadsansvaret för befolkningsskyddet.

6

1986/87:Fö122 av Anita Bråkenhielm (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att huvudansvaret för det praktiska fullföljandet av beslutet om sjuktransportverksamheten med helikopter i fredstid läggs på räddningsverket.

4

1986/87:Fö123 av Anita Bråkenhielm m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen godkänner vad i proposition 1986/87:95 anförts om vissa frågor rörande forskning och försvarsindustri.

7

1986/87:Fö124 av Kjell A. Mattsson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen med avslag på regeringens förslag angående kustbevakningens organisatoriska ställning beslutar att organisationsutredningen skall ha till uppgift att utforma organisationen för kustbevakningen som fristående civil myndighet.

14

15

1986/87:Fö125 av Gösta Andersson m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om de mindre vägarnas roll i krigsväpplan,	22	23
2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om upphandlingen av reservbromateriel,	22	
3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om järnvägsnätets roll i det framtida totalförsvaret,	22	23
4. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om sjöfartens roll för totalförsvaret.	22	23

1986/87:Fö126 av Anita Persson m. fl. (s) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om krav på bättre beaktande av beredskapen i förädlings- och distributionsleden när det gäller försörjning med livsmedel.	17	18
---	----	----

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar ansluta sig till de allmänna riktlinjer för försvarspolitiken som angivits i motionen,	3	3
2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om samhällets ökade sårbarhet,	6	11
3. att riksdagen beslutar uttala att den allmänna värnplikten är en grundval för det militära försvaret,	5	6
4. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande personalfrågor i försvaret,	5	7
5. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande värnpliktsförmåner,	5	7
6. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om fredsorganisationens utformning med inriktning på minst ett fredsförband/militär myndighet i varje län,	5	
7. att riksdagen beslutar ansluta sig till den ekonomiska ram och fördelningen av densamma som i motionen angivits för det militära försvaret,	5	6, 7
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett jaktförband 37 Viggen med stationering i Visby,	5	6, 7
9. att – om yrkandet beträffande ett jaktförband 37 Viggen inte bifalls – riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om att ett jaktförband med 35 Draken stationeras till Visby,	5	8
10. att riksdagen beslutar ansluta sig till den ekonomiska ram samt fördelningen av densamma som i motionen angivits för totalförsvarets civila del,	6	11
11. att riksdagen beslutar avslå förslaget att anvisa 10 075 000 kr. till transportrådet samt att hos regeringen begära nytt förslag i enlighet med det anförda,	22	23
12. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om försörjningsberedskap inom energiområdet,	21	21

13. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande närradions alarmeringsfunktion i krig,	6	
14. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande prövning ur totalförsvarsynpunkt av utnyttjande av AM-frekvenser som tilldelats Sverige,	6	
15. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om larmsystem,	6	
16. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om funktionen transporter,	22	23
17. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande livsmedelsförsörjningen,	17	18
18. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande försörjningen på beklädnadsområdet,	6	11
19. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande hälso- och sjukvården i krig m. m.,	4,11	
20. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om arbetsformerna inför kommande försvarsbeslut.	2	1

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) såvitt gäller yrkandena

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om säkerhetspolitiken och försvarspolitikens inriktning,	3	2
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om gemensamma utgångspunkter för totalförsvarets planering,	4	4
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om totalförsvarets militära del,	5	6, 7
4. att riksdagen fastställer planeringsramen för det militära försvaret 1987/88–1991/92 på 127 367 milj. kr. i prisläge februari 1986,	5	6, 7
5. att riksdagen fastställer en planeringsram för det militära försvaret 1992/93–1996/97, i prisläge februari 1986, i enlighet med vad som i motionen förordats,	5	6, 7
6. att riksdagen fastställer den militära utgiftsramen för 1987/88 till 24 866 milj. kr. i prisläge februari 1986,	5	6, 7
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att krigsorganisationen skall inriktas i enlighet med vad som i motionen anförts,	5	6, 7
8. att riksdagen till B 1 Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag på 6 718 milj. kr.,	9	13
9. att riksdagen till B 2 Arméförband: Anskaffning av materiel för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag på 2 082 milj. kr.	9	13
10. att riksdagen till C 2 Marinförband: Anskaffning av materiel för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag på 1 800 milj. kr.	9	13

11. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. och utvecklingsarbete för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 729 milj. kr.,

9	13
---	----

12. att riksdagen till D 2 Flygvapenförband: Anskaffning av materiel för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag på 5 098 milj. kr.,

9	13
---	----

13. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. och utvecklingsarbete för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 8 731 milj. kr.,

9	13
---	----

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vissa teknik- och industrifrågor,

7	12
---	----

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att totalförsvarets civila del skall inriktas i enlighet med vad som i motionen anförts,

6	
---	--

16. att riksdagen fastställer att anslagen på statsbudgeten inom planeringsramen för totalförsvarets civila del för budgetåret 1987/88 tas upp med sammanlagt 1 593,8 milj. kr. i beräknat genomförandepreis 1987/88,

22	22
----	----

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om prövning av medelstilldelningen för skyddsrumbyggnad,

6	10
---	----

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om civilförsvarets räddningsenheter och dessas övningsverksamhet,

6	10
---	----

20. att riksdagen till Överstyrelsen för civil beredskap: G 2 Civil ledning och samordning anslår 55,3 milj. kr. för budgetåret 1987/88,

22	
----	--

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om länsstyrelsernas uppgifter och därtill hörande,

20	19
----	----

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om det psykologiska försvaret,

6	10
---	----

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om oljelagringens omstrukturering och kostnader.

21	20
----	----

1986/87:Fö129 av Lennart Alsén (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om byggandet av ett forsknings-/stödfartyg.

7	
---	--

1986/87:Fö130 av Daniel Tarschys m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om nödvändigheten av ett ökat inflytande för de civila sjukvårdshuvudmännen vid personalfördelning mellan militär och civil sjukvård i krig,

4	
---	--

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om minskad lagring av sjukvårdsförnödenheter kombinerad med ökad beredskap för inhemsk tillverkning och återgång till flergångsansvändning.

4	
---	--

1986/87:Fö131 av Kerstin Ekman och Lars Sundin (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna det angelägna i att försvarsbeslutets reformutrymme kommer Västsveriges försvar till del.

3

2.3

1986/87:Fö132 av Christer Eirefelt (fp) vari yrkas

1. att riksdagen inte nu beslutar om en ny marin lednings- och fredsorganisation,

5

6. 7

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att alternativa lösningar på såväl flottans som kustartilleriets regionala ledningsorganisation bör utredas så att ett med övriga utredningar samstämt förslag kan föreläggas riksdagen under 1989.

5

6. 7

1986/87:Fö133 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att översynen av nuvarande riskområden skall ske på sådant sätt att man snabbt kan få fram besked för de delar av kommuner där mer omfattande bostadsbebyggelse väntas de närmaste åren,

6

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att uttagningen av civilförsvarspflichtiga till utbildning skall överföras från länsstyrelserna till kommunerna.

6

1986/87:Fö134 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen uttalar att modifiering av ytterligare flygplan J 35 Draken genomförs i den omfattning som bedöms angeläget för att upprätthålla handlingsfrihet i fråga om luftförsvarets omfattning och uthållighet.

5

1986/87:Fö135 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar avslå förslaget i regeringens proposition 1986/87:95, bilaga 6, om nya riktlinjer för kustbevakningens organisation,

14

16

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om kustbevakningens organisationstillhörighet och fortsatta utveckling.

14

16

1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen hemställer att direktiven och personsammansättningen när det gäller kommande försvarsutredningar skall spegla det bredare totalförsvarstänkande som det argumenteras för i motionen,

2

2. att riksdagen avslår proposition 1986/87:95 om totalförsvarets fortsatta utveckling.

3

3. att riksdagen, om förslaget under 2 inte vinner gehör,

a) beslutar att under G 3. Civilbefälhavarna anvisa 24 306 000 kr. för budgetåret 1987/88.

22

b) beslutar att under H 1. Befolkningsskydd och räddningstjänst lämna ett bemyndigande för materiellanskaffning på 323 665 000 kr., och anvisa

22

betalningsmedel på 656 000 000 kr. för budgetåret 1987/88.

- | | | |
|--|----|------|
| c) beslutar att under H 3. Skyddsrum lämna ett bemyndigande på 785 000 000 kr. och betalningsmedel på 690 000 000 kr. för budgetåret 1987/88, | 22 | |
| d) beslutar godkänna socialstyrelsens kostnadsalternativ, enligt bilaga 4 socialdepartementet, på 342,6 milj. kr./år för den civila försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården för programplaneperioden 1987–1992, | 4 | |
| e) som sin mening ger regeringen till känna att propositionens allmänna inriktning av livsmedelsförsörjningen i enlighet med vad som anförs i motionen inte godkänns, | 17 | 18 |
| f) avslår förslaget om utförsäljning av lager och därmed minskningen av anslaget C 5. Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m., | 22 | |
| g) som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en snabb omläggning av det svenska energisystemet, framför allt en avveckling av kärnkraften, är den i dagsläget viktigaste beredskapsåtgärden när det gäller energiförsörjningen, | 21 | 21 |
| h) beslutar att det totala lagringsbehovet lagringsåret 1991/92 för olja sätts till 10,5 miljoner m ³ enligt energiöversynsutredningens förslag (bil. 12), | 21 | 21 |
| i) hos regeringen begär förslag till uppbyggnad av en fullskaleanläggning för framställning av etanol för att öka beredskapen inom detta viktiga område, | 21 | 21 |
| j) hos regeringen begär förslag till brytning och förädling av legeringsmetaller med stöd av beredskapsmedel, som ersättning för nuvarande import så långt det är möjligt, | 6 | 23 |
| k) beslutar att någon utförsäljning av beredskapslagren av metaller till vidare inte får ske, | 6 | |
| l) beslutar att under J 2. Beredskapslagring och industriella åtgärder anvisa 378 063 000 kr. enligt ÖCB:s alternativ D, | 22 | |
| m) hos regeringen begär förslag till ökade insatser för att stärka det civila samhället i kustbandet och åstadkomma "levande skärgårdar" enligt motionens förslag, | 3 | |
| n) hos regeringen begär förslag till en omorganisation av totalförsvarets militära del i den riktning som skisseras i motionen, | 5 | |
| o) hos regeringen begär en klarare och precisare redovisning av JAS-projektets kostnader fram till nuläget och vad som kan beräknas för framtiden än vad som ges i propositionen, | 8 | |
| p) beslutar att JAS-projektet skall avbrytas så fort som möjligt, | 8 | |
| q) beslutar att det totala anslaget till det militära försvaret för budgetåret 1987/88 sätts till 23 759 000 000 kr. enligt motionens förslag. | 5 | 6, 7 |

1986/87:Fö137 av Berith Eriksson (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till förflyttning av flygförbandet F16/F20 från Uppsala till Tierps kommun.

1986/87:Fö138 av Gunnar Hökmark m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen ej fattar beslut om en gemensam marin ledningsorganisation för ostkusten,

5 6, 7

2. att riksdagen uttalar att beslut om den framtida marina ledningsorganisationen för ostkusten bör fattas först efter ytterligare utredningar och i samband med nästa försvarsbeslut.

5 6, 7

1986/87:Fö139 av Bengt Silfverstrand m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att den aviserade organisationskommittén får i uppdrag att beakta vad som i motionen anförts om ett närmare samarbete mellan kustbevakningen och berörda myndigheter.

14

1986/87:Fö140 av Göran Magnusson och Berit Oscarsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om behållande av Sveriges enda ammoniakfabrik.

17 17

1986/87:Fö141 av Yvonne Sandberg-Fries och Ralf Lindström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att i det längre perspektivet omdisponera de marina beställningarna i syfte att säkerställa en jämn produktionsnivå vid Karlskronavarvet.

7

1986/87:Fö142 av Jens Eriksson och Nic Grönvall (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en skyndsam utredning om möjligheterna att bättre utnyttja det marina hemvärnet i försvarets tjänst,

5

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om att utreda möjligheterna att ta fram ett fiskefartyg lämpat till fiske och marint bruk.

5 6

1986/87:Fö143 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om förbandens ledning i krig och i fred.

5

1986/87:Fö144 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av utbildningsbefäl för repetitionsutbildningen.

5

1986/87:Fö145 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att administrationen av värnpliktsresorna överförs till försvarets civilförvaltning,

5

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att underlag bör skapas för en övergripande bedömning av värnpliktsförmånerna.

5

1986/87:Fö146 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av förändringar i reglementet med tjänsteföreskrifter för försvarsmakten.	5	
1986/87:Fö147 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om värnpliktigas utbildning i vakttjänst.	5	
1986/87:Fö148 av Margareta Hemmingsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om alternativa problemlösningar med anledning av den akuta befälsbristen.	5	
1986/87:Fö149 av Göthe Knutson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om skyndsamma åtgärder beträffande ansvaret för närradiosändarna samt deras användning inom totalförsvaret i händelse av kriser och krig.	6	
1986/87:Fö150 av Larz Johansson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lokalisering av en ny civil myndighet för kustbevakningen.	14	
1986/87:Fö151 av Karl Erik Olsson m. fl. (c) vari yrkas		
1. att riksdagen beslutar, med ändring av regeringens förslag, att målsättningsarna i 1982 års försvarspolitiska beslut skall gälla för totalförsvarets planering under perioden 1987/88–1991/92,	17	18
2. att riksdagen beslutar, med avslag på regeringens förslag, att folkförsörjningsmålet för den period propositionen omfattar skall utgå från en kriskost om 2 900 kcal per individ och dag,	17	18
3. att riksdagen beslutar uttala att importbehovet av insatsvaror i avspärrningsläge begränsas till maximalt 20 %.	17	18
4. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om beredskapslagring av livsmedel och insatsvaror,	17	18
5. att riksdagen beslutar att till anslaget C 5. Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m. anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 30 milj. kr. förhöjt anslag om 191 500 000 kr.,	22	23
6. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om regional livsmedelsproduktion m. m.,	17	18
7. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av särskilda insatser för utarbetande av försörjningsplaner för vissa större tätorter.	17	18
1986/87:Fö152 av Kjell-Arne Welin m. fl. (fp) vari yrkas		
1. att riksdagen beslutar avslå förslag i regeringens proposition 1986/87:95 bilaga 6 om nya riktlinjer för kustbevakningens organisation,	14	16

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om kustbevakningens organisationstillhörighet och fortsatta utveckling.	14	16
1986/87:Fö153 av Gunhild Bolander (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att de inom Gotlands län befintliga skyddade lagren av petroleumprodukter inte skall beröras av oljebolagens förutskickade minskningar av deras skyddade lager.	21	
1986/87:Fö154 av Gunhild Bolander (c) och Ulla Pettersson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om vikten av en omstationering till Gotland av fartyg och flygplan avsedda för utsjöbevakning.	14	
1986/87:Fö155 av Gunhild Bolander (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att särskild uppmärksamhet ägnas gräns- och kustområdenas betydelse.	3	
1986/87:Fö156 av Gunhild Bolander och Pär Granstedt (c) vari yrkas		
1. att riksdagen beslutar avslå förslaget om införandet av en ny marin ledning på ostkusten,	5	6, 7
2. att riksdagen beslutar begära att regeringen låter utreda alternativ med två gemensamma integrerade marina ledningsförband på ostkusten eller lokalisering till annan plats än Muskö av ledningsfunktionen.	5	6, 7
1986/87:Fö157 av Wiggo Komstedt (m) vari yrkas		
1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kustbevakningens organisation,	14	
2. att riksdagen uttalar sig för att vid tillsättande av den föreslagna organisationskommittén hänsyn tas till att kustbevakningens personalorganisation blir representerad.	14	
1986/87:Fö158 av Lahja Exner m. fl. (s) vari yrkas		
1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av fortsatt försörjningsberedskapsstöd,	6	
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av insatser för att säkra försörjningen av skor och bomullsväv.	6	
1986/87:Fö159 av Ivar Franzén m. fl. (c) vari yrkas		
1. att riksdagen beslutar – med avslag på proposition 1986/87:95 i denna del – godkänna de mål och allmän inriktning av försörjningsberedskapen som förordas i motionen.	21	21

Bilaga 1

Behandlas i utsk.	betänkande
hemst.	reserv.
punkt	nr

2. att riksdagen beslutar – med avslag på proposition 1986/87:95 i denna del – godkänna vad som i motionen anförts om beredskapslagringen av olja, kol, kärnbränsle och naturgas,	21	21
3. att riksdagen beslutar att – med avslag på proposition 1986/87:95 i denna del – som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av ett bättre beslutsunderlag avseende omstruktureringen av ansvaret för oljelagringen,	21	20
4. att riksdagen beslutar att de medel som föreslås anvisade till åtgärder inom delfunktionen Elkraft för budgetåret 1987/88 skall disponeras och fördelas av statens energiverk i enlighet med vad som anförs i motionen,	21	21
5. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om betydelsen av ett decentralistiskt och småskaligt energisystem för handlingsberedskap och minskad sårbarhet inom energiområdet.	21	21

1986/87:Fö161 av Maj Britt Theorin och Margareta Winberg (s) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar sig för att det civila försvaret för perioden 1987–1992 bör disponera 600 milj. kr. utöver regeringens förslag i enlighet med ovan redovisade synpunkter,	6	11
2. att riksdagen uttalar sig för att minskningen av bemyndigandebehovet under samma period begränsas till 750 milj. kr.	6	11

1986/87:Fö162 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att värnpliktsverket får i uppdrag att utreda ovannämnda avvikelseresor och komma med förslag till alternativ användning i förekommande fall enligt motionen.

1986/87:3 y

om en ny organisation för tullverkets kustbevakning
(prop. 1986/87:95 bil. 6)

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har berett skatteutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1986/87:95 bil. 6 om en ny organisation för tullverkets kustbevakning jämte motioner. Skatteutskottet – som tagit del av motionerna 1986/87:Fö112, Fö114, Fö119, Fö124, Fö128 yrkande 15 (delvis), Fö135, Fö139, Fö150, Fö152, Fö154 och Fö157 – får med anledning härav anföra följande.

Propositionen och motionerna

Propositionen innebär att kustbevakningen organisatoriskt avskiljs från tullverket och bildar en egen civil myndighet inom försvarsdepartementets verksamhetsområde och inom den militära utgiftsramen. En organisationskommitté skall lämna förslag rörande den nya myndighetens organisation m.m. samt förslag till rationaliseringar. Vidare skall kommittén utarbeta ett förslag till erforderliga författningsändringar och en plan för genomförandet. Avsikten är att den nya myndigheten skall inrättas den 1 juli 1988.

I motion Fö119 av Ingrid Sundberg och Per Stenmarck (båda m) yrkas avslag på propositionen, och syftet torde vara detsamma med yrkande 1 i motion Fö157 av Wiggo Komstedt (m). Lars Werner m.fl. (vpk) och Kjell-Arne Welin m.fl. (fp) yrkar i motion Fö135 resp. Fö152 avslag på propositionen samt att riksdagen uttalar att kustbevakningen bör stanna kvar inom tullverket. I motion Fö124 yrkar Kjell A. Mattson (c) avslag på propositionen och att kustbevakningen skall organiseras som en fristående civil myndighet. Även Ewy Möller och Sten Andersson i Malmö (båda m) yrkar i motion Fö114 att kustbevakningen skall vara en civil myndighet utan anknytning till den militära organisationen.

När det gäller organisationskommittén och inriktningen av dess arbete anser Carl Bildt m.fl. (m) i motion Fö128 att kustbevakningens karaktär av egen myndighet måste återspeglas i det förslag till organisation, ledning, lokalisering m.m. som kommittén skall ta fram och att arbetsformerna också fortsättningsvis måste vara sådana att arbetet kan bedrivas snabbt och obyråkratiskt. Enligt motion Fö139 av Bengt Silfverstrand m.fl. (s) bör organisationskommittén beakta möjligheterna till ett närmare samarbete mellan kustbevakningen och andra berörda myndigheter. Vidare yrkar Margit Sandéhn och John Johnsson (båda s) i motion Fö112, Ewy Möller och

Sten Andersson i Malmö (båda m) i motion Fö114 och Wiggo Komstedt (m) i motion Fö157 att representanter för personalorganisationerna skall ingå i organisationskommittén.

FöU 1986/87:11
Bilaga 2

Slutligen behandlas i motion Fö150 av Larz Johansson (c) lokaliseringen av den nya kustbevakningsmyndigheten, och i motion Fö154 av Gunhild Bolander (c) och Ulla Pettersson (s) tar man upp frågan om en omstationering av ett utsjöbevakningsfartyg och ett övervakningsflygplan.

Nuvarande organisation m.m.

Tullverkets kustbevakning har att svara för den reguljära civila övervakningen av Sveriges kust- och havsområden, den svenska fiskezonen och kontinentalsockeln. I övervakningsområdet ingår också Väner och Mälaren. Kustbevakningen svarar även för räddningstjänsten och olje- och kemikaliebekämpningen i dessa områden samt medverkar i övrig räddningstjänst till havs. Verksamheten kan delas in i fyra delområden, nämligen ledning och samband, övervakning och kontroll, räddningstjänst samt övriga uppgifter.

Den centrala ledningen av kustbevakningen utövas av generaltullstyrelsen, GTS, (kustbevakningsbyrån). Styrelsen svarar bl.a. för utarbetande av centrala instruktioner för verksamheten, materielutveckling, kontakter med centrala myndigheter och internationella organ. Den dagliga operativa ledningen av kustbevakningsverksamheten utövas från kustbevakningskontoren vid tulldirektionerna i Sundsvall, Stockholm, Malmö och Göteborg. GTS kan vid behov överta den direkta operativa ledningen av verksamheten, t.ex. vid mycket stora miljöskyddsoperationer.

Kustbevakningens arbetsuppgifter är således mångahanda och skiftande, och en del av dem saknar eller har ett mycket tunt samband med den tullnära övervakningen. Enligt propositionen ligger kustbevakningen på många områden verksamhetsmässigt närmare försvaret, polisen och sjöfartsverket, som också bedriver verksamhet till havs. Samtidigt har det förhållandet att flera olika organisationer verkar på olika sätt inom sjöövervakningssystemet ansetts leda till en sektorisering på området, vilken i sin tur medfört en rad dubbleringar i materiellt och personellt hänseende. Till saken hör också att det här rör sig om relativt dyr verksamhet.

Mot bakgrund av dessa förhållanden har frågan om en förändring av kustbevakningens organisatoriska ställning varit föremål för flera utredningar under de senaste tio åren. Syftet har varit att finna en organisationsform för kustbevakningen, vilken möjliggör besparingar och rationaliseringar utan att göra avkall på kustbevakningens ambitionsnivå och operativa handlingskraft. De förslag som hittills presenterats har huvudsakligen gått ut på att skapa en gemensam organisation för sjöfartsverket och kustbevakningen, men av olika skäl har detta alternativ förkastats.

Utskottet

Enligt vad utskottet erfarit har den långvariga osäkerheten kring kustbevakningens kommande organisatoriska hemvist inverkat negativt på planeringen för framtiden och bl.a. medfört att olika rationaliseringar och besparingar

inte genomförts och att angelägna resursförstärkningar och investeringar skjutits upp. Kustbevakningens investeringsbehov är omfattande, och i sin treårsbudget för de kommande tre budgetåren har GTS redovisat ett behov av nyinvesteringar på 16,8 milj. kr. och av reinvesteringar på 135,4 milj. kr. I årets budgetproposition har emellertid alla förslag till resursförstärkningar lagts åt sidan i avvaktan på att kustbevakningens framtida organisatoriska ställning får en lösning.

Mot denna bakgrund ansluter sig utskottet till regeringens bedömning att beslut nu bör fattas om kustbevakningens framtida organisationstillhörighet. Enligt utskottets uppfattning föreligger erforderligt beslutsunderlag för ett sådant beslut. Utskottet kan också instämma i att en utgångspunkt bör vara att finna en lösning som ökar effektiviteten i sjöövervakningen och därmed sammanhängande verksamhet inom ramen för de resurser som totalt disponeras för de olika verksamheterna och samtidigt bevarar kustbevakningens särart och identitet. Många faktorer talar för att det alternativ som föreslås i propositionen har de bästa förutsättningarna att tillgodose de angivna målsättningarna. Härigenom kan man uppnå rationaliserings- och effektivitetsvinster inom sådana områden som materialanskaffning, materielunderhåll, system för ledning, samband och kommunikation, förrådshållning, utbildning och operativt samutnyttjande av resurser. På dessa och andra områden har enligt propositionen kustbevakningen och marinen verksamheter som i dag löper parallellt. Bl.a. har, enligt vad utskottet erfarit, marinen nyligen gjort stora investeringar i ledningssystem med kapacitet även för kustbevakningen.

I likhet med finansministern anser utskottet att risken för att kustbevakningen efter en utbrytning från tullverket skulle nedprioritera tullbevakningsuppgifterna inte bör överdrivas. Avsikten är enligt propositionen att kustbevakningen i samma utsträckning som för närvarande skall bekämpa narkotikasmuggling och annan grov smuggling och att kustbevakningspersonalen skall bibehålla sina befogenheter att ingripa mot brott mot smugglingslagstiftningen och tullförfattningarna.

Utskottet finner således att övervägande skäl talar för att kustbevakningen organisatoriskt avskiljs från tullverket och bildar en egen civil myndighet inom den militära utgiftsramen. Utskottet finner det också lämpligt att en organisationskommitté tillkallas för att – med målet att den nya myndigheten skall inrättas den 1 juli 1988 – lämna förslag till hur den nya organisationen närmare bör utformas. Ett riksdagsbeslut nu med denna inriktning skapar enligt utskottet de bästa organisatoriska förutsättningarna för ett snabbt och friktionsfritt genomförande.

Vad utskottet anfört innebär att utskottet tillstyrker propositionen i denna del och avstyrker de avslagsyrkanden och yrkanden om olika tillkännagivanden om en annan organisationsform som ställts i motionerna Fö119, Fö135, Fö152, Fö157, Fö124 och Fö114.

I vad gäller den närmare inriktningen och uppläggningsen av organisationskommitténs arbete har utskottet i och för sig inget att erinra mot att det bedrivs med de utgångspunkter som redovisas i propositionen. Utskottet vill emellertid särskilt betona vikten av att kustbevakningen verkligen får formen av en självständig civil myndighet som under regeringen själv ansvarar för sin

verksamhet utgående från regeringens uppdrag. Som framhålls i propositionen är det inte minst från folkrättslig synpunkt viktigt med klara gränser mellan marinens och kustbevakningens ansvarsområden och verksamhetsfält och att kustbevakningen inte uppfattas som en del av marinen. Utskottet förutsätter att kustbevakningen i den nya organisationen får i huvudsak samma arbetsuppgifter som i dag och att särskilt tullbevakningsuppgifterna inte eftersätts. Kommittén bör dock enligt utskottet vara oförhindrad att undersöka en utökning av kompetensen, dvs. att kustbevakningen får möjlighet att utföra uppgifter som i dag utförs av annan myndighet. I detta sammanhang bör man givetvis också ta till vara möjligheterna att ytterligare fördjupa och bredda det samarbete som redan i dag etablerats mellan kustbevakningen och andra myndigheter och organisationer inom havsområdet. Vidare vill utskottet, liksom motionärerna bakom motion Fö128, understryka att kustbevakningens arbetsformer också fortsättningsvis måste vara sådana att arbetet kan bedrivas snabbt och obyråkratiskt.

Särskilt i vad gäller kustbevakningens sambandscentraler vill utskottet erinra om att riksdagen har uttalat att en omorganisation bör redovisas för riksdagen innan den genomförs (prop. 1985/86:100 bil. 9, SkU 24, rskr. 181). Vidare har utskottet i anslutning till behandlingen av anslagen till tullverket för nästa budgetår förordat att sambandscentralerna i Gryt och Kungshamn liksom tidigare i normala fall skall hållas öppna dygnet runt (SkU 1986/87:25).

Utskottet förutsätter att man under arbetets gång på lämpligt sätt bereder berörda personalorganisationer tillfälle att framföra synpunkter.

Med vad utskottet ovan anfört tillstyrker utskottet propositionen i berörda delar. Därigenom torde även kraven i motion Fö128 vara tillgodosedda. Vidare avstyrker utskottet motionerna Fö139, Fö112, Fö114 och Fö157 i motsvarande delar för så vitt motionerna inte kan anses tillgodosedda.

Avslutningsvis behandlar utskottet två lokaliseringsfrågor. I motion Fö150 av Larz Johansson (c) yrkas av regionalpolitiska skäl att den nya civila myndigheten för kustbevakningen skall lokaliseras till Nyköpings- eller Oxelösundsområdet.

Enligt utskottets mening bör det ankomma på organisationskommittén att överväga var den centrala ledningen för kustbevakningen skall ha sitt säte. Utskottet finner således att riksdagen inte nu bör ta ställning i denna fråga och avstyrker följaktligen motionen.

I motion Fö154 begär Gunhild Bolander (c) och Ulla Pettersson (s) en omstationering till Gotland av utsjöbevakningsfartyget Tv 172, som nu är stationerat i Nynäshamn. Motionärerna yrkar också att ett övervakningsflygplan stationeras på Visby flygplats. Som skäl åberopas Gotlands närhet till de aktuella övervakningsområdena.

Utsjöbevakningsfartyget Tv 172 levererades under hösten 1981 och har alltsedan dess varit stationerat i Nynäshamn. Utskottet har vid upprepade tillfällen uttalat sig positivt om en omstationering till Gotland av detta fartyg men samtidigt tvingats konstatera att svårigheterna att rekrytera kompetent personal från Gotland omöjliggjort en sådan åtgärd. Enligt vad utskottet

erfarit har förhållandena i detta hänseende inte ändrats. Utskottet avstyrker följaktligen motionen.

FöU 1986/87:11

Bilaga 2

Stockholm den 23 april 1987

På skatteutskottets vägnar

Jan Bergqvist

Närvarande: Jan Bergqvist (s), Knut Wachtmeister (m), Kjell Johansson (fp), Stig Josefson (c), Torsten Karlsson (s), Bo Lundgren (m), Anita Johansson (s), Lars Hedfors (s)*, Britta Bjelle (fp), Karl Björzén (m), Bruno Poromaa (s), Tommy Franzén (vpk), Sverre Palm (s), Gunnar Nilsson (s) och Marianne Andersson (c).

* Ej närvarande vid justeringen.

Avvikande meningar

1. Kjell Johansson (fp), Stig Josefson (c), Britta Bjelle (fp) och Marianne Andersson (c) anser att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 4 med "Utsjöbevakningsfartyget Tv 172" och slutar på s. 5 med "följaktligen motionen." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning skulle en stationering av utsjöbevakningsfartyget Tv 172 vid Gotland vara lämpligast från driftsynpunkt, eftersom fartygets bevakningsområde till största delen är förlagt till området öster om Gotland. Redan innan fartyget levererades under hösten 1981 uttalade sig utskottet positivt för en stationering till Gotland och har härefter vid flera tillfällen vidhållit denna uppfattning. Det är anmärkningsvärt att kompetent personal på Gotland inte kunnat rekryteras under alla dessa år.

Det bör nu ankomma på den kommande organisationskommittén att försöka skapa förutsättningar för en omstationering i enlighet med vad utskottet tidigare förordat. Kommittén bör också överväga i vad mån det är möjligt och lämpligt att stationera något av kustbevakningens flygplan på Gotland. Detta bör ges regeringen till känna, och utskottet tillstyrker följaktligen motion Fö154.

2. Tommy Franzén (vpk) anför:

Jag delar i och för sig uppfattningen att de senaste årens oklarhet beträffande kustbevakningens organisationstillhörighet inneburit nackdelar för kustbevakningen, bl.a. därigenom att angelägna resursförstärkningar uppskjutits och andra väsentliga beslut fördröjts. Jag vill således inte bestrida att det är angeläget att skapa klarhet på denna punkt så snart som möjligt. Samtidigt vill jag bestämt varna för ett förhastat och ogenomtänkt beslut i denna fråga. Den omständigheten att saken brädskar får inte medföra att man gör avkall på kravet på ett fullgott beslutsunderlag som möjliggör korrekta bedömningar i fråga om de konsekvenser ett beslut för med sig.

Det förslag till ny organisation för kustbevakningen som läggs fram i propositionen har utformats inom kanslihuset utan remissbehandling. Företrädare för regeringskansliet har inför utskottet hänvisat till det bakgrundsmaterial som återfinns i betänkandet Ds K 1985:5 Service och övervakning med förslag om uppbyggnad av en ny myndighet bestående av sjöfartsverket och kustbevakningen. Regeringen har emellertid avstått från att lägga fram förslag om en sådan organisationsförändring bl.a. beroende på remissinstansernas – i synnerhet tullverkets – negativa reaktion. Någon värdering eller annan bedömning av materialet i betänkandet görs inte i propositionen, varför man har svårt att göra sig en föreställning om dess tillförlitlighet. Att mot den bakgrunden använda bakgrundsmaterialet i betänkandet som underlag till ett förslag om en helt annan organisation än vad utredningen avsett finner jag anmärkningsvärt.

Enligt min mening bör man vid bedömningen av kustbevakningens framtida organisationstillhörighet först och främst beakta att kustbevakningen har en traditionell och naturlig anknytning till tullverksamheten. Allt sedan tillkomsten 1638 har tullkontroll och smugglingsbekämpning längs kusten och i kustnära vatten varit kustbevakningens huvuduppgift. Under de senaste decennierna har en mångfald andra uppgifter lagts på kustbevakningen – främst övervakning, räddningstjänst och oljebekämpning – men denna breddning av verksamheten bör enligt min uppfattning inte skymma det förhållandet att tullbevakningen utgör en hörnsten i kustbevakningens verksamhet.

Mot den bakgrunden bör en utbrytning av kustbevakningen ur tullverket ske endast om denna åtgärd kan visas ha uppenbara och odiskutabla fördelar framför den nuvarande organisationen. Jag anser att propositionen inte har påvisat några sådana avgörande fördelar. Tvärtom, menar jag, har vissa nackdelar och negativa bieffekter underskattats eller helt förbisetts. Bl.a. tar finansministern enligt min uppfattning alltför lätt på tullverkets oro för en oacceptabel nedprioritering av tullbevakningsuppgifterna. Jag anser för min del att risken är överhängande för att tullbevakningen och miljöskyddet får stå tillbaka för marinens behov, om kustbevakningens verksamhet skall finansieras från ett anslag inom den militära utgiftsramen och överbefälhavaren yttra sig över den nya myndighetens anslagsframställning. Det ligger nära till hands att befara att för kustbevakningen välbehövliga investeringar kommer att skjutas på framtiden, om de inte samtidigt är till nytta för marinen. Det kan bl.a. bli svårt för kustbevakningen att behålla sina sambandscentraler, som utgör ett viktigt inslag i de kust- och skärgårdsnära regionerna. Jag befärar att dessa på sikt kommer att läggas ned och övertas av marinens sjöcentraler om reformen genomförs. Dessa farhågor förstärks ytterligare av att försvarsstabschefen inför utskottet deklarerat att det finns lediga resurser inom marinens nya sjöledningssystem, där kustbevakningen enligt hans mening bör inrymmas.

Förslaget innebär vidare att tullverkets möjligheter att självt med kort varsel leda sjöburna resurser försvinner. Om t.ex. ett tips kommer in till en tulldirektion om att en snabbgående fritidsbåt är på väg mot Sverige med smuggelgods, kommer man inte längre att, som nu, snabbt kunna beordra en kustbevakningsbåt att företa en undersökning, utan en framställning måste

göras från den ena myndigheten till den andra med risk för förseningar som gör ett ingripande lönlöst. Internationella erfarenheter från länder där tullverk och kustbevakning skilts åt, som i t.ex. USA och England, visar att professionella smugglare är snabba att utnyttja situationen, om tullen får svårigheter att vara på plats vid rätt tidpunkt. I bägge dessa länder har resp. tulladministration måst bygga upp egna båtresurser. Om utvecklingen skulle gå samma väg i Sverige kan reformen på sikt — tvärtemot vad som avsetts — komma att resultera i en kostnadsökning för det allmänna.

Med kustbevakningen som egen myndighet måste dessutom en ny regional och central löne- och personaladministration byggas upp. Löne- och personaladministrativa ärenden utförs i dag av tullverkets administration, och kustbevakningens stabspersonal kan därför utnyttjas till operativ verksamhet.

Det har dessutom inte i propositionen lagts fram något bärande skäl som pekar på att den föreslagna organisationen är nödvändig för att rationalisera marinens och kustbevakningens resursutnyttjande. Enligt min uppfattning kan det resultat man strävar efter uppnås inom den nuvarande organisationen genom fördjupad och breddad samverkan. Att tullverket hittills inte "hämtat hem" dessa rationaliseringsvinster torde delvis hänga samman med att osäkerheten beträffande den framtida organisationstillhörigheten inneburet att en förlamande hand lagts på kustbevakningens verksamhet.

I propositionen saknas helt en ekonomisk analys och en precisering av de anslagsmässiga konsekvenser som den nya organisationen innebär. I stället förs i propositionen ett allmänt resonemang kring sådana verksamheter som i dag sker parallellt inom marinen och kustbevakningen och där enligt propositionen rationaliserings- och effektivitetsvinster finns att hämta — materialanskaffning, materielunderhåll, system för ledning, samband och kommunikation, förrådshållning, utbildning och operativt samutnyttjande av resurser. Dessa utläggningar ger enligt min mening bara en vag föreställning om storleken på de belopp saken gäller.

Enligt försvarsstabschefen skulle besparingar endast komma i fråga i vad gäller investeringar. Driftkostnaderna skulle däremot inte förändras. Denna mening går stick i stäv mot vad den regeringsföreträdare som var närvarande vid samma tillfälle hävdade. Rimligen går det emellertid att rationalisera och förbättra samarbetet vid investeringar med nuvarande organisatoriska uppbyggnad och med en fortsatt civil kustbevakning, varför några besparingsmöjligheter enligt min mening inte kan påvisas. Erfarenheterna från Malmö, med en gemensam sambands- och sjöledningscentral mellan kustbevakningen och marinen, visar att den militära delen tillåtit svälla på den civila delens bekostnad. Med det i propositionen angivna förslaget riskerar detta att hända över hela kustbevakningsorganisationen.

Sammanfattningsvis delar jag Axel Oxenstiernas uppfattning från 1638 att kustbevakningen är en del av svenskt tullväsende, och jag har inte funnit anledning till förändringar på denna punkt. Det bästa för en effektiv kustbevakning är enligt min uppfattning att den även i fortsättningen skall utgöra en del av tullverket. Samordningsvinster kan eftersträvas även här, och ett bättre resursutnyttjande kan komma till stånd, samtidigt som kustbevakningens civila uppgifter och status upprätthålls.

Enligt min mening bör propositionen avslås och det anförda ges regeringen till känna. Detta innebär att jag tillstyrker avslagsyrkandena i motionerna Fö119, Fö135 och Fö152 samt yrkandena i de två sistnämnda motionerna att kustbevakningen bör stanna kvar inom tullverket. I övrigt avstyrker jag motionerna i den mån de inte blivit tillgodosedda genom det anförda.

FöU 1986/87:11

Bilaga 2

Justitieutskottets yttrande

FöU 1986/87:11

Bilaga 3

1986/87:3 y

om totalförsvarets fortsatta utveckling

(prop. 1986/87:95 delvis)

Till försvarsutskottet

Inledning

Försvarsutskottet har beträffande proposition 1986/87:95 om totalförsvarets fortsatta utveckling jämte motioner hemställt om yttrande från justitieutskottet såvitt gäller bilagorna 2 och 6 till propositionen.

Justitieutskottet har inhämtat yttrande från rikspolisstyrelsen såvitt gäller bilaga 6. Rikspolisstyrelsens yttrande fogas härvid som *bilaga*.

Justitieutskottet begränsar sitt yttrande till försvarsutskottet till att avse spörsmål enbart inom justitieutskottets beredningsområde. De med anledning av propositionen väckta, till bilaga 6 hänförliga motionerna föranleder därför inget uttalande från justitieutskottets sida.

Utskottet

1. Polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m. m.

Regeringen har i proposition 1986/87:100 bilaga 4 (justitiedepartementet) under punkt B 2 (s. 45) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Polisverksamheten rörande brott mot rikets säkerhet m. m. för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 163 199 000 kr. I proposition 1986/87:95 bilaga 2 (s. 1) har regeringen (justitiedepartementet) därefter föreslagit riksdagen att till den nämnda verksamheten för det aktuella budgetåret anvisa ett förslagsanslag av 188 301 000 kr.

Justitieutskottet, som under sin beredning av frågorna om medelsanvisning till polisväsendet för budgetåret 1987/88 vid studiebesök hos rikspolisstyrelsens säkerhetsavdelning informerat sig om den polisiära säkerhetstjänstens organisation och verksamhet, föreslår att försvarsutskottet tillstyrker bifall till regeringens nu aktuella förslag. I övrigt hänvisar utskottet till sitt betänkande JuU 1986/87:23 punkt 2 samt till betänkandena JuU 1985/86:33 och JuU 1983/84:22 och där gjorda hänvisningar.

2. Kustbevakningens organisation

Genom proposition 1986/87:95 bilaga 6 (s. 53–63) har regeringen (finansdepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna de av statsrådet Johansson där förordade riktlinjerna för kustbevakningens organisation.

I propositionen lämnar föredragande statsrådet en redogörelse för den mångfald av arbetsuppgifter och de skiftande ansvarsförhållanden som gäller för sjöövervakningen. Han nämner också att olika frågor om kustbevakningen under lång tid övervägts av en rad utredningar utan att detta lett till något slutligt ställningstagande i de övergripande organisationsfrågorna.

Föredragande statsrådet föreslår nu att kustbevakningen organisatoriskt avskiljs från tullverket och bildar en egen civil myndighet inom försvarsdepartementets verksamhetsområde och inom den militära utgiftsramen. Myndigheten, som bör lyda direkt under regeringen, bör självständigt ansvara för den verksamhet som regeringen ålägger myndigheten; kustbevakningens särskilda karaktär och identitet bör behållas. – Enligt föredragande statsrådet bör det ankomma på en organisationskommitté att lämna förslag rörande bl. a. den nya myndighetens organisation, ledning, lokalisering, arbetsformer och relation till försvarsmakten. Kommittén bör arbeta med målet att den nya myndigheten skall inrättas den 1 juli 1988.

Som en bakgrund till justitieutskottets ställningstagande i saken vill utskottet erinra om att utskottet och dess föregångare, första lagutskottet, vid flera tillfällen uppmärksammat behovet av åtgärder för att begränsa dubbelarbete och oklarheter i kompetenshänseende som kan följa av att kustbevakningen och sjöpolisen har delvis sammanfallande arbetsuppgifter (se 1LU 1970:31, JuU 1973:26 punkt 11 och JuU 1974:31 och där gjorda hänvisningar). Här skall också erinras om att utskottet vid flera tillfällen konstaterat att kravet på en utbyggnad av sjöpolisverksamheten är väl underbyggt, och utskottet har därför uttalat sin anslutning till tanken på en sådan utbyggnad. I avbidan på resultatet av de skilda överväganden som från tid till annan ägt rum beträffande kustbevakningen har saken dock hittills inte förts framåt (se JuU 1985/86:19 s. 21 och JuU 1976/77:27 s. 3 och där gjorda hänvisningar). Det skall framhållas att utskottet under hänvisning till nyssnämnda överväganden uttalat att frågan om förstärkningar av sjöpolisverksamheten får tas upp på nytt om översynen skulle dra ut på tiden.

Sjöpolisens verksamhet omfattar bl. a. övervakning av allmän ordning och säkerhet till sjöss, utmed stränder, i hamnar samt på öar och holmar. Till uppgifterna hör att bedriva spaning och utredning i fråga om brott som sker inom dessa områden samt spaning efter personer och gods; i sistnämnda hänseenden gäller det främst sökandet efter försvunna personer och efter stulna fritidsbåtar. Som särskilda uppgifter bör nämnas de hjälpande insatserna i form av bl. a. polisiär service till kust- och skärgårdsbefolkningen och den verksamhet som närmast motsvarar kvarterspolisverksamheten på land. Det tillkommer också sjöpolisen att övervaka efterlevnaden av föreskrifter beträffande jakt och fiske samt natur- och miljöskydd. Till de mera framträdande polisiära uppgifterna hör vidare sjötrafikövervakning, utlänningskontroll samt gräns- och skyddsområdesövervakning. Slutligen bör framhållas uppgifterna i sjöräddningen; sjöpolisen torde vara den myndighet som utför de flesta räddningsinsatserna, om än inte vid de stora katastroferna.

Som en utgångspunkt för sitt ställningstagande noterar justitieutskottet att det av föredragande statsrådets framställning i den nu aktuella propositionen framgår att den nya organisationen inte kommer att innebära några

väsentligare verksamhetsmässiga förändringar för kustbevakningen. Utskottet har vidare som en annan utgångspunkt att polisiära arbetsuppgifter primärt skall ankomma på polisen. Utskottet finner det angeläget att såväl ansvarsfördelnings- som samarbetsfrågor i förhållandet mellan kustbevakningen och sjöpolisen aktualiseras i det fortsatta arbetet.

Mot bakgrund av vad utskottet nu anfört saknas anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet anfört om att kustbevakningen, såsom för närvarande, bör kunna utnyttjas för insatser i fråga om t. ex. bekämpning av narkotikasmuggling och annan grövre smuggling. Det är då givet att kustbevakningspersonalen får behålla sina nuvarande befogenheter att ingripa mot brott.

I sammanhanget vill utskottet notera den goda ordning för samband och samordning som byggts upp i Malmö.

Utskottet noterar vidare att föredragande statsrådet när det gäller uppbyggnaden av ett gemensamt sambandsnät för radiotrafiken uppmärksammat vikten av att tillgodose trafikbehovet med bl. a. polisen, sjöfartsverket och tullverket. Utskottet vill också peka på statsrådets uttalande om att det i fråga om utbildning bör kunna göras vinster genom effektivare utnyttjande av befintliga utbildningsresurser. Detta bör kunna innebära också ett utnyttjande i vissa fall av polishögskolans resurser.

Vad utskottet ovan funnit leder utskottet till uppfattningen att det finns starka skäl för att polisiär sakkunskap bör vara företrädd i den förut nämnda organisationskommittén. Detta synes utskottet särskilt angeläget med hänsyn till den tidigare beredningen av frågan om kustbevakningens organisation. Över huvud taget bör enligt utskottets mening inskräpas att spörsmålen om att säkerställa ett gott samarbete och klarlägga förekommande gränsdragningsproblem måste ägnas uppmärksamhet i det fortsatta arbetet.

Utskottet vill avslutningsvis notera att förslagen i propositionen bör skapa förutsättningar för en behövlig men länge eftersatt utbyggnad av sjöpolisverksamheten.

Sammanfattningsvis förordar justitieutskottet att försvarsutskottet föreslår riksdagen att med anledning av propositionen som sin mening ge regeringen till känna vad justitieutskottet anfört om kustbevakningens och sjöpolisens uppgifter, om samarbete och gränsdragning dem emellan och om representation för polisiär sakkunskap i den aviserade organisationskommittén.

Stockholm den 28 april 1987

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Helge Klöver (s), Gunilla André (c), Ulla-Britt Åbark (s), Sven Munke (m), Arne Svensson (m), Birthe Sörestedt (s), Elving Andersson (c), Bengt-Ola Rytter (s), Eva Johansson (s), Göran Ericsson (m), Lars Sundin (fp) och Sven-Olof Nordlund (s).

YTTRANDE
1987-03-30**En ny organisation för tullverkets kustbevakning (prop. 1985/86:95, bilaga 6)**

Som ett led i beredningen av frågan om avgivande av yttrande till försvarsutskottet över de i proposition 1986/87:95, bilaga 6, förordade riktlinjerna för kustbevakningens organisation har justitieutskottet anhållit att rikspolisstyrelsen avger yttrande i saken till justitieutskottet. Med anledning härav får rikspolisstyrelsen anföra följande.

Frågor rörande ett mera rationellt utnyttjande av resurserna för den civila sjöövervakningen har länge ägnats uppmärksamhet i olika sammanhang. Intresset har härvid riktats mot bl. a. frågan om huvudmannaskapet för tullverkets kustbevakning. Frågorna har alltså aktualitet. Rikspolisstyrelsen finner det därför värdefullt att ansträngningar nu görs för att få till stånd en nyordning på området.

När det gäller riktlinjerna för en ny organisation för kustbevakningen vill rikspolisstyrelsen till att börja med framhålla att det inte kan riktas några särskilda invändningar mot uppfattningen att det för att nå de i propositionen angivna effektivitetsvinster behövs en organisatorisk förändring av kustbevakningen. Såsom sägs i propositionen finns det visserligen inte något utredningsarbete som närmare har belyst förutsättningarna för en samordning med försvaret. I anslutning härtill kan för övrigt tilläggas att den av styrelsen i andra sammanhang aktualiserade frågan om kustbevakningens närmande till polisen över huvud taget inte berörs i propositionen. Trots vad nu sagts tar styrelsen inte avstånd från tanken på att kustbevakningen närmare integreras med försvaret.

Vid ställningstagande till den organisationsmodell som innefattas i riktlinjerna kan det inte bortses från att ett genomförande av förslaget kommer att innebära att myndighetsorganisationen inom den civila sjöövervakningen faktiskt utökas med ytterligare en myndighet. Som rikspolisstyrelsen uppfattar saken synes nämligen den förespråkade organisatoriska lösningen bygga på den i och för sig riktiga förutsättningen att några nämnvärda verksamhetsmässiga förändringar inte avses ske för övriga myndigheter vad gäller deras huvuduppgifter inom sjöövervakningen. Det kan således bl. a. förutsättas att tullen även framdeles kommer att ha till uppgift att bedriva tullkontroll och smugglingsbekämpning till sjöss. Det nu anförda bör emellertid inte hindra att kustbevakningen bildar en egen civil myndighet i enlighet med vad som föreslås i riktlinjerna i propositionen.

Även om riktlinjerna inte uttryckligen kan anses omfatta frågor om förändringar i uppgifter och ansvarsområden för de myndigheter som är verksamma inom den civila sjöövervakningen, kan dessa frågor dock inte gärna undvikas i de ytterligare överväganden som måste göras innan den nybildade kustbevakningsmyndigheten skall träda i funktion. Antydningar härom görs för övrigt i propositionen. Med hänsyn till att polisen och kustbevakningen idag har delvis sammanfallande uppgifter finns det därför

skäl att här något beröra hithörande frågor vad gäller sjöpolisverksamheten.

De grundläggande uppgifter för polisen som har lagts fast i polislagen (1984:387) gäller givetvis också sjöpolisen. Dess verksamhet omfattar således bl. a. övervakning av allmän ordning och säkerhet till sjöss, utmed stränder, i hamnar samt på öar och holmar. Till uppgifterna hör att bedriva spaning och utredning i fråga om brott som sker inom dessa områden samt spaning efter personer och gods; i sistnämnda hänseenden gäller det främst sökandet efter försvunna personer och efter stulna fritidsbåtar. Som särskilda uppgifter bör nämnas de hjälpande insatserna i form av bl. a. polisiär service till kust- och skärgårdsbefolkningen och den verksamhet som närmast motsvarar kvarterspolisverksamheten på land. Det tillkommer också sjöpolisen att övervaka efterlevnaden av föreskrifter beträffande jakt och fiske samt natur- och miljöskydd. Till de mera framträdande polisiära uppgifterna hör vidare sjötrafikövervakning, utlänningskontroll samt gräns- och skyddsområdesövervakning. Slutligen bör framhållas uppgifterna i sjöräddningen; sjöpolisen torde vara den myndighet som utför de flesta räddningsinsatserna, om än inte vid de stora katastroferna.

Det ständigt stigande antalet fritidsbåtar och den ökande fritidsbebyggelsen i skärgårdsområdena och utefter kusterna medför att allt större krav ställs på polisiära insatser från sjöpolisens sida.¹⁾ Bl. a. har de mera traditionella ordningsproblemen i form av främst bråk och berusning blivit alltmera förekommande i vissa trakter; samtidigt har antalet egendomsbrott när det gäller fritidsbåtar och fritidsbebyggelse ökat. – Här bör nämnas att för sjöpolisverksamheten finns endast 14 polisbåtar. Antalet båtar har under lång tid varit oförändrat (ang. båtarnas stationering m. m. hänvisas till beskrivningen i justitieuskottets betänkande 1974:31, som alltså har aktualitet).

Kustbevakningens grundläggande uppgifter omfattar tullkontroll och smugglingsbekämpning till sjöss. Verksamheten tar också sikte på uppgifter som hör till polisens ansvarsområde. Det gäller här bl. a. sjötrafikövervakning, sjöräddning, utlänningskontroll samt jakt-, fiske- och naturvårdstillsyn. De resurser som kustbevakningen förfogar över innebär att den i princip kan verka längs hela kustområdet, något som inte är fallet beträffande sjöpolisen. Med hänsyn till att kustbevakningen handhar vissa uppgifter som hör till polisens ansvarsområde har kustbevakningstjänstemännen i lag tillagts vissa polisiära befogenheter i samband med övervaknings- och tillsynsuppgifter till sjöss (se lagen [1982:395] om tullverkets medverkan vid polisiär övervakning).

Som framgår av det anförda och som också anges i propositionen är uppgifterna för sjöpolisen och kustbevakningen delvis sammanfallande. Detta förhållande har emellanåt föranlett oklarheter i ansvars- och kompe-

¹⁾ Sjöpolisens verksamhet redovisas inte särskilt i statistiken. Beträffande ingripande-meddelanden finns dock visst statistiskt material som visar att det under vart och ett av åren 1985 och 1986 skett sammanlagt ca 6 000 redovisade ingripanden från de 14 polisbåtsenheterna. Som en jämförelse kan nämnas att denna siffra motsvarar ungefär antalet ingripandemeddelanden vid en medelstor polismyndighet (t. ex. Falun, Trelleborg eller Visby).

tenshänseenden. Dessa oklarheter, i förening med att frågorna om kustbevakningens organisation under lång tid varit aktuella men inte fått sin lösning, har utgjort ett besvärande hinder för en eljest väl motiverad utbyggnad av sjöpolisverksamheten. Rikspolisstyrelsen anser att det mot den bakgrunden ligger ett särskilt värde i att frågan om kustbevakningens organisation nu aktualiserats med sikte på en snar lösning. Detta bör, som styrelsen ser saken, kunna bana vägen för en successiv utbyggnad av sjöpolisen.

Enligt rikspolisstyrelsens uppfattning måste det vara en självklar utgångspunkt när man prövar frågan om förändringar av kustbevakningens verksamhet att polisiära uppgifter primärt skall ankomma på polisen. Med sådana uppgifter följer maktbefogenheter som ställer särskilda krav i fråga om utbildning m. m. på dem som utövar befogenheterna. Endast polismän svarar mot dessa krav. Värt att framhålla i detta sammanhang är också att polisen utövar sina befogenheter under ett nära lekmannainflytande genom de förtroendevalda i polisstyrelserna. Styrelsens principiella uppfattning är alltså att det över huvud taget inte bör komma i fråga att utpräglade polisuppgifter, såsom de angetts i polislagen, förs över till den nya kustbevakningsmyndigheten. Ambitionen bör i stället vara att ansvaret för uppgifter som nu sagts odelat läggs på polisen. Med en sådan ordning tillgodoses det i propositionen angivna intresset av en minskad sektorisering på området.

Med det synsätt på frågan om den grundläggande ansvarsfördelningen mellan sjöpolisen och kustbevakningen som rikspolisstyrelsen här framfört bör åtskilliga oklarheter om myndigheternas uppgifter kunna undanröjas. Beträffande de återstående områden där helt eller delvis sammanfallande arbetsuppgifter föreligger, såsom i fråga om sjötrafikövervakning, jakt- och fisketillsyn m. m., är det givetvis angeläget att man för att nå bästa möjliga resursutnyttjande preciserar ansvarsfördelningen så långt det är ändamålsenligt. Även om myndigheternas resurser på området härvidlag måste spela en viktig roll, anser styrelsen att ett riktmärke för ansvarsfördelningen måste vara att uppgifter som för sin lösning kan kräva polisiära befogenheter i princip bör anförtros sjöpolisen.

Vad rikspolisstyrelsen anfört om sjöpolisens uppgifter och om ansvarsfördelningen mellan sjöpolisen och kustbevakningen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Detta yttrande har beslutats av rikspolischefen Holger Romander, överdirektören Ulf Waldau, avdelningscheferna Ulf Karlsson och Sven-Åke Hjälmsroth, verksamhetsjuristen Olof Egerstedt, föredragande, och avdelningsdirektören Stig Edström.

RIKSPOLISSTYRELSEN

Holger Romander

Olof Egerstedt

Utrikesutskottets yttrande

1986/87:1 y

FöU 1986/87:11

Bilaga 4

om totalförsvarets fortsatta utveckling (prop.
1986/87:95)

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har genom beslut den 17 mars 1987 hemställt att utrikesutskottet yttrar sig över vad som i proposition 1986/87:95 anförs om säkerhetspolitiken, dvs. statsministerns anförande, bilaga 1 såvitt avser säkerhetspolitiken (s. 9—29) samt bilaga 3 (statsrådet Gradins anförande).

Utskottet

De säkerhetspolitiska avsnitten i regeringens proposition bygger i allt väsentligt på försvarskommitténs rapport Svensk säkerhetspolitik inför 1990-talet (SOU 1985:23).

Utskottet vill inledningsvis understryka att det, liksom regeringen, i allt väsentligt kan instämma i den säkerhetspolitiska miljöbeskrivning som gjorts av försvarskommittén liksom i de slutsatser kommittén dragit för Sveriges vidkommande.

En långsiktig, fast och konsekvent utrikespolitik, liksom ställningstaganden i övrigt som understryker vår beslutsamhet att stå obundna, utgör väsentliga inslag i den svenska säkerhetspolitiken. Till denna hör också en aktiv internationell politik, syftande till avspänning, internationell nedrustning och fredlig utveckling liksom till internationell solidaritet och rättvisa.

Neutralitetspolitiken förutsätter vidare en fast och konsekvent försvarspolitik, som redan i fred skapar förtroende i omvärlden för vår vilja och förmåga att försvara oss. Ett starkt och allsidigt totalförsvaret är väsentligt för att göra säkerhetspolitiken trovärdig. Sveriges territoriella integritet skall i alla sammanhang hävdas.

I propositionen konstateras att relationerna mellan USA och Sovjetunionen under 1980-talets första år varit mer ansträngda än på länge. Samtidigt har den strategiska jämvikt och ömsesidiga andraslagsförmåga som etablerats mellan USA och Sovjetunionen medfört en insikt på båda sidor om att en seger i ett kärnvapenkrig är otänkbar. Denna insikt har lett till återhållsamhet och försiktighet i supermakternas agerande mot varandra.

Situationen inrymmer enligt utskottets mening både möjligheter och begränsningar. Styrkeuppbyggnaden på ömse sidor har hittills visat sig ytterst svår att förändra. Samtidigt finns även hos kärnvapenmakterna en stark önskan om förändring, vilken tar sig uttryck i att kontakterna mellan parterna hålls öppna och nya nedrustningsförslag läggs fram. Det är positivt att

maktblocken trots allt tycks sträva efter att inte låta motsättningar och miss-hälligheter på andra områden förstöra förutsättningarna för meningsfulla samtal i centrala säkerhetspolitiska frågor.

Redan i proposition 1981/82:102, som ligger till grund för försvarsplane-ringen innevarande femårsperiod, konstaterades att det nordiska området fått en ökad strategisk betydelse. Enligt regeringens bedömning är dessa tendenser entydiga och kan bedömas bli bestående under överblickbar tid. I den nu föreliggande propositionen beskrivs närmare de förhållanden som ligger till grund för en sådan slutsats. De grova och till övervägande del avsiktliga undervattenskränkningar som ägt rum under senare år samt andra kränkningar av vårt luftrum och sjöterritorium tillhör tecknen på Nord-europas ökade strategiska betydelse.

Regeringen och kommittén gör bedömningen att risken för en konflikt mellan stormaktsblocken inte i sig har ökat. Det anses knappast heller tänk-bart att en konflikt utbryter i norr under i övrigt lugna och stabila förhållan-den mellan NATO och Warazawapakten.

Utifrån en samlad hotbeskrivning drar regeringen, liksom försvarskom-mittén, slutsatsen att Sveriges läge blivit mera utsatt i samband med kriser och väpnade konflikter i vår omvärld.

På samma sätt som regeringen vill utskottet framhålla att det finns skäl att uppmärksamma de hot och påtryckningar som Sverige kan utsättas för under spända fredsförhållanden. Utskottet noterar med tillfredsställelse att regeringen avser tillkalla en särskild utredare för att se över effekterna för vår försörjningsberedskap av internationaliseringen av vår ekonomi. Men en större uppmärksamhet av sårbarheten i allmänhet i det svenska samhäl-let, i likhet med vad som skedde i det säkerhetspolitiska betänkandet (SOU 1985:23), borde enligt utskottets mening komma till uttryck vid försvarsut-skottets behandling av förslaget till totalförsvarets fortsatta utveckling.

Försvarskommittén var enig i sina bedömningar och slutsatser i fråga om säkerhetspolitiken. *Inte heller någon av de motioner som väckts i anledning* av propositionen ifrågasätter de säkerhetspolitiska avsnitten i den. Det är enligt utskottets mening av stort värde att grundvalarna för den svenska säkerhetspolitiken har en bred politisk förankring. Utrikespolitiken och försvarspolitikerna utgör de två grundelementen i den svenska säkerhetspoli-tiken.

Vår aktiva och alliansfria utrikespolitik syftar till att främja en fredlig utveckling i vår omvärld, att förhindra konflikter, att undanröja konfliktor-saker samt även i övrigt främja och tillvarata Sveriges säkerhetsintressen. Det är av vikt att omvärlden är övertygad om såväl vår vilja som vår förmå-ga att i alla lägen fullfölja vår neutralitetslinje.

Sverige bör fortsatt verka för att stärka FN:s auktoritet och att ge organi-sationen bättre möjligheter att upprätthålla internationell fred och frihet. I arbetet för en fredlig värld är vår biståndspolitik, vårt arbete för folkrätten och våra strävanden att främja en internationell nedrustning av stor bety-delse.

En fast och konsekvent försvarspolitik som inger respekt och förtroende såväl i omvärlden som hos svenska folket är en avgörande del av säkerhets-politiken. Totalförsvaret skall i första hand vara fredsbevarande genom att

ha sådan styrka, sammansättning och beredskap att en angripares förluster och andra uppoftningar i samband med försök att utnyttja vårt land inte ter sig rimliga i förhållande till fördelarna. Totalförsvaret skall även inriktas på att möta konsekvenserna av andra säkerhetspolitiska risker än krig.

Det är den samlade styrkan i våra säkerhetspolitiska åtgärder som underbygger vår bestämda föresats att i alla lägen slå vakt om alliansfriheten och neutraliteten och att i händelse av kriser och krig till det yttersta värna om vår frihet och vårt oberoende.

Stockholm den 23 april 1987

På utrikesutskottets vägnar

Stig Alemyr

Närvarande: Stig Alemyr (s), Gunnel Jonäng (c), Axel Andersson (s), Ingemar Eliasson (fp), Sten Sture Paterson (m), Bengt Silfverstrand (s), Karl-Erik Svartberg (s), Anita Bråkenhielm (m), Nils T Svensson (s), Britta Hammarbacken (c), Bertil Måbrink (vpk), Maj Britt Theorin (s), Sylvia Lindgren (s), Maria Leissner (fp) och Gunnar Hökmark (m).

Särskilt yttrande

Sten Sture Paterson, Anita Bråkenhielm och Gunnar Hökmark (alla m) anför:

Som framhålls i propositionen skall totalförsvaret även kunna möta icke-militära påfrestningar och hot därom exempelvis i samband med en ekonomisk och handelspolitisk konfrontation.

Allmänt leder den tekniska och ekonomiska utvecklingen till ett ökat internationellt samarbete. En viss ökning av det industriella samarbetet med andra länder även inom försvarsområdet främjar en säker långsiktig materielförsörjning. Samarbetet skall ske i former som är förenliga med neutralitetspolitiken och så att vårt oberoende bevaras.

1986/87:7 y

över totalförsvarets fortsatta utveckling, såvitt avser hälso- och sjukvården samt socialtjänsten (prop. 1986/87:95, bil. 4)

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har hemställt om yttrande från socialutskottet över proposition 1986/87:95 om totalförsvarets fortsatta utveckling i vad avser regeringens i bil. 4 (socialdepartementet) framlagda förslag — nämligen förslag om antagande av två lagförslag, förslag om riktlinjer för hälso- och sjukvården i krig samt förslag om vissa anslag för budgetåret 1987/88 — jämte motionsyrkanden i anslutning till nämnda förslag. Försvarsutskottet har dessutom berett socialutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen i övrigt jämte därtill anknutna motionsyrkanden.

Med anledning härav yttrar sig utskottet över — förutom förslag i nämnda bilaga till propositionen — följande med anledning av propositionen väckta motioner, nämligen motion 1986/87: Fö122 av Anita Bråkenhielm (m), motion 1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c), såvitt avser yrkande 19, motion 1986/87:Fö130 av Daniel Tarschys m. fl. (fp) samt motion 1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt avser yrkande 3 d.

Utskottet har beslutat att med yttrandet till försvarsutskottet överlämna den under allmänna motionstiden väckta motionen 1986/87:So477 av Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (båda m) om sjukhusens säkerhet i krig. Utskottets yttrande omfattar även denna motion.

Utskottet

Bakgrund

Genom 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82:102, FöU 18, rskr. 374) fastlades som mål för hälso- och sjukvården i krig att varje människa som är i behov därav skall ges den vård som hennes tillstånd kräver så långt möjligheterna medger. I beslutet uppmärksammades hälso- och sjukvården som en av de svagaste länkarna i totalförsvaret, främst mot bakgrund av den otillfredsställande beredskapen beträffande försörjningen med sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär. Beslutet preciserade den långsiktiga inriktningen av hälso- och sjukvården i krig. Därvid prioriterades åtgärder för att tillgodose krigsbehovet av förbrukningsmateriel och läkemedel samt utbildning. I beslutet fastställdes en investeringsram på 320 milj. kr. för femårsperioden 1982/83 — 1986/87, dvs. 64 milj. kr. per budgetår.

När det gäller förbrukningsmateriel fick 1982 års försvarsbeslut till följd att regeringen den 10 november 1983 godkände en överenskommelse mellan staten och sjukvårdshuvudmännen. Denna överenskommelse gäller t. o. m. budgetåret 1986/87 och innebär att sjukvårdshuvudmännen för statens räkning inköper, lagrar och omsätter förbrukningsmateriel inom en fastlagd ram på 115 milj. kr. för femårsperioden. Därefter har avtal träffats mellan staten och de enskilda sjukvårdshuvudmännen om beredskapslagringen, vilken byggs upp som en reserv utöver sjukvårdshuvudmännens normala driftlager. Staten har enligt avtalen insyn i verksamheten. De första individuella avtalen träffades under hösten 1984. Vid årsskiftet 1986/87 hade avtal slutits med samtliga sjukvårdshuvudmän. Det senast träffade avtalet som avsåg Gotlands län hade i mars 1987 inte formellt godkänts av regeringen. Utbetalningar till sjukvårdshuvudmännen görs av socialstyrelsen efter räkning från resp. sjukvårdshuvudman. Fram till i mars 1987 hade socialstyrelsen utbetalat 50 milj. kr. av totalt anvisade 115 milj. kr. Fyra landsting hade inte inkommit med någon räkning. Utöver de nämnda utbetalningarna har socialstyrelsen också utbetalat 21 milj. kr. till sjukvårdshuvudmännen som engångsersättningar.

En överenskommelse har också träffats mellan staten och sjukvårdshuvudmännen som syftar till att dessa tar över ansvaret för beredskapslagring av s. k. varaktig sjukvårdsutrustning. Överenskommelsen godkändes av regeringen den 6 februari 1986. Fram till i mars 1987 hade inte något avtal träffats mellan staten och något enskilt landsting.

1984 års försvarskommitté framhåller i sitt slutbetänkande Det svenska totalförsvaret inför 90-talet (SOU 1987:9) beträffande genomförandet av 1982 års beslut att det försenats framför allt avseende de civila delarna. Detta betecknas som otillfredsställande. Kommittén har funnit att beredskapen i fråga om försörjning med såväl sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär som läkemedel för främst den civila hälso- och sjukvårdens behov fortfarande ligger på en oacceptabelt låg nivå. Målet för de insatser som därför måste göras bör enligt kommittén vara att vid den kommande försvarsbeslutsperiodens slut ha byggt upp resurser så att i vart fall krigsbehoven i huvudsak kan tillgodoses. Kommittén förordar en kraftig förstärkning av uthållighet och kapacitet för den civila hälso- och sjukvården i krig. Kommittén ger en femårig ekonomisk ram på totalt 1 096 milj. kr. varav 500 milj. kr. avser särskilda insatser under försvarsperioden.

Riktlinjer för programmet hälso- och sjukvården i krig

Målet för hälso- och sjukvården i krig är enligt 1982 års försvarsbeslut att varje människa som är i behov därav skall så långt möjligheterna medger ges den vård som hennes tillstånd kräver. I proposition 1986/87:95 om totalförsvarets allmänna inriktning uttalas beträffande *inriktningen i stort* att den inriktning av verksamheten som angavs i 1982 års försvarsbeslut fortfarande bör gälla (prop. bil. 4 s. 10 f.). Där anförs vidare att hälso- och sjukvården i krig skall ses som en sammanhängande funktion i vilken flera totalförsvarsmyndigheter har att samverka för det gemensamma målet att varje människa, civil eller militär, skall kunna få den vård som hennes

tillstånd kräver. De berörda totalförsvarsmyndigheterna har ansvar och resurser för olika delar av hälso- och sjukvården. Genom försvarsmaktens hälso- och sjukvård tillförs funktionen hälso- och sjukvården i krig betydande resurser som normalt inte står till förfogande för fredssjukvården. Vidare anförts i propositionen att huvudansvaret för all hälso- och sjukvård som inte faller under försvarsmakten bärs av den civila hälso- och sjukvården och att verksamheten inom försvarsmaktens hälso- och sjukvård främst bör inriktas på akut omhändertagande.

I fråga om planeringen för hälso- och sjukvården i krig uttalas i propositionen att det för denna verksamhet är av största vikt att beakta krigsmiljöns särskilda krav och skapa förståelse för vikten av att i kris- och krigstillstånd kunna lösa uppgifterna under mer primitiva förhållanden. Det är nödvändigt att i all planering inom funktionen Hälso- och sjukvård m. m. utgå från en sådan bakgrund. Man måste också vara medveten om att vårdstandard och behandlingsnormer inte kan vara desamma som i fredstid. Målet för hälso- och sjukvården i krig får dock inte eftersättas.

När det gäller de behov av sjukvård som måste tillgodoses också under krig anförts i propositionen att dessa omfattar dels akuta kirurgiska operationer, dels akuta invärtesmedicinska åtgärder, dels akuta psykiatriska åtgärder. Vad gäller akuta kirurgiska operationer av fredsmässig karaktär bedöms behoven vara minst i samma storleksordning i krig som i fred. Därför måste även i krig erforderlig kirurgisk operationskapacitet reserveras för dessa behov. Vårdbehoven inom långtidssjukvård och omsorgen om psykiskt utvecklingsstörda kvarstår i huvudsak oförändrade i krig.

Utskottet har inte något att erinra emot vad föredragande statsrådet har anfört om inriktningen i stort när det gäller programmet hälso- och sjukvården i krig.

Ledningen av hälso- och sjukvården i krig m. m.

Riksdagen beslutade år 1981 (prop. 1980/81:57, SoU 23, rskr. 216) om principerna för ledningen av hälso- och sjukvården i krig. Genom beslutet har ansvaret för ledningen av hälso- och sjukvården i krig lagts fast på central, högre regional och lägre regional nivå. Centralt leds den civila hälso- och sjukvården i krig under regeringen av socialstyrelsen. På högre regional nivå har civilbefälhavaren ledningsansvaret. 1981 års riksdagsbeslut innebär att ledningsansvaret på den lägre regionala nivån överflyttades från länsstyrelserna till sjukvårdshuvudmännen. Härigenom fick sjukvårdshuvudmännen också ett mera aktivt planeringsansvar för verksamheten i krig.

En motion, *motion 1986:87:So477 av Blenda Littmarck och Ingvar Eriksson (båda m)*, tar upp vissa lednings- och planeringsfrågor. I motionen hemställs att riksdagen hos regeringen skall begära att en delegation snarast tillsätts i vilken ingår representanter för socialstyrelsen, civilförsvarsstyrelsen och militära myndigheter med uppgift att i enlighet med vad som anförts i motionen handlägga och kontrollera planeringen av sjukvården under krig. Motionärerna hänvisar bl. a. till den utredning om sjukvårdens säkerhet i krig (SSIK; slutrapport ingår i Socialstyrelsen redovisar 1986:12) som socialstyrelsen och civilförsvarsstyrelsen presenterade 1985. Motionärerna

anför att i den planering som många landstingskommuner nu gör inför framtiden det kan komma att föreslås genomgripande förändringar och ingrepp i sjukhusstrukturen, vilka kan komma i konflikt med de krav som ställs på sjukhus och beredskapslager av sjukvårdsmateriel i krig. Motionärerna anser att det är mycket viktigt att dessa frågor kan lösas i samverkan mellan berörda parter. Ingrepp och förändringar bör inte genomföras förrän problemen kunnat lösas.

I försvarspropositionen (bil. 1 s. 39 f. och bil. 4 s. 13) redovisas att en samlad översyn av totalförsvarets ledning har påbörjats. En översyn pågår också i fråga om den kommunala beredskapslagstiftningen (Dir. Fö 1985:01).

När det gäller hälso- och sjukvården anförs det vidare i propositionen att, oberoende av pågående översyner, ett närmare samarbete bör utvecklas mellan regeringskansliet, civila och militära myndigheter m. fl. Regeringen har mot denna bakgrund den 26 februari 1987 beslutat att fr. o. m. den 1 april 1987 inrätta en särskild beredskapsdelegation för hälso- och sjukvården i krig. Delegationen skall enligt beslutet verka både i fred och i krig. I fred skall dess uppgifter vara att hålla sig informerad om och ta ställning till hälso- och sjukvårdens beredskapsförberedelser. Delegationen skall i fred utgöra ett rådgivande organ inom socialdepartementet. Syftet är att i krig delar av delegationen skall övergå till att utgöra ett stabsgörande organ inom socialdepartementet med uppgift att bereda regeringens beslut om hälso- och sjukvården. Enligt regeringsbeslutet skall delegationen vara sammansatt av företrädare för försvars- och socialdepartementen, socialstyrelsen och sjukvårdshuvudmännen samt företrädare för bl. a. överbefälhavaren, försvarets sjukvårdsstyrelse, överstyrelsen för civil beredskap, civilbefälhavarna och Svenska kommunförbundet.

Utskottet gör följande bedömning.

Det är av stor betydelse att hälso- och sjukvårdens ledning kan fungera effektivt och uppfylla de krav och förväntningar som ställs. För att sjukvårdsbehovet skall kunna tillgodoses i kriser och krig på ett fullgott sätt och med god uthållighet förutsätts ett väl fungerande samarbete och samverkan mellan medicinsk och militär expertis och mellan planerings- och ledningsorgan samt mellan olika huvudmän. SSIK-utredningen har i sitt inventeringsarbete när det gäller sjukvårdens säkerhet i krig kunnat peka på betydande svagheter och brister. Det är enligt utskottets mening angeläget att dessa aspekter uppmärksammas, inte minst i sjukvårdshuvudmännens framtida planeringsarbete.

Regeringen har för kort tid sedan beslutat att fr. o. m. den 1 april i år inrätta en särskild beredskapsdelegation för frågor som rör hälso- och sjukvården m. m. i krig. Delegationen skall bl. a. hålla sig informerad om men även ta ställning till hälso- och sjukvårdens beredskapsförberedelser. Utskottet anser det värdefullt att en sådan delegation nu kommit till stånd. Den nya delegationen med dess angivna uppgifter och sammansättning svarar väl mot det krav som framförs i motion So477 (m). Utskottet ser det som naturligt att delegationen också kommer att beakta frågor som berör sjukvårdens säkerhet i krig. Motion So477 (m) får mot denna bakgrund anses vara tillgodosedd.

Försörjningsberedskapen för hälso- och sjukvården i krig

FöU 1986/87:11

Bilaga 5

Även i fråga om försörjning anges i propositionen vissa riktlinjer för hälso- och sjukvården i krig.

I 1982 års försvarsbeslut prioriterades bl. a. anskaffning för behovet i krig av sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär. I den nu aktuella propositionen uttalas sammanfattningsvis om försörjningsberedskapen för hälso- och sjukvården i krig att riktlinjerna i 1982 års försvarsbeslut bör fullföljas. Det innebär, anför det, att förrödenhetsförsörjningen för behovet i krig förstärks främst när det gäller anskaffning av sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär och läkemedel.

I propositionen redovisas den ovan nämnda och år 1983 träffade principöverenskommelsen om sjukvårdshuvudmännens medverkan i den civila hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap avseende förbrukningsmateriel och varaktig sjukvårdsutrustning. Som också framgått ovan innebär överenskommelsen beträffande förbrukningsmateriel att sjukvårdshuvudmännen för statens räkning inköper, lagrar och omsätter sådan materiel inom den ekonomiska ram som statsmakterna har angett för försvarsbeslutsperioden. När det gäller *sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär* beräknas lager i dag finnas som svarar mot det i krig beräknade kvarstående civila fredsmässiga sjukvårdsbehovet. Endast mycket begränsade lager finns däremot för det i krig tillkommande sjukvårdsbehovet. Försvarsmakten har vissa lager för sina motsvarande behov. I fråga om *läkemedel* uppskattas att drygt hälften av de läkemedel som används i fred utgörs av importerade färdigprodukter och att ca 75 % av den inhemska läkemedelsproduktionen baseras på importerade råvaror. Substanser för tillverkning av läkemedel finns lagrade motsvarande det fredsmässiga behovet under ett förkrigsskede. För den i krig kvarstående fredsmässiga sjukvården finns vissa kommersiella och statliga lager av färdiga läkemedel. För det i krig tillkommande sjukvårdsbehovet finns i huvudsak inga civila lager av läkemedel. Försvarsmakten har vissa lager för sina behov.

S. k. varaktig sjukvårdsutrustning anses finnas hos landstingen i en omfattning som ej fullt ut tillgodoser behoven i krig. Brister finns bl. a. vid operationsannexen. Sjukvårdshuvudmännen och statens förhandlingsnämnd uttalade i principöverenskommelsen från 1983 som en gemensam ambition att försöka nå en lösning för s. k. varaktig utrustning som motsvarar den som åstadkommits för förbrukningsmateriel. Parterna har också enats om att etappvis genomföra ett utrednings- och kartläggningsarbete för att få underlag för ett slutligt ställningstagande om varaktig utrustning. Den första etappen redovisades 1985 och har sedan resulterat i en ny överenskommelse i januari 1986 om fortsatt utredningsarbete. Landstingsförbundet har nyligen som ett resultat av den nämnda överenskommelsen redovisat ett utredningsarbete beträffande operationsannexens försörjningsläge i fråga om medicinsk utrustning och medicinska instrument.

Försvarskommittén har funnit att beredskapen i fråga om försörjning av såväl sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär som läkemedel för främst den civila hälso- och sjukvårdsorganisationen fortfarande ligger på en oacceptabelt låg nivå. Enligt kommittén måste målet vara att man vid den

kommande försvarsbeslutsperiodens slut, dvs. vid utgången av budgetåret 1991/92, skall ha byggt upp resurser så att i vart fall krigsbehoven i huvudsak kan tillgodoses. Kommittén anser att omedelbara åtgärder bör vidtas dels för att förbättra möjligheterna till inhemsk produktion under kriser och i krig, dels för fortsatt uppbyggnad av beredskapslager för krigsbehovet. Tillgången på varaktig sjukvårdsutrustning bör enligt kommittén också förbättras men detta bör baseras på en förnyad analys av behovet av operationsannex.

Föredragande statsrådet uttalar i *propositionen* att han delar försvarskommitténs uppfattning i dessa frågor. Vad gäller beredskapslager av olika slag anför föredraganden att anskaffning, lager och omsättning så långt det är möjligt skall samordnas mellan civila och militära myndigheter och att principen bör vara att lagringen i första hand bör ske hos den som skall använda materielen. I *propositionen* uttalas vidare att lagring på kassationsbasis bör undvikas så långt möjligt och att möjligheterna att även utomlands omsätta sjukvårdsmateriel och läkemedel som ännu är användbara bör undersökas.

I *motion 1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c)* hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande hälso- och sjukvården i krig m. m. (*yrkande 19*). I *motionen* tas bl. a. upp de svagheter som i dag finns inom sjukvårdsorganisationen och socialtjänsten. Motionärerna anför att det är angeläget att man i all planering som sker för och under fredstid måste ha en insikt och ansvar för en situation i avspärrning eller krigssituation. Motionärerna anför vidare att staten redan i fredstid borde ta sitt ansvar för att det även på sjukvårdsområdet skall finnas en bättre beredskap genom en mera decentraliserad verksamhet, genom satsningar på inhemska produkter och inhemsk produktutveckling.

I *motion 1986/87:Fö130 av Daniel Tarschys m. fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande till regeringen om vad som i *motionen* anförts om minskad lagring av sjukvårdsförnödenheter kombinerad med ökad beredskap för inhemsk tillverkning och återgång till flergångsanvändning (*yrkande 2*). Motionärerna anser att det med den i *propositionen* föreslagna förstärkningen av uthålligheten i fråga om förbrukningsmateriel finns en risk att man väljer onödigt dyra lösningar, främst så att lagring tillgrips också i fall där det vore möjligt att i stället förbereda inhemsk tillverkning eller återgång till flergångsanvändning. Motionärerna hänvisar också till att överstyrelsen i sin beredskapsplanläggning tycks alltför inriktad på lagring medan möjligheter till inhemska lösningar ägnats för liten uppmärksamhet.

Utskottet gör följande bedömning.

Utskottet, som delar uppfattningen att de principer som fastställdes för hälso- och sjukvården i krig i 1982 års försvarsbeslut alltför skall gälla, anser det angeläget att beslutet nu verkligen kan fullföljas och att beredskapen kraftigt förstärks särskilt när det gäller sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär och läkemedel.

I *motionerna Fö127 (c)* och *Fö130 (fp)* uttalas att man bör vidta åtgärder för att möjliggöra en inhemsk produktion av sjukvårdsmateriel och läkemedel i större utsträckning än hittills. Det är enligt utskottet angeläget att

sjukvården även i kriser och krig kan försörjas med sjukvårdsmateriel och läkemedel på ett tillfredsställande sätt. Detta förutsätter inte bara lagring utan också en fungerande inhemsk produktion. Utskottet noterar att försvarskommittén ansett att omedelbara åtgärder måste vidtas för att bl. a. förbättra möjligheterna till inhemsk produktion under kriser och krig även om det också erfordras en beredskapslagring. Föredragande statsrådet uttalar (bil. 4, s. 15) att han delar kommitténs uppfattning i dessa frågor.

I motion Fö130 (fp) tas också upp frågan om återgång till flergångsanvändning. I propositionen anförts (bil. 4 s. 16) att behovet av sjukvårdsmateriel och läkemedel bör kunna begränsas i ett kris- eller krigsläge, i första hand genom begränsning av sortimentet samt genom olika åtgärder mot överförbrukning, genom ransonering av tillgängliga resurser och i viss mån genom återanvändning av engångsmateriel. Vidare anförts att sådana förändringar dock förutsätter både utbildning av och information till berörd personal för att kunna genomföras.

Enligt utskottets mening får önskemålen i motionerna i huvudsak anses tillgodosedda genom vad som anförts i propositionen. Utskottet vill i sammanhanget också erinra om vad som ovan redovisats och anförts om den nyligen inrättade delegationen för frågor som rör hälso- och sjukvården m. m. i krig. Utskottet förutsätter att delegationen även kommer att behandla frågor av här aktuellt slag.

Personalförsörjning

I *motion 1986/87:Fö130 (fp)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om nödvändigheten av ett ökat inflytande för de civila sjukvårdshuvudmännen vid personalfördelning mellan militär och civil sjukvård i krig (*yrkande 1*). Motionärerna anför att det i dag finns brister i fråga om personalförsörjning bl. a. till följd av dålig samordning mellan militär och civil sjukvårdsplanering. Motionärerna anser att man så långt möjligt skall använda de fredstida sjukhusen och låta dem behålla viktig personal. Sjukvårdshuvudmännen måste få ett stort inflytande över vilken personal som tas från dem för tjänstgöring vid militära enheter. Civilbefälhavare och militärbefälhavare bör, anförts det vidare i motionen, utifrån fastställda principer göra fördelningar mellan länen. När antalet läkare fastställts bör, anser motionärerna, sjukvårdshuvudmännen ges ett avgörande inflytande över vilka läkare som tas ut, eftersom sjukvårdshuvudmannen är den ende som kan överblicka konsekvenserna om nyckelpersonal rycks bort från viss klinik.

Av 8 § lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. framgår att det är regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer som har att utfärda närmare bestämmelser om bl. a. registrering och fördelning av den tjänstepliktiga personalen. Vilken personal som omfattas av tjänsteplikt och vad som ingår i tjänsteplikten redovisas nedan i avsnittet om utvidgad utbildnings- och övningsplikt i fred. Enligt 3 § förordningen (1981:642) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal m. m. skall socialstyrelsen efter samråd med försvarets sjukvårdsstyrelse eller i förekommande fall med överbefälhavaren besluta om fördelningen av den tjänstepliktiga personalen för krigsplacering samt i

vilken omfattning resp. myndighet skall disponera den tjänstepliktiga personalen. Socialstyrelsen skall i den utsträckning som behövs krigsplacera den personal som disponeras för tjänstgöring inom den civila hälso- och sjukvården och det civila hälsoskyddet (4 §). Socialstyrelsen får överlåta på annan central myndighet eller efter samråd med landstingskommun överlåta på denna att registrera och krigsplacera särskilda grupper av den tjänstepliktiga hälso- och sjukvårdspersonalen (5 § förordningen).

Enligt vad som anförs i propositionen (bil. 4 s. 16 f.) anses tillgången på hälso- och sjukvårdspersonal vara tillräcklig för att tillgodose behoven i krig. Icke desto mindre anses det finnas allvarliga vakanser i såväl den civila som den militära sjukvårdsorganisationen i krig. Detta har ansetts bero på att nuvarande system för registrering och fördelning av personal inte fungerar tillfredsställande. För att möta detta har försvarskommittén föreslagit att all den hälso- och sjukvårdspersonal som erfordras i krig bör bli individuellt krigsplacerad i fred. Härvid bör sjukvårdshuvudmännen och försvarsmakten svara för krigsplaceringen inom civila resp. militära sjukvårdsenheter. Kommittén har ansett att socialstyrelsen efter samråd med försvarets sjukvårdsstyrelse bör ange principer för fördelning av personalen. Föredragande statsrådet gör också bedömningen att krigsplacering bör ske av all hälso- och sjukvårdspersonal redan i fredstid. Statsrådet framhåller att merparten av den kvalificerade sjukvården avses ske vid de civila beredskapssjukhusen. Föredragande statsrådet anför vidare att fördelning och krigsplacering måste ske på sådant sätt att största möjliga effekt uppnås för totalförsvaret som helhet.

Utskottet gör följande bedömning.

Mot bakgrund av att den största delen av den kvalificerade sjukvården även i krig kommer att ske med anlitande av den civila hälso- och sjukvården och vid de civila beredskapssjukhusen är det enligt utskottet angeläget att väl fungerande arbetsteam av hälso- och sjukvårdspersonal också i krig kan fortsätta sin verksamhet. Det är därför viktigt att, såsom påtalas i motion Fö130 (fp), beakta sjukvårdshuvudmännens synpunkter i fråga om personalfördelningen. Å andra sidan måste även det militära behovet av hälso- och sjukvård tillgodoses. Utskottet delar den i propositionen uttalade uppfattningen att fördelning och krigsplacering måste ske på sådant sätt att största möjliga effekt uppnås för totalförsvaret som helhet. Detta förutsätter en god samverkan mellan civila och militära myndigheter. Utskottet ser här inte något motsatsförhållande mellan propositionen och motionen. Utskottet vill också peka på den roll som åsyftas för delegationen för frågor om hälso- och sjukvården i krig och förutsätter att de synpunkter som framförs i såväl propositionen som motionen kommer att beaktas inom ramen för delegationens arbete. Syftet med motionen får därför anses tillgodosett i här aktuell del.

Utvidgad utbildnings- och övningsplikt i fred

I propositionen läggs fram förslag till utvidgad utbildnings- och tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal, tjänstepliktig veterinärpersonal m. fl.

Bestämmelser om tjänsteplikt m. m. för bl.a. hälso- och sjukvårdspersonalen finns bl. a. i lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. I 4 § nämnda lag stadgas att den som är sysselsatt inom hälso- och sjukvården eller veterinärverksamheten är skyldig att efter anvisning av den myndighet regeringen bestämmer fullgöra sådan tjänstgöring inom verksamhetsområdet, som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medger. Detsamma gäller den som är anställd med tillsynsuppgifter hos en miljö- och hälsoskyddsnämnd. Av stadgandet framgår vidare att samma tjänstgöringsskyldighet också åvilar personer som har tidigare yrkeserfarenhet inom något av de nämnda verksamhetsområdena och som har legitimation för yrket, har erhållit en kvalificerad behörighet inom yrket eller har avslutat sin tjänstgöring inom verksamhetsområdet en kortare tid före den tidpunkt då tjänsteplikten görs gällande. Av 6 § tjänstepliktslagen framgår att den som är behörig att här i riket utöva läkaryrket eller som har avlagt svensk läkarexamen och som ej före kalenderårets början fyllt 70 år är skyldig att, i den utsträckning som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medger, under högst 60 dagar delta i utbildning och övning för tjänstgöring som avses i 4 §. För värnpliktig personal gäller särskilda bestämmelser.

Till tjänstepliktslagen finns även en särskild förordning (1981:642) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal m. m. I 1 § förordningen regleras närmare vilken personal som skall hänföras till den tjänstepliktiga personalen. Förordningen innehåller också vissa bestämmelser om fördelning och krigsplacering av personal m. m.

I propositionen föreslås att den utbildnings- och övningsplikt som nu gäller för läkare skall utvidgas till att gälla all hälso- och sjukvårdspersonal och veterinärpersonal som omfattas av tjänsteplikt enligt tjänstepliktslagen. Utvidgningen avser också dem som är anställda med tillsynsuppgifter hos en miljö- och hälsoskyddsnämnd.

En utvidgning av övnings- och utbildningsplikten har bl. a. föreslagits av utredningen om sjukvård i krig (USIK) i dess slutbetänkande Utbildning för hälso- och sjukvård vid katastrofer och i krig. Alla remissinstanser som yttrat sig över USIK:s förslag har i princip tillstyrkt förslaget om utbildningsplikt. Försvarskommittén har ansett det angeläget att utbildningsplikten i fred snarast utvidgas till att omfatta inte bara läkare utan all tjänstepliktig hälso- och sjukvårdspersonal.

I propositionen hemställs sålunda att riksdagen antar det i propositionen framlagda och av lagrådet granskade förslaget till lag om ändring i lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m. m. Enligt den föreslagna lydelsen av 6 § tjänstepliktslagen skall den som omfattas av tjänsteplikt enligt 4 § tjänstepliktslagen vara skyldig att, i den utsträckning som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medger, under högst 60 dagar delta i utbildning och övning för sådan tjänstgöring som avses i den nämnda paragrafen. För tjänstepliktiga som också är värnpliktiga finns särskilda bestämmelser. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 1987.

I och med att övnings- och utbildningsplikt nu kommer att omfatta även veterinärpersonal aviseras i propositionen att regeringen kan komma att

företa vissa ändringar i tjänstepliktsförordningen. Hittills har socialstyrelsen inkallat läkare till utbildning enligt 6 § tjänstepliktslagen. Enligt propositionen bör socialstyrelsen göra detta även i fortsättningen beträffande de kurser som styrelsen anordnar. I propositionen anförs att det i övrigt är lämpligt att den som anordnar utbildning som avses i 6 § tjänstepliktslagen också får kalla in berörda personer till utbildningen. Föredragande statsrådet utgår från att utbildningsplikten utnyttjas i rimlig omfattning.

Utskottet anser det angeläget att civil krigsplacerad personal kan utbildas i fredstid för sina uppgifter i krigsorganisationen. Det är även betydelsefullt att den icke värnpliktiga personalen som är krigsplacerad i försvarsmakten kan kallas till utbildning och övningar tillsammans med den värnpliktiga personalen. Utskottet tillstyrker därför förslaget att all den personal som omfattas av tjänsteplikt enligt 4 § tjänstepliktslagen också skall vara skyldig att delta i övning och utbildning. Utskottet har ingen erinran mot utformningen av lagförslaget.

Sjuktransporter med helikopter

I motion 1986/87:Fö122 av Anita Bråkenhielm (m) hemställs att riksdagen beslutar att huvudansvaret för det praktiska fullföljandet av beslutet om sjuktransportverksamheten med helikopter i fredstid läggs på räddningsverket. Motionären hänvisar till vissa uttalanden i propositionen om bl.a. krav på medverkan av sjukvårdshuvudmännen för att statliga medel skall avsättas för att förbättra sjuktransportkapaciteten med helikoptrar. Enligt motionären måste det klarare sägas ut var huvudansvaret för åtgärdernas genomförande skall ligga. Det förefaller, anförs det i motionen, nödvändigt att lägga huvudansvaret på ett ställe. Motionären anser att uppgiften att ta ansvar för att verksamheten samordnas och organiseras på ett rationellt sätt bör läggas på räddningsverket.

Sjukvårdshuvudmännen skall enligt 6 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) tillse att det finns en ändamålsenlig organisation för att till och från sjukhus eller läkare transportera personer vilkas tillstånd kräver att transporten utförs med fordon som är särskilt inrättade för ändamålet. Av förarbetena till hälso- och sjukvårdslagen framgår att skyldigheten är begränsad till de vägburna sjuktransporterna. Formerna för hur sjuktransportverksamheten närmare skall organiseras har inte lagreglerats.

Ambulansflygtjänsten bekostas i huvudsak med statliga medel. Enligt ett regeringsbeslut 1969 svarar rikspolisstyrelsen för den med statsmedel bekostade ambulansflygtjänsten. Ambulansflyg — helikopter eller flygplan — får rekvideras av läkare eller annan sjukvårdspersonal. En förutsättning för användning av flygtjänsten är att andra transportmöjligheter inte står till buds eller att användandet av sådana skulle fördröja transporten och på så sätt medföra risker för den sjukes liv eller hälsa. Ambulansflyget anlitas främst vid brådskande sjuktransporter över stora avstånd eller vid transporter som behöver göras från platser utan farbar väg. Sjuktransporter med helikopter sker ofta också från öar utan vägförbindelse.

Rikspolisstyrelsen har träffat överenskommelse med Swedair AB om att långväga akuttransporter inom landet och från de nordiska länderna skall

ske med flygplan. Den större delen av icke akuta långväga sjuktransporter utförs av Svensk Flygambulans AB.

Statens räddningsverk inrättades från den 1 juli 1986 samtidigt som civilförsvarsstyrelsen och statens brandnämnd upphörde. Räddningsverket är central myndighet för befolkningsskyddet och räddningstjänsten i krig och i fred. Verket ansvarar även för att planeringen av räddningstjänstens organisation och materielanskaffning utformas så att olika räddningsorgan kan samarbeta effektivt i både krig och fred.

I propositionen (bil. 4 s. 23 f.) konstateras att sjukvårdshuvudmännen ansvarar för och disponerar en mycket begränsad del av transportmedlen i krig. Det fredsmässiga sjuktransportsystemet är i huvudsak avsett för transporter inom resp. sjukvårdsområde. I krig måste en stor del av sjuktransporterna ske över läns- och civilområdesgränser.

Försvarskommittén har i sitt betänkande ansett att tillgång till sjuktransporter med helikopter är av betydelse för en effektivt fungerande hälso- och sjukvård. I fred behövs helikoptertransporter som komplettering till vägtransporter i stora delar av landet. I krig ökar behoven av transporter med helikoptrar.

Försvarskommittén har föreslagit att sjuktransportkapaciteten med helikoptrar ökas för att tillgodose behoven i krig. Detta bör ske så att även fredsmässiga behov kan tillgodoses. Helikoptertransporter bör enligt kommittén organiseras i landstingskommunal och statlig regi för att tillgodose fredsbehoven och organiseras samordnat med försvarsmakten, rikspolisstyrelsen, helikopterorganisationer och privata helikopterföretag. I krig bör helikoptertransporter kunna ske samlat inom ramen för totalförsvaret. Svaret för civila sjuktransporter åvilar enligt kommitténs uppfattning sjukvårdshuvudmännen. Rikspolisstyrelsens uppgifter beträffande luftburna sjuktransporter bör därför överföras till sjukvårdshuvudmännen. Försvarskommittén uppger att det finns ett intresse för ett ökat landstingskommunalt och statligt samarbete när det gäller sjuktransporterna med helikopter. Kommittén har föreslagit att vissa statliga medel skall avdelas för att förbättra sjuktransportkapaciteten med helikoptrar både i krig och fred under förutsättning att sjukvårdshuvudmännen medverkar i motsvarande grad.

Föredragande statsrådet uttalar i propositionen (bil. 4 s. 24) att han delar kommitténs uppfattning. Enligt vad som anförs är det naturligt att sjukvårdshuvudmännen ges ett större ansvar för de civila sjuktransporterna. Statsrådet uttalar att han också avser att pröva hur kommitténs förslag om en utökad anskaffning av ambulanshelikoptrar kan genomföras och att han avser att återkomma i dessa frågor. På annat håll i propositionen (bil. 1 s. 44) framgår att samråd kommer att ske mellan cheferna för social-, justitie- och försvarsdepartementen i denna fråga och att även beredskapen med försvarets tunga helikoptrar i Norrland för medverkan i räddningstjänst under kvällar, nätter och helger kommer att behandlas.

Utskottet vill inledningsvis understryka att en i såväl fred som krig väl fungerande hälso- och sjukvård förutsätter en likaledes väl fungerande sjuktransportverksamhet. Det är därvid viktigt att man för sjuktransporter också kan disponera helikoptrar och annat flyg. Hälso- och sjukvårdens behov av helikoptertransporter kan förväntas öka under krig.

Av propositionen framgår att frågan om sjuktransportverksamheten med helikoptrar skall övervägas ytterligare inom regeringskansliet. Resultatet härav bör avvaktas. Utskottet avstyrker därför motion Fö122 (m).

FöU 1986/87:11

Bilaga 5

Socialtjänsten i krig

I *motion 1986/87:Fö127 (c)* tas också upp vissa frågor om socialtjänsten i krig. Motionärerna pekar bl. a. på bristerna i hemsjukvårdsorganisationen men även i barnomsorgens organisation. Motionärerna anför att målet måste vara att vi även i ett beredskapsläge skall kunna ge en värdig och god omsorg till våra gamla och våra barn.

I propositionen anförts bl. a. (bil. 4 s. 25 f.) att det under krig är nödvändigt med en fördjupad samverkan mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården. En förstärkning behövs för t. ex. de patienter som inte kan beredas vård på sjukhus. När det gäller äldreomsorgen pekas i propositionen på de ökade krav som i krig kommer att ställas på en fungerande transportorganisation, framför allt för att upprätthålla dagsjukvård vid vårdcentralerna. När det gäller barnomsorgen konstateras i propositionen att denna kommer att få ta emot avsevärt fler barn än i fred. Detta måste, anför det, ske på ett sätt som utgår från barnens behov av stöd för att klara av de psykiska påfrestningarna under krigsförhållanden. I och med att familjer splittras under krigsförhållanden genom inkallelser, utrymningar m. m. är det viktigt att riktlinjer finns för hur barnen skall tas om hand. Föredragande statsrådet anför att socialtjänstlagen ger kommunerna stora möjligheter att anpassa olika insatser efter de behov och de förhållanden som råder inom kommunen. De riktlinjer som finns i fred bör, anför det vidare, även kunna gälla under krigsförhållanden. I krig måste dock verksamheten koncentreras till de för krigsförhållanden speciella uppgifterna och den situation som råder lokalt. Vissa normer i socialtjänsten som gäller i fred kan därför komma att avvika från dem som gäller i krig.

Enligt utskottet är det angeläget att beakta behovet av åtgärder även när det gäller socialtjänstens funktioner i krig. I kriser och krig kommer särskilda krav att ställas på en väl fungerande socialtjänst, äldreomsorg och barnomsorg. Vid en beredskapshöjning inom hälso- och sjukvården påverkas samtidigt socialtjänsten när det gäller att dela ansvaret för de patienter som i denna situation inte kan beredas plats inom sjukvården. Det är därför angeläget att kontaktytorna mot hälso- och sjukvården är väl förberedda redan i fred. Ledningsorganisationen på alla nivåer måste mot denna bakgrund också uppmärksamma sambandet mellan hälso- och sjukvården, socialtjänsten samt hälsoskyddet.

I propositionen föreslås vidare att regeringen skall bemyndigas att meddela särskilda föreskrifter om socialtjänsten, om riket kommer i krig eller krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i. Det föreslås att en särskild bestämmelse med detta innehåll förs in i en ny 78 § socialtjänstlagen (1980:620). I propositionen hemställs sålunda att riksdagen skall anta ett av regeringen framlagt förslag till lag om ändring i social-

tjänstlagen (1980:620). Förslaget finns intaget som bil. 4.6 i propositionen. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 1987.

En bestämmelse av motsvarande innehåll finns i dag i hälso- och sjukvårdslagen (20 §).

Utskottet har ingen erinran mot lagförslaget.

FöU 1986/87:11

Bilaga 5

Ekonomisk ram för den civila hälso- och sjukvården i krig under perioden 1987/88—1991/92

Socialstyrelsen har utarbetat en programplan för den civila hälso- och sjukvårdsplaneringen under perioden 1987/88—1991/92. Enligt regeringens anvisningar för program- och verksamhetsplaneringen skulle planeringen utgå från vad försvarskommittén föreslagit i skrivelse till regeringen i februari 1986. Kommittén angav därvid att planeringen skulle göras i två ekonomiska nivåer på 129,3 milj. kr./år resp. 159,3 milj. kr./år. Inom den anbefallda ramen ingår driftkostnader. Socialstyrelsen valde att i två lägre kostnadsalternativ, motsvarande de av regeringen angivna ekonomiska nivåerna, främst söka tillgodose investeringsbehovet. Detta ledde till att vissa mindre delar av driftkostnaderna lades utanför de angivna ramarna. Socialstyrelsen valde dessutom att presentera ett tredje kostnadsalternativ. Detta alternativ motsvarar ett genomsnitt på 342,6 milj. kr./år.

Försvarskommittén har i sitt betänkande föreslagit att väsentliga resurser avdelas för att förbättra beredskapen inom hälso- och sjukvården. Åtgärderna och resurserna föreslås koncentreras till beredskapen för krigsskedet med hänsyn till att de allvarligaste bristerna finns inom denna del. Kommittén förordar sålunda att utöver socialstyrelsens grundalternativ 500 milj. kr. avdelas för försvarsbeslutsperioden för att förbättra beredskapen på hälso- och sjukvårdsområdet. Kommittén ger en femårig ekonomisk ram på totalt 1 096 milj. kr. varav 500 milj. kr. avser särskilda insatser under försvarsperioden. Detta innebär ett årligt genomsnitt på 219,2 milj. kr. för den civila hälso- och sjukvården i krig exkl. administrativa beredskapskostnader vid socialstyrelsen och statens bakteriologiska laboratorium.

Föredragande statsrådet anför i propositionen (bil. 4 s. 27) att han delar kommitténs uppfattning att det är angeläget att vidta åtgärder för att åstadkomma förbättringar vad avser hälso- och sjukvården i krig. Den av kommittén föreslagna ramen bör enligt föredraganden leda till att beredskapen kraftigt förbättras inom detta område.

I *motion 1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk)*, vari i första hand yrkas avslag på propositionen, hemställs att riksdagen beslutar godkänna socialstyrelsens kostnadsalternativ på 342,6 milj. kr./år för den civila försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården för programplaneperioden 1987—1992 (*yrkande 3 d*). Enligt motionärerna är beredskapsläget inom hälso- och sjukvårdens område katastrofalt. Två slags förbättringar måste genomföras. Det långsiktiga målet är ett större hänsynstagande till beredskapsaspekter när den fredstida vården planeras och organiseras. Därtill behövs akuta åtgärder för att öka beredskapen. Motionärerna anser att det anslag på i genomsnitt 342,6 milj. kr./år för femårsperioden som socialstyrelsen föreslagit är väl motiverat och bör beviljas av riksdagen.

Utskottet gör följande bedömning.

Den civila hälso- och sjukvården kommer i krig att utsättas för en avsevärt ökad och förändrad belastning. Grunden för verksamheten i krig är de resurser som finns under fredstid. Dessa behöver dock kompletteras i flera avseenden för att klara de ökade påfrestningarna i krig. I 1982 års försvarsbeslut uppmärksammades hälso- och sjukvården som en av de svagaste länkarna i totalförsvaret, främst mot bakgrund av den otillfredsställande beredskapen beträffande försörjningen med sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär. I försvarsbeslutet prioriterades åtgärder för att tillgodose krigsbehovet av förbrukningsmateriel och läkemedel samt utbildning. Försvarskommittén har framhållit att genomförandet av 1982 års beslut förse- nats framför allt när det gäller de civila delarna. Kommittén har funnit att beredskapen i fråga om försörjning med såväl sjukvårdsmateriel av förbrukningskaraktär som läkemedel för främst den civila hälso- och sjukvårdens behov fortfarande ligger på en oacceptabelt låg nivå.

Utskottet delar uppfattningen att en kraftig förstärkning av uthållighet och kapacitet för den civila hälso- och sjukvården i krig nu måste komma till stånd. Utskottet delar i övrigt de bedömningar som görs av försvarskommittén och regeringen och förordar en ekonomisk ram för ändamålet för hela femårsperioden på 1 096 milj. kr. eller i genomsnitt 219,2 milj. kr. per år. Utskottet avstyrker därmed motion Fö136 (vpk) yrkande 3 d.

När det gäller genomförandet av 1982 års försvarsbeslut i fråga om den civila hälso- och sjukvården i krig har utskottet kunnat konstatera att detta tagit lång tid att genomföra bl. a. på grund av långdragna förhandlingar mellan statens förhandlingsnämnd och sjukvårdshuvudmännen. Utskottet vill med anledning härav betona vikten av att det kommande försvarsbeslutets intentioner i fråga om den civila hälso- och sjukvården kan förverkligas. Utskottet anser det angeläget att regeringen noga prövar de möjligheter som finns att åstadkomma en snabbare process för genomförande av beslutet.

Anslagsfrågor för budgetåret 1987/88

Under femte huvudtiteln upptas tre anslag som avser beredskapen för den civila hälso- och sjukvården, nämligen anslagen E 13. Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet, E 20. Beredskapslagring och utbildning m. m. för hälso- och sjukvård i krig och E 21. Driftkostnader för beredskapslagring m. m.

Beträffande anslaget E 20. Beredskapslagring och utbildning m. m. för hälso- och sjukvård i krig har regeringen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 62 200 000 kr. Detta innebär en ökning av utgifterna från anslaget i förhållande till budgetåret 1986/87 med drygt 76 milj. kr. De totala utgifterna på anslaget beräknas till 162,2 milj. kr. Av propositionen framgår (se bl. a. bil. 4 s. 31) att föredragande statsrådet i likhet med vad som framförts från försvarskommittén anser att en viss del av avsedd försäljning av vissa beredskapslager hos överstyrelsen för civil beredskap bör användas för att förstärka hälso- och sjukvårdens beredskap, vilket minskar anslagsbehovet med 100 milj. kr.

Utskottet har ovan behandlat ett motionsförslag (vpk) om godkännande av socialstyrelsens kostnadsförslag för hälso- och sjukvården i krig under den kommande femårsperioden. Något följdtydande rörande anslagen för budgetåret 1987/88 har inte framställts. Utskottet kan dock redovisa att socialstyrelsen i sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 och enligt sitt högsta kostnadsalternativ under ifrågavarande anslagspunkt äskat ett belopp av 280,1 milj. kr.

Utskottet tillstyrker med bifall till regeringens förslag att riksdagen under femte huvudtiteln till *Beredskapslagring för hälso- och sjukvården m. m. (E 20)* för budgetåret 1987/88 anslår ett reservationsanslag av 62 200 000 kr.

Utskottet konstaterar att regeringen beträffande den största delen av anslaget föreslagit en sammanlagd summa om drygt 76 milj. kr. utan närmare angivande av fördelning på de i anslaget ingående delposterna. Enligt vad utskottet erfarit kommer regeringen inom kort att inleda överläggningar med bl. a. socialstyrelsen om den lämpliga fördelningen mellan posterna. Utskottet har ingen erinran mot ett sådant förfarande i detta speciella fall, men förutsätter att regeringen beaktar de av utskottet gjorda uttalandena i fråga om försörjningen med sjukvårdsförnödenheter m. m.

Socialstyrelsen har under anslaget E 21 äskat ett belopp av 65,4 milj. kr.

Utskottet tillstyrker att riksdagen med bifall till regeringens förslag för budgetåret 1987/88 under femte huvudtiteln anvisar till *Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet (E 13)* ett förslagsanslag av 4 070 000 kr. och till *Driftkostnader för beredskapslagring m. m. (E 21)* ett förslagsanslag av 57 000 000 kr.

Vad som i övrigt anförs i propositionen föranleder inte något uttalande från socialutskottets sida.

Stockholm den 21 april 1987

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), Ulla Tillander (c), Anita Persson (s), Blenda Littmarck (m), Gunnar Ström (s), Aina Westin (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Yvonne Sandberg-Fries (s), Rosa Östh (c), Inga Lantz (vpk), Ingrid Andersson (s), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) och Maud Björnemalm (s).

Ekonomisk ram för den civila hälso- och sjukvården i krig jämte anslagsfrågor för budgetåret 1987/88

Inga Lantz (vpk) anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "yrkande 3 d." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen att en kraftig förstärkning av uthållighet och kapacitet för den civila hälso- och sjukvården i krig nu måste komma till stånd. Två slags förbättringar måste genomföras. För det första krävs ett större hänsynstagande till beredskapsaspekter när den fredstida vården planeras och organiseras. Detta är ett långsiktigt mål som alltför lite beaktats när stora sjukhuskomplex byggts upp och mindre sjukhus och sjukstugor lagts ned och andra vårdmöjligheter dragits in. För det andra gäller det akuta åtgärder för att öka beredskapen. Utskottet anser att den ekonomiska ram på i genomsnitt 342,6 milj. kr./år för femårsperioden som socialstyrelsen föreslagit är väl motiverad och bör godkännas av riksdagen.

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Utskottet tillstyrker med" och slutar med "57 000 000 kr." bort ha följande lydelse:

När det gäller den ekonomiska ramen för den civila hälso- och sjukvården i krig har utskottet tillstyrkt att den av socialstyrelsen föreslagna ramen godkänns av riksdagen. Detta ställningstagande föranleder höjning av anslagen E 20. Beredskapslagring för hälso- och sjukvården m. m. och E 21. Driftkostnader för beredskapslagring m. m. Utskottet tillstyrker därför att riksdagen under femte huvudtiteln för budgetåret 1987/88 till *Beredskapslagring för hälso- och sjukvården* utöver vad som föreslagits i proposition 1986/87:95 bil. 4 anvisar ett reservationsanslag av 217 900 000 kr. Vidare tillstyrker utskottet att riksdagen under femte huvudtiteln för budgetåret 1987/88 till *Driftkostnader för beredskapslagring m. m. (E 21)* utöver vad som föreslagits i nämnda proposition anvisar ett förslagsanslag av 8 445 000 kr.

Utskottet tillstyrker med bifall till regeringens förslag att riksdagen under femte huvudtiteln för budgetåret 1987/88 till *Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet (E 13)* anvisar ett förslagsanslag av 4 070 000 kr.

Särskilt yttrande

Ledningen av hälso- och sjukvården i krig m. m.

Blenda Littmarck (m) anför:

Inför den pågående avinstitutionaliseringen av sjukvården ligger det nära till hands att beredskapshänsyn glöms bort. Jag vill framhålla vikten av att man inför planerade nedläggningar också tar kontakter med sådana myndigheter som från beredskapssynpunkt kan ha ett intresse i frågan.

1986/87:5 y

om totalförsvarets fortsatta utveckling (prop.
1986/87:95 delvis)

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har den 17 mars 1987 beslutat hemställa om yttrande från kulturutskottet senast den 23 april 1987 över viss del av proposition 1986/87:95 om totalförsvarets fortsatta utveckling.

Kulturutskottet tar i sitt yttrande upp propositionen i vad avser inriktningen av den gällande beredskapsplanläggningen för Sveriges Radios verksamhet till den del den avser psykologiskt försvar samt motion 1986/87:Fö127 yrkandena 13 och 14 och motion 1986/87:Fö149.

Kulturutskottet

I avtal mellan staten och Sveriges Radio AB (SR) regleras dels detta bolags uppgifter som moderbolag i koncernen, dels koncernens verksamhet under krig och krigsfara — det s. k. krigsavtalet. Vid tillämpningen av krigsavtalet förändras Sveriges Radio-koncernens verksamhet. I sin krigsorganisation skall koncernen utgöra en självständig organisation inom totalförsvaret och lyda direkt under regeringen. SR har enligt krigsavtalet att utarbeta erforderliga beredskapsplaner för verksamheten i krig eller krigsfara. SR redovisar årligen femåriga verksamhetsplaner för koncernens försvarsberedskap. I tillämpliga delar har planerna utarbetats i samråd med televerket och försvarsstaben.

I propositionen framhålls att radion och televisionen har en betydelsefull funktion att fylla vid överraskande händelser och angrepp samt under beredskap och krig. Det är då av största vikt att viktiga meddelanden snabbt når ut till allmänheten och att denna även i övrigt får en snabb och saklig information. Nu gällande riktlinjer sammanfattas på följande sätt.

- Planeringen skall bedrivas så att programverksamheten, i första hand sändningsledning och nyhetsverksamhet, kan bedrivas utan avbrott.
- Verksamheten skall planeras så att bästa möjliga kontakt kan upprätthållas med olika samhällsorgan.
- SR:s organisation för beredskap och krig skall planeras så att den så långt möjligt överensstämmer med verksamhetsformer och ansvarsfördelning i fredstid.

Föredragande statsrådet — utbildningsministern — anser att dessa riktlinjer bör kunna ligga till grund för SR:s beredskapsplanering även under den kommande försvarsperioden.

I den senaste verksamhetsplanen med en redovisning för beredskapsläget den 1 juli 1986 framhåller SR bl. a. vikten av ett fungerande samband och samverkan mellan sändningsledning och nyhetsverksamhet om allmänheten skall kunna få snabb och korrekt information. SR planerar bl. a. med hänsyn till de brister som kunnat konstateras att under perioden 1987/88—1991/92 särskilt uppmärksamma områdena personalplanering och utbildningsverksamhet, återanskaffning av teknisk materiel och fortsatt planering av krigsuppehållsplatser, utbyggnad av länsradion med ökade möjligheter till lokala program samt utnyttjande av tillkommande distributionsnät och sändare för ljudradion.

Kulturutskottet har ingen erinran mot de uttalanden om planeringsarbetet vid Sveriges Radio som utbildningsministern har gjort.

Frågan om hur närradions tekniska resurser skall utnyttjas vid krig och krigsfara bör enligt propositionen övervägas ytterligare.

Närradions användning i krig och de krav som kan ställas på den fortsatta utbyggnaden av närradion från totalförsvarssynpunkt behandlas av styrelsen för psykologiskt försvar i en programplan för perioden 1987/88—1991/92. Styrelsen konstaterar att det för närvarande finns ca 100 sändare i drift och att 1 500 tillstånd att sända har beviljats. Utbyggnadstakten kan beräknas bli ett tiotal sändare om året. De närradiosändare som nu är i drift beräknas kunna nå ut till 3—4 miljoner invånare och täcker ca 10 000 km². Styrelsen anser att närradion och lokala program med kabelnät inte kan behandlas för sig utan måste ses som en del av de resurser som sammantaget finns på etermedieområdet i Sverige. Styrelsen diskuterar följande fyra olika alternativ för hur närradion skall kunna utnyttjas i beredskap och krig.

- Närradion sänder enligt samma normer som i fred med de begränsningar som följer av att personalsituationen förändras genom inkallelser etc.
- Närradion stängs helt. Endast den lokala information som sänds över P 3-nätet når ut lokalt till allmänheten.
- Närradiostationerna övertas av kommunerna och utnyttjas av den kommunala informationscentralen.
- Närradiostationerna används för sändningar av länsradioprogrammen. Härigenom får länsradioprogrammen större möjlighet att sända över flera sändare och anpassas efter skilda lokala behov.

Styrelsen har vid sina överväganden funnit att en kombination av de två senast angivna alternativen bör prövas från följande utgångspunkter. Närradions sändare och frekvenser skall användas för länsradions sändningar. Länsradiosändningen kan avbrytas för sändning av viktiga kommunala meddelanden i lokala sändningar. Sveriges Radio skall ansvara för planeringen av verksamheten.

I motionerna Fö127 (c) och Fö149 (m) kritiserar ställningstagandet i propositionen. I den först nämnda motionen anknyter motionärerna till de ovan refererade alternativen. Med hänsyn till den centrala roll som kommunerna tilldelats i krigsorganisationen förordar de att kommunerna skall överta sändarna samt att viss föreningsverksamhet skall kunna fortsätta. Motionärerna tar även upp förslaget att använda närradion för att larma befolkningen. De avvisar förslaget som helt orealistiskt då stora delar av landet skulle komma att stå utanför ett sådant alarmeringssystem. I motion

Fö149 framhålls att närradion bör utgöra en viktig resurs inom totalförsvarets civila del i kriser och krig. Motionären hävdar att det för närvarande inte finns någon planering för hur närradion skall utnyttjas som resurs inom totalförsvaret. Sådana planer måste, anser han, utarbetas inom den närmaste tiden. Vidare måste en myndighet få ansvaret för närradiosändarnas säkerhet i händelse av krig eller krigsfara.

Med hänsyn till att styrelsen för psykologiskt försvar har föreslagit att den skall få i uppdrag att pröva under vilka former närradios resurser bäst skall tas till vara utifrån beredskapskravet utgår utskottet från att de synpunkter som motionärerna fört fram kommer att beaktas i det fortsatta utredningsarbetet. Utskottet anser därför att motionerna Fö127 i här aktuell del (yrkande 13) och Fö149 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet vill dock understryka att det är angeläget att utredningsarbetet bedrivs skyndsamt.

I motion Fö127 aktualiseras frågan om hur de radiofrekvenser för sändningar på lång- och mellanvåg som genom internationella överenskommelser tilldelats Sverige skall kunna utnyttjas för totalförsvarets behov. Av de åtta frekvenser som Sverige tilldelats utnyttjas för närvarande två. Motionärerna uttrycker viss oro för att Sverige skall förlora de tilldelade frekvenserna om dessa inte utnyttjas. Sändningar med AM-teknik på lång- och mellanvåg kan enligt motionärerna spela en viktig roll från totalförsvarets synpunkt, bl. a. kan den svenska statsledningen härigenom få ut budskap till omvärlden i en krissituation. Vid en ockupation ger ett nät av AM-sändare möjligheter för den svenska statsledningen att få ut information till hela befolkningen. De anser därför att en decentraliserad utbyggnad av lång- och mellanvågsnätet är motiverad.

I den år 1975 fastställda frekvensplanen för lång- och mellanvågsbanden finns förutom Gotland LV — som används för Motala LV — och Sölvesborg MV som togs i bruk 1985 ytterligare sex tilldelningar som inte används. De är följande, nämligen Kiruna LV, Piteå MV, Kiruna MV, Stockholm MV, Bohuslän MV och Östersund MV. Sölvesborg MV täcker en stor del av Europa, särskilt under dygnets mörka del. Inriktningen för lång- och mellanvågssändningarna är främst att ge täckning utanför landet. För täckning av områden på större avstånd finns kortvågsstationer i Hörby och i Karlsborg. Enligt vad utskottet inhämtat avser televerket att i sin anslagsframställning för budgetåret 1988/89 ta upp frågan om reinvestering av sändare för kortvåg. Televerket har inte föreslagit någon utbyggnad av lång- eller mellanvågsstationer i årets anslagsframställning. Televerket påpekar dock att då 1975 års frekvensplan år 1989 upphör att gälla det finns risk för att de tilldelade frekvenserna inte kan bibehållas om de inte används för svenska sändare. Utskottet behandlade våren 1986 (KrU 1985/86:21 s. 50) motionsförslag om det framtida utnyttjandet av de AM-frekvenser som tilldelats Sverige. Utskottet som avstyrkte motionen uttalade att det är viktigt att denna fråga blir föremål för en allsidig prövning. Vidare redovisade utskottet att inför ett internationellt beslut om en ny frekvensplan förslag kommer att lämnas av televerket — efter samråd med Sveriges Radio — om användningen av AM-frekvenser.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning att frågan om utnyttjande av de tilldelade AM-frekvenserna bör ytterligare prövas. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motion Fö127 i här aktuell del (yrkande 14) inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

FöU 1986/87:11

Bilaga 6

Stockholm den 23 april 1987

På kulturutskottets vägnar

Ing-Marie Hansson

Närvarande: Ing-Marie Hansson (s), Catarina Rönning (s), Maja Bäckström (s), Jan-Erik Wikström (fp), Berit Oscarsson (s), Anders Nilsson (s), Sylvia Pettersson (s), Margareta Mörck (fp), Gunnel Liljegren (m), Erkki Tammenoksa (s), Kerstin Göthberg (c), Lars Ahlström (m), Jan Hyttring (c) och Håkan Stjernlöf (m).

Trafikutskottets yttrande

FöU 1986/87:11

Bilaga 7

1986/87:2 y

över proposition 1986/87:95 om totalförsvarets
fortsatta utveckling jämte motioner

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har den 17 mars 1987 beslutat att beträffande proposition 1986/87:95 om totalförsvarets fortsatta utveckling jämte motioner

dels bereda vart och ett av övriga utskott tillfälle att lämna yttrande till försvarsutskottet, senast den 23 april 1987,

dels hemställa om yttrande inom samma tid från trafikutskottet såvitt avser bilagorna 5 och 6.

Trafikutskottet

Trafikutskottet får med anledning härav anför följande.

Enligt propositionens bilaga 6 bör kustbevakningen organisatoriskt avskiljas från tullverket och bilda en egen civil myndighet inom försvarsdepartementets verksamhetsområde och inom den militära utgiftsramen.

Detta förslag och de i anslutning därtill väckta motionerna berör ej trafikutskottets beredningsområde. Utskottet finner därför ej anledning att yttra sig i frågan.

Utskottet har ej heller i övrigt funnit anledning att yttra sig över andra delar av propositionen än dess bilaga 5 och de i anslutning därtill väckta motionerna 1986/87:Fö125 (c) och 1986/87:Fö127 (c) yrkande 16. Därjämte behandlar utskottet i det följande den under den allmänna motionstiden vid innevarande års riksmöte väckta motionen 1986/87:T803 (c) med rubriken Sårbarheten på teleområdet. Trafikutskottet överlämnar – under förutsättning av försvarsutskottets medgivande – denna motion till försvarsutskottet.

Civilt totalförsvär: funktionen Telekommunikationer

I den sistnämnda motionen yrkas (1) att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om att minska telekommunikationernas sårbarhet och (2) att riksdagen anslår erforderliga medel för att uppfylla de krav som samhället har rätt att ställa på televerket och dess tjänster.

Motionären framhåller att samordningsbehoven inom totalförsvaret i fråga om telekommunikationer i dag är så stora att de vida överstiger den samordningskapacitet som totalförsvarets chefsnämnd (TCN) och totalförsvarets teleberedning (TTB) har. Försvarsinvesteringar – fortsätter motionären – finansieras i allt väsentligt över anslaget H 1, som alltsedan år 1963

legat på ungefär samma nivå med ca 12 milj. kr. per år. Detta är enligt motionären helt otillräckligt med hänsyn till de omfattande tekniska investeringar som sker i televerkets nät under de närmaste 10–20 åren. Det är vidare av största vikt att fastställa ett myndighetsansvar för försvarsinvesteringar och dessas finansiering. Även samverkansformerna är mycket betydelsefulla. Slutligen framhåller motionären att endast den "högsta nivån" i televerkets perspektivstudie fas B torde uppfylla de krav som samhället har rätt att ställa på televerket och dess tjänster.

I propositionen föreslår regeringen, såvitt nu är i fråga, (1) att riksdagen godkänner de riktlinjer för den fortsatta utvecklingen av televerkets försvarsberedskap som föredragande departementschefen har angett och (2) att riksdagen godkänner att televerkets försvarsinvesteringar fr.o.m. budgetåret 1987/88 finansieras med televerkets rörelsemedel.

I propositionen framhålls att televerket enligt regeringens anvisningar utarbetat en programplan för perioden 1987/88–1991/92 avseende planerade beredskapsåtgärder i televerkets nät. Planeringen skulle enligt anvisningarna ha som utgångspunkt att en betydande höjning krävs av ambitionen i fråga om krigsskyddsåtgärder för telekommunikationssystemet samt att åtgärderna bör vidtas i takt med att systemet byggs ut. De ekonomiska planeringsföresattningsarna för televerket var att programplaneringen avseende investeringskostnader skulle genomföras utifrån en nivå på 12 milj. kr. under planeringsperioden. Därutöver angav direktiven att två ökningsalternativ för investeringskostnaderna skulle redovisas: 30 milj. kr. per år resp. 75 milj. kr. per år. I programplanen redovisar televerket planerade beredskapsåtgärder utifrån det högsta alternativet.

Föredraganden anser i likhet med försvarskommittén att televerket under perioden 1987/88–1991/92 bör vidta beredskapsåtgärder som motsvarar det högsta planeringsalternativet. Han förordar således att en investeringsnivå på 75 milj. kr. årligen med tillhörande driftkostnader läggs till grund för televerkets fortsatta försvarsberedskap. Den exakta investeringsvolymen bör få variera något för att uppnå fullgod samordning med den fredsmässiga utbyggnaden och moderniseringen av telenätet. Televerkets försvarsinvesteringar bör, i enlighet med försvarskommitténs förslag, fr.o.m. budgetåret 1987/88 finansieras med televerkets rörelsemedel. Åtgärder på telekommunikationsområdet som tillgodoser en enstaka totalförsvarsmyndighets behov bör finansieras av den myndigheten.

Slutligen framhåller föredraganden att det kan finnas anledning att särskilt överväga formerna för styrning av televerkets försvarsinvesteringar. Det är t.ex. angeläget att höga krav på effektiviteten i resursanvändningen kan tillämpas för försvarsinvesteringarna liksom för televerkets insatser i övrigt. Det bör ankomma på regeringen att besluta om lämpliga styrformer.

Av det anförda framgår att syftet med yrkande 2 i motion 1986/87:T803 (c) – att riksdagen anslår erforderliga medel för att uppfylla de krav som samhället har rätt att ställa på televerket och dess tjänster – torde få anses tillgodosett. Av propositionen framgår vidare att de krav på klarlägganden i fråga om finansiering och myndighetsansvar för investeringar på teleområdet som framställs i motionen även de torde få anses tillgodosedda. I vad gäller kravet på ökad samordningskapacitet har utskottet erfarit att totalförsvarets

chefsnämnd nyligen till regeringen lämnat en rapport med förslag till framtida inriktning av totalförsvarets teleberedning. I rapporten föreslås en aktivering och breddning av TTB:s verksamhet i syfte att få till stånd en bättre samordning och uppföljning på telekommunikationsområdet.

Med hänvisning till det anförda, och i avvaktan på regeringens ställningstagande till TCN:s rapport, bör försvarsutskottet enligt trafikutskottets mening avstyrka motion 1986/86:T803 (c). Regeringens förslag, såvitt nu är i fråga, tillstyrks.

Civilt totalförsvaret: funktionen Transporter

I propositionen föreslår regeringen i denna del att riksdagen bereds tillfälle att ta del av vad föredraganden anför om den fortsatta verksamheten inom funktionen Transporter av totalförsvarets civila del.

Föredraganden ansluter sig till uttalanden av chefen för försvarsdepartementet – i en annan del av propositionen – vari denne betonar vikten av ledning och samordning av totalförsvaret samt de ökade kraven på snabbhet och flexibilitet inom transportberedskapen. Föredraganden säger sig också dela försvarsministerns uppfattning om behovet av modellutveckling, som bedrivs av transportrådet, och ytterligare studier inom funktionen Transporter.

Vad föredraganden sålunda anför har inte givit trafikutskottet anledning till erinran.

Anslagsfrågor för budgetåret 1987/88

SJÄTTE HUVUDTITELN

Vägväsende

B 8. Vägverket: Försvarsuppgifter

I propositionen föreslår regeringen i denna del (1) att riksdagen till Vägverket: Försvarsuppgifter för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag på 37 milj. kr. och (2) att riksdagen medger att regeringen bemyndigar vägverket att anskaffa reservbromateriel inom en ram av 10 milj. kr.

Föredraganden framhåller att anslaget avser den verksamhet som skall tillgodose totalförsvarets krav på väghållning vid krigsfara och i krig och den planläggning i fred som erfordras härför. Anslaget omfattar delposterna drift och investering. I delposten drift inräknas bl.a. upprättande av krigsvägplan, medan delposten investeringar främst omfattar anskaffning av reservbromateriel och reservdelar för verkets färjor, fordon och maskiner.

I motion 1986/87:Fö125 (c) framhålls att alla typer av vägar kan förekomma i en krigsvägplan, inte minst en del av de 7 000 milen enskilda vägar. Vidare betonar motionärerna vikten av samordning mellan den vägupprustning som kontinuerligt pågår i fredstid och försvarets krigsvägplan. I fråga om det föreslagna beställningsbemyndigandet för reservbromateriel framhåller mo-

tionärerna att beställningarna av industri- och regionalpolitiska samt säkerhetsmässiga skäl bör placeras inom landet.

I motion 1986/87:Fö127 (c) framhålls att om en krigsvägplan skall fungera måste redan i fredstid det sekundära vägnätet hållas i stand.

Enligt vad utskottet erfarit utgör krigsvägplanen i sig ett instrument för samordning av den civila och militära väghållningen i kris- och krigssituationer. I planen anges i fred planlagt utnyttjande av främst det allmänna vägnätet för totalförsvarets transporter. Vidare anges planlagt utförande av vissa vägobjekt av begränsad omfattning avsedda att öka totalförsvarets handlingsfrihet och framkomligheten för dess transporter. Planen omfattar också en förteckning över vissa enskilda vägar av betydelse för totalförsvarets behov och för vilka avses gälla ett allmänt vägunderhållsansvar.

I vad gäller kravet på beställningar inom Sverige av krigsbromateriel vill utskottet framhålla att vägverket har att iaktta bestämmelserna i upphandlingsförordningen (1986:366). Det bör dock tilläggas att vägverket – enligt vad utskottet erfarit – hittills under 1980-talet har kunnat placera alla beställningar av ifrågavarande materiel hos svenska tillverkare.

Syftet med de nu behandlade motionsyrkandena synes till väsentlig del tillgodosett. Trafikutskottet anser därför att de inte påkallar någon åtgärd från riksdagens sida och avstyrker därför desamma. Regeringens förslag, såvitt nu är i fråga, tillstyrks.

Statens järnvägar

D 3. Försvarsinvesteringar vid statens järnvägar

I propositionen förslås i denna del att riksdagen till Försvarsinvesteringar vid statens järnvägar för budgetåret 1987/88 anvisar ett reservationsanslag på 28 milj. kr.

Föredraganden framhåller att i den föreslagna medelsramen har inräknats påbörjandet av en begränsad upprustning av bandelen Jokkmokk–Arvidsjaur för att tillgodose totalförsvarets behov till dess att ett framtida långsiktigt ställningstagande föreligger om persontrafiken på banan.

I motion 1986/87:Fö125 (c) framhålls att hela inlandsbanans fortbestånd måste garanteras, inte minst av totalförvarsskäl. Vidare bör enligt motionärerna regeringen skyndsamt se över om det finns tillräcklig samordning mellan civila och militära intressen i vad gäller trafiksvaga bandelars framtid.

I motion 1986/87:Fö127 (c) framhålls att järnvägens bannät har en viktig strategisk betydelse, som måste beaktas inför framtida ställningstaganden till godsjärnvägarnas framtid.

I vad först gäller inlandsbanan vill utskottet erinra om riksdagens beslut år 1985 (prop. 1984/85:114, TU 22, rskr. 348), enligt vilket frågan om persontrafikens framtid på banan skall prövas efter en period på 4 å 5 år. Först då torde det enligt riksdagsbeslutet vara möjligt att bedöma de långsiktiga trafikbehoven.

Trafikutskottet vill framhålla att ställningstaganden om trafiknedläggningar och spårupprivningar regelmässigt föregås av ett ingående beredningsarbete, där totalförsvarets synpunkter vägs in i beslutsunderlaget. Härigenom

kan totalförsvarets krav och önskemål förenas med en anpassning av järnvägsnätet till dagens och framtidens trafikbehov.

Trafikutskottet delar den i motion 1986/87:Fö127 (c) uttalade uppfattningen om vikten av att järnvägarnas strategiska betydelse beaktas inför framtida ställningstaganden till godsjärnvägarnas framtid och utgår också från att så sker.

Med hänvisning till det anförda finner trafikutskottet inte någon riksdagens åtgärd påkallad med anledning av de motionsyrkanden som nu är i fråga. Dessa synes följaktligen böra avstyrkas av försvarsutskottet.

Regeringens förslag, såvitt nu är i fråga, tillstyrker trafikutskottet för sin del.

Sjöfart

E 1. Ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster

I propositionen i denna del föreslår regeringen att riksdagen bereds tillfälle att ta del av vad föredraganden anført om sjöfartsverkets verksamhet inom totalförsvarets civila del.

Föredraganden framhåller att han i årets budgetproposition för nästa budgetår beräknat 101,4 milj. kr. som ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster, varav 1,5 milj. kr. avser den civila delen av totalförsvaret.

I motion 1986/87:Fö125 (c) framhålls att samhällets ökade sårbarhet och den allt mindre kapaciteten när det gäller sjötransporter innebär att försiktighet måste iaktas när det gäller att minska resurserna till det förutvarande ekonomiska försvaret. Inte minst av beredskapsskäl måste Sverige skaffa sig en positiv sjöfartspolitik.

I motion 1986/87:Fö127 (c) framhålls sjöfartens betydelse från beredskapssynpunkt. Det gäller – betonar motionärerna – att se till dels att den svenska handelsflottan inte minskar, dels att den är tillgänglig för Sverige vid en avspärrning.

Trafikutskottet vill med anledning av dessa motionsyrkanden erinra om att en princip för svensk sjöfartspolitik enligt riksdagens beslut år 1980 (prop. 1979/80:166, TU 26 och 30, rskr. 418) är att trygga landets transportförsörjning i politiska och ekonomiska krissituationer. Vidare utgår utskottet från att ifrågavarande spörsmål kommer att behandlas i den proposition om sjöfartspolitiken som regeringen aviserat.

Med hänvisning till det anförda finner trafikutskottet inte någon riksdagens åtgärd erforderlig med anledning av ifrågavarande motionsyrkanden. Dessa synes följaktligen böra avstyrkas av försvarsutskottet. Vad föredraganden anført har inte givit utskottet anledning till erinran.

Luftfart

F 1. Beredskap för civil luftfart

Trafikutskottet tillstyrker för sin del regeringens förslag att riksdagen till Beredskap för civil luftfart för nästa budgetår anvisar ett reservationsanslag på 17,1 milj. kr.

H 1. Transportrådet

I propositionen i denna del föreslår regeringen – utöver vad som hemställs i budgetpropositionen – att riksdagen till Transportrådet för nästa budgetår anvisar ett förslagsanslag på 10,1 milj. kr.

Föredraganden framhåller att merparten av dessa medel avses användas för åtgärder i syfte att begränsa verkningarna av elavbrott på drivmedelsförsörjningen.

I motion 1986/87:Fö127 (c) framhålls att medlen skulle utnyttjas bättre om de tillfördes länsstyrelserna. Riksdagen bör därför avslå förslaget till medelsanvisning och hos regeringen begära ett nytt förslag med den angivna inriktningen.

Transportrådet, som enligt sin instruktion (1979:1037) har att svara för beredskapsplanering inom transportsektorn, framhåller i sin anslagsframställning för nästa budgetår att i programplaneringen för de civila delarna av totalförsvaret 9 milj. kr. har avsatts för inköp av batteridrivna pumpar. För att drivmedelsförsörjningen skall fungera vid ett elavbrott måste det finnas sådana reservpumpar vid ett relativt stort antal bensinstationer. Uppräknat till 1987/88 års prisläge är medelsbehovet 9,4 milj. kr.

Enligt vad trafikutskottet erfarit kommer transportrådet att svara för upphandlingen av pumparna. Utskottet har för sin del ingen erinran mot att så sker.

Med hänvisning till det anförda föreslår trafikutskottet att försvarsutskottet avstyrker motionsyrkandet i här berörd del. Vidare tillstyrker trafikutskottet att 10 075 000 kr. anvisas till Transportrådet för budgetåret 1987/88 utöver vad trafikutskottet föreslår i sitt betänkande TU 1986/87:20.

Stockholm den 23 april 1987

På trafikutskottets vägnar

Kurt Hugosson

Närvarande: Kurt Hugosson (s), Birger Rosqvist (s), Olle Östrand (s), Olle Grahn (fp), Gösta Andersson (c), Sven-Gösta Signell (s), Rune Johansson (s), Margit Sandéhn (s), Hugo Bergdahl (fp), Görel Bohlin (m), Anna Wohlin-Andersson (c), Viola Claesson (vpk), Jarl Lander (s), Anders Andersson (m) och Jan Sandberg (m).

Avvikande meningar

1. Statens järnvägar

Gösta Andersson (c), Anna Wohlin-Andersson (c) och Viola Claesson (vpk) anser att den del av yttrandet – under avsnittet Statens järnvägar – som börjar med "Med hänvisning" och slutar med "sin del" bort ha följande lydelse:

Enligt trafikutskottets mening beaktades inlandsbanans betydelse från beredskapssynpunkt inte i tillräcklig omfattning i 1985 års riksdagsbeslut. Utskottet anser därför att ett ställningstagande till banans framtid bör ske utan uppskov och innebära att hela dess fortbestånd säkerställs av totalför-svarsskäl.

Vad trafikutskottet nu anför, med anledning av motionerna 1986/87:Fö125 (c) yrkande 3 och 1986/87:Fö127 (c) yrkande 16 i denna del, bör försvarsutskottet föreslå riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna.

I avvaktan på att regeringen förelägger riksdagen det erforderliga besluts-underlaget tillstyrker trafikutskottet för sin del regeringens förslag till medelsanvisning.

2. Sjöfart

Gösta Andersson (c), Anna Wohlin-Andersson (c) och Viola Claesson (vpk) anser att den del av yttrandet – under avsnittet Sjöfart – som börjar med "Trafikutskottet vill" och slutar med "till erinran" bort ha följande lydelse:

Trafikutskottet ser för sin del med oro på den utveckling som inneburit att den svenska handelsflottan minskat från 613 fartyg om sammanlagt 12,9 milj. dödviktston år 1975 till 438 fartyg om 2,2 milj. dödviktston 1986 – en kapacitetsminskning på drygt 80 %.

Trafikutskottet erinrar om att ett viktigt mål för den svenska sjöfartspoliti-ken – enligt riksdagens beslut härom år 1980 – är att trygga landets transportförsörjning i politiska och ekonomiska krissituationer. Den av regeringen till i maj månad innevarande år aviserade sjöfartspolitiska propositionen måste ha som utgångspunkt att skaffa Sverige en positiv sjöfartspolitik som motsvarar de år 1980 fastställda intentionerna.

Vad trafikutskottet sålunda anför med anledning av propositionen i denna del och motionerna 1986/87:Fö125 (c) yrkande 4 och 1986/87:Fö127 (c) yrkande 16 i denna del bör försvarsutskottet föreslå riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna.

3. Institut m.m.

Gösta Andersson och Anna Wohlin-Andersson (båda c) anser att den del av yttrandet – under avsnittet Institut m.m. – som börjar med "Transportrå-det, som" och slutar med "betänkande TU 1986/87:20" bort ha följande lydelse:

Enligt trafikutskottets mening bör transportrådets uppgifter inom den civila delen av totalförsvaret överföras på länsstyrelserna. Utskottet tillstyr-ker därför för sin del förslaget i motion 1986/87:Fö127 (c) om avslag på regeringens förslag till medelsanvisning.

Vidare delar trafikutskottet motionärernas uppfattning att regeringen bör förelägga riksdagen nytt förslag med den av motionärerna angivna inrikt-ningen.

Vad trafikutskottet nu har anför bör försvarsutskottet föreslå riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna.

1986/87:6 y

om totalförsvarets fortsatta utveckling (prop.
1986/87:95, bilaga 8)

Till försvarsutskottet

Regeringen har i proposition 1986/87:95, bilaga 8 föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad i propositionen förordats om funktionen Livsmedelsförsörjning m. m.,

2. till Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring för budgetåret 1987/88 anvisa ett reservationsanslag av 12 700 000 kr.,

3. till Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m. för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 161 500 000 kr.

Försvarsutskottet har den 17 mars 1987 hemställt om yttrande av jordbruksutskottet över bilaga 8 i propositionen. Utskottets yttrande omfattar även motionerna 1986/87:Fö126, 1986/87:Fö127 yrkande 17, 1986/87:Fö136 yrkandena 3 e och f, Fö140 och 1986/87:Fö151.

Jordbruksutskottet tar i detta sammanhang upp till behandling några under allmänna motionstiden 1987 till utskottet hänvisade motioner och motionsyrkanden. Dessa har genom beslut den 2 april 1987 överlämnats till försvarsutskottet för beredning.

Motionerna

Motion 1986/87:Jo202 av Bengt Kindbom och Lennart Brunander (c), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning av frågan om jordbrukets beredskap för avbrott och störningar i elproduktionen inom ramen för jordbrukets blockorganisation.

Motion 1986/87:Jo220 av Gudrun Norberg (fp), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att jordbrukets blockorganisation skall fullföljas.

Motion 1986/87:Jo224 av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkande 1), att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Sveriges försörjning med ammoniak.

Motion 1986/87:Jo225 av Birgitta Hambraeus och Karl Boo (c), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om beredskapshänsyn i jordbruksförhandlingarna.

Motion 1986/87:Jo257 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkande 9), att riksdagen hos regeringen begär uppdrag till sta-

tens jordbruksnämnd angående utförsäljning av beredskapslager för ca 120 milj. kr.

FöU 1986/87:11
Bilaga 8

Motion 1986/87:Fö126 av Anita Persson m. fl. (s), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om krav på bättre beaktande av beredskapen i förädlings- och distributionsleden när det gäller försörjning med livsmedel.

Motion 1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkande 17), att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts beträffande livsmedelsförsörjningen.

Motion 1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkandena 3 e och f), att riksdagen

3. e) som sin mening ger regeringen till känna att propositionens allmänna inriktning av livsmedelsförsörjningen i enlighet med vad som anförts i motionen inte godkänns, f) avslår förslaget om utförsäljning av lager och därmed minskningen av anslaget C 5. Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m.

Motion 1986/87:Fö140 av Göran Magnusson och Berit Oscarsson (s), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om behållande av Sveriges enda ammoniakfabrik.

Motion 1986/87:Fö151 av Karl Erik Olsson m. fl. (c), vari yrkas

1. att riksdagen beslutar med ändring av regeringens förslag, att målsättningarna i 1982 års försvarspolitiska beslut skall gälla för totalförsvarets planering under perioden 1987/88—1991/92.

2. att riksdagen beslutar, med avslag på regeringens förslag, att folkförsörjningsmålet för den period propositionen omfattar skall utgå från en kriskost om 2 900 kcal per individ och dag.

3. att riksdagen beslutar uttala att importbehovet av insatsvaror i avspärrningsläge begränsas till maximalt 20 %.

4. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om beredskapslagring av livsmedel och insatsvaror.

5. att riksdagen beslutar till anslaget C 5. Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m. ett i förhållande till regeringens förslag med 30 milj. kr. förhöjt anslag om 191 500 000 kr.,

6. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om regional livsmedelsproduktion m. m.,

7. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av särskilda insatser för utarbetande av försörjningsplaner för vissa större tätorter.

Utskottet

Inledning

Funktionen Livsmedelsförsörjning m. m., som behandlas i bilaga 8 till propositionen, omfattar försörjningen med livsmedel inkl. vatten. Statens jord-

bruksnämnd är funktionsansvarig myndighet. Vidare har lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk och statens veterinärmedicinska anstalt uppgifter på detta område.

1984 års försvarskommitté har lagt fram förslag om totalförsvarets utveckling för den närmaste femårsperioden. Som underlag för kommitténs arbete med funktionen Livsmedelsförsörjning m. m. har funnits bl. a. en av överstyrelsen för civil beredskap utarbetad programplan för det hittillsvarande ekonomiska försvaret och statens jordbruksnämnds programplan för funktionen Livsmedelsförsörjning m. m.

FöU 1986/87:11

Bilaga 8

Allmän inriktning

Målsättningen för totalförsvaret, de säkerhetspolitiska övervägandena och den försvarspolitiska inriktningen är grundläggande för alla delar av totalförsvaret. Chefen för försvarsdepartementet har i *bilaga 1* till propositionen redovisat vissa andra övergripande ställningstaganden av särskild vikt, nämligen vissa gemensamma utgångspunkter, ledning och samordning, beredskap, skydd mot kärnvapen, biologiska stridsmedel och kemiska hot samt personalförsörjningen. Dessa grundläggande redovisningar är av stor betydelse för det fortsatta arbetet och föredragande statsrådet i bilaga 8 vill särskilt framhålla att inriktningen i dessa skall beaktas av samtliga i totalförsvaret ingående myndigheter.

Försvarskommittén har redovisat grunder för planeringen utgående från en bedömning av krisers och krigs längd och karaktär. Vad som där anförs om s. k. förkrigsskedens längd och karaktär innebär en inte oväsentlig förändring jämfört med de planeringsförutsättningar som hittills gällt för livsmedelsberedskapen. Sålunda bör enligt kommitténs mening bl. a. på livsmedelsområdet kunna förutsättas en mer omfattande utrikeshandel än vad som hittills legat till grund för planeringen.

Mot bakgrund av de enhetliga planeringsförutsättningar som skall gälla för de olika funktionerna inom det hittillsvarande ekonomiska försvaret kan enligt föredraganden beredskapslagren av insatsvaror till jordbruket reduceras. Däremot bör lagren av livsmedel byggas ut i viss omfattning.

I propositionen understryks samtidigt betydelsen av andra beredskapsåtgärder som stärker vårt lands anpassningsförmåga i kriser. Det är väsentligt att förmågan att höja handlingsberedskapen inom totalförsvaret vidareutvecklas.

I fråga om försörjningsstandarden har riksdagen på vissa områden gjort preciserade uttalanden om den ambitionsnivå som bör gälla. Således har för livsmedelsområdet uttalats att en kriskost som motsvarar 2 900 kcal/dag bör vara en utgångspunkt för planeringen. Enligt kommitténs mening bör emellertid riksdagen på detta område uttrycka sig i mer allmänna termer. De preciserade mål för försörjningsstandard m. m. som nu gäller bör därför upphävas såsom av riksdagen beslutade mål. Det bör ankomma på regeringen och de funktionsansvariga myndigheterna att på grundval av allmänna uttalanden av riksdagen i dessa hänseenden göra de preciseringar som erfordras för planeringen. Föredraganden delar kommitténs uppfattning i detta avseende.

Vidare instämmer föredraganden med kommittén att frågan om den regionala försörjningsförmågan i krig bör ägnas särskild uppmärksamhet i den fortsatta planeringen. Detta bör främst gälla övre Norrland och då bl. a. möjligheterna att, när så erfordras, eventuellt redan under normala fredstida förhållanden, kunna öka de kommersiella lagren av livsmedel och livsmedelsråvaror. De statliga lagren av livsmedel och livsmedelsråvaror som främst är avsedda för krigsfallet bör ökas. Risker för konsekvenserna av att storstadsområdena avskärs från tillförsel bör analyseras. Denna fråga bör enligt propositionen särskilt uppmärksammas av försörjningsansvariga myndigheter.

I partimotionen Fö127 (c) framhålls att den tidigare högt ställda ambitionsnivån för 1984 års jordbrukspolitiska beslut inte fullföljs i propositionen. Beredskapen inom jordbruksområdet kommer i väsentliga avseenden att försämrats. Motionärerna avvisar propositionen i de delar som avser minskad beredskapslagring och antaganden om en större krisimport än som tidigare bedömts möjlig att upprätthålla. Försörjningsberedskapen bör i stället planeras utifrån de av riksdagen år 1982 antagna försvarspolitiska målen.

Centerpartiets inställning utvecklas närmare i kommittémotionen Fö151. Enligt motionen bör försörjningsmålet även för kommande planeringsperiod omfatta en kriskost om 2 900 kcal per individ och dag. Möjlighet till inhemsk produktion av viktiga insatsvaror i jordbruket saknas. Jordbruksnämnden förordar en planering som utgår från en maximal import om 20 % under avspärrningsperioder. Riksdagen bör därför uttala att försörjningsberedskapen skall planeras efter ett importbehov av insatsvaror i kris begränsat till högst 20 %.

Beredskapslagringen av livsmedel, insatsvaror m. m. bör utformas så att en acceptabel kriskost kan garanteras befolkningen i inledningsskedet av en kris och så att tillgången på insatsvaror möjliggör en varaktig och uthållig produktion av livsmedel. Omställningen av livsmedelsproduktionen bör genomföras tidigt i ett krisskede med beräknad full effekt först efter en odlingsperiod, dvs. jordbrukets biologiska förutsättningar måste beaktas. Varje region i landet måste ha en väl fungerande jordbruksproduktion till vilken lokala livsmedelsindustrier är knutna. De stora tätorternas försörjningsproblem bör ägnas särskild uppmärksamhet.

Också i vpk-motionen Fö136 understryks det angelägna i att man säkrar en regional produktion och förädling av livsmedel i hela landet. Riksdagen bör enligt motionen avstyrka regeringens förslag i fråga om livsmedelsförsörjningen och utförsäljningen av beredskapslager.

Med utgångspunkt i utvecklingen inom Södermanlands län anförts i motion Fö126 (s) synpunkter på den regionala och lokala försörjningsberedskapen. Motionen utmynnar i ett yrkande av innebörd att beredskapskraven bättre beaktas vid den planering som berör livsmedelssektorn, främst förädlings- och distributionsledet.

Koncentrationen i jordbrukets förädlingsindustrier och därav följande sårbarhet diskuteras även i motion Jo225, som väcktes under allmänna motionstiden 1987. Med hänvisning till vissa planer på nedläggning av ett mejeri i Dalarna förordar motionärerna att man "vid jordbruksförhand-

lingarna tar hänsyn till jordbrukets skyldighet enligt lag att kunna klara kriser”.

FöU 1986/87:11

Bilaga 8.

I de under allmänna motionstiden 1987 väckta motionerna Jo202 (c) och Jo220 (fp) framförs synpunkter rörande jordbrukets blockorganisation. Enligt centermotionen bör framför allt jordbrukets beredskap för avbrott och störningar i elproduktionen utredas inom ramen för blockorganisationen. Enligt motion Jo220 bör riksdagen uttala att jordbrukets blockorganisation skall fullföljas..

I motion Jo224 (m) yrkande I anförs att tillgången på kvävegödselmedel i en krissituation måste ägnas speciell uppmärksamhet. Endast ca 15 % av den fredstida förbrukningen produceras i Sverige. Landets långsiktiga försörjning med ammoniak måste enligt motionen tryggas. Även i motion Fö140 (s) behandlas frågan om ammoniakförsörjningen. Enligt motionen bör åtgärder vidtas för att bibehålla Sveriges enda kvarvarande ammoniakfabrik.

Utskottets överväganden

Utskottet har för sin del inte funnit anledning att frånga de bedömningar som görs i propositionen angående vissa gemensamma utgångspunkter för planeringen av livsmedelsförsörjning m. m. i olika krigs- och krissituationer. Mot bakgrund av de planeringsförutsättningar som gäller ansluter sig utskottet till föredragande statsrådets överväganden som redovisas i bilaga 8, s. 69—71.

Motionerna Fö127, Fö136 och Fö151 avstyrks i de delar motionerna förordar en annan inriktning av försörjningsberedskapen än vad regeringsförslaget innebär.

Vad beträffar de synpunkter som framförs i motionerna Fö126, Fö136 och Fö151 på den regionala och lokala försörjningsberedskapen vill utskottet härutöver framhålla följande. Enligt 1985 års riksdagsbeslut om livsmedelspolitiken borde den regionala obalansen i vårt jordbruk och vår livsmedelsindustri uppmärksammas. En geografiskt väl differentierad jordbruksproduktion ansågs viktig. I den nu aktuella propositionen (bil. 8 s. 71) framhåller föredraganden att den regionala försörjningsförmågan i krig bör ägnas särskild uppmärksamhet i den fortsatta planeringen. Konsekvenserna av att storstadsområdena avskärs från tillförsel bör analyseras. Det finns således enligt utskottets mening anledning anta att motionernas syfte kan tillgodoses genom en fortsatt planering i enlighet med de riktlinjer som nu angetts.

En i detta sammanhang närliggande fråga tas upp i motion Jo225 (c) vari anförs — med hänvisning till en planerad mejerinedläggning — att ”jordbruksförhandlingarna måste ta hänsyn till jordbrukets skyldighet enligt lag att kunna klara kriser”. Syftet med motionen förefaller något oklart. Utöver vad utskottet nyss anfört kan tilläggas att mejerier och annan livsmedelsindustri tillhör kategorin k-företag. Det innebär bl. a. att särskilda regler gäller för planering av företagets verksamhet i kris- och krigssituationer. Vidare bör erinras om att inom ramen för prisregleringsmedel avsätts vissa belopp till förädlingsindustrin i norra Sverige som kompensation för dess

högre kostnadsläge. Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motion Jo225.

I anslutning till motionerna Jo202 och Jo220 om jordbrukets blockorganisation m. m. bör framhållas att jordbruksnämnden under berörda anslag beräknar särskilda medel för planläggning av jordbrukets blockorganisation, utbildning av blockledare och särskilda blockstudier. Vidare planeras undersökningar och utveckling av reservelverk inom blockorganisationen (bil. 8 s. 74). Utskottet har erfårit att jordbruksnämndens verksamhet på detta område fortskrider planenligt och att man anser sig ha tillräckliga resurser för ändamålet. Utskottet avstyrker således de aktuella motionerna.

Frågan om Sveriges försörjning med ammoniak tas upp i motion Jo224 yrkande I och i motion Fö 140. Enligt vad utskottet erfårit kan landets enda kvarvarande ammoniakfabrik i Köping maximalt producera ammoniak motsvarande ca 15 % av den normala förbrukningen av handelsgödselkväve. I 1985 års beslut om livsmedelspolitiken anfördes att det borde ankomma på försörjningsansvariga myndigheter att särskilt uppmärksamma möjligheterna att få till stånd en ökad inhemsk produktion av ammoniak och föreslå erforderliga åtgärder. Enligt utskottets mening torde det närmast ankomma på överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) att bevaka frågan. Inom ÖCB arbetar man för närvarande med att få till stånd ett handelsavtal med Norge om vissa leveranser av ammoniak eller kvävegödselmedel. Med det anförda föreslår utskottet att motion Jo224 yrkande I och motion Fö140 lämnas utan vidare åtgärd.

Utskottets ställningstaganden ovan innebär att utskottet tillstyrker regeringens förslag om medelsanvisning under anslagen C 4. Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring och C 5. Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m. Motionerna Fö136 och Fö151 avstyrks således i motsvarande delar.

Motion Jo257 yrkande 9 är i stor utsträckning tillgodosedd genom förslaget om utförsäljning av beredskapslager till ett värde av ca 91 milj. kr. och bör i övrigt inte föranleda någon åtgärd.

Stockholm den 23 april 1987

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Håkan Strömberg (s), Arne Andersson i Ljung (m), Ove Karlsson (s), Lars Ernestam (fp), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Jens Eriksson (m), Åke Selberg (s), Lennart Brunander (c), Jan Jennehag (vpk), Kaj Larsson (s) och Anders Castberger (fp).

1. Karl Erik Olsson och Lennart Brunander (båda c) anför:

Enligt vår mening hade utskottet bort ansluta sig till de synpunkter på livsmedelsförsörjning och beredskapslagring m. m. som framförs i motionerna Fö127 och Fö151 i motsvarande delar. En uthållig försörjningsförmåga är en nödvändig del i ett starkt totalförsvar. Försörjningsberedskapen bör därför planeras utifrån de av riksdagen år 1982 antagna försvarspolitiska målen. En godtagbar livsmedelsberedskap i kris- och krigssituationer förutsätter att jordbruks- och livsmedelsproduktionen kan ställas om så att de nuvarande regionala obalanserna i produktionen kan elimineras. Den brukningsvärda åkerarealen måste bevaras för att förbättra vår kristidsförsörjning av insatsvaror och minska importbehovet. Hänsyn måste tas till jordbrukets biologiska förutsättningar, vilket bl. a. innebär att förutsättningarna för en omställning varierar beroende på vid vilken årstid ett krisläge uppstår. Som närmare utvecklats i motion Fö151 bör försörjningsmålet även framgent omfatta en kriskost om 2 900 kcal per individ och dag. Beredskapslagringen av livsmedel, insatsvaror m. m. måste utformas så att en acceptabel kriskost kan garanteras befolkningen i inledningsskedet av en kris och så att en varaktig och uthållig produktion av livsmedel möjliggörs. Importbehovet bör begränsas till 20 % såvitt avser viktiga insatsvaror m. m. Den regionala och lokala försörjningsberedskapen måste ägnas särskild uppmärksamhet mot bakgrund av den negativa strukturutveckling som skett inom jordbruk och förädling m. m. Särskilt de stora tätorternas försörjning bör omfattas av dessa överväganden. Ytterligare medel bör anvisas under anslaget C 5. Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m. i enlighet med motion Fö151 yrkande 5.

2. Arne Andersson i Ljung, Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson (alla m) anför:

En av de viktigaste frågorna för landets livsmedelsförsörjning är enligt vår mening möjligheten att anskaffa tillräckligt med kvävegödselmedel till jordbruket i en krissituation. Enligt vad utskottet erfarit är Sveriges enda kvarvarande ammoniakfabrik hotad av nedläggning. Samtidigt innebär regeringens förslag en drastisk minskning av beredskapslagringen i fråga om viktiga insatsvaror för jordbruket. Mot denna bakgrund hade utskottet bort tillstyrka motion Jo224 yrkande 1 och motion Fö140.

3. Jan Jennehag (vpk) anför:

Från vänsterpartiet kommunisternas sida har i olika sammanhang påtalats det allvarliga i att den regionala obalansen i fråga om jordbruksproduktion och förädling av livsmedel ständigt ökar. Den hårda rationaliseringen inom livsmedelssektorn har inneburit att stora produktionsöverskott mer och mer framställs inom begränsade regioner. Distributionen av de färdiga eller halvfärdiga produkterna blir helt beroende av en fungerande transportapparat av dagens omfattning för att nå konsumenterna. Med tanke på energiförsörjningens sårbarhet borde det stå helt klart för alla att framför allt storstadsområdena mycket snabbt kommer att lida brist på livsmedel även

vid måttliga störningar. Sårbarheten inom energiområdet drabbar också direkt livsmedelsproduktionen genom att stora djurbesättningar inte kan mjölkas, kött inte kan frysas och andra funktioner, som nu anses självklara, inte kommer att fungera.

Mot denna bakgrund är de överväganden om livsmedelsförsörjningen som framförs i propositionen förvånansvärda. Liksom inom andra områden skall Sverige tydligen förlita sig på en omfattande import i den fortsatta beredskapsplaneringen. Pengar kan frigöras från lagring och därmed löser man kortsiktigt finansieringen inom andra områden. Visserligen framhålls att den regionala försörjningen i övre Norrland bör uppmärksammas och att konsekvenserna av att storstadsområdena avskärs från tillförsel bör analyseras. Men det behövs inga analyser utan bara sunt bondförstånd för att inse att det inte kommer att fungera i ett kris- eller krigsläge med dagens strukturer. Det behövs genomgripande åtgärder i den fredstida utvecklingen för att säkra en regional produktion och förädling av livsmedel över hela landet. Så länge inte några bestämda åtgärder i den riktningen vidtas är det oansvarigt att av ekonomiska skäl minska anslagen för beredskapslagring. Riksdagen bör med bifall till motion Fö136 underkänna den allmänna inriktning av livsmedelsförsörjningen som förordas i propositionen och säga nej till utförsäljningen av beredskapslager och därmed minskningen av anslaget till kostnader för beredskapslagring av livsmedel.

Näringsutskottets yttrande

FöU 1986/87:11

Bilaga 9

1986/87:4 y

om totalförsvarets fortsatta utveckling (prop.
1986/87:95)

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har hemställt att näringsutskottet yttrar sig över proposition 1986/87:95 om totalförsvarets fortsatta utveckling, i vad avser bilaga 12 (miljö- och energidepartementet), och motioner i anslutning härtill. Vidare har försvarsutskottet berett näringsutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen i övrigt jämte motioner.

I detta sammanhang behandlar näringsutskottet även två motioner från allmänna motionstiden och, delvis, en motion som har väckts med anledning av proposition 1986/87:74 om näringspolitik inför 1990-talet. Dessa motioner har tidigare hänvisats till näringsutskottet och överlämnas till försvarsutskottet — under förutsättning av dess medgivande — med detta yttrande.

En skrivelse i ärendet har inkommit till näringsutskottet från Textilrådet-Konfektionsindustriföreningen.

Motionerna

Av de motioner som har väckts *med anledning av proposition 1986/87:95* kommenterar näringsutskottet följande:

1986/87:Fö113 av Sten Svensson (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen har anförts om angelägenheten av att säkra sysselsättningen vid FFV Vanäsverken i Karlsborgs kommun.

1986/87:Fö115 av Bengt Kindbom (c) och Gunilla André (c), vari hemställs att riksdagen

1. begär att regeringen kompenserar det bortfall av sysselsättningstillfällen som uppstår vid en minskad ammunitionstillverkning vid Vanäsverken, Karlsborg,

2. uttalar sig för att lokaliseringsstöd beviljas vid nyetablering eller utbyggnad av företag inom Karlsborgs kommun.

1986/87:Fö116 av Karl-Gösta Svenson (m), såvitt gäller hemställan (2) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om det framtida sysselsättningsläget vid Karlskronavarvet.

1986/87:Fö117 av Hans Nyhage (m) och Arne Svensson (m), såvitt gäller hemställan att riksdagen

2. beslutar att försörjningsberedskapen på tekoområdet, i avvaktan på i motionen angiven utredning, skall grundas på ett bibehållande av i dag existerande produktion och kapacitet,

3. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande det grundtextila området,

4. beslutar att skyldigheten för samtliga statliga myndigheter att upphandla uniformstyger m. m. hos ÖCB skall kvarstå,

5. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande utarbetande av effektiva rutiner för samråd mellan de upphandlande myndigheterna, ÖCB och textilindustrin,

6. beslutar att det s. k. försörjningsberedskapsstödet vid offentlig handel skall kunna utgå vid en prisskillnad på upp till 30 % mellan svensk och utländsk offert.

1986/87:Fö118 av Lennart Brunander (c) och Ivar Franzén (c), såvitt gäller hemställan att riksdagen

1. beslutar att de mål som i dag gäller för beredskapen inom teko skall behållas,

2. beslutar att myndigheternas skyldighet att upphandla inhemskt producerad väv skall kvarstå.

1986/87:Fö127 av Olof Johansson m. fl. (c), såvitt gäller hemställan (18) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts beträffande försörjningen på beklädnadsområdet.

1986/87:Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m), såvitt gäller hemställan (23) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om oljelagringens omstrukturering och kostnader.

1986/87:Fö129 av Lennart Alsén (fp), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om byggandet av ett forsknings-/stödfartyg.

1986/87:Fö136 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gäller hemställan att riksdagen

3 g) som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en snabb omläggning av det svenska energisystemet, framför allt en avveckling av kärnkraften, är den i dagsläget viktigaste beredskapsåtgärden när det gäller energiförsörjningen,

3 h) beslutar att det totala lagringsbehovet lagringsåret 1991/92 för olja sätts till 10,5 miljoner m³ enligt energiberedskapsutredningens förslag (bil. 12),

3 i) hos regeringen begär förslag till uppbyggnad av en fullskaleanläggning för framställning av etanol för att öka beredskapen inom detta viktiga område,

3 j) hos regeringen begär förslag till brytning och förädling av legeringsmetaller med stöd av beredskapsmedel, som ersättning för nuvarande import så långt det är möjligt,

3 k) beslutar att någon utförsäljning av beredskapslagren av metaller tills vidare inte får ske.

FöU 1986/87:11
Bilaga 9

1986/87:Fö140 av Göran Magnusson (s) och Berit Oscarsson (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om behållande av Sveriges enda ammoniakfabrik.

1986/87:Fö141 av Yvonne Sandberg-Fries (s) och Ralf Lindström (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att i det längre perspektivet omdisponera de marina beställningarna i syfte att säkerställa en jämn produktionsnivå vid Karlskronavarvet.

1986/87:Fö158 av Lahja Exner m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av fortsatt försörjningsberedskapsstöd,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av insatser för att säkra försörjningen av skor och bomullsväv.

1986/87:Fö159 av Ivar Franzén m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen

1. — med avslag på proposition 1986/87:95 i denna del — godkänner de mål och allmän inriktning av försörjningsberedskapen som förordas i motionen,

2. — med avslag på proposition 1986/87:95 i denna del — godkänner vad som i motionen anförts om beredskapslagringen av olja, kol, kärnbränsle och naturgas,

3. — med avslag på proposition 1986/87:95 i denna del — som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av ett bättre beslutsunderlag avseende omstruktureringen av ansvaret för oljelagringen,

4. beslutar att de medel som föreslås anvisade till åtgärder inom delfunktionen Elkraft för budgetåret 1987/88 skall disponeras och fördelas av statens energiverk i enlighet med vad som anförs i motionen,

5. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om betydelsen av ett decentralistiskt och småskaligt energisystem för handelsberedskap och minskad sårbarhet inom energiområdet.

Den motion som har väckts *med anledning av proposition 1986/87:74* och behandlas här är följande:

1986/87:N140 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gäller hemställan (14) att riksdagen hos regeringen begär förslag om överförande i statlig ägo av Bofors industrier.

De motioner från *allmänna motionstiden* som har hänvisats till näringsutskottet och som med detta yttrande överlämnas till försvarsutskottet är följande:

1986/87:N329 av Göran Magnusson m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beredskapsproduktion av ammoniak,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av statligt stöd för mino-processen samt sysselsättningseffekterna i västra Västmanland.

FöU 1986/87:11
Bilaga 9

1986/87:N370 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari — med motivering i motion 1986/87:U409 — hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till förstatligande av de viktigaste svenska krigsmaterielproducenterna.

Näringsutskottet

Inledning

I proposition 1986/87:95 framläggs förslag om Sveriges säkerhets- och försvarspolitik samt om totalförsvarets fortsatta utveckling. Till grund för propositionen ligger huvudsakligen det arbete som 1984 års försvarskommitté har utfört. Förslag om beredskapsåtgärder inom bränsle- och drivmedelsområdena har presenterats av 1985 års energiberedskapsutredning i betänkandet (SOU 1986:42) Bränsle- och drivmedelsberedskapen under kriser och i krig. De i propositionen redovisade förslagen angående försörjningsberedskapen inom energiområdet baseras bl. a. på denna utredning och de synpunkter som har inkommit i samband med dess remissbehandling.

Näringsutskottet behandlar i det följande propositionen och motionerna i de delar som rör näringsutskottets beredningsområde. Inledningsvis ägnar näringsutskottet uppmärksamhet åt försörjningsberedskapen inom energi- och beklädnadsområdena. Därefter diskuterar utskottet beredskapen inom vissa andra områden. Slutligen behandlas ett antal övriga frågor av intresse för näringsutskottet. Det gäller motionsyrkanden om förstatligande av krigsmaterielindustrin och om verksamheten vid Karlskronavarvet resp. FFV Vanäsverken.

Innehållet i propositionen i övrigt föranleder inga kommentarer från näringsutskottets sida.

Regeringens förslag till beredskapsåtgärder inom olika områden baseras på vissa enhetliga antaganden om varaktigheten och karaktären av eventuella kriser och krig. Det antas att en konflikt i Europa skulle komma att inledas med en period av växande politiska motsättningar mellan maktblocken med alltmera omfattande handelsstörningar. Detta förkrigsskede beräknas i planeringen ha en varaktighet av upp till ett år. Den internationella handeln och tillgången på varor förutsätts ha en i huvudsak normal omfattning vid periodens inledning. Handeln beräknas sedan minska successivt under förkrigsskedet. Främst mot periodens slut förutses avsevärda handelsbegränsningar förekomma.

Det antas att förkrigsskedet följs av en period med krig i vår omvärld. Det uppskattas att det akuta krigsskedet pågår i några månader. Under denna period förutses ingen utrikeshandel. Därefter beräknas handeln gradvis återgå till en acceptabel nivå inom något år.

Näringsutskottet kommer i det följande att referera till dessa planeringsförutsättningar.

Allmän inriktning

Den nuvarande inriktningen av försörjningsberedskapen inom energiområdet lades fast av riksdagen i samband med 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82:102, FöU 1981/82:18, rskr. 1981/82:374). I december 1984 beslöt riksdagen om de nu gällande riktlinjerna för beredskapslagring av olja, kol och kärnbränsle (prop. 1984/85:53, FöU 1984/85:6, rskr. 1984/85:94). I anslutning härtill fastställdes även oljelagringsprogram t. o. m. budgetåret 1986/87. Våren 1985 beslöt riksdagen om vissa provisoriska beredskapsåtgärder inom naturgasområdet (prop. 1984/85:172, FöU 1984/85:13, rskr. 1984/85:390).

I miljö- och energidepartementets del av den nu aktuella propositionen (bil. 12) redovisas överväganden och förslag angående den fortsatta inriktningen av försörjningsberedskapen inom energiområdet. Dessa frågor har också berörts i avsnittet om totalförsvarets civila del i bilaga 1 (försvarsdepartementet) till propositionen.

För riksdagens godkännande framläggs i propositionen (bil. 12 s. 87) riktlinjer för mål och allmän inriktning av försörjningsberedskapen inom energiområdet. Enligt regeringen skall beredskapsåtgärderna inom detta område syfta till att med tillräckligt hög säkerhet trygga de oundgängliga behoven för individens överlevnad och samhällets funktioner om vi i händelse av en kris eller ett krig helt eller delvis blir hänvisade till de resurser som då finns tillgängliga inom landet. Till grund för planeringen skall dock ligga en högre försörjningsnivå så att de oundgängliga behoven med god marginal kan garanteras. Tillräcklig hänsyn till beredskapsaspekterna skall, menar regeringen, tas i det frestida arbetet, t. ex. vid planeringen av anläggningar och system för frestida bruk.

Den allmänna inriktningen av beredskapsinsatserna inom energiområdet tas upp i tre motioner. I centerns partimotion 1986/87:Fö127 anförts att ett energisystem som grundas på inhemska energikällor och som ges en småskalig utformning är mindre sårbart än ett storskaligt system. Ett riksdagsuttalande av denna innebörd föreslås i motionen. Graden av sårbarhet beror enligt motionärerna dels på andelen importerad energi, dels på hur energiförsörjningssystemet är uppbyggt inom landet. I motion 1986/87:Fö159 (c) yrkas avslag på regeringens förslag till riktlinjer för försörjningsberedskapen inom energiområdet. Motionärerna förordar att energisystemet byggs upp utifrån ett decentralistiskt synsätt och att man härvid utgår från att det är nödvändigt med en hushållning med tillgängliga resurser och en effektiv energianvändning. Energisystemet skall baseras på utnyttjande av i huvudsak inhemska, förnybara och miljövänliga energikällor. Ett sådant energiförsörjningssystem skulle, sägs det i motionen, uppvisa en helt annan säkerhet och försörjningstrygghet än det system som ligger till grund för förslaget i propositionen. Enligt motionärerna skulle vidare en minskad användning av importerade bränslen och en avveckling av kärnkraften leda till ett minskat lagringsbehov och lägre beredskapskostnader.

En snabb omläggning av det svenska energisystemet är den viktigaste

beredskapsåtgärden inom energiområdet, anføres i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1986/87:Fö136. En avveckling av kärnkraften skulle enligt motionärerna ge utrymme för en decentraliserad energiproduktion, minska överföringsförlusterna och kraftigt nedbringa sårbarheten inom energiområdet. I motionen begärs att riksdagen i ett uttalande till regeringen skall ansluta sig till vad motionärerna har anfört.

Enligt de nu gällande riktlinjerna för energipolitiken skall samhällets och industrins behov av en billig och säker energiförsörjning tryggas genom ett energisystem som i största möjliga utsträckning är grundat på varaktiga, helst förnybara och inhemska, energikällor. En effektiv energianvändning och en intensifierad energihushållning skall främjas. Stränga krav skall ställas på säkerhet och omsorg om miljön vid användning och utveckling av all energiteknik. Kärnkraften skall utnyttjas under en övergångsperiod. Senast år 2010 skall den sista reaktorn tas ur drift.

Näringsutskottet finner det uppenbart att utformningen av energisystemet är av avgörande betydelse för försörjningsberedskapen inom energiområdet. Enligt näringsutskottets mening är det dock inte motiverat att nu ta upp en diskussion om energisystemets uppbyggnad. Regeringen har anmält att den räknar med att förelägga riksdagen en proposition under våren 1987 grundad på förslag från energirådet till följd av kärnkraftsolyckan i Tjernobyl i Sovjetunionen. Frågor om den allmänna inriktningen av energipolitiken kommer sålunda att behandlas av riksdagen i en nära framtid. Näringsutskottet avstyrker därför här behandlade motionsyrkanden. Regeringens förslag till allmänna riktlinjer för försörjningsberedskapen har näringsutskottet inget att erinra mot.

Näringsutskottet behandlar i detta avsnitt även frågan om handlingsberedskapen inför olika slag av kriser i energiförsörjningen.

Enligt regeringen skall denna beredskap och förmågan att hantera kriser inom energiområdet stärkas. Det aviseras i propositionen (bil. 12 s. 107) att statens energiverk, som är funktionsansvarig myndighet för energiförsörjningen, kommer att få i uppdrag att efter samråd med övriga ansvariga myndigheter utarbeta förslag till handlingsprogram för hur framtida kriser skall bemötas.

I motion 1986/87:Fö159 (c) anføres att en övergång till det småskaliga energisystem som motionärerna förordar och som i det föregående har beskrivits skulle inte bara minska sårbarheten inom energiområdet utan också förbättra handlingsberedskapen inför skilda försörjningskriser.

Näringsutskottet instämmer i regeringens uppfattning att vår förmåga att möta olika kriser inom energiförsörjningen behöver förbättras. Det avgörande för denna förmåga är enligt näringsutskottets mening inte så mycket energisystemets uppbyggnad utan vår kunskap om hur energiförsörjningen fungerar och var de sårbara punkterna finns samt om vilka ersättningsmöjligheter som är aktuella och vilka förberedelser som har gjorts för att kunna ta dem i anspråk. Beträffande inriktningen av energipolitiken hänvisar näringsutskottet åter till den förestående riksdagsbehandlingen av propositionen med anledning av energirådets förslag. Med det sagda avstyrker näringsutskottet här behandlad del av motion 1986/87:Fö159 (c). Näringsutskottet har inget att anföra mot vad som sägs i den nu berörda delen av propositionen.

I propositionen (bil. 12 s. 90) behandlas möjligheterna att ersätta importerade bränslen vid störningar i tillförseln under kriser eller i krig. Regeringen bedömer att totalt omkring 2,2 miljoner m³ olja därvid kan ersättas med elkraft och inhemska bränslen. Vid krigsskeden förutses dock inga möjligheter till utbyte med elkraft. Regeringen räknar vidare med att elkraft och inhemska bränslen kan ersätta knappt 1 miljon ton kol.

Med elkraft torde regeringen i detta sammanhang avse elenergi producerad vid vattenkraft- och kärnkraftverk. Elkraft är en energibärare och inte en energikälla.

Målsättningen för beredskapsplaneringen måste vara att importbränslen skall ersättas med i huvudsak inhemska bränslen, anförts i motion 1986/87:Fö159 (c). Elenergin bör enligt motionärerna reserveras för industrins behov. Vidare menar de att det är orealistiskt att utgå från att elenergi under ett krigsskede kan utnyttjas för att ersätta energi baserad på importerade bränslen. I motionen påpekas också att en inhemsk produktion av etanol skulle förbättra möjligheterna att upprätthålla drivmedelsförsörjningen under kriser och i krig.

Frågan om etanolproduktion tas även upp i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1986/87:Fö136. Där begärs att riksdagen hos regeringen skall hemställa om förslag till utbyggnad av en fullskaleanläggning för framställning av etanol. Enligt motionärerna är en sådan anläggning väl motiverad från beredskapssynpunkt.

Beträffande möjligheterna att ersätta importerade bränslen vid störningar i tillförseln ser näringsutskottet ingen grundläggande skillnad mellan vad som anförts i propositionen och vad som sägs i motion 1986/87:Fö159 (c). Någon möjlighet att i krigsskeden ersätta energi baserad på importerade bränslen med elenergi förutses inte. Möjligheten till utbyte med elenergi under förkrigsskeden motiveras med att elanvändningen inom industrin då beräknas minska så att viss elenergi kan omfördelas till andra förbrukare. Motionen i nu behandlad del avstyrks därför av näringsutskottet. Propositionen i aktuell del föranleder ingen ytterligare kommentar från näringsutskottets sida.

Förutsättningarna för en produktion av alternativa drivmedel har på regeringens uppdrag studerats av motoralkoholkommittén. Denna redovisade i december 1986 resultatet av sitt arbete i betänkandet Alkoholer som motorbränsle (SOU 1986:51).

Enligt kommittén saknas förutsättningar för att nu besluta om en allmän introduktion av alternativa drivmedel. Frågan om statliga åtgärder för att främja en introduktion av motoralkoholer kan övervägas på nytt om förutsättningarna ändras, t. ex. genom kraftigt höjda bensinpriser. Ett nytt beslutsunderlag bör, anser kommittén, tas fram till slutet av 1980-talet.

Etanol kan användas som inblandningskomponent i bensin. Den svenska bensinstandardens medger en inblandning av upp till 5,5 % etanol. Genom en allmän låginblandning i den svenska bensinen skulle betydande mängder etanol kunna avsättas på kort sikt. Enligt kommittén är en låginblandning av inhemskt producerad etanol inte vare sig samhällsekonomiskt eller företagsekonomiskt motiverad med den nuvarande nivån på oljepri- serna. Betydande statliga åtgärder behöver vidtas för att låginblandning

skulle bli ekonomiskt intressant. Med hänsyn bl. a. till de samhällsekonomiska och statsfinansiella kostnaderna avvisar kommittén förslag om att etanolen skulle skattebefrias.

I en reservation från centerns och vänsterpartiet kommunisternas företrädare i kommittén hävdas att en första fullskaleanläggning för tillverkning av etanol är samhällsekonomiskt lönsam och från beredskapssynpunkt väl motiverad. De föreslår bl. a. att staten redan nu skall vidta åtgärder som möjliggör uppförandet av en sådan anläggning.

För att närmare klarlägga förutsättningarna för att uppföra en fullskaleanläggning för etanolproduktion baserad på spannmål och andra jordbruksprodukter beslutade regeringen i oktober 1986 att bevilja Stiftelsen Svensk etanolutveckling ett bidrag om högst 10 milj. kr. En slutredovisning av arbetet skall göras senast vid halvårsskiftet 1987.

I proposition 1986/87:80 om forskning har frågan om insatser beträffande alternativa drivmedel berörts i samband med regeringens förslag till ett nytt treårigt energiforskningsprogram. Föredraganden — statsrådet Birgitta Dahl — anför i propositionen (bil. 12 s. 38) att en samlad bild av vilka åtgärder som erfordras inom detta område kan fås först sedan Stiftelsen Svensk etanolutveckling har redovisat resultatet av sitt arbete och regeringen har tagit ställning till motoralkoholkommitténs förslag.

Med hänsyn till pågående utredningsarbete och regeringens beredning av kommitténs betänkande anser näringsutskottet att det inte är motiverat med något riksdagsinitiativ i denna fråga. Här behandlade delar av motionerna 1986/87:Fö159 (c) och 1986/87:Fö136 (vpk) avstyrker näringsutskottet därför.

Beredskapsåtgärder inom elkraftsområdet

Sedan den 1 juli 1986 är det statens energiverk som har det samordnande ansvaret för funktionen Energiförsörjning inom den civila delen av totalförsvaret. Det åligger dock statens vattenfallsverk att svara för ledning och samordning av beredskapsplaneringen inom delfunktionen Elkraft. I vattenfallsverkets uppgifter ingår att verka för att erforderliga beredskapsåtgärder vidtas även vid kommunala och enskilda kraftföretag och av eldistributörer.

Regeringen föreslår i propositionen (bil. 12 s. 93 och s. 112) att särskilda resurser — 11,3 milj. kr. för budgetåret 1987/88 — skall ställas till vattenfallsverkets förfogande för att stimulera andra producenter och distributörer av elkraft att vidta beredskapshöjande åtgärder i sin framtida planering. Medlen skall användas bl. a. för att främja installationer av reservanordningar och åtgärder som möjliggör start och drift av separata delsystem. Riksdagen föreslås anvisa det begärda beloppet till statens energiverk, som därefter enligt regeringens förslag skall överföra medlen till statens vattenfallsverk.

Regeringens förslag möter kritik i motion 1986/87:Fö159 (c). Det är orimligt, heter det, att ge statens vattenfallsverk en myndighetsfunktion gentemot den övriga kraftindustrin. Enligt motionärerna bör ansvaret för fördelningen av resurserna åläggas statens energiverk.

Näringsutskottet vill erinra om att de insatser som här är aktuella avser åtgärder som syftar till att begränsa effekterna av allvarliga störningar. Utskottet finner det ändamålsenligt att statens vattenfallsverk även fortsättningsvis skall ha ansvaret för dessa beredskapsåtgärder. Motion 1986/87:Fö159 (c) i nu berörd del avstyrks av näringsutskottet. Utskottet har sålunda inget att invända mot regeringens förslag.

Beredskapslagring av olja

Statens lager av råolja och oljeprodukter är avsedda främst för kriser i fredstid. För behoven under avspärrning och krig ansvarar de lagringsskyldiga. I propositionen (bil. 12 s. 97) föreslås att ansvaret för lagerhållningen inom oljeområdet skall ändras. I fortsättningen skall staten ta ansvar för de delar av oljelagren som är uppbyggda för de allvarliga krislägena medan de lagringsskyldiga skall svara för övrig lagring. Om regeringens förslag genomförs kommer de statliga oljelagren att få delvis annat innehåll och annan lokalisering.

I anslutning till regeringens överväganden om en omstrukturering av ansvaret för oljelagringen har företrädare för regeringskansliet träffat en preliminär överenskommelse med representanter för oljebolagen angående villkoren för statens övertagande av vissa oljeprodukter och lagringsanläggningar från bolagen. Innehållet i uppgörelsen, som förutsätter riksdagens godkännande, har inte offentliggjorts.

I två motioner — 1986/87:Fö128 (m) och 1986/87:Fö159 (c) — riktas kritiska anmärkningar mot den träffade överenskommelsen. Den förefaller enligt motionärerna vara oförmånlig för statens del. I den senare motionen begärs att riksdagen skall få ett bättre beslutsunderlag angående den föreslagna omstruktureringen.

Näringsutskottet går inte närmare in på denna fråga utan förutsätter att den blir föremål för uppmärksamhet vid försvarsutskottets beredning av ärendet.

Som tidigare nämnts beslöt riksdagen i december 1984 om de nu gällande riktlinjerna för beredskapslagring av bl. a. olja. Med utgångspunkt i riktlinjerna beräknar regeringen det totala oljelagringsbehovet. För innevarande budgetår är lagringsmålet fastställt till 14 miljoner m³ olja.

Regeringen bereder genom propositionen (bil. 12 s. 95) riksdagen tillfälle att ta del av regeringens överväganden angående det framtida behovet av oljelager. Energiberedskapsutredningen har beräknat behovet för budgetåret 1991/92 till 10,5 miljoner m³ olja. Till grund för denna beräkning ligger — förutom prognoser över den framtida konsumtionen av olja — antaganden om bl. a. storleken på oljeimporten under ett förkrigsskede. Utredningen har förutsatt att importen under detta skede kan uppgå till i genomsnitt 40 % av den normala oljeimporten.

Regeringen anser dock att den genomsnittliga importen under förkrigsskedet kan beräknas motsvara närmare 60 % av den normala importen. På grundval härav bedömer regeringen oljelagringsbehovet för budgetåret 1991/92 till 8,5 miljoner m³ olja.

Regeringens bedömning om en mer omfattande oljeimport under förkrigsskedet än vad energiberedskapsutredningen har förutsatt ifrågasätts i motionerna 1986/87:Fö136 (vpk) och 1986/87:Fö159 (c). I den förstnämnda föreslås att lagringsmålet skall fastställas i enlighet med utredningens förslag. Regeringens beräkning kan accepteras, sägs det i den senare motionen, under förutsättning att de åtgärder för en omställning av energisystemet som anges i motionen vidtas. Innebörden av dessa åtgärder har beskrivits i det föregående.

Behovet av beredskapslager av olja är inte en fråga som näringsutskottet har att behandla. Utskottet vill dock beträffande synpunkterna i motion 1986/87:Fö159 (c) framhålla att oljans andel av energiförsörjningen har minskat från närmare 70 % i slutet av 1970-talet till preliminärt 46 % år 1986. Detta förhållande bidrar naturligtvis till att oljelagringsmålet nu kan sänkas. Frågor om den framtida inriktningen av energisystemet kommer som tidigare nämnts att senare i år behandlas av riksdagen. Motion 1986/87:Fö159 (c) i nu berörd del avstyrks därför av näringsutskottet.

Beredskapslagring av kärnbränsle

Den nuvarande beredskapslagringen av kärnbränsle upprätthålls genom ett avtal mellan staten och Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB), ett av kärnkraftsföretagen gemensamt ägt bolag. SKB har i avtalet förbundit sig att hålla ett beredskapslager av kärnbränsle som möjliggör en kärnkraftsproduktion om lägst 35 TWh. Härtill kommer det bränsle som finns i reaktorerna och i de kommersiella lagren. Totalt medger bränslelagringen en produktion av 100—110 TWh. I ett förkrigsskede avses kärnkraftverken kunna drivas med full effekt. Enligt planeringsförutsättningarna för totalförsvarets energiförsörjning skall verken kunna stängas av i krig.

I propositionen (bil. 12 s. 101) föreslås att de nuvarande riktlinjerna för beredskapslagringen av kärnbränsle skall ligga fast.

En avveckling av kärnkraften bör ingå som en del i beredskapsplaneringen, anförts i motion 1986/87:Fö159 (c). Motionärerna påpekar att det erforderliga beredskapslagret av kärnbränsle kan reduceras så snart avvecklingen inleds.

Frågor kring kärnkraftens avveckling kommer att stå i centrum vid den förestående riksdagsbehandlingen av regeringens proposition med anledning av energirådets förslag. Att nivån på beredskapslagren påverkas av den framtida produktionens omfattning finner näringsutskottet uppenbart; utskottet avstyrker här behandlad del av motion 1986/87:Fö159 (c). Regeringens förslag föranleder ingen kommentar från näringsutskottets sida.

Beredskapslagring av kol

Enligt de riktlinjer för beredskapslagring av kol som riksdagen fastställde i december 1984 skall en försörjningsberedskapsreserv finnas för krigs- och avspärningsskeden. Något särskilt fredskrislager, i likhet med vad som gäller för olja, har inte bedömts nödvändigt.

Regeringen har inte funnit anledning till ändring av de gällande riktlinjerna och föreslår därför i propositionen (bil. 12 s. 102) att de skall stå kvar.

En ökad användning av kol leder till en försämrad försörjningstrygghet, anförs i motion 1986/87:Fö159 (c). Målet bör därför vara, anser motionärerna, att minska kolanvändningen under fredstida förhållanden. Större utrymme borde i stället ges för inhemska bränslen.

År 1984 beslöt riksdagen om riktlinjer för kolanvändningen fram till år 1990 (prop. 1983/84:158, JoU 1983/84:28, NU 1983/84:44, rskr. 1983/84:389, 390). Riksdagen förordade härvid en nivå på förbrukningen om högst 3—4 miljoner ton energikol per år under denna tidsperiod. Samtidigt fastställdes att långtgående miljökrav skall iakttas vid kolförbränning. År 1981 hade riksdagen uttalat sig för en nivå om högst 4—6 miljoner ton per år för samma tidsperiod. Enligt beräkningar av statens energiverk uppgick förbrukningen av energikol under år 1986 till ca 3,0 miljoner ton. Verket uppskattar att kolanvändningen kommer att ligga kvar på denna nivå år 1990.

Näringsutskottet konstaterar sålunda att någon ökad kolanvändning under de närmaste åren inte kan förutses enligt nuvarande beräkningar. Utskottet finner det inte motiverat att i detta yttrande diskutera kolets roll i energisystemet utan hänvisar även i denna fråga till kommande riksdagsbehandling. Motion 1986/87:Fö159 (c) i berörd del avstyrks därför av näringsutskottet. Vad som sägs i den nu aktuella delen av propositionen har utskottet inget att invända mot.

Beredskapslagring av naturgas

De nuvarande lösningarna av beredskapsfrågan för naturgaskonsumenterna är provisoriska i avvaktan på att tekniskt och ekonomiskt godtagbara metoder att lagra naturgas utvecklas. Enligt lagen (1985:635) om försörjningsberedskap på naturgasområdet är storförbrukare av naturgas och gasdistributörer skyldiga att vidta beredskapsåtgärder. Storförbrukarna skall lagra lämpligt ersättningsbränsle för naturgasen — normalt olja eller gasol — samt ha utrustning tillgänglig för att ersättningsbränslet skall kunna utnyttjas. Distributörerna skall vidta beredskapsåtgärder för att kunna värma upp naturgasvärmda bostadsområden om gastillförseln avbryts eller försvåras. Det har förutsatts att uppvärmningsbehovet i de flesta fall skall kunna tillgodoses med hjälp av elenergi och i övrigt med olja.

I propositionen redovisas (bil. 12 s. 103) pågående arbete för att finna permanenta lösningar av frågan om hur naturgasen skall beredskapslagras. Enligt regeringens förslag bör som riktmärke för beredskapsåtgärderna inom naturgasområdet gälla att denna fråga skall vara löst senast år 1995. I propositionen föreslås också en komplettering av nyssnämnda lag så att det klart framgår att skyldighet att ordna beredskapsåtgärder av permanent slag kan åläggas säljare av naturgas.

I motion 1986/87:Fö159 (c) påpekas att en inhemsk gasproduktion skulle minska behovet av beredskapslagring av naturgas. Enligt motionärerna finns det betydande möjligheter att utnyttja bl. a. biobränslen för förgasning.

Liknande synpunkter framfördes i en motion (c) i samband med att riksdagen behandlade regeringens förslag till lag om försörjningsberedskap på naturgasområdet (prop. 1984/85:172). I motionen förespråkades dels utvinning av metangas ur torvmossar genom den s. k. vyrmetanmetoden, dels gasproduktion genom metanjäsning av organiskt avfall från jordbruket. Samtidigt med att arbetet på att utveckla metoder för beredskapslagring av naturgas fortsätter borde, menade motionärerna, satsningar göras på att åstadkomma en mer omfattande inhemsk gasproduktion. Motionärerna föreslog att riksdagen skulle rikta ett uttalande av denna innebörd till regeringen.

Näringsutskottet konstaterade i ett yttrande (NU 1984/85:11 y) till försvarsutskottet att frågan om åtgärder för att främja utvecklingen av de nämnda metoderna för gasframställning borde även framgent prövas i ett allmänt energipolitiskt sammanhang. Motionen avstyrktes därför av näringsutskottet. Försvarsutskottet (FöU 1984/85:13) kom till samma uppfattning. I båda utskotten stöddes motionen av centerpartiets representanter. Riksdagen gick på utskottens linje. Ett likartat yrkande (c) avslogs av riksdagen våren 1986 på förslag av näringsutskottet (NU 1985/86:18).

Näringsutskottet finner inte skäl till ett ändrat ställningstagande från riksdagens sida. Utskottet avstyrker därför motion 1986/87:Fö159 (c) i berörd del. Propositionen såvitt nu är i fråga föranleder ingen kommentar från näringsutskottets sida.

Försörjningsberedskapen inom beklädnadsområdet

Planeringsförutsättningar och riktmärken

Riksdagen har vid olika tillfällen behandlat frågor rörande mål och riktmärken för den statliga tekopolitiken. Näringsutskottet uttalade år 1979 (NU 1978/79:48) att ett långsiktigt mål för den statliga tekopolitiken borde vara att svensk industri skulle svara för 30 % eller mer av den totala tillförseln av tekovaror. Någon formell låsning på denna nivå borde dock inte komma i fråga. Våren 1981 beslöt riksdagen (prop. 1980/81:100 bil. 14, NU 1980/81:47, rskr. 1980/81:279) att ett upprätthållande av 1978 års produktionsvolym skulle utgöra ett riktmärke för den fortsatta tekopolitiken. Vid behandlingen våren 1983 av proposition 1982/83:130 om åtgärder för tekoindustrin m. m. slog riksdagen fast att statsmakterna även fortsättningsvis skulle ha samma riktmärke och mål för tekopolitiken som dittills (NU 1982/83:42, rskr. 1982/83:321).

I 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 14) framhölls att de fastställda målen för tekopolitiken enligt regeringens uppfattning i första hand har motiverats av försörjningsberedskapsskäl. Det anmäldes i propositionen att industriministern avsåg att i samband med totalförsvarspropositionen våren 1987 föreslå regeringen att återkomma till frågan om hur ambitionen för den statliga tekopolitiken skulle uttryckas.

Industriminister Thage Peterson meddelar i årets budgetproposition (prop. 1986/87:100 bil. 14) att han ämnar återkomma till frågan om målen för tekopolitiken i 1988 års budgetproposition.

Näringsutskottet har nyligen i ett betänkande (NU 1986/87:25) om tekoindustri och tekohandel behandlat olika tekopolitiska frågor. Utskottet konstaterar där att det finns vissa positiva drag i utvecklingen inom svensk tekoindustri under senare år. Stora delar av industrin har genomgått en betydande strukturomvandling och kan nu bättre klara den internationella konkurrenssituationen. Det påpekas från utskottets sida att en inte oväsentlig del av tekoföretagens produktion avsätts på exportmarknaden. En motion (c) med krav på att riksdagen skall slå fast att tekopolitiken även fortsättningsvis skall styras utifrån 30-procentsmålet avstyrks av näringsutskottet med hänvisning till att regeringen avser att återkomma till målen för tekopolitiken i 1988 års budgetproposition. Motionen får stöd i en reservation (c). Där sägs att tekopolitiken måste ta i beaktande — förutom beredskapsaspekten — dels tekoindustrins allmänna betydelse för ekonomi och sysselsättning, dels den dominerande roll som tekoföretagen har för utkomstmöjligheterna i vissa orter.

I betänkandet tillstyrker näringsutskottet regeringens förslag om ett visst minskat anslag till industripolitiska åtgärder för tekoindustrin för budgetåret 1987/88. Detta branschstöd bör snarast avvecklas, sägs i en reservation (m, fp). I en reservation (c) begärs att tekostödet skall vara oförändrat i minst tre år; i avvaktan på pågående beredning av frågan om en omvandling av det statliga tekostödet tillstyrks dock regeringens förslag. Förslag (m; fp) om avskaffande av handelsrestriktionerna på tekoområdet avstyrks av näringsutskottet men får stöd i en reservation (m, fp).

Mål för försörjningsberedskapen på teko- och läderskoområdena fastställdes av riksdagen år 1977 (prop. 1976/77:85, FöU 1976/77:11, rskr. 1976/77:238; prop. 1977/78:42, FöU 1977/78:5, rskr. 1977/78:81). Målen avsåg bl. a. försörjningsuthållighet och försörjningsstandard. Med dessa termer förstås den tid under vilken försörjningen kan upprätthållas och den nivå på vilken den kan ske. År 1981 beslutades om en viss revidering av målen (prop. 1980/81:100 bil. 14, NU 1980/81:47, rskr. 1980/81:279).

Vid planeringen av försörjningsberedskapen skall enligt nu gällande beslut förutsättas en krislängd på tre år och en krisimport och en krisexport på 25 % resp. 20 % av den normala. Vidare skall i fråga om försörjningsstandard gälla att civilbefolkningens innehav av kläder och skor inte skall sjunka under en viss minsta nivå, den s. k. krisgarderoben. Ett riktmärke för planeringen på tekoområdet skall vara att vidmakthålla en produktionskapacitet som svarar mot dessa planeringsförutsättningar. På läderskoområdet skall riktmärket vara att upprätthålla en årlig produktion om 2—2,5 miljoner par per år.

Näringsutskottet har inledningsvis erinrat om de enhetliga antaganden om varaktigheten och karaktären på kriser och krig som ligger till grund för förslagen i propositionen. Dessa bedömningar, bl. a. i fråga om förkrigsskedets längd och förlopp, skiljer sig från de planeringsförutsättningar som för närvarande gäller för beredskapen på beklädnadsområdet. Med de antaganden som nu görs förutses t. ex. en mer omfattande utrikeshandel än den som hittills har bedömts möjlig. Därigenom, sägs det i propositionen, kan behovet av att upprätthålla produktionskapacitet reduceras.

Förutom för beklädnadsområdet har riksdagen gjort uttalanden om erforderlig försörjningsstandard för livsmedels- och energiområdena. Enligt regeringen bör riksdagen nu upphäva dessa preciserade mål. Det borde ankomma på regeringen och de funktionsansvariga myndigheterna att på grundval av allmänna uttalanden av riksdagen i dessa hänseenden göra de preciseringar som erfordras. Det aviseras i propositionen att överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) kommer att ges i uppdrag att i samarbete med berörda myndigheter vidareutveckla målbeskrivningarna för beredskapen inom olika funktioner.

För beklädnadsområdet föreslås sålunda i propositionen (bil. I s. 118) att de fastställda planeringsföresattningarna och riktmärkena för försörjningsberedskapen skall upphävas som av riksdagen beslutad inriktning.

I tre motioner krävs att nuvarande mål för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet skall bibehållas. En utredning bör tillsättas för att pröva grunderna för försörjningsberedskapen, sägs i motion 1986/87:Fö117 (m). I avvaktan på resultatet av en sådan utredning bör enligt motionärerna inga förändringar av gällande inriktning av beredskapsåtgärderna vidtas. Det vore oklokt, anføres i centerns partimotion 1986/87:Fö127, att i rådande allmänna läge för tekoindustrin i Sverige upphäva det försörjningsmål på tekoområdet som nu gäller. Liknande synpunkter framförs i motion 1986/87:Fö118 (c). Där sägs också att den av riksdagen beslutade tekopolitiken inte bara vilar på beredskapsskäl utan också på industripolitiska och regionalpolitiska skäl.

Näringsutskottet vill framhålla att riktlinjer för den försörjningsstandard som i en krissituation skall upprätthållas på beklädnadsområdet självfallet bör utformas med hänsyn endast till de behov som kan konstateras. De bör sålunda inte fastställas på grundval av t. ex. industripolitiska eller sysselsättningspolitiska bedömningar. Följaktligen avstyrker näringsutskottet motionerna 1986/87:Fö118 (c) och 1986/87:Fö127 (c), båda i berörd del. De antaganden om krisers längd och karaktär som görs i propositionen är inte en fråga som näringsutskottet har att pröva. Utskottet avstyrker därför även här behandlad del av motion 1986/87:Fö117 (m). Regeringens förslag om att de av riksdagen uttalade planeringsföresattningarna och produktionskapacitetsmålen för beklädnadsområdet skall upphävas har näringsutskottet inget att erinra mot.

I tre motioner riktas särskild uppmärksamhet mot den inhemska produktionen av grundtextila varor. I motion 1986/87:Fö158 (s) påpekas att de avtal om upprätthållande av produktionskapacitet som ÖCB har träffat med landets båda kvarvarande bomullsspinnerier — Kungsfors Fabriker AB och Strömma Sweden AB — löper ut den 30 juni 1987. ÖCB har träffat preliminära uppgörelser med företagen om en förnyelse av avtalen. För att ÖCB skall kunna ingå slutgiltiga avtal med företagen krävs att ÖCB av regeringen medges rätt att disponera medel av den bemyndiganderam för beredskapslån som står till regeringens förfogande. Enligt motionärerna skulle ett konfirmerande av de preliminära överenskommelserna ligga i linje med vad som sägs i propositionen angående det angelägna i att förbättra beredskapssituationen på sjukvårdsområdet. I motionen begärs också fortsatta insatser för att upprätthålla den svenska skoproduktionen. Enligt

motionärerna bör ÖCB:s åtgärder för att vidmakthålla produktionskapacitet inom beklädnadsområdet inriktas i första hand mot tillverkningen av grundtextila varor och skor.

FöU 1986/87:11
Bilaga 9

Det måste, anförts i motion 1986/87:Fö117 (m), mot bakgrund av de svenska klimatförhållandena vara direkt felaktigt att fränsäga sig möjligheten att upprätthålla en begränsad kapacitet och ett kunnande för tillverkning av grundtextila varor. Motionärerna begär att riksdagen skall göra ett uttalande till regeringen av denna innebörd. En nära nog likalydande formulering finns i motion 1986/87:Fö118 (c). I den motionen framställs dock inget yrkande i frågan.

Som tidigare nämnts förutser regeringen att behovet av att upprätthålla produktionskapacitet inom beklädnadsområdet kan minskas till följd av de ändrade planeringsförutsättningarna för försörjningsberedskapen. Enligt regeringen torde de fortsatta kapacitetsbevarande åtgärderna komma att beröra tillgången på i första hand vissa grundtextila varor.

ÖCB begärde i december 1986 regeringens medgivande att få disponera medel för ingående av avtalen med Kungsfors Fabriker AB och Strömma Sweden AB. I mars 1987 beslutade regeringen att återförvisa ärendet till ÖCB. Regeringen har uppdragit åt ÖCB att mot bakgrund av de föreslagna förändringarna av planeringsförutsättningarna för försörjningsberedskapen göra en förnyad bedömning av behovet av att upprätthålla produktionskapacitet i fråga om bomullsgarn.

Näringsutskottet förutsätter att regeringen i samarbete med ÖCB vidtar de åtgärder som är nödvändiga för att vidmakthålla erforderlig produktionskapacitet inom beklädnadsområdet. Utskottet noterar regeringens bedömning att insatserna torde avse främst kapaciteten för produktion av grundtextila varor. Näringsutskottet finner från sin synpunkt inte skäl till något riksdagsinitiativ med anledning av här behandlade motioner. De avstyrks därför — i berörda delar — av näringsutskottet.

Buffertlagring av uniformstyger

Riksdagen beslöt under hösten 1972 att ett buffertlager av inhemskt framställda tyger för uniformer m. m. skulle byggas upp hos dåvarande överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF). Samtidigt beslöts att vissa statliga myndigheter skulle åläggas att tillgodose sitt behov av tyger genom inköp från detta lager (prop. 1972:127, FöU 1972:25, rskr. 1972:325). För närvarande omfattas ett tiotal statliga myndigheter av denna skyldighet.

ÖCB har i juni 1986 anmält till regeringen att de ursprungligen avsedda fördelarna med buffertlagersystemet — bl. a. minskat antal tygkvaliteter, ökade serielängder och ökad långsiktighet i ordena — enligt styrelsen har urholkats. Mot denna bakgrund och med hänsyn till de höga kostnader och de svårigheter att åstadkomma en effektiv hantering som enligt ÖCB sammanhänger med systemet har styrelsen föreslagit att det fr. o. m. den 1 juli 1987 skall avskaffas. I stället skulle ÖCB:s övriga åtgärder utnyttjas i ökad utsträckning.

Regeringen anför i propositionen (bil. I s. 118) att beredskapseffekten av buffertlagersystemet är liten i förhållande till dess kostnader. Det föreslås

därför att skyldigheten för vissa statliga myndigheter att upphandla uniformstyger hos ÖCB skall upphöra sedan det nuvarande lagret har förbrukats.

Regeringens förslag möter kritik i tre motioner. I motionerna 1986/87:Fö117 (m) och 1986/87:Fö118 (c) begärs att systemet skall kvarstå. För tillverkarna av grundtextila varor, vilka själva i hög grad har utvecklat vävarna i samarbete med myndigheterna, har upphandlingsmetoden varit av mycket stort värde genom åren, heter det samstämmigt i motionerna. Motionärerna begär också att rutinerna för samarbetet mellan de upphandlande myndigheterna, ÖCB och textilindustrin skall effektiviseras. Yrkande om detta framställs emellertid endast i den förstnämnda motionen. Frågan om buffertlagerssystemet berörs även i motion 1986/87:Fö158 (s), dock utan yrkande. Motionärerna har inget att erinra mot att ÖCB:s lager säljs ut men de förordar att myndigheternas skyldighet att upphandla svensk väv skall bestå.

Enligt näringsutskottets mening måste syftet med den svenska tekopolitiken vara att åstadkomma att tekoindustrin kan konkurrera utan hjälp av subventioner och restriktioner. Utskottet har därför från industripolitisk synpunkt inget att invända mot regeringens förslag. Detta ger i övrigt inte anledning till någon kommentar från näringsutskottets sida. Här behandlade delar av motionerna 1986/87:Fö117 (m) och 1986/87:Fö118 (c) avstyrker näringsutskottet sålunda.

Försörjningsberedskapsstöd

Sedan år 1976 kan s. k. försörjningsberedskapsstöd utgå vid statlig, kommunal och landstingskommunal upphandling av teko- och lädervaror samt skor. Efter bemyndigande av riksdagen under hösten 1975 (prop. 1975/76:57, NU 1975/76:15, FöU 1975/76:2 y, rskr. 1975/76:107) föreskrev regeringen i januari 1976 att dåvarande ÖEF (numera ÖCB) skulle få besluta om sådant stöd i de fall merkostnaden vid inköp från svensk tillverkare jämfört med köp från utländsk leverantör uppgår till högst 100 000 kr. eller högst 20 % av inköpssumman. För innevarande budgetår får högst 8 milj. kr. utnyttjas för försörjningsberedskapsstöd.

Frågan om försörjningsberedskapsstöd har inte berörts i propositionen.

I två motioner — 1986/87:Fö158 (s) och 1986/87:Fö117 (m) — begärs att försörjningsberedskapsstödet skall bibehållas. I den sistnämnda krävs också att stöd skall kunna beviljas vid prisskillnader upp till 30 %.

Enligt vad näringsutskottet har erfarit från försvarsdepartementet finns för närvarande ingen avsikt från regeringens sida att dra in denna stödform. Utskottet finner inte skäl att från näringsutskottets synpunkt förorda en utökad stödmöjlighet. Motionerna 1986/87:Fö158 (s) och 1986/87:Fö117 (m) i här aktuella delar avstyrks alltså av näringsutskottet.

Metaller

Den s. k. fredskrislagringen av förnödenheter omfattar främst olja. Lagringen av olja baseras på Sveriges internationella åtaganden som medlem i det internationella energigörandet IEA.

Förutom olja omfattar fredskrislagringen vissa insatsvaror för industrin, främst vissa petrokemiskt baserade produkter och legeringsmetaller. Enligt regeringen bör beredskapsåtgärder som är inriktade på fredstida störningar i normalfallet genomföras och bekostas av det organ som har ansvaret för den fredstida verksamheten. Statens kostnadsansvar bör vara begränsat till situationer mot vilka det verksamhetsansvariga organet saknar reella möjligheter att skydda sig och där det är ett säkerhetspolitiskt samhällsintresse att verksamheten kan fullföljas. Det bör enligt regeringen ankomma på företagen att genom sin kommersiella lagring svara för den beredskap som erfordras för att de skall kunna möta fredstida störningar av varutillförseln. Det föreslås därför i propositionen (bil. 1 s. 38) att den statliga fredskrislagringen av andra produkter än olja skall successivt avvecklas under totalförsvarets förestående femåriga programperiod. Lagret av legeringsmetaller bör enligt regeringen behållas till periodens senare del.

I vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1986/87:Fö136 erinras om att partiet sedan lång tid tillbaka har förordat att fyndigheter av legeringsmetaller som för närvarande av kommersiella skäl inte bryts skall utvinnas med stöd av medel från beredskapsanslagen. Detta vore en god affär för Sverige, heter det. Motionärerna begär att riksdagen hos regeringen skall hemställa om förslag till inhemsk utvinning och förädling av legeringsmetaller som ersättning för den nuvarande importen av dessa metaller och att projekten skall finansieras med hjälp av beredskapsmedel. I avvaktan på att denna brytning kommer till stånd yrkar motionärerna avslag på regeringens förslag om att fredskrislagren av metaller skall säljas ut.

Näringsutskottet delar regeringens uppfattning att det i första hand bör ligga under företagans ansvar att svara för fredskrislagringen av bl. a. legeringsmetaller. Utskottet har därför inget att invända mot förslaget i propositionen att de statliga fredskrislagren skall säljas ut. Med hänsyn till den aviserade bojkotten mot Sydafrika bör dock fredskrislagret av legeringsmetaller behållas intakt ännu en tid. Näringsutskottet har noterat regeringens förslag att utförsäljningen av detta lager skall ske under den femåriga programperiodens senare del. Inhemska fyndigheter av legeringsmetaller bör enligt näringsutskottets mening brytas endast om utvinningen bedöms bli ekonomiskt lönsam.

Av det sagda följer att näringsutskottet avstyrker här behandlad del av motion 1986/87:Fö136 (vpk).

Ammoniak

Ammoniak produceras inom landet för närvarande endast vid Supra AB:s anläggning i Köping. Kapaciteten vid fabriken är ca 60 000 ton. Landets övriga behov av ammoniak tillgodoses genom import.

År 1984 tecknade ÖCB i samarbete med jordbruksnämnden avtal med Supra om att företaget skulle upprätthålla ammoniaktillverkningen i Köping t. o. m. år 1989 mot att staten lämnade beredskapslån. Marknadspri-serna på ammoniak har under senare tid gått ned kraftigt och anläggningen i Köping går för närvarande med förlust. Supra har därför med stöd av en omförhandlingsklausul i avtalet med ÖCB begärt förhandlingar om en änd-ring av avtalet. Efter överläggningar har ÖCB accepterat att avtalet upp-hävs i förtid under förutsättning att hälften av det tidigare utbetalade bered-skapslånet återbetalas. Till grund för ÖCB:s överväganden har legat de förändrade planeringsförutsättningar för kriser och krig som redovisas i propositionen. Enligt uppgift från Supra kommer företags tillverkning av ammoniak att upphöra under hösten 1987.

I motion 1986/87:Fö140 (s) begärs att ammoniaktillverkningen i Köping skall upprätthållas. Det vore det bästa sättet att klara en god beredskapsför-sörjning för både militära och civila ändamål, heter det. Ammoniak anv-änds huvudsakligen för tillverkning av handelsgödsel. Motionärerna på-pekar att ammoniak därutöver har betydelse för plastproduktionen och att den också kan utnyttjas vid framställning av krut. Ett liknande krav om fortsatt produktion av ammoniak vid Supras anläggning i Köping har ock-så framställts i motion 1986/87:N329 (s) från allmänna motionstiden. I den motionen erinras om att det vid Studsvik Energiteknik AB har utvecklats en teknik — den s. k. mino-processen — som bl. a. kan utnyttjas för framställ-ning av ammoniak med biobränslen som råvara. Motionärerna begär att statligt stöd skall anvisas för en fullskaleanläggning för tillverkning av am-moniak baserad på mino-processen och att anläggningen skall lokaliseras till inre Mälardalen. Det skulle, sägs det i motionen, vara av strategisk betydelse att kunna producera ammoniak med en inhemsk råvara som bas. Den föreslagna anläggningen skulle också, påpekar motionärerna, ha posi-tiva effekter för sysselsättningen i västra Västmanland.

Näringsutskottet går inte in på frågan om behovet av inhemsk produk-tion av ammoniak för beredskapsändamål. Utskottet konstaterar dock att det tilltänkta industrikombinatet i Nynäshamn enligt nu gällande planer avses producera 250 000—350 000 ton ammoniak per år. Beträffande mino-processen har näringsutskottet erfarit från Studsvik Energiteknik att pro-cessen bedöms färdigutvecklad när det gäller dess tillämpning för fram-ställning av ammoniak. Näringsutskottet ser därför inget behov av statligt stöd för utveckling av processen i denna del. Utskottet avstyrker således motion 1986/87:N329 (s) såvitt nu är i fråga. Denna motion i övrigt samt motion 1986/87:Fö140 (s) ger inte anledning till någon ytterligare kommentar från näringsutskottets sida.

Vissa övriga frågor

Förstatligande av krigsmaterielindustrin

Förslag om förstatligande av de viktigaste svenska krigsmaterielproducen-terna framförs i vänsterpartiet kommunisternas partimotion 1986/87:N370

från allmänna motionstiden. Enligt motionärerna hade kanske de senaste årens "Boforsaffärer" kunnat undvikas om inte privata vinstintressen hade fått styra marknadsföringen och försäljningen av krigsmateriel. Ett yrkande av liknande innebörd finns i motion 1986/87:N140 (vpk) som har väckts med anledning av proposition 1986/87:74 om näringspolitik inför 1990-talet. Detta yrkande är dock inriktat enbart på AB Bofors.

I proposition 1986/87:95 om totalförsvarets fortsatta utveckling erinras det om att polis- och tullmyndigheterna för närvarande utreder misstankar om överträdelse av exportbestämmelserna för krigsmateriel. Enligt föredraganden kan det, när större klarhet har skapats i dessa frågor, finnas anledning att se över systemet för tillstånd och kontroll av denna export.

Utredningen om svensk utlandsverksamhet på krigsmaterielområdet har nyligen avlämnat sitt betänkande (SOU 1987:8) Försvarsindustrins utlandsverksamhet. I utredningen redovisas vissa uppgifter om den svenska försvarsindustrins omfattning. Den sammanlagda omsättningen hos de 23 företag som ingår i utredningens kartläggning uppgick år 1985 till ca 20,5 miljarder kronor. Härav svarade försäljningen av krigsmateriel för omkring 6,5 miljarder kronor. Denna försäljning utgjorde sålunda drygt 30 % av företagens totala omsättning.

Ytterligare uppgifter om den svenska försvarsindustrin har redovisats av utredningen om samband mellan nedrustning och utveckling i betänkandet (SOU 1984:62) Med sikte på nedrustning. I den utredningen har en avgränsning skett till de försvarsmaterielproducerande enheterna inom tio företag vilka tillsammans svarar för ca 80 % av all materiel som produceras i landet för det svenska försvaret. Företagen är AB Bofors, Ericsson Radio Systems AB, affärsverket FFV, AB Hägglund & Söner, Karlskronavarvet AB, Kockums AB, Philips Elektronikindustrier AB, Saab-Scania AB (främst flygdivisionen), SATT Electronics AB och Volvo Flygmotor AB. Antalet anställda som arbetade med utveckling och produktion av försvarsmateriel hos de tio företagen uppgick år 1983 till sammanlagt ca 23 700, vilket motsvarade ca 7 % av det totala antalet anställda inom verkstadsindustrin. Verksamheten är starkt koncentrerad till ett fåtal företag. Tre företag — Bofors, FFV och Saab-Scania — svarade för två tredjedelar av sysselsättningen. Skillnaderna i försvarsberoende är stora mellan olika industrier. Det högsta beroendet har FFV och Bofors, som tillverkar vapen och ammunition. Inom Ericsson och Volvo svarar däremot försvarsmateriel för endast någon procent av försäljningen på koncernnivå.

Som näringsutskottet har uttalat tidigare med anledning av motionsyrkanden liknande de nu aktuella förutsätter inte den erforderliga samhälleliga kontrollen av krigsmaterielindustrin att staten har ägaransvaret för företagen i fråga. Vidare gäller, som framgår av det föregående, att de berörda industrierna tillverkar inte enbart försvarsmateriel. Att staten övertar endast delar av tillverkningen vid ett företag torde i regel vara svårgenomförbart, särskilt i de fall då krigsmaterielproduktionen är nära sammankopplad med civil produktion.

Med det sagda avstyrker näringsutskottet motionerna 1986/87:N370 (vpk) och 1986/87:N140 (vpk), den senare i berörd del.

I tre motioner uppmärksammas sysselsättningsläget vid Karlskronavarvet AB. Detta varv är inriktat huvudsakligen på tillverkning, ombyggnad och underhåll av fartyg för den svenska marinen. Företaget har för närvarande ca 1 100 anställda. Motionärerna påpekar att Karlskronavarvet med nu liggande beställningar och med de förslag som redovisas i propositionen förväntar sig en produktionssvacka fr. o. m. år 1988 och några år framåt. Beläggningen vid varvet bedöms öka igen ett stycke in på 1990-talet.

I motion 1986/87:Fö141 (s) begärs att de marina beställningarna hos Karlskronavarvet skall om disponeras i tiden i syfte att säkerställa en jämnare beläggning vid företaget. Staten i egenskap av ägare måste ta sitt ansvar att trygga sysselsättningen vid Karlskronavarvet, anförs i motion 1986/87:Fö116 (m). Motionären påpekar att en resursförstärkning till marinen — i första hand för att öka kapaciteten för jakt av främmande ubåtar — skulle möjliggöra ett bibehållande av den nuvarande produktionsvolymen vid företaget. Ett särskilt forskningsfartyg bör byggas vid varvet, sägs det i motion 1986/87:Fö129 (fp). Under sommartid skulle fartyget enligt motionären kunna användas vid t. ex. geologiska undersökningar, bottenbestämningar och vissa studier från naturvårdssynpunkt. Under vinterhalvåret skulle fartyget kunna utnyttjas som stöd åt den svenska fiskeflottan.

Riksdagen fastslog år 1980 att regeringen har ett särskilt ansvar för Karlskronavarvets beläggning, eftersom varvet med sin marina inriktning har begränsade möjligheter att påverka sin försäljningsvolym genom egna insatser (prop. 1979/80:165, NU 1979/80:69, rskr. 1979/80:405). Näringsutskottet anförde år 1983 (NU 1982/83:55) att riksdagens uttalande år 1980 borde stå fast. Dock framhöll utskottet att det i första hand borde vara de militära myndigheternas sak att på grundval av en övergripande planering sörja för ett så vitt möjligt jämnt och effektivt utnyttjande av de varvsresurser som står till marinens förfogande.

Industriminister Thage Peterson besvarade i riksdagen den 9 april 1987 en fråga (1986/87:498) av Lennart Alsén (fp) om vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att tillse att Karlskronavarvets produktionssvacka fylls ut. Statsrådet meddelade att han utgick från att berörda försvarsmyndigheter och Karlskronavarvet gemensamt anstränger sig för att minimera de negativa effekterna av den minskade beläggningen vid varvet. Han erinrade om att företaget under de senaste åren har intensifierat utvecklingen avseende skrovtillverkning i glasfiberarmerad plast samt snabbgående katamaraner för såväl civil som militär användning. Vidare påpekade industriministern att varvet har ökat sin bearbetning av exportmarknaden.

Även näringsutskottet förutsätter att de militära myndigheterna och ledningen för Karlskronavarvet tar ett gemensamt ansvar för att de negativa följderna av den produktionssvacka som nu kan förutses blir så små som möjligt. Näringsutskottet anser att motionerna 1986/87:Fö141 (s) och 1986/87:Fö116 (m), den senare i berörd del, med det nu sagda kan lämnas utan åtgärd. Förslaget i motion 1986/87:Fö129 (fp) om att ett särskilt forskningsfartyg skall byggas vid varvet ger i övrigt inte anledning till någon kommentar från näringsutskottets sida. Även denna motion avstyrks av utskottet.

AB Bofors och den statliga industrikoncernen FFV svarar för huvuddelen av den inhemska tillverkningen av ammunition. Vid FFV:s anläggning i Karlsborg — Vanäsverken — tillverkas finkalibrig ammunition.

Vanäsverken är en produktionsenhet inom FFV Ordonance, som sysselsätter totalt ca 2 100 anställda. Denna sektor inom affärsverket FFV är främst verksam med försvarsmaterielltillverkning men har också viss civil produktion på sitt program. Förutom i Karlsborg har FFV Ordonance verksamhet i Eskilstuna, Gällö, Karlstad, Motala, Vingåker och Åkers Styckebruk.

I propositionen (bil. 1 s. 135) påpekas att det kvantitativa behovet av konventionell ammunition för det svenska försvaret minskar, bl. a. på grund av den militärtekniska utvecklingen och ett ökat utnyttjande av simulatorer i utbildningen.

För närvarande är ca 340 personer anställda vid Vanäsverken. Till följd av minskad efterfrågan på ammunition har FFV beslutat att minska sysselsättningen i Karlsborg med ca 90 personer. Varsel om uppsägning har hittills utfärdats för 33 personer.

Staten måste kompensera det bortfall av sysselsättningstillfällen som uppstår vid Vanäsverken i samband med den minskade ammunitionstillverkningen, anfördes i motionerna 1986/87:Fö113 (m) och 1986/87:Fö115 (c). Motionärerna framhåller att Karlsborgs kommun har ett mycket ensidigt näringsliv som i stor utsträckning är inriktat på militär och civilmilitär verksamhet. I den förstnämnda motionen framhålls att försvarets anskaffning av bl. a. ammunition kommer att skäras ned drastiskt om regeringens förslag till ekonomisk ram för totalförsvaret skulle vinna riksdagens gillande. I motionen begärs att staten, om moderata samlingspartiets förslag till anslagsnivå för försvaret inte bifalls av riksdagen, genom aktiva lokaliseringsåtgärder skall underlätta för nyetablering av industriell verksamhet i Karlsborg. Bl. a. krävs att lokaliseringstöd under en övergångsperiod skall kunna beviljas för sådan etablering.

Förslag av liknande innebörd framställs i motion 1986/87:Fö115 (c). Motionärerna hänvisar härvid till motion 1986/87:A460 (c) med krav på regionala utvecklingsinsatser i Skaraborgs län, vilken har avlämnats under allmänna motionstiden. Denna motion behandlas av arbetsmarknadsutskottet i ett betänkande (AU 1986/87:13) om regionalpolitiken.

Näringsutskottet utgår från — i linje med vad som i det föregående har anförts angående sysselsättningsläget vid Karlskronavarvet — att FFV och de militära myndigheterna gemensamt verkar för att de effekter som uppstår vid Vanäsverken till följd av den minskade ammunitionstillverkningen så långt möjligt mildras. Beträffande motionärernas krav på lokaliseringsåtgärder hänvisas till arbetsmarknadsutskottets behandling av motion 1986/87:A460 (c). Motionerna 1986/87:Fö113 (m) och 1986/87:Fö115 (c) bör enligt näringsutskottets mening inte föranleda något initiativ från riksdagens sida. De avstyrks således av utskottet.

Stockholm den 23 april 1987

På näringsutskottets vägnar

Nils Erik Wååg

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Erik Hovhammar (m), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Birgitta Johansson (s), Åke Wictorsson (s)*, Hadar Cars (fp), Per Westerberg (m), Bo Finnxvist (s), Per-Ola Eriksson (c), Jörn Svensson (vpk), Reynoldh Furustrand (s), Gudrun Norberg (fp), Mats Lindberg (s) och Elving Andersson (c).

FöU 1986/87:11
Bilaga 9

* Utom avsnitten om beredskapslagring av olja, kol, kärnbränsle och naturgas.

Avvikande meningar

1. Allmän inriktning av försörjningsberedskapen inom energiområdet

Per-Ola Eriksson (c) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Allmän inriktning — som börjar med "Näringsutskottet finner" och slutar med "erinra mot" bort ha följande lydelse:

I likhet med vad som anförs i motionerna 1986/87:Fö127 (c) och 1986/87:Fö159 (c) anser näringsutskottet att uppbyggnaden av ett småskaligt energisystem baserat på inhemska, förnybara energikällor skulle ge en ökad försörjningstrygghet på energiområdet. Att storskaliga system har en mycket stor sårbarhet visar inte minst strömbrottet den 27 december 1983, då ett mindre fel slog ut större delen av landets elförsörjning.

Näringsutskottet vill därför understryka vikten av att energipolitiken inriktas på att skapa ett flexibelt och lokalt anpassat energisystem. Hushållning med och en effektiv användning av tillgängliga resurser är härvidlag ett grundläggande krav. Energianvändningen måste anpassas till naturens eget kretslopp. En omfattande energianvändning utgör inget självändamål.

Den strategi för energisystemet som förordas i de två nyssnämnda motionerna ger enligt näringsutskottets mening de bästa förutsättningarna för att stärka försörjningstryggheten inom landet. Som anförs i motion 1986/87:Fö159 (c) skulle denna strategi även medföra ett minskat behov att lagra importerade bränslen och därmed lägre kostnader för beredskapsåtgärder.

Näringsutskottet tillstyrker alltså motionerna 1986/87:Fö127 (c) och 1986/87:Fö159 (c) i denna del och föreslår ett uttalande av angiven innebörd från riksdagens sida. Ett sådant tillkännagivande skulle också ligga i linje med vad som anförs i här aktuell del av motion 1986/87:Fö136 (vpk). Den nu behandlade delen av propositionen avstyrks av näringsutskottet.

2. Allmän inriktning av försörjningsberedskapen inom energiområdet

Jörn Svensson (vpk) anser att den del av yttrandet — under rubriken Allmän inriktning — som börjar med "Näringsutskottet finner" och slutar med "erinra mot" bort ha följande lydelse:

Som vänsterpartiet kommunisterna anför i motion 1986/87:Fö136 är utvecklingen av kärnkraften av väsentlig betydelse för försörjningsberedskapen inom energiområdet. Så länge elkraft från kärnkraftverken säljs till underpris på den svenska energimarknaden kommer utveckling och an-

vändning av alternativa energislag att förhindras och försvåras. Om kärnkraftsproduktionen upphörde skulle utrymme omedelbart ges för en decentraliserad energiproduktion. Denna omläggning av energisystemet skulle avsevärt stärka försörjningstryggheten inom landet.

Näringsutskottet anser sålunda att ett snabbt beslut om avveckling av kärnkraften är den viktigaste åtgärden för att stärka försörjningstryggheten inom energiområdet. Den nu aktuella delen av motion 1986/87:Fö136 (vpk) tillstyrks alltså av näringsutskottet. Riksdagen bör i ett uttalande till regeringen ansluta sig till vad näringsutskottet här har anfört. Därmed skulle även berörda delar av motionerna 1986/87:Fö127 (c) och 1986/87:Fö159 (c) bli tillgodosedda till viss del.

3. Handlingsberedskapen inför kriser i energiförsörjningen

Per-Ola Eriksson (c) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Allmän inriktning — som börjar med "Näringsutskottet instämmer" och slutar med "av propositionen" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet delar regeringens uppfattning att vår förmåga att möta olika kriser inom energiförsörjningen behöver förbättras. Som anförs i motion 1986/87:Fö159 (c) skulle en övergång till ett mer småskaligt energisystem baserat på ett decentralistiskt synsätt skapa en väsentligt stärkt handlingsberedskap. Motionen i här behandlad del tillstyrks alltså av näringsutskottet. Riksdagen bör genom ett särskilt uttalande ansluta sig till vad näringsutskottet här har anfört.

4. Handlingsberedskapen inför kriser i energiförsörjningen

Jörn Svensson (vpk) anser att den del av yttrandet — under rubriken Allmän inriktning — som börjar med "Näringsutskottet instämmer" och slutar med "av propositionen" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet instämmer i regeringens uppfattning att vår förmåga att möta olika kriser inom energiförsörjningen behöver förbättras. Denna förmåga är klart relaterad till energisystemets uppbyggnad och komplexitet samt till energianvändningens sammansättning. Med nuvarande förhållanden råder en jämförelsevis stor sårbarhet, något som bör föranleda bestämda slutsatser rörande energisystemets förändring i framtiden. Småskaliga lösningar kan med fördel utgöra ett större inslag i den totala bilden. Dock torde ett genomgripande småskaligt system inte vara möjligt i ett avancerat industriellt samhälle med dess omfattande inre samband. Motion 1986/87:Fö159 (c) i nu berörd del avstyrks därför av näringsutskottet. Vad utskottet här har anfört bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

5. Möjligheterna att ersätta importerade bränslen

Per-Ola Eriksson (c) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Allmän inriktning — som börjar med "Beträffande möjligheterna" och slutar med "näringsutskottets sida" bort ha följande lydelse:

Som anförs i motion 1986/87:Fö159 (c) bör importerade bränslen vid störningar i tillförseln i allt väsentligt ersättas av inhemska bränslen. I mån

av tillgång bör elenergi användas i första hand för att upprätthålla industriell produktion. Näringsutskottet tillstyrker alltså motionen i aktuell del och anser att riksdagen i ett uttalande till regeringen bör ansluta sig till vad näringsutskottet här har anfört.

FöU 1986/87:11

Bilaga 9

6. Inhemsk etanolproduktion

Per-Ola Eriksson (c), Jörn Svensson (vpk) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Allmän inriktning — som börjar med "Med hänsyn" och slutar med "näringsutskottet därför" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet anser att en fullskaleanläggning för tillverkning av etanol skulle ha ett avsevärt beredskapsvärde. Anläggningen skulle också vara av betydelse för den fytokemiska industrins utveckling i Sverige och därmed vara en viktig framtidssatsning. Det finns också andra industripolitiska värden med en inhemsk etanolproduktion.

Enligt näringsutskottets mening är det därför motiverat med statliga åtgärder som främjar en fullskalig etanolproduktion baserad på inhemska råvaror. Av största betydelse härvidlag är att den etanol som används som drivmedel befrias från skatt.

Näringsutskottet anser att riksdagen med anledning av här behandlade delar av motionerna 1986/87:Fö159 (c) och 1986/87:Fö136 (vpk) bör besluta att den etanol som produceras i en första fullskaleanläggning baserad på inhemska råvaror och som används som drivmedel skall befrias från skatt.

7. Beredskapsåtgärder inom elkraftsområdet

Per-Ola Eriksson (c), Jörn Svensson (vpk) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Beredskapsåtgärder inom elkraftsområdet — som börjar med "Näringsutskottet vill" och slutar med "regeringens förslag" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet tillstyrker regeringens förslag om att medel skall anvisas för de föreslagna beredskapsåtgärderna. Uppgiften att fördela dessa resurser bland kraftföretagen och eldistributörerna bör dock, enligt näringsutskottets mening, åläggas den centrala energipolitiska myndigheten, statens energiverk. Som anförs i motion 1986/87:Fö159 (c) kan det, av bl. a. konkurrensskäl, inte vara rimligt att statens vattenfallsverk skall ges denna funktion. Näringsutskottet tillstyrker alltså berörd del av motion 1986/87:Fö159 (c) och anser att riksdagen i ett uttalande bör ansluta sig till vad näringsutskottet här har anfört.

8. Beredskapslagring av olja

Per-Ola Eriksson (c) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Beredskapslagring av olja — som börjar med "Behovet av" och slutar med "av näringsutskottet" bort ha följande lydelse:

Behovet av beredskapslager av olja är inte en fråga som näringsutskottet har att behandla. Utskottet vill dock — med instämmande i vad som anförs i motion 1986/87:Fö159 (c) — framhålla att en övergång till ett småskaligt

energisystem baserat på utnyttjande av i huvudsak inhemska förnybara energikällor skulle reducera oljelagringsbehovet. Näringsutskottet anser att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Fö159 (c) bör göra ett uttalande till regeringen av den innebörd som nu har nämnts.

FöU 1986/87:11

Bilaga 9

9. Beredskapslagring av kärnbränsle

Per-Ola Eriksson (c), Jörn Svensson (vpk) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Beredskapslagring av kärnbränsle — som börjar med "Frågor kring" och slutar med "näringsutskottets sida" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet anser att en väsentlig utgångspunkt för beredskapslagringen av kärnbränsle bör vara att kärnkraften skall avvecklas och att avvecklingen skall inledas snarast. Utskottet tillstyrker alltså motion 1986/87:Fö159 (c) i nu berörd del och menar att riksdagen med avslag på regeringens förslag i denna del bör uttala som sin mening vad näringsutskottet här har anfört.

10. Beredskapslagring av kol

Per-Ola Eriksson (c) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Beredskapslagring av kol — som börjar med "Näringsutskottet konstaterar" och slutar med "invända mot" bort ha följande lydelse:

Det svenska energisystemet bör baseras på i första hand inhemska och förnybara energikällor. Som en konsekvens härav måste ambitionen vara — som anförs i motion 1986/87:Fö159 (c) — att minimera kolförbrukningen. Därmed skulle också en ökad försörjningstrygghet åstadkommas. Näringsutskottet anser att riksdagen bör ge regeringen detta till känna som sin mening. Därmed skulle motion 1986/87:Fö159 (c) i nu berörd del bli tillgodosedd. Här behandlad del av propositionen avstyrks av näringsutskottet.

11. Beredskapslagring av naturgas

Per-Ola Eriksson (c), Jörn Svensson (vpk) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Beredskapslagring av naturgas — som börjar med "Näringsutskottet finner" och slutar med "näringsutskottets sida" bort ha följande lydelse:

Naturgasen är ett i jämförelse med andra fossila bränslen miljövänligt bränsle och bör därför under överskådlig tid utnyttjas i det svenska energisystemet.

Den bästa metoden för att förbättra försörjningsberedskapen inom detta område är naturligtvis en inhemsk gasproduktion. Som anförs i motion 1986/87:Fö159 (c) kan biogas bli en betydande energikälla inom något decennium om tillgänglig teknik och olika slag av biomassa utnyttjas optimalt.

Arbetet med att finna metoder för lagring av importerad naturgas måste självfallet fortsätta. Möjligheterna att förbättra försörjningsberedskapen genom inhemsk gasproduktion bör dock enligt näringsutskottets mening bli föremål för ingående uppmärksamhet. Utskottet menar att riksdagen med anledning av här behandlad del av propositionen bör göra ett uttalan-

de till regeringen av nu angiven innebörd. Därmed skulle motion 1986/87:Fö159 (c) i berörd del bli tillgodosedd i allt väsentligt.

FöU 1986/87:11
Bilaga 9

12. Planeringsförutsättningar och riktmärken för försörjningsberedskapen inom beklädnadsområdet

Per-Ola Eriksson (c), Jörn Svensson (vpk) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Planeringsförutsättningar och riktmärken — som börjar med "Näringsutskottet vill" och slutar med "erinra mot" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet kan inte ställa sig bakom det nu aktuella förslaget i propositionen angående försörjningsberedskapen inom beklädnadsområdet. Ett upphävande av de av riksdagen uttalade planeringsförutsättningarna och produktionskapacitetsmålen kan, som anförs i motionerna 1986/87:Fö118 (c) och 1986/87:Fö127 (c), få ödesdigra konsekvenser för den inhemska tekoindustrin. En utslagning av tekoföretag skulle också få allvarliga följder för arbetsmarknaden i de orter som är särskilt beroende av tekoindustrin. Näringsutskottet vill, med instämmande i vad som sägs i förstnämnda motion och vad som har uttalats i reservation I till näringsutskottets betänkande NU 1986/87:25, framhålla att tekopolitiken måste styras inte bara av beredskapsskäl utan också av sysselsättningspolitiska, regionalpolitiska och allmänt ekonomiska skäl. Motionerna 1986/87:Fö118 (c) och 1986/87:Fö127 (c) tillstyrks alltså i berörda delar.

Näringsutskottet anser att riksdagen med avslag på propositionen såvitt nu är i fråga bör ge regeringen till känna som sin mening vad näringsutskottet här har anfört. Därmed skulle även aktuell del av motion 1986/87:Fö117 (m) bli tillgodosedd.

13. Produktionen av grundtextila varor och skor

Per-Ola Eriksson (c), Jörn Svensson (vpk) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Planeringsförutsättningar och riktmärken — som börjar med "Näringsutskottet förutsätter" och slutar med "av näringsutskottet" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet har i det föregående förordat att de nuvarande planeringsförutsättningarna och produktionskapacitetsmålen för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet skall bibehållas. Av detta följer att någon förändring av insatserna för att upprätthålla kapaciteten för tillverkning av grundtextila varor och skor inte bör ske.

Riksdagen bör genom ett uttalande till regeringen ansluta sig till vad utskottet här har anfört. Motionerna 1986/87:Fö117 (m) och 1986/87:Fö158 (s), båda i berörd del, tillstyrks alltså av näringsutskottet.

14. Buffertlagring av uniformstyger

Per-Ola Eriksson (c), Jörn Svensson (vpk) och Elving Andersson (c) anser att den del av yttrandet — under rubriken Buffertlagring av uniformstyger — som börjar med "Enligt näringsutskottets" och slutar med "näringsutskottet sålunda" bort ha följande lydelse:

Med hänvisning till de kostnader och svårigheter som den nuvarande upphandlingsmetoden är förenad med har näringsutskottet inget att invända mot att systemet med buffertlager upphävs under förutsättning att utförsäljningen sker i former som inte skadar marknaden.

Däremot anser näringsutskottet att kravet på att de statliga myndigheterna skall upphandla svensk väv bör bibehållas. Som anförts i motionerna 1986/87:Fö117 (m) och 1986/87:Fö118 (c) har denna skyldighet stor betydelse för textilindustrin, kanske främst genom möjligheten att förlägga produktionen till konjunktur- eller ordersvackor. Även om vissa tecken tyder på att situationen för den svenska textilindustrin har förbättrats är problemen fortfarande så stora att den nuvarande upphandlingsskyldigheten inte bör avskaffas. Enligt näringsutskottets mening bör myndigheterna i fortsättningen upphandla tygerna under ÖCB:s medverkan direkt från de svenska tillverkarna. Därmed skulle ett mer effektivt samarbete mellan köpare och säljare åstadkommas.

Riksdagen bör genom ett uttalande ansluta sig till vad näringsutskottet här har anfört. Därmed skulle motionerna 1986/87:Fö117 (m) och 1986/87:Fö118 (c) bli i allt väsentligt tillgodosedda. Ett sådant uttalande skulle ligga helt i linje med vad som anförts i motion 1986/87:Fö158 (s).

15. Försörjningsberedskapsstöd

Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Hadar Cars (fp), Per Westerberg (m) och Gudrun Norberg (fp) anser att den del av yttrandet — under rubriken Försörjningsberedskapsstöd — som börjar med "Enligt vad" och slutar med "av näringsutskottet" bort ha följande lydelse:

Enligt vad näringsutskottet har erfarit från försvarsdepartementet finns för närvarande ingen avsikt från regeringens sida att dra in denna stödform. Utskottet finner dock skäl att från näringsutskottets synpunkt förorda att så sker så snart som möjligt. Ur industripolitisk synvinkel måste, som tidigare nämnts, ambitionen vara att den svenska tekoindustrin skall kunna stå på egna ben. Företagen bör sålunda inte kunna stödja sig mot ett från utländsk synpunkt diskriminerande bidragssystem.

Vad näringsutskottet här har anfört bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening. Av det sagda följer att motionerna 1986/87:Fö158 (s) och 1986/87:Fö117 (m) avstyrks av näringsutskottet.

16. Försörjningsberedskapen beträffande metaller

Jörn Svensson (vpk) anser att den del av yttrandet — under rubriken Metaller — som börjar med "Näringsutskottet delar" och slutar med "motion 1986/87:Fö136 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Näringsutskottet delar motionärernas uppfattning. En inhemsk utvinning är självfallet den bästa metoden för att säkerställa industrins beredskapsbehov av legeringsmetaller. Den förestående bojkotten mot Sydafrika gör denna utvinning än mer angelägen. Utskottet anser därför att större hänsyn bör tas till försörjningsaspekten vid bedömningar av olika fyndigheters brytvärdighet. Medel från beredskapsanslagen bör kunna utnyttjas för att finansiera utvinningen av legeringsmetaller.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med en plan för utvinning och förädling av legeringsmetaller i enlighet med vad näringsutskottet här har anfört. Motion 1986/87:Fö136 (vpk) i nu behandlad del tillstyrks alltså. Någon utförsäljning av fredskrislägret av metaller bör tills vidare inte ske. Förslaget härom i propositionen avstyrks följaktligen av näringsutskottet.

FöU 1986/87:11

Bilaga 9

17. Förstatligande av krigsmaterielindustrin

Jörn Svensson (vpk) anser att den del av yttrandet — under rubriken Förstatligande av krigsmaterielindustrin — som börjar med "Som näringsutskottet" och slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Den senaste tidens avslöjanden angående krigsmaterielexporten från AB Bofors visar att den nuvarande samhälleliga insynen i och kontrollen av krigsmaterielindustrin är helt otillräcklig. Näringsutskottet delar därför motionärernas uppfattning att viktigare delar av denna industri bör förstatligas. Regeringen bör snarast lägga fram förslag härom. Motionerna 1986/87:N370 (vpk) och 1986/87:N140 (vpk), den senare i berörd del, tillstyrks alltså av näringsutskottet.

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

1986/87:4 y

FöU 1986/87:11

Bilaga 10

om totalförsvarets fortsatta utveckling
(prop. 1986/87:95, bil. 9)

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har hemställt om arbetsmarknadsutskottets yttrande med anledning av proposition 1986/87:95 om totalförsvarets fortsatta utveckling vad beträffar bil. 9 (arbetsmarknadsdepartementet). Någon motion har inte väckts i denna del.

Arbetskraft

Inom ramen för programmet Arbetskraft har arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) ansvaret för att personalplanläggning sker vid krigsviktiga myndigheter, organisationer och företag. AMS utfärdar råd och föreskrifter samt deltar aktivt i arbetsgivarens planering i syfte att säkerställa en fungerande produktion i krigsförhållanden. En viktig del i en fungerande personalförsörjning är de resurser som finns inom de frivilliga försvarsorganisationerna. AMS skall svara för att den civila delen av denna arbetskraftsresurs utnyttjas och ges en adekvat utbildning.

Genom det arbete som AMS bedrivit har viktigare delar inom näringslivet nu aktuella personalplaner. I propositionen framhålls vikten av att personalplanläggningen kan intensifieras såväl inom näringslivet som inom förvaltning och organisationer. För att detta skall vara möjligt fordras dels att tillräckliga resurser för planering finns inom arbetsmarknadsverket, dels att berörda arbetsgivare på ett aktivt sätt tar sitt ansvar för personalplaneringen. Speciellt framhålls betydelsen av att myndigheters och företags personalplanering kompletteras så att den omfattar alla i krig viktiga myndigheter, företag m. m.

I propositionen framhålls vidare att möjligheterna att tillgodose totalförsvarets behov av arbetskraft under det senaste året har ökat genom kvinnornas ökade arbetskraftsdeltagande. I sammanhanget anförts att det är viktigt att AMS undersöker möjligheterna att skapa en förbättrad överblick över yrkesbakgrunden hos kvinnor med sikte på att kunna tillvarata deras kompetens inom totalförsvaret så att verksamheten i företag och förvaltning, även efter omfattande inkallelser av män, kan fortsätta.

Utskottet har ingen erinran mot vad som anförts i propositionen beträffande avsnittet om arbetskraft. Som framhålls i propositionen avser regeringen att senare förelägga riksdagen en proposition om det arbetsrättsliga systemet under krig och beredskap.

Riksdagen har tidigare beslutat att till Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader för budgetåret 1987/88 anvisa ett ramanslag av 1 817 048 000 kr. (prop. 1986/87:100 bil. 12, AU 11, rskr. 139).

I detta belopp ingick oförändrat 660 000 kr. för planläggnings- och övningsverksamhet för arbetsmarknadsverkets del i totalförsvarsverksamheten. AMS har i sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 hemställt om bl. a. sammanlagt 1 milj. kr. för särskilda kostnader i samband med myndigheters och företags kontroll av personalens disponibilitet mot uppgifter i befolkningsregistret vid personalplanläggningen.

Mot bakgrund av vad ovan anförts om vikten av att AMS får tillräckliga resurser för att fullgöra sin uppgift förordas i proposition 1986/87:95 en uppräknig av anslaget för detta ändamål till den av AMS föreslagna nivån, dvs. 1 milj. kr. Anslaget Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader bör med hänvisning härtill räknas upp med 340 000 kr.

Utskottet biträder propositionens förslag i denna del och hemställer att försvarsutskottet föreslår riksdagen att – med tillägg till tidigare beslut¹ – under det på tionde huvudtiteln uppförda ramanslaget Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader för budgetåret 1987/88 anvisa ytterligare 340 000 kr.

I årets budgetproposition bilaga 12 har regeringen under punkt B 8 föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Statsbidrag till frivilliga försvarsorganisationer för budgetåret 1987/88 beräkna ett förslagsanslag av 7 323 000 kr.

I proposition 1986/87:95 beräknas medelsbehovet för statsbidrag till frivilliga försvarsorganisationer för budgetåret 1987/88 till totalt 9 milj. kr. Därmed bedöms att verksamheten skall kunna behållas på i huvudsak oförändrad nivå, dvs. totalt ca 25 000 utbildningsdagar.

Arbetsmarknadsutskottet tillstyrker vad som anförts i proposition 1986/87:95 beträffande statsbidrag till frivilliga försvarsorganisationer. Med överlämnande av den ovan nämnda punkten B 8 i budgetpropositionen hemställer utskottet att försvarsutskottet föreslår riksdagen att till Statsbidrag till frivilliga försvarsorganisationer för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 9 000 000 kr.

Stockholm den 9 april 1987

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Marianne Stålberg (s), Lahja Exner (s), Börje Hörnlund (c), Gustav Persson (s), Sten Östlund (s), Charlotte Branting (fp), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c), Lars-Ove Hagberg (vpk), Sven Lundberg (s), Anders G Högmark (m), Sigge Godin (fp), Ingrid Hemmingsson (m), Erik Holmkvist (m) och Ture Ångqvist (s).

¹ AU 1986/87:11 hemställer mom. 28.

Bostadsutskottets yttrande

FöU 1986/87:11

Bilaga 11

1986:87:2 y

om totalförsvarets fortsatta utveckling (prop.
1986/87:95)

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har den 17 mars 1987 beslutat

dels bereda bostadsutskottet tillfälle att lämna yttrande beträffande proposition 1986/87:95 om totalförsvarets fortsatta utveckling,

dels hemställa om yttrande från bostadsutskottet i vad avser de vid propositionen fogade bilagorna 10 och 11.

På förslag av bostadsutskottet beslöt försvarsutskottet den 9 april 1987 att till bostadsutskottets beredning överlämna vad i bilaga 11 anförts om samordnad länsförvaltning jämte motion 1986/87:Fö160 (c).

Propositionen

I detta yttrande behandlar bostadsutskottet vad i proposition 1986/87:95 anförts om länsstyrelserna (bil. 1 s. 102) samt om inriktningen av befolkningsskyddet (bil. 1 s. 106—108).

Vidare behandlar utskottet bilagorna 10 och 11 sistnämnda bilaga delvis. I bilaga 10 föreslås riksdagen att till Lantmäteriet: Försvarsberedskap för budgetåret 1987/88 under elfte huvudtiteln anvisa ett ramanslag av 3 160 000 kr.

I bilaga 11 bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad där anförts om totalförvarsfrågor m. m. vid länsstyrelserna. Utskottet behandlar vad i bilagan anförts utom i vad avser en samordnad länsförvaltning. Denna fråga avser utskottet ta upp i ett betänkande hösten 1987.

Motionerna

I detta yttrande behandlas de med anledning av propositionen väckta motionerna 1986/87:

Fö121 av Per Olof Håkansson (s) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kostnadsansvaret för befolkningsskyddet,

Fö128 av Carl Bildt m. fl. (m) vari, såvitt nu är i fråga, hemställs

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om länsstyrelsernas uppgifter.

Inriktningen av befolkningsskyddet

I propositionen (bil. 1 s. 106) anföras att det visserligen finns ett stort antal skyddsrum men att det finns betydande brister bl. a. till följd av en obalanserad fördelning av skyddsrumstillgångarna. I vissa områden anges bristerna vara så stora att de enligt nu tillämpade principer inte kan täckas under de närmaste årtiondena. Därför bör, enligt försvarskommittén, det framtida skyddsrumshbyggandet i högre grad än hittills inriktas på sådana områden där mera betydande risker för civilbefolkningen finns. Kommittén förordar därutöver en väsentligt ökad satsning på att komplettera skyddsrumshbyggandet med andra skyddsåtgärder som kan bidra till att täcka bristerna inom överskådlig tid. Bland de olika metoder som bör prövas nämner kommittén möjligheten att höja skyddsnivån i hus och anläggningar i samband med ny- och ombyggnad.

Försvarsministern delar kommitténs syn på inriktningen av befolkningsskyddet i krig. Regeringen har beslutat att de resurser som för innevarande år avsätts till skyddsrumshbyggandet m. m. i huvudsak skall användas för insatser inom sådana områden som betecknas som riskområden i aktuella skyddsplaner. Räddningsverket avses få regeringens uppdrag att genomföra studier och redovisa en samlad syn på befolkningens behov av skydd i krig med den inriktning som anges av försvarskommittén. I uppdraget ingår bl. a. att lägga fram förslag till åtgärder om hur man vid nybyggnad av hus och anläggningar skall uppnå ett godtagbart skydd. Härutöver skall prövas olika metoder för att höja skyddsnivån i samband med ombyggnader. Frågan om fördelningen av kostnaderna är en naturlig del av uppdraget. Räddningsverket skall den 1 september 1988 redovisa uppdraget.

Frågan om kostnadsansvaret för befolkningsskyddet tas upp i motion 1986/87:Fö121 (s). Motionären redogör för försvarskommitténs och försvarsministerns ovan redovisade uppfattning om olika metoder för att höja skyddsnivån i hus och anläggningar i samband med ny- och ombyggnad. I motionen konstateras att kostnadskravet för skyddsrumshbyggande i dag åvilar staten och att den i propositionen redovisade ändrade inriktningen av befolkningsskyddet inte bör innebära att kostnadsansvaret flyttas. Om en förändring av kostnadsansvaret ändå görs måste reglerna utformas så att de boende i flerbostadshus inte drabbas av kostnader för det skydd som de kringboende i småhus skall komma i åtnjutande av. I dag förutsätts nämligen ofta, enligt motionären, att befolkningens skydd i ett område tillgodoses genom att utrymmen i flerbostadshus tas i anspråk även för boende i småhus. Samtliga personer som utnyttjar skyddet måste ansvara för kostnaderna om kostnadskompensation inte sker från staten. I motionen begärs ett tillkännagivande om vad där anförts om kostnadsansvaret för befolkningsskyddet.

Bostadsutskottet vill anförda följande. Utskottet finner det naturligt att, om en ändring av kostnadsansvaret skall göras, detta ansvar utformas så att samtliga de som utnyttjar skyddsrummen får bidrag till kostnaderna för dem. Det finns inte skäl till annat antagande än att de eventuellt nya princi-

perna utgår från denna uppfattning. Det finns emellertid inte nu tillräcklig anledning för riksdagen att göra något uttalande om det framtida kostnadsansvaret. Ett eventuellt ställningstagande bör således göras först när utredningsuppdraget slutförts och när regeringen gjort sin bedömning därav. Ett tillkännagivande enligt motionärens förslag bör således inte nu göras.

FöU 1986/87:11
Bilaga 11

Länsstyrelsernas försvarsenheter

I propositionens bilaga I (s. 102) och i bilaga 11 (s. 83—84) behandlas totalförsvarsfrågorna vid länsstyrelserna. I bilaga 11 anförs bl. a. att huvuddelen av länsstyrelsernas beredskapsförberedelser och arbete med freds räddningstjänsten utförs av försvarsenheterna. Beträffande besparingar inom länsstyrelserna under senare år har regeringen i budgetpropositionen angivit de områden och verksamheter inom vilka anslagsnedskärningar skett. Några riktade besparingar som avsett försvarsenheterna och deras verksamhet har därvid inte föreslagits.

I moderata samlingspartiets partimotion 1986/87:Fö128 yrkande 21 anförs att den reducering av personalen på försvarsenheterna som har ägt rum under senare år har medfört att farhågor uttryckts för möjligheterna att lösa viktiga uppgifter i såväl freds- som krigsräddningstjänst. Försvarsenheterna bör inte nu bli föremål för ytterligare besparingsåtgärder. Detta bör enligt motionärerna riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det bör strykas under vad i propositionen framhållits om att länsstyrelserna beaktar vad försvarskommittén anfört om att länsstyrelsernas resurser bör prioriteras så att försvarsenheterna ges möjlighet att fullgöra sina uppgifter. Som framgått ovan har riksdagen under senare år inte förelagts några förslag om anslagsnedskärningar avseende försvarsenheterna.

I den mån nedskärningar ägt rum har dessa skett mot bakgrund av länsstyrelsernas möjlighet och skyldighet att inom ramen för tilldelade resurser prioritera mellan sina uppgifter.

Det finns enligt bostadsutskottets mening inte skäl till annat antagande än propositionens om att några åtgärder inte vidtas som innebär att försvarsenheterna inte kan fullgöra sina uppgifter. Vid en sådan uppfattning kan ett tillkännagivande enligt motionärernas förslag inte tjäna något reellt syfte. Motionsyrkandet bör avslås av riksdagen.

Vad i övrigt anförts i bilaga 11 såvitt inte angår samordnad länsförvaltning har inte givit bostadsutskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande. Frågan om samordnad länsförvaltning kommer bostadsutskottet, som framgått ovan, att behandla hösten 1987.

Anslag till lantmäteriet — försvarsberedskap

Bostadsutskottet tillstyrker regeringens förslag (bil. 10 s. 81—82) och föreslår att till Försvarsberedskap för budgetåret 1987/88 anvisas ett ramanslag av 3 160 000 kr.

Agne Hansson

Närvarande: Agne Hansson (c), Oskar Lindkvist (s), Magnus Persson (s), Erling Bager (fp), Per Olof Håkansson (s), Knut Billing (m), Margareta Palmqvist (s), Karl-Göran Biörsmark (fp), Bertil Danielsson (m), Rune Evensson (s), Birgitta Hambraeus (c), Tore Claeson (vpk), Nils Nordh (s), Margareta Gard (m) och Britta Sundin (s).

Avvikande mening

Länsstyrelsernas försvarsenheter

Knut Billing, Bertil Danielsson och Margareta Gard (alla m) anser att den del av utskottets yttrande som under rubriken Länsstyrelsernas försvarsenheter börjar "Det bör" och slutar "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Enligt bostadsutskottets mening bör riksdagen genom ett uttalande stryka under vad i moderata samlingspartiets partimotion 1986/87:Fö128 anförts om att någon reduktion av personalen på försvarsenheter nu inte bör ske. Riksdagen bör i enlighet med yrkande 21 i motionen som sin mening ge regeringen detta till känna.

Fördelning av tillkommande ekonomiska resurser för det militära försvaret enligt proposition 1986/87:95 samt partimotionerna 1986/87:Fö127 (c) och 1986/87:Fö128 (m)

FöU 1986/87:11
Bilaga 12

Milj. kr., prisläge februari 1986

Objekt/Verksamhet ¹	1987–1992			1992–1997		
	Prop. 95	Fö 127 (c)	Fö 128 (m)	Prop. 95	Fö 127 (c)	Fö 128 (m)
Värnpliktsförmåner	100	150	100	100	150	100
Underrättelsetjänst	150	150	150	150	150	150
Arméns utbildning	700	850	900	900	1 000	900
Luftvärn	400	400	650	400	400	1 100
Helikoptrar	400	300	400	100	200	600
Arméns förnyelse	—	—	250	1 800	2 100	2 800
Marinens utbildning	150	100	150	150	150	150
Ubåtar	450	550	550	200	200	450
Ubåtsskydd	400	400	500	250	250	350
Kustkorvetter	—	—	400	—	—	450
Nytt stridsfartyg	50	—	—	200	250	—
Tung kustrobot	200	200	200	300	300	300
Skärgårdsförsvaret	50	50	100	100	100	100
Flygvapnets utbildning	50	50	50	50	50	50
Flygbaser	—	50	—	—	150	—
Vissa motmedel m. m.	—	50	100	—	350	2 200
AJ 37 Viggen	100	100	100	—	—	—
JA 37 Viggen	300	1 200	1 700	100	600	200
JAS 39 Gripen	500	500	500	1 300 ²	1 500	2 350
Jaktrobot	1 500	1 500	1 100	2 100	2 100	2 100
Summa	5 500	6 600	7 900	8 200	10 000	14 350
Reserver	1 500	1 500	1 500	(1 500) ³	—	3 000
Reduceringar	–800	–800	–700	—	—	–850
Bombkapsel	—	–500	—	—	—	—
Finansieringsbehov	6 200	6 800	8 700	8 200	10 000	16 500

Anm. 1 Objekt eller verksamhet utöver ÖB:s programplan 87–92 nivå 1.

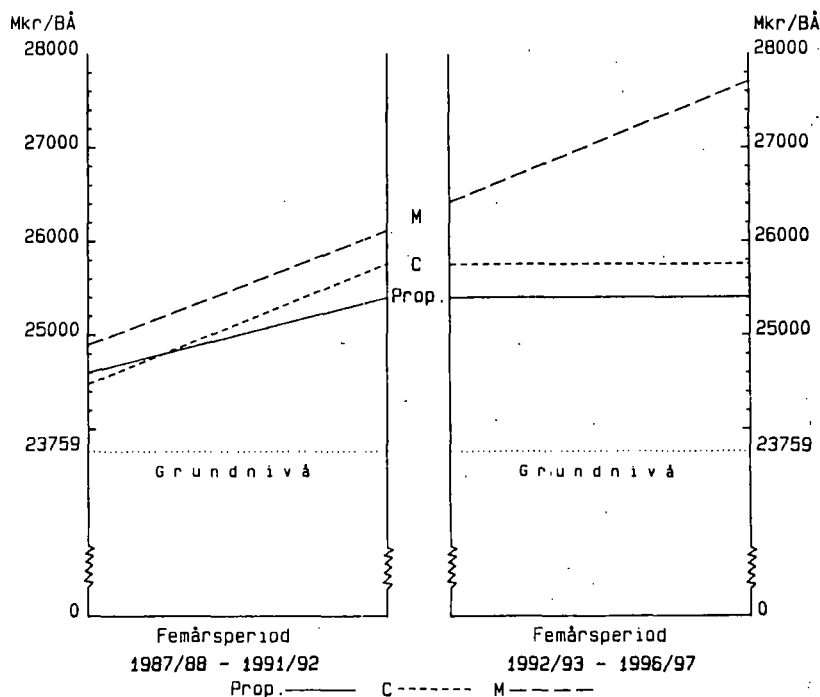
Anm. 2 Kan avse flera flygplan eller andra åtgärder för att stärka luftförsvaret.

Anm. 3 Minsta tillåtna reserv. Behovet av reserver tillgodoses genom rationaliseringar och andra förändringar inom försvaret.

Ekonomiska resurser till det militära försvaret för perioderna 1987/88–1991/92 resp. 1992/93–1996/97 enligt proposition 1986/87:95 samt partimotionerna 1986/87:Fö127 (c) och 1986/87:Fö128 (m)

FöU 1986/87:11

Bilaga 13



Grundnivå: 23 759 mkr/budgetår

Tillskott på grundnivån, mkr/budgetår

	Prop.	C	M		Prop.	C	M
87/88	840	720	1 135	92/93	1 640	2 000	2 660
88/89	1 040	1 040	1 434	93/94	1 640	2 000	2 976
89/90	1 240	1 360	1 736	94/95	1 640	2 000	3 296
90/91	1 440	1 680	2 042	95/96	1 640	2 000	3 620
91/92	1 640	2 000	2 353	96/97	1 640	2 000	3 948
Summa	6 200	6 800	8 700	Summa	8 200	10 000	16 500

Anm. För M har de årliga tillskotten framräknats efter en föreslagen ökning med 1,2 %.

SAMMANFATTNING	2
SÄKERHETS- OCH FÖRSVARSPOLITIKEN	
Statsministern	5
Utskottet	7
SÄKERHETSPOLITIKEN	
Föredragande statsrådet	8
Motionerna	11
Utskottet	12
FÖRSVARSPOLITIKENS INRIKTNING	
Föredragande statsrådet	15
Motionerna	18
Utskottet	20
VISSA FÖR TOTALFÖRSVARET GEMENSAMMA FRÅGOR	
<i>Vissa gemensamma utgångspunkter för planeringen</i>	
Föredragande statsrådet	28
Motion	29
Utskottet	29
<i>Ledning och samordning av totalförsvaret</i>	
Föredragande statsrådet	33
Utskottet	33
<i>Totalförsvarets beredskap</i>	
Föredragande statsrådet	34
Utskottet	34
<i>Grunder för hälso- och sjukvården i krig</i>	
Föredragande statsrådet	35
Motionerna	36
Utskottet	36
<i>Skydd mot kärnvapen, biologiska stridsmedel och kemiska hot</i>	
Föredragande statsrådet	42
Motion	42
Utskottet	42
<i>Ammunitionsröjning</i>	
Föredragande statsrådet	44
Utskottet	44

Totalförsvarets personalförsörjning

FöU 1986/87:11

Föredragande statsrådet	44
Utskottet	45

Ledning av program- och funktionsutvecklingen samt produktionen

Föredragande statsrådet	46
Utskottet	46

Utskottets hemställan	46
-----------------------------	----

TOTALFÖRSVARETS MILITÄRA DEL

Föredragande statsrådet	48
Motionerna	49
Utskottet	55
Det militära försvarets fortsatta utveckling	55
Armé-, marin- och flygstridskrafterna	56
Anställd personal	63
Värnpliktsutbildning	67
Värnpliktsförmåner	72
Fredsorganisation och rationalisering	76
Förvaring av vapen m. m. i militära förråd	79
Lekmannainflytande i försvarsmaktens myndigheter	80
Ekonomiska överväganden och förslag	81
Hemställan	83

TOTALFÖRSVARETS CIVILA DEL

Föredragande statsrådet	87
Motionerna	97
Utskottet	101
Grunder och inriktning	101
Administrativ beredskap	104
Civil ledning och samordning	104
Civilförsvar och freds räddningstjänst	106
Psykologiskt försvar	110
Telekommunikationer	111
Övrig varuförsörjning	112
Ekonomisk ram och priskompensationssystem 1987/88–1991/92	117
Hemställan	120

FORSKNING OCH FÖRSVARSHINDUSTRI

Föredragande statsrådet	123
Motionerna	125
Utskottet	126

JAS-PROJEKTET

Motion	133
Utskottet	133

**ANSLAGSFRÅGOR FÖR BUDGETÅRET 1987/88 – TOTAL-
FÖRSVARETS MILITÄRA DEL**

FöU 1986/87:11

Motionerna	136
Utskottet	136

FUNKTIONEN UTRIKESHANDEL

Utskottet	140
-----------------	-----

RIKTLINJER FÖR HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN I KRIG, M. M.

Föredragande statsrådet	141
Motion	142
Utskottet	142

FUNKTIONEN TELEKOMMUNIKATIONER

Inledning	143
Föredragande statsrådet	143
Motion	144
Utskottet	144

FUNKTIONEN TRANSPORTER

Utskottet	145
-----------------	-----

RIKTLINJER FÖR KUSTBEVAKNINGENS ORGANISATION

Föredragande statsrådet	145
Motionerna	146
Utskottet	147

FUNKTIONEN SKOLVÄSENDE

Utskottet	150
-----------------	-----

**SVERIGES RADIOS VERKSAMHET TILL DEN DEL DEN
AVSER PSYKOLOGISKT FÖRSVAR**

Utskottet	151
-----------------	-----

FUNKTIONEN LIVSMEDELSFÖRSÖRJNING M. M.

Inledning	152
Föredragande statsrådet	152
Motionerna	152
Utskottet	154

FUNKTIONEN ARBETSKRAFT

Utskottet	158
-----------------	-----

FUNKTIONEN FLYKTINGVERKSAMHET

Utskottet	159
-----------------	-----

TOTALFÖRSVARSPÅRÅG M. M. VID LÄNSSTYRELSENA

Inledning	159
Föredragande statsrådet	159
Motion	160
Utskottet	160

RIKTLINJER FÖR FÖRSÖRJNINGSBEREDSKAPEN INOM ENERGIOMRÅDET

Motionerna	163
Bakgrund	164
Mål och allmän inriktning av försörjningsberedskapen inom energi- området m. m.	165
Ersättning av importbränslen	167
Beredskapsåtgärder inom elkraftsområdet	168
Beredskapslagring av olja	169
Beredskapslagring av kärnbränsle	172
Beredskapslagring av kol	173
Beredskapsåtgärder på naturgasområdet	173
Ett samlat lagringsprogram	174
Handlingsberedskap	174
Utskottets hemställan	175

ANSLAGSPÅRÅG FÖR BUDGETÅRET 1987/88 – TOTALFÖRSVARETS CIVILA DEL

Motionerna	178
Utskottet	179

RESERVATIONER

1. Säkerhetspolitiken (punkt 2) – m, c	189
2. Försvarspolitikens inriktning (punkt 3) – m	190
3. Försvarspolitikens inriktning (punkt 3) – c	191
4. Vissa för totalförsvaret gemensamma frågor (punkt 4) – m	192
5. Totalförsvarets militära del (punkt 5) – m, c	193
6. Totalförsvarets militära del (punkt 5) – m	194
7. Totalförsvarets militära del (punkt 5) – c	197
8. Totalförsvarets militära del (punkt 5) – m, c	202
9. Totalförsvarets civila del (punkt 6) – m	202
10. Totalförsvarets civila del (punkt 6) – m	203
11. Totalförsvarets civila del (punkt 6) – c	204
12. Forskning och försvarsindustri (punkt 7) – m	207
13. Anslagsfrågor – totalförsvarets militära del (punkt 9) – m	209
14. Funktionen Telekommunikationer (punkt 12) – c	209
15. Riktlinjer för kustbevakningens organisation (punkt 14) – c	210
16. Riktlinjer för kustbevakningens organisation (punkt 14) – m	210
17. Funktionen Livsmedelsförsörjning m. m. (punkt 17) – m	211
18. Funktionen Livsmedelsförsörjning m. m. (punkt 17) – c	211
19. Totalförsvarsfrågor m. m. vid länsstyrelserna (punkt 20) – m	213

20. Riktlinjer för försörjningsberedskapen inom energiområdet (punkt 21)–m, c	213
21. Riktlinjer för försörjningsberedskapen inom energiområdet (punkt 21)–c	214
22. Anslagsfrågor för budgetåret 1987/88 – totalförsvarets civila del (punkt 22)–m	216
23. Anslagsfrågor för budgetåret 1987/88 – totalförsvarets civila del (punkt 22)–c	217

SÄRSKILDA YTTRANDEN

1. Totalförsvarets militära del (punkt 5)–c	219
2. Totalförsvarets militära del (punkt 5)–c	219
3. Totalförsvarets militära del (punkt 5)–c	220
4. Totalförsvarets civila del (punkt 6)–m	220
5. Totalförsvarets civila del (punkt 6)–c	220
6. Forskning och försvarsindustri (punkt 7)–s	220
7. Totalförvarsfrågor m. m. vid länsstyrelserna (punkt 20)–c	221

BILAGOR

1. Sammanställning av motionsyrkanden	222
2. Yttrande från skatteutskottet (SkU 1986/87:3 y)	239
3. Yttrande från justitieutskottet (JuU 1986/87:3 y)	247
4. Yttrande från utrikesutskottet (UU 1986/87:1 y)	253
5. Yttrande från socialutskottet (SoU 1986/87:7 y)	256
6. Yttrande från kulturutskottet (KrU 1986/87:5 y)	272
7. Yttrande från trafikutskottet (TU 1986/87:2 y)	276
8. Yttrande från jordbruksutskottet (JoU 1986/87:6 y)	282
9. Yttrande från näringsutskottet (NU 1986/87:4 y)	291
10. Yttrande från arbetsmarknadsutskottet (AU 1986/87:4 y)	319
11. Yttrande från bostadsutskottet (BoU 1986/87:2 y)	321
12. Fördelning av tillkommande ekonomiska resurser för det militära försvaret	325
13. Ekonomiska resurser till det militära försvaret för perioderna 1987/88–1991/92 resp. 1992/93–1996/97	326

